M. TULLII
CICERONIS
EPISTOLARUM
AD
FAMILIARES
Editio Novissima.

NEAPOLI
EX TYPOGRAPHIA CUOMO
1846.

EPISTOLARUM

SINGULARUM GENERA

LIBRI PRIMI.

1. et 2. Nunciatoriae. 3. Commendatitia. 4. 5. 6. et 7. Nunciatoriae. 8. 9. Hortatoriae, et excusatoriae. 10. Iocosa.

LIB. SECUNDI.

1. Excusatoria, et hortatoria. 2. Consolatoria. 3. 4. Hortatoriae. 5. Gratulatoria. 6. Commendatitia, et petitoria. 7. Gratulatoria, hortatoria, petitoria. 8. Expositoria, et hortatoria. 9. Gratulatoria. 10. Accusatoria, et Nunciatoria. 11. Nunciatoria. 12. Hortatoria. 13. Mista, ad varia respondens. 14. Commendatitia. 15. Mista, ad diversa respondens. 16. Purgatoria, et nunciatoria. 17. Mista, ad diversa respondens. 18. Hortatoria. 19. Gratulatoria, et hortatoria.

LIB. TERTII.

1. Nunciatoria, et commendatitia. 2. 3. Petitoriae. 4. Nunciatoria. 5. Gratiarum actionis. 6. 7. Expostulatoriae, et purgatoriae. 8. Excusatoria, et recriminatoria. 9. Gratulatoria, et petitoria. 10. Iudicialis, et excusatoria. 11. Gratulatoria, et petitoria. 12. Gratulatoria, et excusatoria. 13. Gratiarum actionis.

LIB. QUARTI.

1. et 2. Deliberativae. 3. Consolatoria, et hortatoria. 4. Mista, ad varia respondens. 5. Consolatoria. 6. Moesta, ad consolationem respondens. 7. 8. 9. 10. Hortatoriae. 11. Nunciatoria. 12. Moesta, et Nunciatoria. 13. Consolatoria, et hortatoria. 14. Mista. 15. Hortatoria.

LIB. QUINTI.

1. Criminatoria, sive Accusatoria. 2. Recriminatoria, ad singula respondens. 3. Excusatoria. 4. Petitoria. 5. Accusatoria, et Commendatitia. 6. Nunciatoria. 7. Expostulatoria. 8. Purgatoria et Officiosa. 9. Petitoria cum commendatione. 10. Nunciatoria, et Postulatoria. 11. Responsoria. 12. Postulatoria. 13. Responsoria ad consolationem. 14. Hortatoria, et Consolatoria. 15. Moesta. 16. Consolatoria. 17. Excusatoria, et Hortatoria. 18. Consolatoria. 19. Hortatoria. 20. Excusatoria, et Purgatoria. 21. Hortatoria.

LIB. SEXTI.

1. Consolatoria, et Hortatoria. 2. Excusatoria, nunciatoria et consolatoria. 3. Consolatoria, et hortatoria. 4. Consolatoria, admista desperatione. 5. 6. Consolatoriae, et hortatoriae. 7. Excusatoria, et Postulatoria. 8. Nunciatoria, et Suasoria. 9. Commendatitia. 10. 11. Officiosae, et consolatoriae. 12. 13. Gratulatoriae, et Hortatoriae. 14. Consolatoria, et Hortatoria. 15. Nunciatoria, et Consolatoria. 16. Gratulatoria. 17. Petitoria. 18. Familiaris. 19. Nunciatoria, et Responsoria. 20. Dissuasoria. 21. Monitoria. 22. Consolatoria, et officiosa. 23. Excusatoria, et hortatoria.

LIB. SEPTIMI.

1. Nunciatoria, et responsoria. 2. Responsoria ad gratulationem. 3. Narratoria, et Consolatoria. 4. Nunciatoria, et jocosa. 5. Commendatitia. 6. Hortatoria. 7. Familiaris, et jocosa. 8. Objurgatoria. 9. Hortatoria. 10. Jocosa cum reprensione. 11. Jocosa, et Hortatoria. 12. 13. 14. Jocosae. 15. Familiaris, et gratulatoria. 16. Jocosa. 17. Hortatoria. 18. Hortatoria, et jocosa. 19. Nunciatoria. 20. Suasoria. 21. Commendatitia. 22. Narratoria. 23. Nunciatoria. 24. Conquestoria. 25. Responsoria. 26. Nunciatoria. 27. Responsoria, et objurgatoria. 28. Laudatoria. 29. Petitoria. 30. Conquestoria, et narratoria. 31. Responsoria, et hortatoria. 32. Jocosa, et petitoria. 33. Responsoria, et nunciatoria.

LIB. OCTAVI.

1. Nunciatoria. 2. 3. Nunciatoriae, et petitoriae. 4. Nunciatoria. 5. Dehortatoria. 6. 7. 8. Nunciatoriae. 9. Nunciatoria, petitoria, commendatitia. 10. 11. Nunciatoriae. 12. Conquestoria. 13. Gratulatoria, et nunciatoria. 14. 15. Nunciatoriae. 16. Suasoria. 17. Conquestoria.

LIB. NONI.

1. Nunciatoria. 2. Excusatoria, et hortatoria. 3. Nunciatoria. 4. Jocosa. 5. Excusatoria. 6. Nunciatoria, et laudatoria. 7. Jocosa, et nunciatoria. 8. Petitoria, et hortatoria. 9. Hortatoria. 10. Jocosa, et narratoria. 11. Moesta. 12. Familiaris. 13. Commendatitia. 14. Laudatoria, et hortatoria. 15. Responsoria, et Mista. 16. Nunciatoria, purgatoria, jocosa. 17. Responsoria, et nunciatoria. 18. Nunciatoria, et jocosa. 19. 20. Jocosae. 21. Confutatoria, seu contentiosa. 22. Disputatoria, et jocosa. 23. 24.

Familiares, et jocosae. 25. Jocosa, et commendatitia. 26. Excusatoria, et familiaris.

LIB. DECIMI.

1. Criminatoria, et hortatoria. 2. Excusatoria. 3. Laudatoria, et hortatoria. 4. Excusatoria, et promissoria. 5. Hortatoria. 6. Dissuasoria. 7. Excusatoria, et promissoria. 8. Excusatoria, et nunciatoria. 9. Promissoria. 10. Laudatoria, et hortatoria. 11. Gratiarum actionis, nunciatoria, promissoria. 12. 13. Nunciatoriae, et hortatoriae. 14. Gratulatoria, et hortatoria. 15. 16. 17. 18. Nunciatoriae. 19. Hortatoria. 20. Petitoria, et hortatoria. 21. Nunciatoria, et postulatoria. 22. Nunciatoria. 23. Excusatoria, nunciatoria, petitoria. 24. Gratiarum actionis, petitoria, accusatoria. 25. 26. Dissuasoriae. 27. Accusatoria. 28. Expostulatoria, et nunciatoria. 29. Officiosa. 30. Nunciatoria. 31. Excusatoria, seu purgatoria. 32. Accusatoria, et nunciatoria. 33. Querula, et nunciatoria. 34. Nunciatoria, et gratiarum actionis. 35. Purgatoria.

LIB. UNDECIMI.

1. Nunciatoria. 2. Petitoria, et excusatoria. 3. Expostulatoria. 4. Petitoria. 5. Nunciatoria, et hortatoria. 6. Officiosa, et narratoria. 7. Hortatoria. 8. Nunciatoria. 9. Petitoria, et monitoria. 10. 11. Nunciatoriae. 12. Conquestoria. 13. Excusatoria, et nunciatoria. 14. Responsoria ad multa. 15. Laudatoria. 16. 17. Commendatitiae. 18. Accusatoria. 19. Petitoria. 20. Monitoria. 21. Responsoria ad varia. 22. Commendatitia. 23. Nunciatoria, et Suasoria. 24. Responsoria. 25. Postulatoria. 26. Monitoria. 27. 28. Excusatoriae, seu purgatoriae. 29. Laudatoria, et narratoria.

LIB. DUODECIMI.

1. Querula, et hortatoria. 2. 3. 4. Criminatoriae, et nunciatoriae. 5. 6. 7. Nunciatoriae. 8. Querula, et hortatoriae. 9. 10. 11. Nunciatoriae, et hortatoriae. 12. Nunciatoria, et commendatoria. 13. Gratulatoria, laudatoria, et nunciatoria. 14. 15. Nunciatoriae, et petitoriae. 16. Gratulatoria. 17. 18. Mistae, ac variae. 19. Gratulatoria, et monitoria. 20. Jocosa. 21. Commendatoria. 22. 23. Nunciatoriae. 24. Hortatoria, et commendatoria. 25. Mista, et varia. 26. 27. Commendatoriae. 28. Familiaris. 29. Commendatoria. 30. Purgatoria, et responsoria.

LIB. DEC. TERTII.

Hujus libri Epistolae, vel commendatitiae, tantum sunt, in quibus vel personam tantum, vel universa negotia alicujus commendat, ut 3. 4. 6. 10. 12. 13. 15. 16. 17. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 31. 32. 33. 34. 35. 38. 39. 40. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 59. 60. 63. 66. 67. 70. 71. 74. 78. 79. Vel praeter commendationem petitoriae quoque sunt quibus peculiare aliquid pro quopiam petit: ut 1. 2. 5. 7. 8. 9. 11. 14. 26. 28. 29. 30. 36. 37. 43. 44. 55. 56. 57. 61. 64. 65. 69. 72. 75. 76. Vel interdum commendationi gratiarum aliquam actionem adjungunt: ut 18. 24. 27. 28. 41. 42. 54. 62. 64. 73. Purgatoriae etiam, sive excusatoriae sunt 24. 29. Responsoria, ac nunciatoria epist. 68. Nunciatoria simul, ac promissoria 77.

LIB. DEC. QUARTI.

1. Flebilis, nunciatoria, dissuasoria. 2. Excusatoria, et flebilis. 3. Flebilis, et responsoria. 4. Flebilis, et nunciatoria. 5. Nunciatoria, et

varia. 6. Excusatoria, et responsoria. 7. Nunciatoria. 8. Petitoria. 9. Moesta. 10. Mandatoria. 11. Nunciatoria. 12. Dissuasoria. 13. Mandatoria. 14. Deliberativa. 15. Nunciatoria. 16. Mista. 17. Moesta. 18. Deliberativa, et hortatoria. 19. Moesta. 20. 21. Mandatoriae. 22. 23. 24. Nunciatoriae.

LIB. DEC. QUINTI.

1. 2. Nunciatoriae, ac Petitoriae. 3. 4. Nunciatoriae. 5. Excusatoria, et Gratulatoria. 6. Responsoria. 7. Gratulatoria, et Petitoria. 8. 9. Gratulatoriae. 10. Petitoria. 11. Gratiarum actionis. 12. 13. Gratulatoriae, ac petitoriae. 14. Responsoria, Gratulatoria, Hortatoria. 15. Nunciatoria, ac deliberativa. 16. Jocosa. 17. 18. Excusatoriae, et nunciatoriae. 19. Responsoria, laudatoria, jocosa. 20. Laudatoria, petitoria. 21. Gratiarum actionis, et responsoria.

LIB. DEC. SEXTI.

1. 2. 3. 4. 5. Nunciatoriae, et hortatoriae. 6. 7. 8. Hortatoriae, officiosae, familiares. 9. 10. 11. Nunciatoriae, et hortatoriae. 12. 13. 14. 15. Officiosae, familiares, hortatoriae. 16. Gratulatoria. 17. Objurgatoria, familiaris. 18. Responsoria, hortatoria. 19. 20. Mandatoriae, et hortatoriae. 21. Responsoria, nunciatoria, gratulatoria. 22. 23. Hortatoriae, mandatoriae, nunciatoriae. 24. Mandatoria. 25. 26. Petitoriae. 27. Nunciatoria.

M. TULLII

CICERONIS

VITA

EDITA A PAULO MANUTIO.

Quia ad Epistolarum primi Libri cognitionem non parum conduxerit vitae, et casuum Auctoris cognitio, eam complectar paucissimis. M. Tullius Cicero Arpini natus, Romae, quo pueperductus fuerat, tantum in discendo profecit, ut in caussis dicendis primum locum consequutus sit; tantumque veritatis, et Reipublicae studio potuit, ut omnes honores suo ordine obtinuerit. In Consulatu autem sic sese gessit, ut non minus verae gloriae in toga meruerit, quam alius quispiam in armis: liberavit enim Urbem ab incendio, et civitatem a caede conjuratorum, Catilina duce: in quos cum animadvertisset, et Catilina jam in praclio cecidisset, primus in toga triumphavit, primusque parens Patriae appellatus est, erectis ejus gloriae perpetuis monumentis; quae res illi invidiae non parum peperit, praesertim apud Caesarem, et paullo post apud Clodium virum apprime nobilem: qui captus amore Pompeiae uxoris Caesaris, in domo ejus, in veste muliebri, deprehensus est temerasse festa Bonae (maribus non adeunda) Deae, ob quam rem in jus vocatus, negavit se tunc in Urbe fuisse. Citatus autem Cicero in eum testis adseruit, Clodium eo die secum Romae fuisse; quod idem et alii praeclari viri

testati sunt. Clodius tamen, judicibus corruptis pecunia, absolutus est. Caesar autem uxorem repudiavit, quod diceret, Domum Caesaris non solum crimine, sed etiam suspicione criminis vacare debere: *in Clodium, ut Ciceroni incommodet, nihil gravius egit. At Clodius ultionis aviditate a Patribus ad plebem per adoptionem transivit; factusque Tribunus plebis, Ciceroni diem dixit, quod nobilissimos cives necasset indicta caussa. Erant autem tunc Consules L. Piso Caesaris socer, et P. Gabinius, qui provinciarum spe Clodii conatibus favebant. Quod intelligens Cicero, cum neque a Pompeio, neque ab aliis amicis satis tutaretur, aufugit: absensque damnatus est a Clodio, ut, bonis ejus publicatis, quadrigentis millibus passum ab Italia igni, et aqua illi interdiceretur: qui vero eum hospitio suscepisset, exul esset, et sua amitteret omnia: additumque rogationi est, ne quis de eo reducendo referret, disputaretve, aut pedibus in sententiam iret: quae omnia populus scivit, atque approbavit, maxima (ut semper fuit) animorum mutabilitate. Clodius itaque exulis villas diripuit, incendit, domum in Palatio a fundamentis demolitus est, et in area templum Libertatis constituit: fortunas omnes hastae subjecit, nec tamen in tota illa auctione sector quispiam repertus est. Cicero in Macedoniam aufugit, ubi a Plancio benigne exceptus est. Clodius autem ob victoriam insolentior factus, etiam Pompeium in publica concione contumeliis proscidit, quaerens, ut populus, Pompeium esse, responderet:* Quis uno digito caput scaberet? quis vir virum quaereret? *et similia. Qua contumelia irritatus Pompeius, fretusque Lentuli auctoritate, ad quem proximae*

sunt epistolae, et qui Ciceroni amicissimus fuit, auctor fuit Tito Annio Tribuno plebis ut rogationem ad populum ferret de Cicerone revocando. Quae res ingentes turbas concitavit. Clodius enim cum factione sua tribunitiae obstitit rogationi; eoque obnitente aliquandiu nihil agi potuit, certatumque est interim in publico armis tribunitiaque potestas violata est: multi quoque interfecti; deo ut Quintus Cicero Marci frater, inter cadavera latitans, sit servatus. Postremo Pompeius ingenti bonorum manu, ad hoc ipsum ex tota Italia collecta, Clodium foro expulit, auxilioque fuit, ut populus sine aliquo majore motu rogaretur. Nunquam major populi Romani de aliqua re consensus fuisse dicitur; neque tam magnum alias totius Italiae studium, quae ad hoc ipsum Romam confluxerat, ut non magis eleganter, quam vere Cicero postea gloriatus sit, Italiae se humeris ab exilio reportatum. *Senatus caritate, et benevolentia cum populo certavit, decrevitque, ut publice laudarentur civitates, quae Ciceronem humaniter accepissent: ut domus, et villae ejus publico instaurarentur sumptu. Rediit sextodecimo mense, postquam Urbe ejectus fuerat, in Senatuque aliquantulum floruit, quo tempore ad Lentulum primi Libri Epistolas scripsit: Deinde Ciliciam post Lentulum, et Appium Claudium Pulchrum, provinciam obtinuit: unde reversus, bella civilia inter Caesarem, et Pompeium offendit horta: quae res effecit, ut triumphare non potuerit; Diu autem ad concordiam utrumque frustra hortatus, Pompeium tantem secutus est: quo victo, et occiso per Dolabellam generum suum Caesari reconciliatus, cum in foro locus non esset, ad Philosophiam se contulit. Tandem, Caesare*

occiso , cum libertatis publicae gratiae ejus percussores tutaretur, et in Marcum Antonium Caesaris vindicem Philippicas habuisset, postquam Antonius, Lepidus, et Augustinus Triumviratum iniissent, ab Antonio, aliis convenientibus, proscriptus est, et in fuga deprehensus, capite, et manu, qua Philippicas scripserat, truncatus est. Haec Manutius.

EPISTOLAE , quas familiares vocant, scriptae sunt omnes post consulatum, ante exilium, in exilio, post exilium : ante exilium, quinque prima omnium, quae Pompeio Magno inscribitur : altera Q. Metelli Celeris ad Ciceronem : tertia Ciceronis ad eum : quarta ad C. Antonium : quinta ad P. Sextium : quae in libro V. omnes leguntur ; in exilio, ad Terentiam uxorem quinque, lib. XIV. : post exilium reliquae omnes. Ad Lentulum lib. 1. diversis temporibus, idest toto triennio, scriptae sunt, sex quidem primae, gerentibus consulatum Marcellino, et Philippo : septimo et octava, Pompeio et Crasso : nona, Domitio, et Appio : quod ex earum argumentis, et observatione cognoscitur historiae.

M. TULLII CICERONIS EPISTOLARUM FAMILIARIUM AD LENTULUM.

LIBER PRIMUS.

ARGUMENTUM EPISTOLAE.

P. Cornelio Lentulo Spintheri, gentis patriciae, Ciliciam preconsulari imperio administranti, scribit Cicero de officio suo erga ipsum in curanda regis Ptolomaei reductione: deinde quia rem non perficiat, excusationem affert. Est autem excusatio multiplex; et quia rex ipse a Pompeio restitui cupiat; et quia Pompeius idem cupere videatur; et quia Consulares totam rem odio habeant: postremo, quia ipse, cum Lentulo debeat, auctoritatis in caussa regia non satis habeat.

M. T. CIC. P. LENTULO PROC. S. D. 1

Ego omni officio, ac potius pietate erga te, ceteris satisfacio omnibus, mihi ipse nunquam satisfacio. Tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorum, ut quoniam tu, nisi perfecta re de me, non conquieti: ego, quia non idem in tua caussa officio, vitam mihi esse

acerbam putem. In caussa haec sunt: Ammonius regis legatus aperte pecunia nos oppugnat, res agitur per eosdem creditores, per quos, cum tu aderas, agebatur. Regis caussa si qui sunt qui velint (qui pauci sunt) omnes rem ad Pompeium deferri volunt. Senatus religionis calumniam non religione, sed malevolentia, et illius regiae largitionis invidia comprobat. Pompeium, et hortari, et orare, et jam liberius accusare, et monere, ut magnam infamiam fugiat, non desistimus: sed plane, nec precibus nostris, nec admonitionibus reliquit locum; nam cum in sermone quotidiano, tum, in Senatu, palam sic egit caussam tuam, ut neque eloquentia majore quisquam, nec gravitate, nec studio, nec contentione agere potuerit, cum summa testificatione tuorum in se officiorum, et amoris erga te sui. Marcellinum tibi esse iratum, scis. Is, hac regia caussa excepta, ceteris in rebus, se acerrimum tui defensorem fore ostendit: quod dat, accipimus; quod instituit referre de religione, et saepe jam retulit, ab eo deduci non potest. Res ante Idus acta sic est: nam haec Idibus mane scripsi. Hortensii, et mea, et Luculli sententia cedit religioni de exercitu (teneri enim res aliter non potest,) sed ex illo Senatusconsulto, quod te referente factum est, tibi decernit, ut regem reducas, quod commodo Reipubblicae facere possis; ut exercitum religio tollat, te auctorem Senatus retineat. Crassus tres legatos decernit, nec excludit Pompeium: censet enim etiam ex iis, qui cum imperio sunt. Bibulus tres legatos ex iis, qui privati sunt: huic assentiuntur reliqui consulares, praeter Servilium, qui omnino reduci negat oportere: et Volcatium, qui Lupo referente, Pompeium

decernit : et Afranium, qui assentitur Volcatio : quae res auget suspicionem Pompeii voluntatis : nam advertebatur Pompeii familiares assentire Volcatio. Laboratur vehementer : inclinata res est. Libonis, et Hypsaei non obscura concursatio, et contentio, omniumque Pompeii familiarium studium in eam opinionem rem adduxerunt, ut Pompeius cupere videatur; cui qui nolunt, iidem tibi, quod eum ornasti, non sunt amici. Nos in caussa auctoritatem eo minorem habemus, quod tibi debemus: Gratiam autem nostram extinguit hominum suspicio, quod Pompeio se gratificari putant. Ut in rebus multo ante, quam profectus es, ab ipso rege, et ab intimis, ac domesticis Pompeii clam exulceratis, deinde palam a consularibus exagitatis, et in summam invidiam adductis, ita versamur. Nostram fidem omnes; amorem tui absentis praesentes tui cognoscent. Si esset in iis fides, in quibus summa esse debebat, non laboraremus. Vale.

A R G U M E N T U M.

Scribit quid actum sit in Senatu de caussa regia: ostendit de Pompeio se bene sperare, ab ejus familiaribus timere: Tribuni plebis ne quid moliri contra possint, provisum esse.

M. T. C. P. LENTULO S. D. 2

IDibus Jan. in Senatu nihil est confectum: propterea quod dies magna ex parte consumptus est altercatione Lentuli Consulis, et Caninii Tribuni pl. Eo die nos quoque multa verba fecimus, maximeque visi sumus Senatum commemoratione tuae voluntatis erga illum ordinem commovere. Itaque postridie placuit, ut breviter sententias diceremus; videbatur enim

reconciliata nobis voluntas Senatus esse : quod tum dicendo , tum singulis appellandis rogandisque perspexeram. Itaque cum sententia prima Bibuli pronunciata esset, ut tres legati regem reducerent : secunda Hortensii , ut tu sine exercitu reduceres : tertia Volcatii , ut Pompeius reduceret : postulatum est , ut Bibuli sententia divideretur quatenus de religione dicebat , cuique rei jam obsisti non poterat , Bibulo assensum est : de tribus legatis frequentes ierunt in alia omnia. Proxima erat Hortensii sententia ; cum Lupus Tribunus pl. quod ipse de Pompeio retulisset, contendere coepit , ante se oportere discessionem facere , quam Consules. Ejus orationi vehementer ab omnibus reclamatum est : erat enim et iniqua , et nova. Consules neque concedebant , neque valde repugnabant : diem consumi volebant : id quod est factum ; perspiciebant enim in Hortensii sententiam multis partibus plures ituros ; quamquam aperte Volcatio assentirentur: multi rogabantur atque idipsum Consulibus invitis : nam ii Bibuli sententiam valere cupierunt. Haec controversia usque ad noctem ducta , Senatus est dimissus , et ego eo die casu apud Pompeium coenavi , noctusque tempus hoc magis idoneum , quam unquam antea , quod post tuum discessum is dies primus honestissimus nobis fuerat in Senatu, ita sum cum illo locutus, ut mihi viderer animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam traducere. Quem ego ipsum cum audio , prorsus eum libero omni suspicione cupiditatis ; cum autem ejus familiares omnium ordinum video , perspicio id , quod jam omnibus est apertum , totam rem istam jampridem a certis hominibus , non invito rege ipso , consiliariisque ejus , esse corruptam. Haec scri-

psi ad XVI. kal. Febr. ante lucem : eo die Senatus erat futurus : nos in Senatu, quemadmodum spero, dignitatem nostram, ut potest in tanta hominum perfidia et iniquitate, retinebimus. Quod ad popularem rationem attinet, hoc videmur esse consecuti, ut ne quid agi cum populo, aut salvis auspiciis, aut salvis legibus, aut denique sine vi possit. De his rebus pridie, quam haec scripsi. Senatus auctoritas gravissima intercessit; cui cum Cato, et Caninius intercessissent, tamen est perscripta, eam ad te missam esse arbitror. De ceteris rebus, quidquid erit actum, scribam ad te; et ut quam rectissime agantur, omni mea cura, opera, diligentia, gratia providebo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Commendat Aulum Trebonium amicum suum splendidum Equitem Romanum. Hujus autem generis epistolarum quatuor partes solent esse : ut amicum nostrum ostendamus eum, quem commendamus : ut bonum virum, et dignum, qui commendetur : ut aequitatem rei, de qua scribimus : denique ut eum beneficii memorem futurum, simulque nos ipsos significemus; quae in hac epistola non plane omnia sunt expressa.

M. T. C. P. LENTULO S. D. 3

AUlo Trebonio, qui in tua provincia magna negotia, et ampla, et expedita habet, multos annos utor valde familiariter. Is cum antea semper et suo splendore, et nostra, ceterorumque amicorum commendatione gratissimus in Provincia fuit; tum hoc tempore propter tuum in me amorem, nostramque necessitudinem, vehementer confidit his meis literis, se apud te

gratiosum fore : quae ne spes eum fallat, vehementer te rogo : commendoque tibi ejus omnia negotia, libertos, procuratores, familiam : in primisque, ut quae T. Ampius de ejus re decrevit, ea comprobes ; omnibusque rebuseum ita tractes, ut intelligat, meam commendationem non vulgarem fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat officium suum : tum subjungit de calumniis adversariorum, per quos steterit, quominus res conficeretur. A Senatu ostendit se bene sperare : sed eum habitum iri nonnisi post multos dies : vim timet : postremo loco, Senatum, et populum bene sentire de Lentulo significat.

M. T. C. P. LENTULO S. D. 4

AD xvi. kalend. Febr. cum in Senatu pulcherrime staremus, quod jam illam sententiam Bibuli de tribus legatis pridie ejus diei fregeramus, unumque certamen esset relictum, sententia Volcatii, res ab adversariis nostris extracta est variis calumniis, caussam enim frequenti Senatu, in magna varietate, magnaque invidia eorum, qui a te caussam regiam alio tranferebant, obtinebamus. Eo die acerbum habuimus Curionem : Bibulum multo justiorem, paene etiam amicum : Caninius, et Cato negarunt se legem ullam ante comitia, esse laturos, Senatus haberi ante kal. Febr. per legem Pupiam (id quod scis) non potest : neque mense Februario toto, nisi perfectis, aut rejectis legationibus. Haec tamen opinio est populi Romani, a tuis invidiis atque obtrectatoribus nomen inductum fictae religionis, non tam ut te impedirent, quam ut ne quis propter exercitus cupiditatem

Alexandream vellet ire. Dignitatis autem tuae nemo est, quin existimet habitam esse rationem ab Senatu: nemo est enim qui nesciat, quo minus discessio fieret, per adversarios tuos esse factum: qui nunc populi Romani nomine, re autem vera sceleratissimo latrocinio, si qua conabuntur agere, satis provisum est, ut ne quid salvis auspiciis, aut legibus, aut etiam sine vi agere possint. Ego neque de meo studio, neque de nonnullorum injuria scribendum mihi esse arbitror, quidem enim aut me ostentem, qui si vitam pro tua dignitate profundam, nullam partem videar tuorum meritorum assecutus? aut de aliorum injuriis querar, quod sine summo dolore facere non possum? Ego tibi a vi, ac praesertim imbecillitate magistratuum, praestare nihil possum: vi excepta, possum confirmare, te et Senatus, et populi Romani summo studio amplitudinem tuam retenturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Semper exorditur a commemoratione officii sui. Subjungit de Catonis Tribun. pl. lege promulgata, ut Lentulus de Cilicia revocaretur; caussam regiam a Pompejo depositum significat, quo majorem spem habere Lentulus debeat.

M. T. C. P. LENTULO S. D. 5

TAmetsi mihi nihil fuit optatius, quam ut primum abs te ipso, deinde a ceteris omnibus, quam gratissimus erga te esse cognoscerer, tamen afficior summo dolore, ejusmodi tempora post tuam profectionem consecuta esse, ut et meam, et ceterorum erga te fidem, et benevolentiam absens experirere. Te videre, et sentire, eamdem fidem esse hominum in tua di-

gnitate, quam ego in mea salute sum expertus ex tuis literis intellexi. Nos cum maxime concilio, studio, labore, gratia de caussa regia niteremur; subito exorta est nefaria Catonis promulgatio, quae nostra studia impediret, et animos a minore cura ad summum timorem traduceret. Sed tamen in hujusmodi rerum perturbatione, quamquam omnia sunt metuenda, nihil magis quam perficiam timemus; et Catoni quidem, quoque modo se se res habeat, profecto resistimus. De Alexandrina re, caussaque regia tantum habeo polliceri, me tibi absenti, tuisque praesentibus cumulate satisfacturum. Sed vereor, ne aut eripiatur nobis, aut deseratur: quorum utrum minus velim, non facile possum existimare. Sed, si res coget, est quiddam testium, quod neque Selicio, nec mihi displicebat, ut neque jacere regem pateremur, nec, nobis repugnantibus, ad eum deferri, ad quem prope jam delatum existimatur. A nobis agentur omnia diligenter: ut neque, si quid obtineri poterit, non contendamus, nec, si quid non obtinuerimus, repulsi esse videamur. Tuae sapientiae, magnitudinisque animi est, omnem amplitudinem, et dignitatem tuam in virtute, atque in rebus gestis tuis, atque in tua gravitate positam existimare: si quid ex iis rebus, quas tibi fortuna elargita est, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id majori illi fraudi, quam tibi, futurum. A me nullum tempus praetermittitur de tuis rebus et agendi, et cogitandi; utorque ad omnia Q. Selicio, neque enim prudentiorem quemquam ex tuis, neque fide majorem esse judicio, neque amantiorem tui.

Hic quae agantur, quaeque acta sint, ea te et literis multorum, et nuntiis cognoscere ar-

bitror : quae autem posita sunt in conjectura, quaeque mihi videntur fore, ea puto tibi a me scribi oportere. Posteaquam Pompejus apud populum ad VIII. Id. Febr. cum pro Milone diceret, clamore, convicioque jactatus est, in Senatuque a Catone aspere, et acerbe omnium magno silentio est accusatus, visus est mihi vehementer esse perturbatus. Itaque Alexandrina caussa, quae nobis adhuc integra est (nihil enim tibi detraxit Senatus, nisi id, quod per eandem religionem dari alteri non potest) videtur ab illo plane esse deposita. Nunc id speramus, idque molimur, ut cum Rex intelligat, se se id, quod cogitabat, ut a Pompeio reducatur, assequi non posse, et nisi per te sit restitutus desertum se, atque abjectum fore, proficiscatur ad te; quod sine ulla dubitatione, si Pompeius paullum modo ostenderit sibi placere faciet; sed nostri hominis tarditatem et taciturnitatem. Nos tamen nihil, quod ad eam rem pertineat, praetermittimus. Ceteris injuriis, quae propositae sunt a Catone, facile, ut spero, resistemus. Amicum ex consularibus neminem tibi esse video, praeter Hortensium, et Lucullum : ceteri sunt partim obscurius iniqui, partim non dissimulanter irati. Tu fac animo forti, magnoque sis, speresque, fore, ut fracto impetu levissimi hominis, tuam pristinam dignitatem, et gloriam consequare. Vale.

ARGUMENTUM.

Tota videtur esse consolatoria epistola; consolatur enim Lentulum ex comparatione temporum suorum; cum in exilium pulsus, brevi tamen et patriam, et dignitatem recuperavit. Brevis est epistola, quia Pollio ad Lentulum ibat, omnia narraturus.

M. T. C. P. LENTULO S. D. 6

Quae gerantur, accipies ex Pollione, qui omnibus negotiis non interfuit solum, sed praefuit. Me in summo dolore, quem in tuis rebus capio, maxime scilicet consolatur spes, quod valde suspicor fore ut infringatur hominum improbitas et consiliis tuorum amicorum, et ipsa die, qua debilitantur cogitationes et inimicorum, et proditorum. Facile secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum, quorum imaginem video in rebus tuis: nam, etsi minore in re violatur tua dignitas, quam mea salus afflicta sit; tamen est tanta similitudo, ut sperem, te mihi ignoscere, si ea non timuerim, quae ne tu quidem unquam timenda duxisti. Sed praesta te eum qui mihi a teneris (ut Graeci dicunt) unguiculis es cognitus: illustrabit (mihi crede) tuam amplitudinem hominum injuria. A me omnia summa in te studia, officiaque expecta: non fallam opinionem tuam. Vale.

ARGUMENTUM.

Lentuli literis respondet, de Alexandrina re scribit, quid Pompeio, ipsique videatur, ut tamen totum illud consilium Lentuli sapientiae permittat. Adjungit de Milone, et Clodio, de statu Reip. de filiae nuptiis.

M. T. C. P. LENTULO PRO-COS. 7
S. D.

LEgi tuas literas, quibus ad me scribis, gratum tibi esse, quod crebro certior per me fias de omnibus rebus et meam erga te benevolentiam facile perspicias: quorum alterum mihi, ut te plurimum diligam, facere necesse est, si volo is esse, quem tu me esse voluisti: alterum facio libenter, ut, quoniam intervallo locorum, et temporum disjuncti sumus, per literas tecum quam saepissime colloquar: quod si rarius fiet, quam ut expectabis, id erit caussae, quod non ejus generis meae literae sunt, ut eas audeam temere committere: quotidies mihi certorum hominum potestas erit, quibus recte diem, non praetermittam. Quod scire vis, qua quisque in te fide sit, et voluntate; difficile dictu est de singulis: unum illud audeo, quod ante tibi saepe significavi, nunc quoque, re perspecta, et cognita, scribere, vehementer quosdam homines, et eos maxime, qui te et maxime debuerunt, et plurimum juvare potuerunt, invidisse dignitati tuae: simillimamque in re dissimili, tui temporis nunc, et nostri quondam, fuisse rationem, ut, quos tu reipublicae caussa laeseras, palam te oppugnarent: quorum auctoritatem, dignitatem, voluntatemque defenderas, non tam memores essent virtutis tuae, quam laudis inimici. Quos quidem tempore, ut prescri-

psi ad te antea, cognovi Hortensium percupidum tui, studiosum Lucullum: ex magistratibus autem L. Racilium et fide, et animo in te singulari: nam nostra propugnatio, ac defensio dignitatis tuae, propter magnitudinem beneficii tui, fortasse plerisque officii majorem auctoritatem habere videatur, quam sententiae: praeterea quidem de consularibus nemini possum aut studii erga te, aut officii, aut amici animi esse testis: etenim Pompeium, qui mecum saepissime, non solum a me provocatus, sed etiam sua sponte, de te communicare solet, suis temporibus illis non saepe in senatu fuisse; cui quidem literae tuae, quas proxime miseras, quod facile intellexerim, perjucundae fuerunt: mihi quidem humanitas tua, vel summa potius sapientia non jucunda solum, sed etiam admirabilis visa est: virum enim excellentem, et tibi tua praestanti in eum liberalitate devinctum nonnihil suspicantem, propter aliquorum opinionem suae cupiditatis, te abs se abalienatum, illa epistola retinuisti: qui mihi cum semper tuae laudi favere visus est, etiam ipso suspiciosissimo tempore Caniniano, tum vero lectis tuis literis, perspectus est a me, toto animo de te, ac de tuis ornamentis, et commodis cogitare. Quare ea, quae scribam, sic habeto, me cum illo re saepe communicata, de illius ad te sententia atque auctoritate scribere: quoniam S. C. nullum extat, quo reductio regis Alexandrini tibi adempta sit, eaque, quae de ea scripta est, auctoritas, cui scis intercessum esse, ut ne quis omnino regem reduceret, tantam vim habet, ut magis iratorum hominum studium, quam constantis senatus consilium esse videatur: te posse perspicere, qui Ciciliam, Cyprumque teneas, quid

efficere, et quid consequi possis, et si res facultatem habitura videatur, ut Alexandriam; atque Ægyptum tenere possis, esse et tuae, et nostri imperii dignitatis, Ptolemaide, aut aliquo propinquo loco, rege collocato, te cum classe, atque exercitu proficisci Alexandriam; ut, cum eam pace, praesidiisque firmaris, Ptolomaeus redeat in regnum: ita fore, ut per te restituatur, quemadmodum senatus initio censuit, et sine multitudine reducatur, quemadmodum homines religiosi Sybillae placere dixerunt. Sed haec sententia sic et illi, et nobis probabatur, ut ex eventu homines de tuo consilio existimaturos videremus: si cecidisset, ut volumus, et optamus, omnes, te et sapienter, et fortiter: sin aliquid esset offensum, eosdem illos et cupide, et temere fecisse, dicturos. Quare, quid assequi possis, non tam facile est nobis, quam tibi, cui prope in conspectu Ægyptus est, judicare: nos quidem hoc sentimus: si exploratum tibi sit, posse te illius regni potiri, non esse cunctandum, sin dubium, non esse conandum. Illud tibi affirmo, si rem istam ex sententia gesseris, fore, ut absens a multis, cum redieris, ab omnibus collaudere: offensionem esse periculosam propter interpositam auctoritatem religionemque video, sed ego te, ut ad certam laudem adhortor, sic a dimicatione deterreo, redeoque ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui judicium non tam ex consilio tuo, quam ex eventu homines esse facturos. Quod si haec ratio rei gerendae periculosa tibi videbitur; placebat illud, ut, si rex amicis tuis, qui per provinciam imperii tui pecunias ei credidissent, fidem suam praestitisset, et auxiliis cum tuis, et copiis adjuvares; eam esse naturam, et regionem

provinciae tuae, ut illius reditum, vel adjuvando confirmares, vel negligendo impedires. In hac ratione quid res, quid caussa, quid tempus ferat, tu facillime, optimeque perspicies; quid nobis placuisset, ex me potissimum putavi te scire oportere. Quod mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de levitate, et imbecillitate Clodii gratularis; minime miramur, te tuis, ut egregium artificem, praeclaris operibus laetari. Quamquam est incredibilis hominum perversitas (graviori enim verbo uti non libet) qui nos, quos favendo in communi caussa retinere potuerunt, invidendo abalienaverunt: quorum malevolentissimis obtrectationibus nos scito de vetere illa nostra, diuturnaque sententia prope jam esse depulsos: non nos quidem, ut nostrae dignitatis simus obliti, sed ut habeamus rationem aliquando etiam salutis: poterat utrumque praeclare, si esset fides, si gravitas in hominibus consularibus: sed tanta est in plerisque levitas, ut eos non tam constantia in rempub. nostra delectet, quam splendor offendat. Quod eo liberius ad te scribo, quod tu non solum temporibus iis, quae per te sum adeptus, sed jam olim nascenti prope nostrae laudi, dignitati, virtutisque praefuisti: simul quod video, non ut antehac putabam, novitati esse invisum meae, in te enim, homine omnium nobilissimo, similia invidorum vitia perspexi: quem tamen illi esse in principibus facile sunt passi, evolare altius certe noluerunt. Gaudeo tuam dissimilem fuisse fortunam: multum enim interest, utrum laus imminuatur, an salus deseratur; me meae tamen nimis poeniteret, tua virtute perfectum est, curasti enim, ut plus additum ad memoriam nominis nostri, quam ademptum de for-

tuna videretur. Te vero moneo, cum beneficiis tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem gloriam, ad quam a pueritia inflammatus fuisti, omni cura, atque industria consequare: magnitudinemque animi tui, quam ego semper sum admiratus, semperque amavi, ne unquam inflectas cujusquam injuria. Magna est hominum opinio de te, magna commendatio liberalitatis, magna memoria consulatus tui; haec profecto vides, quanto expressiora, quantoque illustriora futura sint, cum aliquantum ex provincia, atque ex imperio laudis accesserit. Quamquam te ita gerere volo, quae per exercitum, atque imperium gerenda sunt, ut haec multo ante meditere: huc te pares, haec cogites, ad haec te exerceas, sentiasque id, quod quia semper sperasti, non dubito quin adeptus intelligas, te facillime posse obtinere summum, atque altissimum gradum civitatis. Quae quidem mea cohortatio, ne tibi inanis, aut sine caussa suscepta videatur, illa me ratio movit, ut te ex nostris eventibus communibus admonendum putarem, ut considerares in omni reliqua tua vita, quibus crederes, quos caveres. Quod scribis te velle scire, qui sit reipub. status: summa dissentio est, sed contentio dispar; nam qui plus opibus, armis, potentia valent, profecisse tantum mihi videntur stultitia, et inconstantia adversariorum, ut jam etiam auctoritate plus valerent. Itaque, perpaucis adversantibus, omnia, quae ne per populum quidem sine seditione se assequi posse arbitrabantur, per senatum consecuti sunt: nam et stipendium Caesari decretum est, et decem legati: at, ne lege Sempronia succederetur, facile perfectum est. Quod ego ad te brevius scribo, quia me status hic reipubl. non delectat:

scribo tamen, ut te admoneam, quod ipse literis omnibus a pueritia deditus, experiendo tamen magis, quam discendo, cognovi, id ut tu rebus tuis integris discas, neque salutis nostrae rationem nobis habendam esse sine dignitate, neque dignitatis sine salute. Quod mihi de filia, et de Crassipede gratularis, agnosco humanitatem tuam, speroque, et opto nobis hanc conjunctionem voluptati fore. Lentulum nostrum, eximia spe, summae virtutis adolescentem, cum ceteris artibus, quibus studuisti semper ipse, tum in primis imitatione tui fac erudias: nullam enim erit hac praestantior disciplina, quem nos et quia tuus, et quia te dignus est filius, et quia non diligit, semperque dilexit, in primis amamus, earumque habemus. Vale.

ARGUMENTUM.

Tota est epistola contra mores immutatos, et hoc non sine artificio, ut intelligat Lentulus, jam sibi nihil sperandum de rege reducendo.

M. T. C. P. LENTULO PRO-COS S. D. 8

De omnibus rebus, quae, ad te pertinent, quid actum, quid constitutum sit, quid Pompejus susceperit, optime ex Emplatorio cognosces; qui non solum interfuit his rebus, sed etiam praefuit, neque ullum officium erga te hominis amantissimi, prudentissimi, diligentissimi praetermisit. Ex eodem de toto statu rerum communium cognosces, quae quales sint, non facile est scribere: sunt quidem certe in amicorum nostrorum potestate, atque ita, ut nullam mutationem unquam hac hominum aetate habitura res esse videatur. Ego quidem, ut debeo, et ut tute mihi precepisti, et ut me dignitas, utilitasque cogit, me ad ejus rationes adjungo, quem

tu in meis rationibus tibi esse adjungendum putasti, sed te non praeterit, quam si difficile sensum in repub. praesertim rectum, et confirmatum deponere. Verumtamen ipse me conformo ad ejus voluntatem, a quo honeste dissentire non possum: neque id facio, ut forsitan quibusdam videor, simulatione. Tantum enim animi inductio, et mehercule amor erga Pompejum, apud me valet, ut quae illi utilia sunt, et quae ille vult, ea mihi omnia jam, et recta, et vera videantur. Neque, ut ego arbitror, errarent ne adversarii quidem ejus, si, cum pares esse non possent, pugnare desisterent. Me quidem etiam illa res consolatur, quod ego is sum, cui vel maxime concedant omnes, ut vel ea defendam, quae Pompeius velit, vel taceam, vel etiam (id quod mihi maxime habet) ad nostra me studia referam literarum: quod profecto faciam, si mihi per ejusdem amicitiam licebit. Quae enim proposita fuerant nobis, quum et honoribus amplissimis, et laboribus maximis perfuncti essemus, dignitas in sententiis dicendis, libertas in republica capessanda, ea sublata tota, sed nec mihi magis, quam omnibus; nam aut assentiendum est nulla cum gravitate paucis; aut frustra dissentiendum. Haec ego ad te ob eam caussam maxime scribo, ut jam de tua quoque rationem meditere; commutata tota ratio est senatus, judiciorum, rei totius publicae; otium nobis exoptandum est, quod ii, qui potiuntur rerum, praestaturi videntur, si quidam homines patienter eorum potentiam ferre potuerint. Dignitatem quidem illam consularem fortis, et constantis senatoris, nihil est, quod cogitemus; amissa est culpa eorum, qui a senatu et ordinem conjunctissimum, et hominem clarissimum abalie-

narunt. Sed, ut ad ea, quae conjunctiora rebus tuis sunt, revertar, Pompeium tibi valde amicum esse cognovi, et eo tu consule, quantum ego perspicio, omnia, quae voles, obtinebis, quibus in rebus me ille sibi affixum habebit; neque a me ulla res, quae ad te pertineat, negligetur, neque enim verebor, ne sim ei molestus: cui jucundum erit etiam propter idipsum, quod me esse gratum videbit. Tu velim tibi ita persuadeas: nullam rem esse minimam, quae ad te pertineat, quae mihi non carior sit, quam meae res omnes, idque quum sententiam, sedulitate mihimet ipse satisfacere possum; re quidem ipsa ideo mihi non satisfacio, quod nullam partem tuorum meritorum non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi possum. Rem te valde bene gessisse rumor erat: expectabantur literae tuae, de quibus eramus jam cum Pompeio locuti; quae si erunt allatae, nostrum studium extabit in convenientis magistratibus, et senatoribus. Cetera, quae ad te pertinebunt, quum etiam plus contenderimus, quam possumus, minus tamen faciemus, quam debemus. Vale.

A R G U M E N T U M.

Quaerenti Lentulo, cur cum inimicis in gratiam redierit, caussas exponit consilii sui: et ostendit, velle se rationem tam salutis habere, quam dignitatis, et eorum obsequi voluntati: a quibus de se optime meritis honeste dissentire non potest. Pompeium autem maxime significat.

M. T. C. P. LENTULO IMP. S. D. 9

Perjucundae mihi fuerunt literae tuae: quibus intellexi te perspicere meam in te pietatem

quid enim dicam, benevolentiam? cum illud ipsum gravissimum, et sanctissimum nomen pietatis levius mihi meritis erga me tuis esse videatur. Quod autem grata tibi mea erga te studia scribis esse, facis tu quidem abundatia quadam amoris, ut etiam grata sint ea, quae praetermitti sine nefario scelere non possunt: tibi autem multo notior, atque illustrior meus in te animus esset, si hoc tempore omni, quo sejuncti fuimus, et una, et Romae fuissemus; nam in eo ipso, quod te ostendis esse facturum, quodque et in primis potes, et ego a te vehementer expecto, in sententiis senatoriis, et in omni actione, atque administratione reip. floruissemus: de qua ostendam equidem paullo post, qui sit meus sensus, et status, et rescribam tibi ad ea, quae quaeris, sed certe et ego te auctore amicissimo, ac sapientissimo, et tu me consiliario fortasse non imperitissimo, fideli quidem, et benevolo certe usus esses. Quamquam tua quidem caussa, te esse imperatorem, provinciamque bene gestis rebus cum exercitu victore obtinere, ut debeo, laetor, sed certe qui tibi ex me fructus debentur, eos ubertores, et praestantiores praesens capere potuisses, in eis vero ulciscendis, quos tibi partim inimicos esse intelligis propter tuam propugnationem salutis meae, partim invidere propter illius actionis amplitudinem, et gloriam mirificum me tibi comitem praebuissem. Quamquam ille perennis inimicus amicorum suorum, qui tuis maximis beneficiis ornatus, in te potissimum fractam illam, et debilitatem vim suam contulit, nostram vicem ultus est ipse sese: ea est enim conatus, quibus patefactis, nullam sibi in posterum non modo dignitatis, sed ne libertatis quidem partem reliquit. Te autem etsi

mallem in meis rebus expertum, quam etiam in tuis ; tamen in molestia gaudeo , eandem fidem cognoscere hominum , non ita magna mercede , quam ego maximo dolore cognoram : de qua ratione tota jam videtur mihi exponendi tempus dari , ut tibi rescribam ad ea, quae queris. Certiorem te per literas scribis esse factum, me cum Caesare , et cum Appio esse in gratia : teque id non reprehendere adscribis. Vatinium autem scire te velle ostendis , quibus rebus adductus defenderim , et laudarim , quod tibi ut planius exponam , altius paullo rationem meorum consiliorum repetam necesse est. Ego me , Lentule , initio rerum, atque actionum tuarum non solum meis, sed etiam reipub. restitutum putabam : et quoniam tibi incredibilem quendam amorem , et omnia in te ipsum summa , ac singularia studia deberem , reip. quae te in me restituendo multum adjuvisset , cum certe me animum merito ipsius debere arbitrabar , quem antea tantummodo communi officio civium : non aliquo erga me singulari beneficio , debitum praestitissem. Hac me mente fuisse , et senatus ex me , te consule , audivit, et tu in nostris sermonibus, collocutionibusque ipse vidisti. Etsi jam primis temporibus illis , multis rebus meus offendebatur animus, quum te agente de reliqua nostra dignitate, aut occulta nonnullorum odia, aut obscura in me studia cernebam. Nam neque de monumentis meis ab iis adjutus es , a quibus debuisti , neque de vi nefaria, qua cum fratre eram domo expulsus, neque hercule in iis ipsis rebus, quae quanquam erant mihi propter rei familiaris naufragia necessaria , tamen a me minime putabantur , in meis damnis ex auctoritate senatus resarciendis , eam voluntatem , quam expectaram , praestite-

runt. Quae cum viderem (neque enim erant obscura) non tamen tam acerbam mihi haec accidebant, quam erant illa grata, quae fecerant. Itaque, quanquam et Pompeio plurimum, te quidem ipso praedicatore, ac teste, debebam: et eum non solum beneficio, sed amore etiam, et perpetuo quodam judicio meo diligebam: tamen non reputans quid ille vellet, in omnibus meis sententiis de repub. pristinis permanebam. Ego, sedente Cn. Pompeio, quum, ut laudaret P. Sextium, introisset in urbem, dixissetque testis Vatinius, me, fortuna, et felicitate C. Caesaris commotum, illi amicum esse coepisse; dixi, me eam Bibuli fortunam, quam ille afflictam putaret, omnium triumphis, victoriisque anteferre; dixique eodem teste alio loco, eosdem esse, qui Bibulum exire domo prohibuissent, et qui me coegissent. Tota vero interrogatio mea nihil habuit aliud, nisi reprehensionem illius tribunatus: in quo omnia dicta sunt libertate, animoque maximo de vi, de auspiciis, de donatione regnorum. Neque vero hac in caussa modo, sed constanter saepe in senatu; quin etiam, Marcellino, et Philippo coss. nonis April. mihi est senatus assensus, ut de agro Campano, frequenti senatu, idibus Majis referretur. Num potui magis in arcem illius caussae in vadere? aut magis oblivisci temporum meorum, et meminisse actionum? hac a me sententia dicta, magnus animorum motus est factus, cum eorum, quorum oportuit, tum illorum etiam, quorum nunquam putaram. Nam, hoc S. C. in meam sententiam facto, Pompeius cum nihil mihi ostendisset se esse offensum, in Sardiniam, et in Africam profectus est; eoque itinere Lucam ad Caesarem venis, ubi multa de mea sententia questus, est Caesar:

quippe qui etiam revennae Crassum ante vidisset, ab eoque in me esset incensus; sane moleste Pompeium id ferre constabat. Quod ego cum audissem ex aliis, maxime ex meo fratre cognovi: quem cum in Sardinia Pompeius paucis post diebus, quam Luca discesserat, convenisset; Te, inquit, ipsum cupio: nihil opportunis potuit accidere; nisi cum Marco fratre diligenter egeris, dependendum tibi est, quod mihi pro illo spopondisti. Quid multa? quaestus est graviter: sua merita commemoravit, quid egisset saepissime de actis Caesaris cum ipso meo fratre: quidque sibi is de me recepisset, in memoriam redegit; seque, quae de mea salute egisset, voluntate Caesaris egisse, ipsum meum fratrem testatus est; cujus caussam, dignitatemque mihi ut commendaret, rogavit, ut eam ne oppugnarem, si nollem, aut non possem tueri. Haec cum ad me frater pertulisset, et cum ante tamen Pompeius ad me cum mandatis Vibulium misisset, ut integrum mihi de caussa Campana ad suum reditum reservarem; collegi ipse me, et cum ipsa quasi repub. cum collocutus; ut mihi tam multa pro se perpesso, atque perfuncto concederet, ut officium meum, memoremque in bene meritos animum, fidemque fratris mei praestarem; eumque, quem bonum civem semper habuisset, bonum virum esse pateretur: in illis autem meis actionibus, sententiisque omnibus, quae Pompejum videbantur offendere, certorum hominum, quos jam debes suspicari, sermones referebantur ad me: qui qùum illa sentirent in rep. quae ego agebam, semperque sensissent, me tamen non satisfacere Pompejo, Caesaremque inimicissimum mihi futurum, gaudere se dicebant. Erat hoc mihi do-

lendum, sed multo magis illud, quod inimicum meum (meum autem? immo vero legum, judiciorum, otii, patriae, bonorum omnium) sic amplectabantur, sic in manibus habebant, sic fovebant, sic, me praesente osculabantur, non illi quidem ut mihi stomachum facerent (quem ego funditus perdidi) sed certe ut facere se arbitrarentur. Hic ego, quantum humano consilio efficere potui, circumspectis rebus omnibus, rationibusque subductis, summam feci cogitationum mearum omnium, quam tibi, si potero, breviter exponam. Ego, si ab improbis, et perditis civibus rempub. teneri viderem sicut et meis temporibus scimus, et nonnullis, aliis accidisse accepimus, non modo praemiis (quae apud me minimum valent) sed ne periculis quidem compulsus ullis (quibus tamen moventur etiam fortissimi viri) ad eorum caussam me adjungerem, ne si summa quidem eorum in me merita constarent. Quum autem in repub. Cn. Pompeius princeps esset (vir is, qui hanc potentiam, et gloriam maximis in rempub. meritis, et praestantissimisque rebus gestis esset consecutus, cujusque ego dignitatis ab adolescentia fautor, in praetura autem, et in consolatu adjutor etiam extitissem) quumque idem auctoritate, et sententia per se, consiliis, et studiis tecum me adjuvisset, meumque inimicum unum in civitate haberet inimicum: non putavi famam inconstantiae mihi pertimescendam, si quibusdam in sententiis paullum me immutassem, meamque voluntatem ad summi viri, de meque optime meriti dignitatem aggregassem. In hac sententia complectendus erat mihi Caesar, ut vides, in conjuncta caussa, et dignitate: hic multum valuit cum vetus amicitia, quam tu non

ignoras mihi, et Quinto fratri cum Caesare fuisse, tum humanitas ejus, ac liberalitas, brevi tempore et literis, et officiis perspecta nobis, et cognita. Vehementer etiam res ipsa publica me movit: quae mihi videbatur contentionem (praesertim maximis rebus a Caesare gestis) cum illis viris nolle fieri, et ne fieret, vehementer recusare. Gravissime autem me in hanc mentem impulit, et Pompeii fides, quam de me Caesari dederat, et fratris mei, quam Pompeio. Erant praeterea haec animadvertenda in civitate, quae sunt apud Platonem nostrum scripta divinitus. QUALES in repub. principes essent, tales reliquos solere esse cives. Tenebam memoria nobis consulibus, ea fundamenta jacta ex Kalend. Jan. confirmandi senatus, ut neminem mirari oporteret, nonis Decemb. tantum vel animi fuisse in illo ordine, vel auctoritatis. Idemque memineram, nobis privatis usque ad Caesarem, et Bibulum coss. cum sententiae nostrae magnum in senatu pondus haberent, unum fere sensum fuisse bonorum omnium. Postea, quum, tu Hispaniam citeriorem cum imperio obtineres neque resp. consules haberet, sed mercatores provinciarum, et seditionum servos, ac ministros, fecit quidam casus caput meum, quasi certaminis caussa, in mediam contentionem, dissensionemque civilem: quo in discrimine, quum mirifica senatus, incredibilis Italiae totius, singularis bonorum omnium consensio in me tuendo extitisset, non dicam, quid acciderit, (multorum est enim, et varia culpa) tantum dicam brevi, non mihi exercitum, sed duces defuisse; In quo, ut jam sit in iis culpa, qui me non defenderunt, non minor est in iis, qui relinquerunt: et si accusandi sunt, qui pertimuerunt, magis

etiam reprehendendi, qui se timere simularunt. Illud quidem certe nostrum consilium iure laudandum est, quod meos cives, et a me servatos, et me servare cupientes, spoliatos ducibus, servis armatis obiici noluerim, declararique maluerim, quanta vis esse potuisset in consensu bonorum, si iis pro me stante pugnare licuisset, quum adflictum excitare potuissent; quorum quidem animum tu non perspexisti solum, quum de me ageres, sed etiam confirmasti, atque tenuisti. Qua in caussa (non modo non negabo, sed etiam semper et meminero, et praedicabo libenter) usus es quibusdam nobilissimis hominibus fortioribus in me restituendo, quam fuerant iidem in tenendo. Qua in sententia si constare voluissent, suam auctoritatem simul cum salute mea recuperassent; recreatis enim bonis viris consulatu tuo, et constantissimis, atque optimis actionibus tuis excitatis (Cn. Pompeio praesertim ad caussam adiuncto quum etiam Caesar, rebus maximis gestis, singularibus ornatus, et novis honoribus, ac iudiciis senatus, ad auctoritatem eius ordinis adjungeretur) nulli improbo civi locus ad rempub. violandam esse potuisset. Sed attende, quaeso quae sint consecuta. Primum illa furta muliebrium religionum; qui non pluris fecerat Bonam deam, quam tres sorores, impunitatem scelerum est eorum sententiis assecutus, qui, cum tribunus pleb. poenas a seditioso cive per bonos viros iudicio persequi vellet, exemplum praeclarissimum in posterum vindicandae seditionis de repub. sustulerunt iidemque postea non meum monumentum; (non enim illae manubiae meae, sed operis locatio mea fuerat: monumentum vero senatus) hostili nomine, et cruentis inu-

stum literis esse passi sunt; qui me homines quod salvum esse voluerunt, est mihi gratissimum: sed vellem, non solum salutis meae, quemadmodum medici, sed etiam, ut aliptae, virium, et coloris rationem habere voluissent: nunc, ut Apelles Veneris caput, et summa pectoris politissima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit; sic quidam homines in capite meo solum elaborarunt, reliquum corpus imperfectum, ac rude reliquerunt. In quo ego spem fefelli non modo invidorum, sed etiam inimicorum meorum; qui de uno acerrimo, et fortissimo viro, meoque indicio, omnium magnitudine animi, et constantia praestantissimo, Q. Metello L. F. quondam falsam opinionem acceperunt: quem post reditum dictam fracto animo, et demisso fuisse. Est vero probandum, qui et summa voluntate cesserit, et egregia animi alacritate abfuerit, neque sane redire curarit; eum ob id ipsum fractum fuisse animo, in quo cum omnes homines, tum M. illum Scaurum, singularem virum, constantia et gravitate superasset. Sed, quod de illo acceperant, aut etiam suspicabantur, de me idem cogitabant, abiectiore animo me futurum: cum respub. maiorem etiam mihi animum, quam unquam habuissem, daret: quae iam declarasset, sese non potuisse me uno cive carere, cumque Metellum unius tribuni pl. rogatio, me universa respub. duce senatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus referente consule, comitiis centuriatis, cunctis ordinibus, hominibusque incumbentibus, omnibus denique suis viribus recuperasset. Nec vero ego mihi postea quidquam assumpsi, neque hodie assumo, quod quemquam malevo-

lentissimum jure possit offendere : tantum enitor, ut neque amicis, neque etiam alienioribus opera, consilio, labore desim. Hic meae vitae cursus offendit eos fortasse, qui splendorem, et speciem hujus vitae intuentur, solicitudinem autem, et laborem perspicere non possunt. Illud vero non obscure queruntur in meis sententiis, quibus ornem Caesarem, quasi desciverim a pristina caussa. Ego autem cum illa sequor, quae paullo ante proposui, tum hoc non in postremis, de quo coeperam exponere. Non offendes eundem bonorum sensum, Lentule, quem reliquisti : qui confirmatus consulatu nostro, nonnunquam postea interruptus, et afflictus ante te consulem, recreatus abs te totus est ; nunc ab iis, a quibus tuendus fuerat, delictus : idque non solum fronte, atque vultu (quibus simulatio facillime sustinetur) ii declarant, qui tum nostro illo statu optimates nominabantur, sed etiam sententia saepe iam, tabellaque docuerunt. Itaque tota iam sapientium civium (qualem me et esse, et numerari volo) et sententia, et voluntas mutata esse debet : id enim iubet idem ille Plato, quem ego auctorem vehementer sequor: tantum contendere in repub. quantum probare tuis civibus possis, vim neque parenti, neque patriae afferre oportere. Atque hanc quidem ille caussam sibi ait non attingendae reip. fuisse, quod, cum offendisset populum Atheniensem prope iam desipientem senectute ; quumque eum nec persuadendo, nec cogendo tegi posse vidisset ; quum persuaderi posse diffideret, cogi fas esse non arbitraretur. Mea ratio fuit alia, quod neque desipiente populo, neque integra re mihi ad consulendum, capesserem ne remp. implicatus tenebar : sed laeta-

tatus tamen sum, quod mihi liceret in eadem caussa utilia, et cuivis bono recta defendere. Huc accessit commemoranda quaedam, et divina Caesaris in me, fratremque meum liberalitas: qui mihi, quascumque res gereret, tuendus esset, nunc in tanta felicitate, tantisque victoriis, etiam si in nos non is esset, qui est, tamen ornandus videretur. Sic enim te existimare velim, quum a vobis meae salutis auctoribus discesserim, neminem esse, cujus officiis me tam esse devinctum non solum confitear, sed etiam gaudeam. Quod quoniam tibi exposui, facilia sunt ea, quae a me de Vatinio, et de Crasso requiris. Nam de Appio quod scribis, sicut de Caesare, te non reprehendere, gaudeo tibi consilium probari meum. De Vatinio autem, primum reditus intercesserat in gratiam per Pompeium, statim ut ille praetor est factus, quum quidem ego ejus petitionem gravissimis in senatu sententiis oppugnassem, neque tam illius laedendi caussa, quam defendendi, atque ornandi Catonis: post autem Caesaris: ut illum defenderem, mira contentio est consecuta. Cur autem laudarim, peto a te, ut id a me neve in hoc reo, neve in aliis requiras: ne tibi ego idem reponam, cum veneris: tametsi possum vel absenti. Recordare enim, quibus laudationem ex ultimis terris miseris: nec hoc pertimuerimus; nam a me ipso laudantur, et laudabuntur iidem. Sed tamen defendendi Vatinii fuit etiam ille stimulus, de quo in judicio, quum illum defenderem, dixi me facere quiddam, quod in Eunucho parasitus suaderet militi:

Ubi nominabit Phaedriam, tum Pamphilam
Continuo si quando illa dicet, Phaedriam

Commessatum intromittamus : tu , Pamphilam
Cantatum provocemus , si laudabit haec
Illius formam : tu hujus contra : denique
Par pro pari referto , quod eam mordeat.

Sic petivi a judicibus , ut , quoniam quidem nobiles homines , et de me optime meriti nimis amarent inimicum meum , meque inspectante saepe eum in senatu modo severe seducerent , modo familiariter , atque hilare amplexarentur ; quoniamque illi haberent suum Publium , darent mihi ipsi alium Publium , in quo possem eorum animos mediocriter lacessitus leviter repungere. Neque solum dixi , sed etiam saepe facio , diis , hominibusque approbantibus. Habes de Vatinio ; cognosce de Crasso. Ego , cum mihi cum illo magna jam gratia esset , quod ejus omnes gravissimas injurias, communis concordiae caussa , voluntaria quadam oblivione contriveram , repentinam ejus defensionem Gabinii , quem proximis superioribus diebus acerrime oppugnasset, tamen, si sine ulla mea contumelia suscepisset , tulissem , sed cum me disputantem , non lacessentem lacessisset , exarsi , non solum praesenti , credo , iracundia , (nam ea tam vehemens fortasse non fuisset) sed quum inclusum illud odium multarum ejus in me injuriarum , quod ego effudisse me omne arbitrabar, residuum tamen insciente me fuisset, omne repente apparuit. Quo quidem tempore ipso quidam homines , et iidem illi , quos saepe nutu , significationeque appello , quum se maximum fructum caepisse dicerent ex libertate mea , meque tum denique sibi esse visum reipub. qualis fuissem , restitutum ; quumque ea contentio mihi magnum etiam foris fructum tulisset : gaudere se dicebant , mihi illum inimi-

cum, et eos, qui in eadem caussa essent, numquam amicos futuros. Quorum iniqui sermones quam ad me per homines honestissimos perferrentur: quumque Pompejus ira contendisset, ut nihil unquam magis, ut cum Crasso redirem in gratiam, Caesarque per literas maxima se molestia ex illa contentione affectum ostenderet: habui non temporum solum rationem meorum, sed etiam naturae: Crassusque, ut quasi testata populo R. esset nostra gratia, pene a meis aribus in provinciam est profectus: nam quum mihi condixisset, coenavit apud me in mei generi Crassipedis hortis. Quamobrem ejus caussam (quod te scribis audisse) magna illius commendatione susceptam defendi in senatu, sicut mea fides postulabat. Accepisti, quibus rebus adductus, quamque rem, caussamque defenderim, quique meus in repub. sit pro mea parte capessanda status. De quo sic velim statuas, me haec eadem sensurum fuisse, si mihi integra omnia, ac libera fuissent. Nam neque pugnandum arbitrarer contra tantas opes, neque delendum, etiam si id fieri posset, summorum civium principatum; neque permanendum in una sententia, conversis rebus, ac bonorum voluntatibus immutatis, sed temporibus assentiendum. Nunquam enim praestantibus in reipub. gubernanda viris fundata est in una sententia perpetua permansio; sed ut in navigando tempestati obsequi artis est, etiam si portum tenere non queas: quum vero id possis, mutata velificatione, assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum, quem ceperis, potius quam, eo commutato, quo velis, tamen pervenire: sic, quum omnibus nobis in administranda rep. propositum esse debeat (id quod a me saepis-

sime dictum est) cum dignitate otium ; Non idem semper dicere , sed idem semper spectare debemus. Quamobrem , ut paullo ante posui , si essent omnia mihi solutissima , tamen in repub. non alius essem , atque nunc sum. Quum vero in hunc sensum et alliciar beneficiis hominum , et compellar injuriis : facile patior ea me de repub. sentire , ac dicere , quae maxime cum mihi , tum etiam reipub. rationibus putem conducere. Apertius autem haec ego ac saepius , quod et Quintus frater meus legatus est Caesaris , et nullum meum nimium dictum , non modo factum , pro Caesare intercessit , quod ille non ita illustri gratia exceperit , ut ego eum mihi devinctum putarem. Itaque ejus omni et gratia , quae summa est , et opibus , quas intelligis esse maximas , sic fruor ut meis : nec mihi aliter potuisse videor hominum perditorum de me consilia frangere , nisi cum praesidiis iis , quae semper habui , nunc etiam potentium benevolentiam conjunxissem. His ego consiliis si te praesentem habnissem (ut opinio mea fert) essem usus eisdem ; novi enim temperantiam , et moderationem natnrae tuae : novi animum cum mihi amicissimum , tum nulla in ceteros malevolentia suffusum , contraque cum magnum , et excelsum , tum etiam apertum , et simplicem. Vidi ego quosdam in te tales , quales tu eosdem in me videre potuisti : quae me moverunt , movissent eadem te profecto. Sed , quocumque tempore mihi potestas praesentis tui fuerit , tu eris omnium moderator consiliorum meorum : tibi erit eidem , cui salus mea fuit , etiam dignitas curae. Me quidem certe tuarum actionum , sententiarum , voluntatem , rerum denique omnium

socium, comitemque habebis: neque mihi in omni vita res tam erit ulla proposita, quam ut quotidie vehementius te de me optime meritum esse, laetare. Quod rogas, ut mea tibi scripta mittam, quae post discessum tuum scripserim, sunt orationes quaedam, quas Menocrito dabo, neque ita multae, ut pertimescas. Scripsi etiam (nam etiam ab orationibus disiungo me fere, referoque ad mansuetiores Musas, quae me maxime, sicut jam a prima adolescentia delectant) scripsi igitur Aristotelico more, quemadmodum quidem volui, tres libros in disputatione, ac dialogo, de Oratore: quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles, abhorrent enim a communibus praeceptis, et omnem antiquorum, et Aristotelicam, et Isocraticam rationem oratoriam complectuntur. Scripsi etiam versibus tres libros de temporibus meis: quos jam pridem ad te misissem, si esse edentos mutassem sunt enim testes, et erunt sempiterni meritorum tuorum erga me, meaeque in te pietatis: sed, quia verebar, non eos, qui se laesos arbitrarentur (enim id feci parce, et molliter) sed eos, quos erat infinitum bene de me meritos omnes nominare. Quos tamen ipsos libros, si quem, cui recte committam, invenero, curabo ad te perferendos. Atque istam quidem partem vitae, consuetudinisque nostrae totam ad te defero; quantum literis, quantum studiis, veteribus nostris delectationibus, consequi poterimus, id omne ad arbitrium tuum, qui haec semper amasti, libentissime conferemus. Quae ad me de tuis rebus domesticis scribis, quaeque mihi commendas, ea tantae mihi curae sunt, ut me nolim admoneri, rogari vero sine magno dolore vim possim. Quod de Quinti fratris ne-

gotio scribis, te priore aestate, quod morbo impeditus in Ciliciam non transieris, conficere non potuisse, nunc autem omnia facturum, ut conficias; id scito esse ejusmodi, ut frater meus vere existimet, adjuncto isto fundo, patrimonium fore suum per te constitutum. Tu me de tuis rebus omnibus, et de Lentuli tui, nostrisque studiis, et exercitationibus, velim quam familiarissime certiorem, et quam saepissime facias: existimesque neminem cuiquam neque cariorem, neque jucundiorem unquam fuisse, quam te mihi: idque, me, non modo ut tu sentias, sed ut omnes gentes, etiam ut posteritas omnis intelligat, esse facturum. Appius in sermonibus antea dictitabat, postea dixit etiam in senatu palam, sese, si licitum esset, legem curiatam ferre, sortiturum esse cum collega provinciam: si curiata lex non esset separaturum cum collega, tibique successurum: legem curiatam consuli ferri opus esse, necesse non esse: se quoniam ex S. C. provinciam háberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in urbem introisset. Ego quid ad te tuorum quisque necessariorum scribat, nescio: varias esse opiniones intelligo; sunt qui putent, posse te non decedere, quod sine lege curiata tibi succedatur: sunt etiam, qui, si decedas, a te relinqui posse quí provinciae praesit: mihi non tam de jure certum est (quanquam ne id quidem valde dubium est) quam illud, ad tuam summam amplitudinem, dignitatem, liberalitatem, quae te scio libentissime solere frui pertinere, te sine ulla mora provinciam successori concedere; praesertim quum sine suspicione tuae cupiditatis non possis illius cupiditatem refutare: ego utrum-

que puto meum esse, et quod sentiam, ostendere; et quod feceris, defendere.

Scripta jam epistola superiore, accepi tuas literas de pubblicanis: quibus equitatem tuam non potui non probare: felicitatem autem, quod vellem, consequi potuisses, me ejus ordinis, quem semper ornasti, rem, aut voluntatem offenderes. Equidem non desinam tua decreta defendere; sed nostri consuetudinem hominum; scis quam graviter inimici illi ipsi Q. Scaevolae fuerint. Tibi tamen suam auctor, ut quibus rebus possis eum tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges; id etsi difficile est, tamen mihi videtur esse prudentiae tuae. Vale.

ARGUMENTUM.

Jocosa est epistola, et salibus referta: extra jocum ait, se egisse gratias Lentulo Ciliciam administranti; hortatum etiam, ut Romam redeat.

M. T. C. L. VALERIO JURISCONSULTO S. D. 10

Cur enim tibi hoc non gratificer, nescio praesertim cum his temporibus audacia pro sapientia liceat uti. Lentulo nostro egi per literas tuo nomine gratias diligenter; sed tu velim desinas jam nostris literis uti, et nos aliquando revisas, et ibi malis esse, ubi aliquo numero sis, quam istic, ubi solus sapere videare. Quanquam qui istinc nunc veniunt, partim te superbum esse dicunt, quod nihil respondeas; partim contumeliosum, quod male respondeas. Sed jam cupio tecum coram jocari. Quare fac, ut quam primum venias: neque Apuliam tuam accedas, ut possimus, salvum te venisse, gaudere: nam illo si veneris, tanquam Ulysses, cognosces tuorum neminem. Vale.

LIBER II.

ARGUMENTUM.

Quatuor partes habet haec epistola. Primum accusatus a Curione, quod minus saepe scriberet, excusationem affert cum officii sui commemoratione. Deinde dolorem suum ex illius absentia, et ex ejusdem dignitate laetitiam narrat. Tertio loco ad laudem et virtutem hortatur. Postremo commendat illi suam sententiam. Misit autem Cicero in Asiam has omnes epistolas ad Curionem Quaestorem, praeter ultimam, quae incipit, Sera gratulatio, *quam scripsit in Provincia Romana ad Curionem Tribunum plebis.*

M. T. C. CURIONI S. D. 1

QUanquam me nomine negligentiae suspectum tibi esse doleo; tamen non tam mihi molestum fuit, accusari abs te officium meum; quam jucundum, requiri: praesertim quum, in quo accusabar, culpa vacarem: in quo autem desiderare te significas meas literas, prae te ferres perspectum mihi quidem, sed tamen dulcem et optatum amorem tuum. Equidem neminem praetermisi, quem quidem ad te perventurum putarem, cui literas non dederim. Etenim quis est tam in scribendo impiger, quam ego? a te vero bis, terve ad summum, et eas per breves accepi. Quare si iniquus es in me judex, condemnabo eodem ego te crimine: sin me id facere noles, te mihi aequum praebere debebis. Sed de literis hactenus, non enim vereor, ne

non scribendo te expleam; praesertim si in eo genere studium meum non aspernabere. Ego, te abfuisse tamdiu a nobis, et doleo, quod carui fructu jucundisssimae consuetudinis tuae; et laetor, quod absens omnia cum maxima dignitate es consecutus; quodque in omnibus tuis rebus, meis optatis fortuna respondit. Breve est, quod me tibi praecipere meus incredibilis in te amor cogit. Tanta est expectatio vel animi, vel ingenii tui, ut ego te obsecrare, obtestarique non dubitem, sic ad nos confirmatus revertare, ut, quam expectationem tui concitasti, hanc sustinere, ac tueri possis. Et quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriam nulla unquam delebit oblivio, te rogo, ut memineris, quantaecumque tibi accessiones fient et fortunae, et dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi meis puer olim fidelissimis, atque amantissimis consiliis paruisses. Quare hoc animo in nos esse debebis, ut aetas nostra jam ingravescens in amore, atque in adolescentia conquiescat tua. Vale.

ARGUMENTUM.

Consolatur Curionem in obitu patris, seque illi parentis futurum loco pollicetur.

M. T. C. CURIONI S. D. 2

GRavi teste privatus sum amoris summi erga te mei, patre tuo clarissimo viro: qui, cum suis laudibus, tum vero te filio, superasset omnium fortunam, si ei contigisset, ut te ante videret, quam et vita discederet. Sed spero nostram amicitiam non egere testibus; tibi patrimonium dii fortunent: me certe habebis, cui carus aeque sis, et perjucundus, ac fuisti patri. Vale.

ARGUMENTUM.

Dissuadet a muneribus dandis in funere patris; dari autem populo solebat gladiatorium munus.

M. T. C. CURIONI S. D. 3

RUpae studium non defuit declarandorum munerum tuo nomine: sed nec mihi placuit, nec quidquam te absente fieri, quod tibi, cum venisses, non esset integrum. Meam quidem sententiam aut scribam ad te postea pluribus: aut, ne ad eam meditere, imparatum te offendam, coramque contra istam rationem, meam dicam: ut aut te in meam sententiam adducam, aut certe testatum apud animum tuum relinquam, quid senserim: ut, si quando (quod nolim) displicere tibi tuum consilium coeperit, possis meum recordari. Brevi tamen sic habeto, in eum statum temporum tuum reditum incidere, ut iis bonis, quae tibi natura, studio, fortuna data sunt, facilius omnia, quae sunt in repub. amplissima, consequi possis, quam muneribus; quorum neque facultatem quisquam admiratur (est enim copiarum, non virtutis) neque quisquam est, quin satietate jam defessus sit. Sed aliter, atque ostenderam, facio, qui ingrediar ad explicandam rationem sententiae meae; quare omnem hanc disputationem in adventum tuum differo. Summa scito in expectatione te esse, eaque a te expectari, quae a summa virtute, summoque ingenio expectanda sunt. Ad quae es, ut debes, paratus (quod ita esse confido) plurimis, maximisque muneribus et nos amicos, et cives tuos universos, et rempub. afficies. Illud profecto cognosces, mihi te neque cariorem, neque jucundiorem esse quemquam. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur Curionem ad studium summae laudis, quod, exoriente jam bello civili, timeat, ne se ad improbos cives deserta Rep. conferat, quod evenit: grandi etiam aere alieno a Caesare liberatus, a Senatu ad populum transiit.

M. T. C. CURIONI S. D. 4

Epistolarum genera multa esse non ignoras: sed unum illud certissimum, cujus caussa inventa res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire aut nostra, aut ipsorum interesset. Hujus generis literas a me profecto non expectas: tuarum enim rerum domesticarum habes et scriptores, et nuncios: in meis autem rebus nihil est sane novi. Reliqua sunt epistolarum genera duo, quae me magnopere delectant: unum familiare, et jocosum: alterum severum, et grave. Utro me minus deceat uti, non intelligo. Jocerne tecum per literas? civem mehercule non puto esse, qui temporibus his videre possit. An gravius aliquid scribam? quid est, quod possit graviter a Cicerone scribi ad Curionem, nisi de republica? atque in hoc genere haec mea caussa est, tu neque ea, quae nunc sentio, velim scribere. Quamobrem, quoniam mihi nullum scribendi argumentum relictum est, utor ea clausula, qua soleo, teque ad studium summae laudis cohortabor. Est enim tibi gravis adversaria constituta et parata, incredibilis quaedam expectatio: quam tu una re facillime vinces, si hoc statueris, quarum laudum gloriam adamaris, quibus artibus eae laudes comparantur, in iis esse elaborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis incitatum esse confiderem: et hoc, quidquid attigi, non feci inflam-

mandi tui caussa, sed testificandi amoris mei. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Curioni, quod et Romae non sit, ubi multa contra Rempub. committuntur; et ibi sit, ubi ex recte factis magnam laudem consequatur: postremo eum ad suscipiendam Remp. hortatur.

M. T. C. CURIONI S. D. 5

HAec negotia quomodo se habeant, ne epistola quidem narrare audeo tibi; etsi, ubicunque es (ut scripsi ad te antea) in eadem es navi: tamen, quod habes, gratulor: vel quia non vides ea, quae nos; vel quod excelso, et illustri loco sita sit laus tua in plurimorum et sociorum, et civium conspectu: quae ad nos nec obscuro, nec vario sermone, sed et clarissima, et una omnium voce perfertur. Unum illud nescio gratulere tibi; an timeam, quod mirabilis est expectatio reditus tui: non quod verear, ne tua virtus opinioni hominum non respondeat: sed mehercule, ne, cum veneris, non habeas jam, quod cures: ita sunt omnia debilitata jam prope et extincta. Sed haec ipsa, nescio, rectene sint literis commissa; quare cetera cognosces ex aliis. Tu tamen, sive habes aliquam spem de rempub. sive desperas; ea para, meditare, cogita quae esse in eo cive, ac viro debent, qui sit rempub. afflictam, et oppressam miseris temporibus, ac perditis moribus in veterem libertatem, ac dignitatem vindicaturus. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat summo studio T. Annium Milonem ad petitionem consulatus: et ut impetret, quod vult, nihil omittit, quod in genere commendatitio requiri possit.

M. T. C. CURIONI S. D. 6

NOndum erat auditum, te ad Italiam adventare, quum Sext. Julium Milonis mei familiarem, cum his ad te literis misi: sed tamen, quum appropinquare tuus adventus putaretur, et te jam ex Asia Romam versus profectum esse constaret; magnitudo rei fecit, ut non vereremur, ne nimis cito mitteremus, quum has ad te quamprimum perferri literas magnopere vellemus. Ego, si mea in te essent officia solum, Curio, tanta, quanta magis a te ipso praedicari, quam a me ponderari solent, verecundius a te, si qua magna res mihi petenda esset, contenderem. GRAVE est enim homini prudenti, petere aliquid magnum ab eo, de quo se bene meritum putet: ne id, quod petat, exigere magis, quam rogare, et in mercedis potius, quam beneficii loco numerare videatur. Sed quia tua in me vel nota omnibus, vel ipsa novitate meorum temporum clarissima, et maxima exstiterunt: ESTQUE animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum velle debere: non dubitavi id a te per literas petere, quod mihi omnium esset maximum, maximeque necessarium: neque enim sum veritus, ne sustinere tua in me vel innumerabilia beneficia non possem, quum praesertim confiderem, nullam esse gratiam tantam, quam non vel capere animus meus in accipiendo, vel in remunerando, cumulandoque illustrare possit. Ego omnia mea studia, omnem operam, curam,

industriam, cogitationem, mentem denique omnem in Milonis consulatu fixi, et locavi, statuique in eo me non officii solum fructum, sed etiam pietatis laudem debere quaerere. Neque vero cuiquam salutem, ac fortunas suas tantae curae fuisse unquam puto, quantae mihi sit honos ejus, in quo omnia mea posita esse, decrevi. Huic te unum tantum adjumento esse, si volueris, posse intelligo, ut nihil sit praeterea nobis requirendum. Habemus haec omnia, bonorum studium, conciliatum ex tribunatu, propter nostram (ut spero te intelligere) caussam: vulgi, ac multitudinis, propter magnificentiam munerum, liberalitatemque naturae, juventutis, et gratiosorum in suffragiis, propter ipsius excellentem in eo genere, vel gratiam, vel diligentiam, nostram suffragationem si minus potentem, at probatam tamen, et justam, et debitam, et propterea fortasse etiam gratiosam. Dux nobis, et auctor opus est, et eorum ventorum, quos proposui, moderator quidam, et quasi gubernator. Qui si ex omnibus unus optandus esset, quem tecum conferre possemus, non haberemus. Quamobrem si memorem, si gratum, si bonum virum vel ex hoc ipso; quod tam vehementer de Milone laborem, existimare potes, si dignum denique tuis beneficiis judicas, hoc a te peto, ut subvenias huic meae solicitudini, ut huic meae laudi, vel (ut verius dicam) prope saluti tuum studium dices. De ipso T. Annio tantum tibi polliceor, te majoris animi, gravitatis, constantiae, benevolentiae erga te, si complecti hominem volueris, habiturum esse neminem: mihi vero tantum decoris, tantum dignitatis adjunxeris, ut eumdem te facile agnoscam fuisse in laude mea, qui fueris in salute. Ego, ni te videre scirem, quum

haec ad te scriberem, quantum officii sustinerem, quantopere mihi esset in hac petitione Milonis omni non modo contentione, sed etiam dimicatione elaborandum, plura scriberem. Nunc tibi omnem rem, atque caussam, meque tibi totum commendo, atque trado. Unum hoc sic habeto, si a te hanc rem impetravero, me paene plus tibi, quam ipsi Miloni debiturum. Non enim mihi tam mea salus cara fuit, in qua praecipue sum ab illo adjutus, quam pietas erit in referenda gratia jucunda; eam autem unius tui studio me assequi posse confido. Vale.

ARGUMENTUM.

Hanc epistolam scripsit in Cilicia Proconsul. Gratulatur Curioni de Tribunatu plebis. Hortatur ad boni civis officium. De sacerdotio Curionis quiddam interserit. Postremo rogat, ne quid sibi temporis prorogari ad provinciae administrationem patiatur.

M. T. C. PROCOS. CURIONI TRIB. PLEB. S. D. 7

SEra gratulatio reprehendi non solet, praesertim si nulla negligentia praetermissa est: longe enim absum: audio sero: sed et tibi gratulor, et ut, sempiternae laudi tibi sit iste tribunatus, exopto, teque hortor, ut omnia gubernes, et moderare prudentia tua: ne te auferant aliorum consilia. Nemo est, qui sapientius tibi suadere possit te ipso, nunquam labore, si te audies. Non scribo hoc temere, cui scribam video, novi animum, novi consilium tuum, non vereor ne quid timide, et stulte facias, si ea defendes, quae ipse recta esse senties. Quod in id reipub. tempus non incideris, sed veneris (judicio enim tuo, non casu, in ipsum discrimen rerum con-

tulisti tribunatum tuum) profecto vides, quanta vis in repub. temporum sit, quanta varietas rerum, quam incerti exitus, quam flexibiles hominum voluntates: quid insidiarum, quid vanitatis in vita, non dubito, quin cogites: Sed, amabo te, cura, et cogita, nihil novi, sed illud idem, quod initio scripsi: tecum loquere; te adhibe in consilium; te audi; tibi obtempera: alteri qui melius dare consilium possit, quam tu, non facile inveniri potest; tibi vero ipsi certe nemo melius dabit. Dii immortales, cur ego non adsum vel spectator laudum tuarum, vel particeps, vel socius, vel minister consiliorum? tametsi hoc minime tibi deest: sed tamen efficeret magnitudo, et vis amoris mei, consilio te ut possem juvare. Scribam ad te plura alias: paucis enim diebus eram missurus domesticos tabellarios: ut, quoniam sane feliciter, et ex mea sententia remp. gessimus, unis literis totius aestatis res gestas ad senatum perscriberem. De sacerdotio tuo quantam curam adhibuerim, quamque difficili in re, atque caussa, cognosces ex iis literis, quas Thrasoni liberto tuo dedi. Te, mi Curio, pro tua incredibili in me benevolentia, meaque item in te singulari rogo, atque oro, ne patiare mihi quidquam ad hanc provincialem molestiam temporis prorogari: praesens tecum egi, quum te tribunum plebis isto anno fore non putarem: itemque petivi saepius per literas, sed tum quasi a Senatore nobilissimo, et adolescente gratiosissimo, nunc a tribuno pl. et a Curione tribuno, non ut decernatur aliquid novi (quod solet esse difficilius) sed ut ne quid novi decernatur, et ut S. C. et leges defendas; eaque mihi conditio maneat, qua profectus sum: hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Leviter Caelium objurgat, qui commentarium misisset refertum levissimis rebus. Tum hortatur ad amicitiam Pompeii, emergente belli civilis initio. Addit de suo in provinciam itinere. In extremo, ne sibi Provinciae tempus prorogetur.

M. T. C. PROCOS. M. COELIO RUFO S. D. 8

QUid? tu me hoc tibi mandasse existimas, mihi gladiatorum compositiones, ut vadimonia dilata, et Chresti compilationem mitteres, et ea, quae nobis, quum Romae sumus, narrare nemo audeat? Vide quantum tibi meo judicio tribuam (nec mehercule injuria; πολιτικώτερον enim te adhuc neminem cognovi) ne illa quidem curo mihi scribas, quae maximis in rebus reip. geruntur quotidie; nisi quid ad me ipsum pertinebit: scribent alii: multi nuntiabunt: perferet multa etiam ipse rumor; quare ego nec praeterita, nec praesentia abs te, sed, ut ab homine longe in posterum prospiciente, futura expecto: ut ex tui literis quum formam reip. viderim, quale aedificium futurum sit, scire possit neque tamen adhuc habeo, quod te accusem: neque enim fuit, quod tu plus providere possis, quam quivis nostrum, in primisque ego, qui cum Pompeio complures dies nullius in aliis, nisi de rep. sermonibus, vessatus sum, quae nec possunt scribi, nec scribenda sunt. Tantum habeto, civem egregium esse Pompeium, et ad omnia, quae providenda sunt in rep. et animo, et consilio paratum. Quare de te homini: complectetur, mihi crede: jam iidem illi et boni, et mali cives videntur, qui nobis videri solent. Ego, quum Athenis decem ipsos

dies fuissem, multumque mecum Gallus noster Caninius, proficiscebar inde pridie nonas Quinctil. quum hoc ad te literarum dedi. Tibi cum omnia mea commendatissima esse cupio, tum nihil magis, quam ne tempus nobis provinciae prorogetur, in eo mihi sunt omnia. Quid, quando, et quo modo, et per quos agendum sit, tu optime constitues. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Caelio, quod superatis competitoribus, Ædilis Curulis designatus sit.

M. T. C. PROCOS. M. COELIO RUFO AEDILI CUR. DES. S. D. 9

PRimum tibi, ut debeo, gratulor; laetorque tum praesenti, tum etiam sperata tua dignitate, serius, non negligentia mea, sed ignorantia rerum omnium: in his enim sum locis, quo et propter longinquitatem, et propter latrocinia tardissime omnia perferuntur; et cum gratulor, tum vero quibus verbis tibi gratias agam, non reperio, quod ita factus sis, ut dederis nobis, quemadmodum scripseras ad me, quem semper ridere possemus. Itaque quum primum audivi, ego ille ipse factum sum (scis quem dicam) egique omnes illos adolescentes quos ille jactitabat, difficile est loqui. Te autem complectans absentem, et quasi tecum coram loquerer. Non, aedepol quantam egeris rem, neque quantum facinus feceris, quod quia praeter opinionem mihi acciderat, referebam me ad illud. Incredibile hoc factu objicitur, repente vero incessi omnibus laetitiis, in quo quum objurgarer, quod nimio gaudio paene desiperem, ita me defendebam. Habeo voluptatem animi nimiam; quid quaeris? dum illum rideo, paene sum fa-

etus ille. Sed haec pluribus; multaque alia et de te, et ad te, quum primum ero aliquid nactus otii. Te vero, mi Rufe, diligo, quem mihi fortuna dedit amplificationem dignitatis meae, ultorem non modo inimicorum, sed etiam invidorum meorum ut eos partim scelerum suorum, partim etiam ineptiarum poeniteret. Vale.

A R G U M E N T U M.

Queri videtur de tabellariis epistolas non reddentibus: revera Coelium negligentiae accusat, tum sua gesta magnifice narrat.

M. T. C. IMP. COELIO RUFO, AEDILI CUR. DES. S. D. 10

TU vide quam ad me literae non perferantur, non enim adduci possum, ut abs te, posteaquam aedilis factus es, nullas putem datas, praesertim quum esset tanta res, tantae gratulationis, de te, quia, quod sperabam, de Hillo (balbus enim sum) quod non putaram. Atqui sic habeto, nullam me epistolam accepisse tuam post comitia ista praeclara quae me laetitia extulerunt; ex quo vereor, ne idem eveniat in meas literas: equidem nunquam domum misi unam epistolam quin esset ad te altera: nec mihi est te jucundius quidquam, nec carius. Sed balbi non sumus; ad rem redeamus; ut optasti, ita est, velles enim, (ait) tantummodo ut haberem negotii, quod esset ad laureolam satis. Parthos times, qui diffidis copiis nostris: ergo ita accidit. Nam, Parthico bello nuntiato, locorum quibusdam angustiis, et natura montium fretus, ad Amanum exercitum adduxi, satis probe ornatum auxiliis, et quadam auctoritate apud eos, qui me non notant, nominis nostri multum est enim in his locis: Hiccine est ille, qui urbem? quem

senatus? nostri ceteri. Quum venissem ad Amanum, qui mons mihi cum Bibulo communis est, divisus aquarum divortiis, Cassius noster quod mihi magnae voluptati fuit, feliciter ab Antiochia hostem rejecerat. Bibulus provinciam acceperat: interea cum meis copiis omnibus vexavi Amanienses, hostes sempiternos: multi occisi, capti, reliqui dissipati, castella munita, improviso adventu capta, et incensa. Ita victoria justa imperator appellatus apud Issum (quo in loco saepe, ut ex te audivi, Clitarchus tibi narravit, Darium ab Alexandro esse superatum) abduxi exercitum ad infestissimam Ciliciae partem; ibi quintum, et vigesimum jam diem aggeribus, vineis, curribus oppugnabam oppidum munitissimum Pindenissum, tantis opibus, tantoque negotio, ut mihi ad summam gloriam nihil desit, nisi nomen oppidi; quod si, ut spero, cepero, tum vero literas publice mittam. Haec ad te in praesenti scripsi, ut speres te assequi id, quod optasti. Sed, ut redeam ad Parthos, haec aestas habuit hunc exitum satis felicem: ea quae sequitur, magno est in timore. Quare, mi Rufe, vigila, primum ut mihi succedatur: sin id erit, ut scribis, et ut ego arbitror, spissius, illud, quod facile est, ne quid mihi temporis prorogetur. De repub. ex tuis literis, ut antea tibi scripsi cum praesentia, tum etiam futura magis expecto. Quare ut ad me omnia quam diligentissime perscribas, te vehementer rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Suum declarat Urbis desiderium, et panteras ait non posse capi, quas Caelius Ædilis petierat, ut in suis ludis populo ostenderet.

M. T. C. IMP. COELIO, AEDILI CUR. S. D. 11

Putaresne unquam accidere posse, ut mihi verba deessent? neque solum ista vestra oratoria, sed haec etiam levia nostratia? desunt autem propter hanc caussam, quod mirifice sum solicitus, quidnam de provinciis decernatur. Mirum me desiderium tenet urbis, incredibile meorum, atque imprimis tui, satietas autem provinciae: vel quia videmus eam famam consequuti, ut non tam accessio quaerenda, quam fortuna metuenda sit, vel quia totum negotium non est dignum viribus nostris, qui majora in republica onera sustinere et possimus, et soleamus, vel quia belli magni timor impendet, quod videmur effugere, si ad constitutam diem decedemus. De panteris per eos, qui venari solent, agitur mandato meo diligenter, sed mira paucitas est, et eas, quae sunt, valde ajunt queri quod nihil cuiquam insidiarum in mea provincia, nisi sibi, fiat. Itaque constituisse dicuntur in Cariam ex nostra provincia decedere: sed tamen sedulo fit, et in primis a Patischo; quidquid erit, tibi erit: sed quid plane esset, nesciebamus: mihi mehercule magnae curae est aedilitas tua; ipsa dies me admonebat: scripsi enim haec ipsis Megalensibus. Tu velim ad me de omni reipublicae statu quam diligentissime perscribas: ea enim certissimam putabo, quae ex te cognovero. Vale.

ARGUMENTUM.

Literas a Caelio requirit de rebus urbanis, et hortatur eum, ut urbanos potius magistratus sequatur, quam provinciales.

M. T. C. IMP. COELIO, AEDILI CUR. S. D. 12

SOllicitus te quidem eram de rebus urbanis: ita tumultuosae conciones, ita molestae quinquatrus afferebantur, nam citeriora nondum audiebamus: sed tamen nihil me magis sollicitabat, quam in his molestiis non me, si qua ridenta, esset, ridere tecum; sunt enim multa, sed ea non audeo scribere. Illud moleste fera, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum literarum. Quare, etsi, quum tu haec leges, ego jam annuum munus confecero, tamen obviae mihi velim sint literae tuae, quae me erudiant de omni rep. ne hospes plane veniam; hoc melius, quam tu, facere nemo potest. Diogenes tuus, homo modestus, a me cum Philone Pessinunte discessit: iter habebant ad Dejotarum regem, quanquam omnia nec benigna, nec copiosa cognorant. Urbem, mi Rufe, cole, et ista in luce vive: omnis enim peregrinatio (quod ego ab adolescentia judicavi) obscura, et sordida est iis, quorum industria Romae potest illustris esse; quod quum prope scirem, utinam in sententia permansissem, cum una mehercule ambulatiuncula, atque uno sermone nostro omnes fructus provinciae non confero. Spero me integritatis laudem consecutum: non erat minor ex contemnenda, quam ex conservata provincia spes triumphi, in qua satis gloriose triumpharem, si non essem tamdiu quidem in desiderio rerum mihi carissimarum. Sed ut spero, propediem te videbo: tu mihi ut spero, propediem te videbo; tu mihi obviam mitte epistolas te dignas. Vale.

ARGUMENTUM.

Respondet epistolae Coelii, quae sexta est libri 8. Eam lege, si hujus argumentum, atque etiam interpretationem quaeris.

M. T. C. IMP. COELIO AEDILI CUR. S. D. 13

RAras tuas quidem (fortasse enim non perferuntur) sed suaves accipio literas. Vel quas proxime acceperam, quam prudentes, quam multi et officii, et consilii! Etsi omnia sic constitueram mihi agenda, ut tu admonebas, tamen confirmantur nostra consilia, quum sentimus, prudentibus, fideliterque suadentibus idem videri. Ego Appium (ut saepe tecum loquutus sum) valde diligo: meque ab eo diligi statim coeptum esse, ut simultatem deposuimus, sensi. Nam et honorificus in me consul fuit, et suavis amicus, et studiosus studiorum etiam meorum. Mea vero officia ei non de uisse, tu es testis, quoniam κομιτος μαρτος, ut opinor, accidit Phania, et mehercule etiam pluris eum feci, quod te amari ab eo sensi, jam me Pompei totum esse scis: Brutum a me ameri intelligis. Quid est caussae, cur mihi non sit in optatis, complecti hominem florentem aetate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinguis, affinibus, amicis, collegam meum praesertim, et in ipsa collegii laude, et scientia studiosum meis? Haec eo pluribus scripsi, quod mihi significabant tuae literae subditare te, qua essem erga illum voluntate: credo te audisse aliquid; falsum est (mihi crede) si quid audisti; Genus institutorum, et rationum mearum dissimilitudinem nonnullam habet cum illius administratione provinciae; ex eo quidam suspicari fortasse sunt, animorum contentione,

nos opinionem dissensione, me ab eo discrepare: nihil autem feci unquam, neque dixi, quod contra illius existimationem esse vellem. Post hoc negotium autem, et temeritatem nostri Dolabellae, deprecatorem me pro illius periculo praebeo. Erat in eadem epistola veternus civitatis; gaudebam sane, et congelasse nostrum amicum laetabor otio. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo; quid ais? Caesarem nunc defendit Curio? quis hoc putaret praeter me? nam, ita vivam, putavi: Dii immortales, quam ego risum nostrum desidero! Mihi erat in animo, quoniam jurisdictionem confeceram, civitates locupletaram, publicanis etiam superioris lustri reliqua sine sociorum ulla querela conservaram: privatis, summis, infimis fueram jucundus, proficisci in Ciliciam nonis Maji: et quum primum aestiva attigissem, militaremque rem collocassem, decedere ex S. C. Cupio aedilem videre: miroque desiderio me urbs afficit, et omnes mei, tuque in primis. Vale.

A R G U M E N T U M.

Commendat Fabium a quinque rebus, bonitate, doctrina, ingenio, modestia, amicitia sua.

M. T. C. IMP. COELIO, AEDILI CUR. S. D. 14

MArco Fabio, viro optimo, et homine doctissimo, familiarissime utor: mirificeque eum diligo, cum propter summum ejus ingenium, summamque doctrinam, tum propter singularem modestiam; ejus negotium sic velim suscipias, ut si esset res mea. Novi ego vos magnos patronos; hominem occidat oportet, qui vestra opera uti velit; sed in hoc homine nullam accipio excusationem: omnia relinques, si me ama-

bis, quum tua opera Fabius uti volet. Ego res Romanas vehementer expecto, et desidero: in primisque, quid agas, scire cupio: nam jamdium propter hyemis magnitudinem nihil novi ad nos afferebatur. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de supplicationibus suis; de nuptiis filiae, et P. Cornelii Dolabellae, de civilibus discordiis, de rationibus, quibus adductus C. Caelium Quaestorem suum Provinciae praeposuerit. Respondet Caelii tribus epistolis quae sunt in libro octavo.

M. T. C. IMP. COELIO, AEDILI CUR. S. D. 15

NOn potuit accusatius agi, neque prudentius, quam actum est a te cum Curione de supplicatione, et mehercule confecta res est ex mea sententia (cum celeritate, tum quod is, qui erat iratus, competitor tuus, et idem meus assensus est ei, qui ornavit res nostras divinis laudibus. Quare scito me sperare ea, quae sequuntur: ad quae tu te para. Dolabellam a te gaudeo primum laudari) deinde etiam amari; nam ea, quae speras Tulliae meae prudentia temperari posse, scio, cui epistolae tuae respondeant: quid si meam legas, quam ego tum ex tuis literis misi ad Appium? sed quid agas? sic vivitur; quod actum est, Dii approbent: spero fore jucundum generum nobis; multum in eo tua nos humanitas adjuvabit. Respublica me valde sollicitat, faveo Curioni: Caesarem honestum esse cupio, pro Pompeio emori possum: sed tamen ipsa rep. nihil mihi est carius, in qua tu non valde te jactas; districtus enim mihi videris esse, quod et bonus civis, et bonus amicus es. Ego, de provincia decedens, quaestorem Coelium praeposui provinciae:

puerum, iniquis? at quaestorem, at nobilem adolescentem, at omnium fere exemplo. neque erat superiore honore unus, quem praeficerem; Pontinius multo ante discesserat; a Q. fratre impetrari non poterat, quem tamen si reliquissem, dicerent iniqui, non me plane post annum, ut senatus voluit, ex provincia decessisse, quoniam alterum me reliquissem. Fortasse et illud adderent, senatum eos voluisse provinciis praesse, qui antea non praefuissent, fratrem meum triennium Asiae praefuisse. Deniqua nunc sollicitus non sum: si fratrem reliquissem, omnia timerem; postremo non tam mea sponte, quam potentissimorum duorum exemplo, qui omnes Cassios, Antoniosque complexi sunt, hominem adolescentem non tam allicere volui, quam alienare nolui; hoc tu meum consilium laudes necesse est: mutari enim non potest. De Ocella parum plane ad me scripseras, et in actis non erat. Tuae res gestae ita notae sunt, ut trans montem Taurum etiam de Matrimonio sit auditum. Ego, nisi quid me Etesiae morabuntur, celeriter, ut spero, vos videbo. Vale.

ARGUMENTUM.

Hujus epistolae apertum erit argumentum, si legas epistolam Caelii, quae ante ultimam est lib. 8., cui haec respondet.

M. T. C. IMP. COELIO, AEDILI CUR. S. D. 16

MAgno dolore me affecissent tuae literae, nisi jam et ratio ipsa depulissent omnes molestias, et diuturna desperatione rerum obduruisset animus ad dolorem novum: sed tamen, quare acciderit, ut ex meis superioribus literis id suspicarere quod scribis, nescio: quid enim fuit

in illis, praeter querelam temporum; quae non animum meum magis sollicitum haberent, quam tuum? nam non eam cognovi aciem ingenii tui, quod ipse videam, te id ut non putem videre. Illud miror, adduci potuisse te, qui me penitus nosse deberes, ut me existimares, aut tam improvidum, qui ab excitata fortuna ad inclinatam, et prope jacentem desciscerem, aut tam incostantem, ut collectam gratiam florentissimi hominis effunderem, a meque ipse deficerem, et quod initio, semperque fugi, civili bello interessem. Quod est igitur meum triste consilium? ut descenderem fortasse in aliquas solitudines. Nostri enim non modo stomachi mei, cujus tu similem quondam habebas, sed etiam oculorum in hominum iusolentium indignitate fastidium. Accedit etiam molesta haec pompa lictorum meorum, nomenque imperii, quo appellor; eo si onere carerem, quamvis parvis Italiae latebris contentus essem; sed incurrit haec nostra laurus non solum in oculos, sed jam etiam in voculas malevolorum. Quod quum ita esset, nihil tamen unquam de profectione, nisi vobis approbantibus, cogitati. Sed mea praediola tibi nota sunt: in his mihi necesse est esse, ne amicis molestus sim. Quod autem in maritimis facillime sum, moveo nonnullis suspicionem, velle me navigare: quod tamen fortasse non nollem, si possem ad otium; nam ad bellum quidem, qui convenit; praesertim contra eum, cui spero me satisfecisse, ab eo, cui tamen satisfieri nullo modo potest. Deinde sententiam meam tu facillime perspicere potuisti jam ab illo tempore, quum in Cumanum mihi obviam venisti, non enim te celavi: sed non tum providisti, quam abhorrerem ab

urbe relinquenda? quod quum audissent, non tibi affirmavi, quidvis me potius perpessurum, quam ex Italia ad bellum civile exiturum? quid ergo accidit, cur consilium mutarem? nonne omnia potius, ut in sententia permanerem? Credas hoc mihi velim (quod puto te existimare) ex his miseriis nihil aliud me quaerere, nisi ut homines aliquando intelligant, me nihil maluisse, quam pacem: ea desperata, nihil tam fugisse; quam arma civilia. hujus me constantiae puto fore ut nunquam poeniteat. Etenim memini in hoc genere gloriari solitum esse familiarem nostrum Q. Hortentium, quod nunquam bello civili interfuisset: hoc nostra laus erit illustrior quod illi tribuebatur ignaviae: de nobis id existimare posse non arbitror. Nec me ista terrent, quae mihi a te ad timorem fidissime, atque amantissime proponuntur. Nulla est enim acerbitas, quae non omnibus, hac orbis terrarum perturbatione, impendere videatur: quam quidem ego a republica meis privatis, et domesticis incommodis libentissime, vel ipsis istis, quae tu me mones, ut caveam, redemissem. Filio meo, quem tibi carum esse gaudeo, si erit ulla respublica, satis amplum patrimonium relinquam, memoriam nominis mei: sin autem nulla erit, nihil accidet ei separatim a reliquis civibus. Nam quod rogas, ut respiciam generum meum, adolescentem optimum, mihique carissimum: an dubitas, quum scias quam eum illum, tum vero Tulliam meam faciam, quin ea me cura vehementissime sollicitet? et eo magis, quod in comunibus miseriis hac tantum oblectabar specula, Dolabellam meum, vel potius nostrum fore ab iis molestiis, quas libertate sua contraxerat, liberum: velim quaeras

quos ille dies sustinuerit, in urbe dum fuit, quam acerbos sibi, quam mihi ipsi socero non honestos. Itaque neque ego hunc Hispaniensem casum expecto, de quo mihi exploratum est, ita se, ut tu scribis: nec quidquam astute cogito; si quando erit civitas, erit profecto nobis locus: sin autem non erit, in easdem solitudines tu ipse (ut arbitror) venies, in quibus nos consedisse audies. Sed ego fortasse vaticinor, et haec omnia meliores habebunt exitus. Recordor enim desperationes eorum, qui senes erant adolescente me: ego eos fortasse nunc imitor, et utor aetatis vitio: velim ita sit; sed tamen togam praetextam texi Oppio, puto te audisse. Nam Curtius noster dibaphum cogitat: sed eum infector moratur. Haec aspersi, ut scires, me tamen in stomacho solere ridere. De Dolabella, quod scripsi, suadeo videas tanquam si res tua agatur. Extremum illud erit: nos nihil turbulenter, nihil timere faciemus: te tamen oramus, quibuscumque erimus in terris, ut nos liberosque nostros ita tueare: ut amicitia nostra, et tua fides postulabit. Vale.

ARGUMENTUM.

Respondet ad omnes partes epistolae Caninii: deinde altera Epistola roganti, ut se Bibulo commendet, caussas affert, quare id facere debeat, se tamen illi morem gessisse confirmat.

M. T. C. IMP. CANINIO SALLUSTIO PROCOS. S. D. 17

Litteras a te mihi stator tuus reddidit Tarsi, ad XVI. kal. Sex. His ergo ordine, ut videris velle, respondebo. De successore meo nihil au-

divi: nec quemquam fore arbitror, quin ad diem decedam: nulla caussa est; praesertim sublato metu Parthico, commoraturum me nusquam sane arbitror. Rhodum, Ciceronum caussa puerorum, accessurum puto; neque id tamen certum est. Ad urbem velim quamprimum venire: sed tamen iter meum reipublicae, et rerum urbanarum ratio gubernabit. Successor tuus non potest ita maturare ullo modo, ut tu me in Asia possis convenire. De rationibus referendis non erat incommodum te nullam referre, quam tibi scribis a Bibulo fieri potestatem: sed id vix mihi videris per legem Juliam facere posse, quam Bibulus certa quadam ratione non servat, tibi magnopere servandam censeo. Quod scribis, Apamea praesidium deduci non oportuisse, videbam idem ceteros existimare, molesteque ferebam, de ea re minus commodos sermones malevolorum fuisse. Parthi transierint, nec ne, praeter te, video dubitare neminem: itaque omnia praesidia, quae magna, et firma paraveram, commotus hominum non dubio sermone dimisi. Rationes mei quaestoris nec verum fuit me tibi mittere, nec tum erant confectae, eas nos Apameae deponere cogitabamus. De praeda mea, praeter quaestores urbanos, id est populum Romanum teruncium nec attigit, nec tacturus est quisquam. Laodiceae me praedes accepturum arbitror omnis pecuniae publicae, ut et mihi et populo cautum sit sine vecturae periculo. Quod scribis ad me de drachmis cccloɔɔ nihil est, quod in isto genere cuiquam possim commodare: omnis enim pecunia ita tractatur, ut praeda a praefectis, quae autem mihi attributa est, a quaestore curetur, quod quaeris, quid existimem de legionibus, quae decretae sunt

in Syriam, antea dubitabam, venturae ne essent; nunc mihi non est dubium, quin, si antea auditum erit, otium esse in Syria, venturae non sint. Marium quidem successorem tarde video esse venturum: propterea quod senatus ita decrevit, ut cum legionibus iret. Uni epistolae respondi: venio ad alteram. Petis a me, ut Bibulo te quam diligentissime commendem; in quo mihi voluntas non deest: sed locus videtur esse tecum expostulandi: solos enim tu ex omnibus, qui cum Bibulo sunt, certiorem me nunquam fecisti, quam valde Bibuli voluntas a me sine caussa abhorreret. Permulti enim ad me detulcrunt, quum magnus Antiochiae metus esset, et magna spes in me, atque in exercitu meo, solitum dicere; quidvis se perpeti malle, quam videri eguisse auxilio meo. Quod ego officio quaestorio te adductum reticere de praetore tuo non moleste ferebam: quanquam quemadmodum tractarere, audiebam. Ille autem, quum ad Termum de Parthico bello scriberet, ad me literam nunquam misit, ad quem intelligebat ejus belli periculum pertinere: tantum de auguratu filii sui scripsit ad me. In quo ego misericordia commotus, et quod semper amicissimus Bibulo fui, dedi operam, ut ei quam humanissime scriberem: ille si omnibus est malevolus (quod nunquam existimavi) minus offendor in me: sin a me est alienor, nihil, tibi literae meae proderunt. Nam, ad senatum quas Bibulus literas misit, in iis quod mihi cum illo erat commune, sibi soli attribuit, se ait curasse, ut cum quaestu populi pecunia permutaretur: quod autem meum erat proprium, ut alariis transpadanis uti negarem, id etiam populo se remisisse scri-

negarem, id etiam populo se remisisse scribit, quod vero illius erat solius, id mecum communicat, equitibus auxiliariis, inquit, quum amplius frumenti postularemus. Illud vero pusilli animi, et ipsa malevolentia jejuni, atque inanis, quod Ariobarzanem, quem senatus per me regem appellavit, mihique commendavit, iste in literis non regem, sed regis Ariobazanis filium appellat. Hoc animo qui sunt, deteriores fiunt rogati: sed tibi morem gessit literas ad eum scripsi: quas quum acceperis, facies, quod voles. Vale.

A R G U M E N T U M.

Suadet, ut decedens praeponat Provinciae Quaestorem potius, quam Legatos: quod ipse quoque postea fecit: vide epist. 15. hujus libri.

M. T. C. IMP. Q. THERMO PROPRAET. S. D. 18

Officium meum erga Rhodonem, ceteraque mea studia, quae tibi, ac tuis praestiti, tibi, homini gratissimo, grata esse, vehementer gaudeo, mihique scito in dies majori curae esse dignitatem tuam, quae quidem a te ipso integritate, et clementia tua sic amplificata est, ut nihil addi posse videatur: sed mihi magis, magisque quotidie de rationibus tuis congitandi placet illud meum consilium, quod initio Aristoni nostro, ut ad me venit, ostendi, graves te suscepturum inimicitias si adolescens potens, et nobilis a te ignominia affectus esset, et hercle sine dubio erit ignominia, habes enim neminem honoris gradu superiorem. Ille autem, ut omittam nobilitatem, hoc ipso vincit viros optimos, hominesque innocentissimos, legatos tuos, quod et quaestor est, et quaestor

tuus. Nocere tibi ira; tum neminem posse perspicio; sed tamen tres fratres, summo loco natos promptos, non indesertos, te nolo habere iratos, praesertim jure, quos video deinceps tribunos pleb. per triennium fore. Tempora autem reipubl. qualia futura sunt, quis scit? mihi quidem turbulenta videntur fore, cur ego te vellim incidere, in terrore tribunitios? praesertim quum sine cujusquam reprehensione legatis quaestorem possis anteferre; qui si dignum se majoribus suis praebuerit, ut spero, et opto, tua laus ex aliqua parte fuerit, sin quid offenderit, sibi totum, nihil tibi offenderit. Quae mihi veniebant in mentem, quae ab te pertinere arbitrabar; quod in Ciliciam proficiscebar, existimavi me ad te oportere scribere. Tu quod egeris, id velim dii approbant: sed, si me audies vitabis inimicitias, et posteritatis otio consules Vale.

ARGUMENTUM.

Ostendit optatiorem sibi Quaestorem obtingere neminem potuisse: et hortatur, ut maturet in Provinciam venire, antequam ipse decedat.

M. T. C. IMP. COELIO CALVO
L. F. QUAEST. S. D. 19

QUum optatissimum nuntium accepissem, te mihi quaestorem obtigisse, eo jucundiorem mihi eam sortem sperabam fore, quo diutius in provincia mecum fuisses; magni enim videbatur interesse, ad eam necessitudinem, quam nobis sors tribuisset, consuetudinem quoque accedere. Postea, quum mihi nihil neque a te ipso, neque ab ullo alio de adventu tuo scriberetur, verebar, ne id ita caderet (quod etiam nunc vereor) ne antequam tu in provin-

ciam venisses, ego de provincia decederem. Accepi autem a te missas literas in Cicilia, quum essem in castris, ad XII. kal. Quintil. scriptas humanissime, quibus facile et officium, et ingenium tuum perspici possit: sed neque unde, neque quo die datae essent, aut quo tempore te expectarem, significabant: nec is, qui attulerat, a te acceperat, ut ex eo scirem; quo ex loco, aut quo tempore essent datae. Quae quum essent incerta, existimavi tamen esse faciendum, ut ad te statores meos, et lictores cum literis mitterem, quas si satis opportuno tempore accepisti, gratissimum mihi feceris, si ad me in Ciliciam quamprimum veneris. Nam, quod ad me Curius, consobrinus tuus, mihi, ut scis, maxime necessarius, quod item C. Virgilius, propinquus tuus, familiarissimus noster, de te accuratissime scripsit, valet id quidem apud me multum, sicuti debet hominum amicissimorum diligens commendatio: sed tuae literae, de tua praesertim dignitate, et de nostra conjunctione, maximi sunt apud me ponderis. Mihi quaestor optatior obtingere nemo potuit, quamobrem quaecunque a me ornamenta in te proficiscentur, ut omnes intelligant a me habitam esse rationem tuae, majorumque tuorum dignitatis: sed id jam facilius consequar, si ad me in Ciliciam veneris; quod ego et mea, reipub. et maxime tua interesse arbitror. Vale.

LIBER III.

ARGUMENTUM.

Totus est hic liber ad Appium P. Clodii fratrem, cum quo post inimicitias, in gratiam redierit. In hac autem epistola scribit de duobus Appii libertis, Phania, et Cilice; interserit quaedam de sua benevolentia; in extremo commendat Valerium Jurisconsultum cum joco familiari.

M. T. C. APPIO PULCHRO IMP. S. D.

1

SI ipsa resp. tibi narrare posset, quomodo sese se haberet, non facilius ex ea cognoscere posses, quam ex liberto tuo Phania: ita est homo non modo prudens, verum etiam, quod vidi, curiosus; quapropter ille tibi omnia explanabit, id enim mihi et ad brevitatem est aptius, et ad reliquas res providentius. De mea autem benevolentia erga te, etsi potes ex eodem Phania cognoscere, tamen videntur etiam aliquae meae partes. Sic enim tibi persuade, carissimum te mihi esse, cum propter multas suavitates ingenii, officii, humanitatis tuae, tum quod ex literis tuis, et ex multorum sermonibus intelligo, omnia, quae a me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima. Quod quum ita sit, perficiam profecto, ut longi temporis usuram, qua caruimus, intermissa nostra consuetudine, et gratia, crebritate, et magnitudine officiorum meorum sarciam; idque me, quoniam tu ita vis, puto non invita Minerva esse facturum: quam quidem ego si forte de tuis sumpsero, non solum Pallada, sed etiam Appiata nominabo. Cilix, libertus tuus, antea mihi minus fuit notus, sed, ut mihi reddidit a te literas plenas et amoris, et officii,

mirifice ipse suo sermone subsequutus est humanitatem literarum tuarum; jucunda mihi ejus oratio fuit, cum de animo tuo, cum de sermonibus, quos de me haberes quotidie, mihi narraret: quid quaeris? biduo factus est mihi familiaris, ita tamen ut Phaniam valde sim desideraturus: quem quum Romam remittes (quod, ut putabamus, celeriter eras facturus) omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari a me voles, mandata des velim. L. Valerium jurisconsultum valde tibi commendo, sed ita, etiamsi non est jurisconsultus: melius enim ei cavere volo, quam ipse aliis solet: valde hominem diligo: est ex meis domesticis, atque intimis familiaribus. Omnino tibi agit gratias, sed idem scribit, meas literas maximum apud te pondus habituras; id eum ne fallat, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Cum esset Appio successor in Ciliciae administratione creatus, rogat eum, ut Provinciam sibi quam maxime aptam, explicatamque tradat, quo sit ei facilior administrandi ratio.

M. T. C. PROCOS. APPIO PULCHRO IMP. S. D. 2

QUum et contra voluntatem meam, et praeter opinionem accidisset, ut mihi cum imperio in provinciam proficisci necesse esset: in multis, et variis molestiis, cogitationibusque meis haec una consolatio occurrebat, quod neque tibi amicior, quam ego sum, quisquam posset succedere: neque ego ab ullo provinciam accipere, qui mallet eam mihi quam maxime aptam, explicatamque tradere. Quod si tu quoque eandem de mea voluntate erga te spem

habes ; ea te profecto nunquam fallet. A te maximopere pro nostra summa conjunctione, tuaque singulari humanitate, etiam atque etiam peto, et quaeso, ut quibuscunque rebus potes (potes autem plurimis) prospicias, et consulas rationibus meis. Vides ex S. C. provinciam esse habendam, si eam, quoad ejus facere potueris, quam expeditissimam mihi tradideris, facilior erit mihi quasi decursus mei temporis ; quid in eo genere efficere possis, tui consilia est ; ego te, quod tibi veniet in mentem mea interesse, valde rogo. Pluribus verbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem expectaret ; aut id fieri nostra amicitia pateretur ; aut res verba desideraret ; ac non pro se ipsa loqueretur. Hoc velim tibi persuadeas, si rationibus meis a te provisum esse intellexero, magnam te ex eo, et perpetuam voluptatem esse capturum. Vale.

A R G U M E N T U M.

Petit, quod in proxima superiori epistola, ut in tradenda Provincia commodet sibi quam maxime potest : praecipue ne numerum militum imminuat.

M. T. C. PROCOS. APPIO PULCHRO IMP. S. D. 3

Ad xi. kal. Jun. Brundusium quum venissem, Q. Fabius, legatus tuus, mihi praesto fuit, eaque me ex tuis mandatis monuit, quae non modo mihi, ad quem pertinebant, sed universo senatui venerant in mentem, praesidio firmiori opus esse ad istam provinciam ; censebant enim omnes fere, ut in Italia supplementum meis, et Bibuli legionibus scriberetur. Id quum Sulpitius COS. passurum se negaret, multa nos quidem questi sumus, sed tantus consensus Se-

natus fuit, ut mature proficisceremur, parendum ut fuerit; itaque fecimus. Nunc, quod a te petii literis iis, quas Romae tabellariis tuis dedi, velim tibi, curae sit, quae successori conjunctissimo, et amicissimo commodare potest is, qui provinciam tradit, ea pro nostra constantissima voluntate erga te, cura ac diligentia tua complectare: ut omnes intelligant, nec me benevolentiori cuiquam succedere, nec te amiciori potuisse provinciam tradere. Ex iis literis, quarum exemplum ad me misisti, quas in senatu recitari voluisti, sic intellexeram, permultos a te milites esse dimissos, sed mihi Fabius idem demonstravit, id te cogitasse facere, sed quum ipse a te discederet, integrum militum numerum fuisse; id si ita est, pergratum mihi feceris, si istas exiguas copias, quas habuisti, quam minimum imminueris, qua de re S. C. quae facta sunt, ad te missa esse arbitror Equidem pro eo, quanti te facio, quidquid feceris approbabo: sed te quoque confido ea esse facturum, quae mihi intelliges maxime esse accommodata. Ego C. Pontinium, legatum meum, Brundusii expectabam, eumque ante kal. Jun. Brundusium venturum arbitror, qui quum venerit, quae primum navigandi nobis facultas data erit, ea utemur. Vale.

ARGUMENTUM.

Expectari a se scribit. L. Clodium cum Appii mandatis; mutuam benevolentiam, ejusque caussas commemorat.

M. T. C. PROCOS. APPIO PULCHRO IMP. S. D. 4.

PRidie Non. Jun. quum essem Brundusii, literas tuas accepi, quibus erat scriptum, L.

Clodio mandasse, quae illum mecum loqui velles; eum sane expectabam, ut ea, quae a te afferret, quamprimum cognoscerem. Meum studium erga te, et officium, tametsi multis jam rebus spero esse cognitum, tamen in iis maxime declarabo, quibus plurimum significare potuero, tuam mihi existimationem, et dignitatem carissimam esse. Mihi et Q. Fabius Virgilianus, et C. Flaccus L. F. et diligentissime M. Octavius Cn. F. demonstravit, me a te plurimi fieri, quod egomet multis argumentis jam antea judicaram, maximeque illo libro augurali, quem ad me amantissime scriptum suavissimum misisti. Mea in te omnia summa necessitudinis officia constabunt: nam cum te ipsum, ex quo tempore tu me diligere coepisti, quotidie pluris feci, tum accesserunt etiam conjunctiones necessariorum tuorum: duos enim duarum aetatum plurimi facio. Cn. Pompeium, filiae tuae socerum, et M. Brutum, generum tuum collegii quoque conjunctio, praesertim tam honorifice a te approbata non mediocre vinculum mihi quidem attulisse videtur ad voluntates nostras copulandas. Sed, si Clodium convenero, ex illius sermone ad te scribam plura, et ipse operam dabo, ut te quamprimum videam. Quod scribis manendi tibi caussam eam fuisse, ut me convenires, id mihi, ne mentiar, gratum est. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit Appio gratias, quod operam dederit, ut expeditissimam provinciam traderet; deinde rationem exponit itineris sui, quo certius de congressu statuere Appius possit.

M. T. C. PROCOS. APPIO PULCHRO IMP. S. D. 5

TRalles veni ad VI. kal. Sext. ibi mihi praesto fuit L. Lucilius cum literis, mandatisque tuis: quo quidem hominem neminem potuisti nec mihi amiciorem, nec, ut arbitror, ad ea cognoscenda, quae scire volebam, aptiorem, prudentioremque mittere: ego autem et tuas literas legi libenter, et audivi Lucilium diligenter. Nunc quoniam et multa sentis, (scribis enim, quae de nostris officiis ego ad te scripserim, etsi ea jucunda fuerunt, tamen, quoniam ex alto repetita sint, non necessaria te putasse) et re vera confirmata amicitia, et perspecta fide, commemoratio officiorum supervacanea est; eam partem orationis praetermittam. tibi tamen agam, ut debeo, gratias; animadverti enim, et didici ex tuis literis, te omnibus in rebus habuisse rationem, ut mihi consuleres, restitueresque, et praeparares quodammodo omnia, quo mea ratio facilior, et solutior esse posset. Hoc tuum officium quum mihi gratissimum esse dicam, sequitur illud, ut te existimare velim, mihi magnae curae fore, atque esse jam, primum, ut ipse tu, tuique omnes, deinde etiam ut reliqui scire possint, me tibi esse amicissimum; quod quibus adhuc non satis est perspectum, ii mihi nolle magis hoc animo nos esse, quam non intelligere videntur, sed profecto intelligent; neque enim obscuris personis, nec parvis in caus-

sis res agetur: sed hoc fieri melius, quam dici, aut scribi volo. Quod itinerum meorum ratio te nonnullam in dubitationem videtur adducere, visurusne me sis in provincia: ea res sic habet. Brundusii quum loquerer cum Phania, liberto tuo, veni in eum sermonem, ut dicerem, me libenter ad eam partem provinciae primum esse venturum, quo te maxime velle arbitrarer: tunc mihi ille dixit, classe te velle decedere: perfore accommodatum tibi, si ad Sidam, maritimam partem provinciae, navibus accessissem; dixi me esse facturum: itaque fecissem, nisi mihi L. Clodius noster Corcyrae dixisset, minime id esse faciendum: te Laodiceae fore ad meum adventum. Erat id mihi multo brevius, multoque commodius, quum praesertim te ita malle arbitrarer: tua ratio postea est commutata, nunc quid fieri possit, tu facillime statues, ego tibi meum consilium exponam. Pridie Kal. Sex. puto me Laodiceae fore, ubi perpaucos dies, dum pecunia accipitur, quae mihi ex publica permutatione debetur, commorabor. Deinde iter faciam ad exercitum: ut circiter Id. Sext. putem me ad Iconium fore; sed si quid nunc me fallit in scribendo (procul enim aberam ab re ipsa, et locis) simul ac progredi coepero, quam celerrimis potero, et quam creberrimis literis faciam, ut tibi nota sit omnis ratio dierum, atque itinerum meorum. Oneris tibi imponere nec audeo quidquam, nec debeo: sed (quod tuo commodo fieri possit) utriusque nostrum magni interest, prius ut te conveniam, quam decedas: quam facultatem si quis casus eripuerit, mea tamen in te omnia officia constabunt, non secus, ac si te vidissem. Tibi de nostris rebus nihil sum ante mandaturus per literas, quam

desperavi, coram me tecum agere posse. Quod te a Scaevola petiisse dicis, ut, dum tu abesses, ante adventum meum provinciae praeesset: eum ego Ephesi vidi, fuitque mecum familiariter triduum illud, quo ego Ephesi commoratus sum, nec ex eo quidquam audivi, quod sibi a te mandatum diceret: sane vellem potuisse obsequi voluntati tuae, non enim arbitror noluisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Ostendit non per se, sed per Appium stetisse, quo minus congrederentur: nihil tamen de sua erga illum benevolentia detractum.

M. T. C. PROCOS. APPIO PULCHRO IMP. S. D. 6

Quum meum factum cum tuo comparo, etsi non magis faveo in nostra amicitia tuenda, quam tibi, tamen multo magis meo facto delector, quam tuo. Ego enim Brundusii quaesivi ex Phania (cujus mihi videbar, et fidelitatem erga te perspexisse, et nosse locum, quem apud te is teneret) quam in partem provinciae maxime putaret te velle, ut in succedendo primum venirem, quum ille mihi respondisset, nihil me tibi gratius facere posse, quam si ad Sidam navigassem: etsi minus dignitatis habebat ille adventus, et ad multas res mihi minus erat aptus; tamen me ita dixi esse facturum. Idem ego quum L. Clodium Corcyrae convenissem, hominem ita tibi conjunctum, ut mihi, cum illo quum loquerer, tecum loqui viderer: dixi ei me ita facturum esse, ut in eam partem, quam Phania rogasset, primum venirem; tunc mihi ille quum gratias egisset, magnopere a me petivit, ut Laodiceam proti-

nus irem : te in prima provincia velle esse, ut quamprimum decederes : quin, nisi ego successor essem, quem tu cuperes videre, te, antea quam tibi successum esset, decessurum fuisse, quod quidem erat consentaneum cum iis literis, quas ego Romae acceperam; ex quibus perspexisse mihi videbar, quam festinares decedere. Respondi Clodio, me ita esse facturum, ac multo quidem libentius, quam si illud esset faciendum quod promiseram Phaniae; itaque et consilium mutavi, et ad te statim mea manu scriptas literas misi; quas quidem ex tuis literis intellexi, satis mature ad te esse perlatas. Hoc ego meo facto valde delector, nihil enim potuit fieri amantius : considera nunc vicissim tuum. Non modo ibi non fuisti, ubi me quamprimum videre posses; sed eo discessisti, quo ego te ne persequi quidem possem triginta diebus, qui tibi ad decedendum lege, ut opinor, Cornelia, constituti essent; ut tuum factum illis, qui, quo animo inter nos simus, ignorant, alieni hominis (ut levissime dicam) et fugientis congressum; meum vero conjunctissimi, et amicissimi esse videatur. Ac mihi tamen, antequam in provinciam venirem redditae sunt a te literae, quibus etsi te Tarsum proficisci demonstrabas, tamen mihi non dubiam spem mei conveniendi afferebas; quum interea, credo equidem malevoli homines (late enim patet hoc vitium, et est in multis) sed tamen probabilem materiem nacti sermonis, ignari meae constantiae, conabantur alienare a te voluntatem meam : qui te forum Tarsi agere, statuere multa, decernere, judicare dicerent: quum posses jam suspicari, tibi esse successum, quae ne ab iis quidem fieri solerent, qui brevi tempore sibi succedi puta-

rent. Horum ego sermone non movebar : quin etiam (credas mihi velim) si quid tu ageres, levari me putabam molestia, et ex annua provincia, quae mihi longa videretur, prope jam undecim mensium provinciam factam esse gaudebam, si absenti mihi unius mensis labor detractus esset. Illud (vere dicam) me movet, in tanta militum paucitate abesse tres cohortes, quae sint plenissimae, nec me scire ubi sint. Molestissime autem fero, quod, te ubi visurus sim, nescio : eoque ad te tardius scripsi, quod quotidie te ipsum expectabam, quum interea ne literas quidem ullas accepi, quae me docerent, quid ageres, aut ubi te visurus essem. Itaque virum fortem, mihique in primis probatum, Antonium, praefectum evocaturum, misi ad te, cui, si tibi videretur, cohortes traderes, ut dum tempus anni esset idoneum, aliquid negotii gerere possem, in quo tuo consilio ut me sperarem esse usurum, et amicitia nostra, et literae tuae fecerunt, quod ego ne nunc quidem despero : sed plane quando, aut ubi te visurus sim, nisi ad me scripseris, ne suspicari quidem possum. Ego, ut me tibi amicissimum esse et aequi, et iniqui intelligant, curabo ; de tuo in me animo iniquis secus existimandi videris nonnihil loci dedisse ; id si correxeris, mihi valde gratum erit. Et, ut habere rationem possis, quo loco me, salva lege Cornelia, convenias; ego in provinciam veni pridie kal. Sex. iter in Ciliciam facio per Cappadociam ; castra movi ad Iconio pridie Kal. Sept. Nunc tu et ex diebus, et ex ratione itineris, si putabis me esse conveniendum, constitues, quo loco id commodissime fieri possit, et quo die. Vale.

ARGUMENTUM.

Quaerelam Appii refellit, contraque ipse queritur; et ostendit, se juste queri, virtutem extollens contra inanem arrogantiam nobilitatis.

M. T. C. PROCOS. IMP. APPIO PULCHRO S. D. 7

PLuribus verbis ad te scribam, quum plus otii nactus ero; haec scripsi subito, quum Bruti pueri Laodiceae ex me convenissent; et Romam properare dixissent; itaque nullas iis, praeterquam ad te, et ad Brutum dedi literas. Legati Appiani mihi volumen a te plenum querelae iniquissimae reddiderunt; quod eorum aedificationem literis meis impedissem: Eadem epistola petebas, ut eos quamprimum, ne in hyemem inciderent, ad facultatem aedificandi liberarem; et simul peracute querebare, quod eos tributa exigere vetarem prius, quam ego re cognita permisissem; genus enim quoddam fuisse impediendi, quum ego cognoscere non possem, nisi quum ad hyemem me ex Cilicia recipissem. Ad omnia accipe, et cognosce aequitatem expostulationis tuae. Primum, quum ad me aditum esset ab iis, qui dicerent a se intolerabilia tributa exigi: quid habuit iniquitatis, me scribere, ne facerent, antequam ego rem, caussamque cognoscerem? Non poteram (credo) ante hyemem, sic enim scribis. Quasi vero ad cognoscendum ego ad illos, non illi ad me venire debuerint; tam longe? inquis: quid? quum dabas iis literas, per quas mecum agebas, ne eos impedirem, quominus ante hyemem aedificarent, non eos ad me venturos arbitrabare? Tametsi id quidem fecerunt ridicule; quas enim literas afferebant, ut opus ae-

state facere possent, eas mihi post brumam reddiderunt. Sed scito multo plures esse, qui de tributis recusent, quam qui exigi velint, et me tamen, quod te velle existimem, esse facturum. De Appianis hactenus. A Pausania, Lentuli liberto, accessu meo, audivi, quum diceret, te secum esse quaestum, quod tibi obviam non prodiissem. Scilicet contempsi te; nec potest fieri me quicquam superbius. Quum puer tuus ad me secunda fere vigilia venisset, isque te ante lucem Iconium mihi venturum nuntiasset, incertumque, utra via, quum essent duae: altera Varronem, tuum familiarissimum, altera Q. Leptam praefectum fabrum meum, tibi obviam misi: mandavi utrique eorum, ut antea ad me excurrerent, ut tibi obviam prodire possem: currens Lepta venit, mihique nuntiavit, te jam castra praeter gressum esse, confestim Iconium veni, cetera jam tibi nota sunt. An ego tibi obviam non prodirem? primum Appio Claudio? deinde imperatori? deinde more majorum? deinde quod caput est, amico, praesertim quum in isto genere multo etiam ambitiosius facere soleam, quam honos meus, et dignitas postulet. Sed haec hactenus. Illud idem Pausania dicebat te dixisse. Quidni? Appius Lentulo, Lentulus Appio processit obviam, Cicero Appio noluit? Quaeso, etiam ne tu has ineptias homo mea sententia summa prudentia, multa etiam doctrina, plurimo rerum usu: addo urbanitatem, quae est virtus, ut Stoici rectissime putant: ullam Appietatem, aut Lentulitatem valere apud me plus, quam ornamenta virtutis existimas? Quum ea consequutus nondum erat, quae sunt hominum opinionibus amplissima: tamen ista vestra nomina

nunquam sum admiratus: viros eos, qui ea vobis reliquissent, magnos arbitrabar. Posteavero quam ita et accepi, et cepi, et gessi maxima imperia, ut mihi nihil neque ad honorem, neque ad gloriam acquirendam putarem; superiorem quidem nunquam, sed parem vobis me speravi esse factum. Nec mehercule aliter vidi existimare vel Cn. Pompeium, quem omnibus, qui unquam fuerunt, vel P. Lentulum, quem mihi ipsi antepono: tu si aliter existimas, nihil errabis, si paulo diligentius: ut quid ἐξοχη quid sit συγγενεια intelligas Athenodorus Sandonis filius quid de his rebus dicat, attenderis. Sed, ut ad rem redeam, me tibi non amicum modo, verum etiam amicissimum existimes velim: profecto omnibus meis officiis efficiam, ut ita esse vere possis judicare, tu autem si id agis, ut minus mea caussa, dum ego absum, debere videaris, quam ego tua laborarim, libero te ista cura:

πὰρ ἔμοιγε καὶ ἄλλοι,
Οὐκ μετιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς.

Sin autem natura est φιλαίτιος, illud non perficies, quominus tua caussa velim: hoc assequere, ut quam in partem accipias, minus laborem. Haec ad te scripsi liberius, fretus conscientia officii mei, benevolentiaeque, quam a me certe judicio susceptam, quoad tu voles, conservabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Querulis Appii literis respondet, cum excusatione sui facti: ipsumque Appium aut imprudentem significat, qui sermonibus iniquorum crediderit, aut nimis astutum, qui ea, quae ipsi in mentem veniant, aliis attribuat.

M. T. C. PROCOS. APPIO PULCHRO IMP. S. D. 8

Etsi, quantum ex literis tuis intelligere potui, videbam te hanc epistulam, quum ad urbem esses, esse lecturum, refrigerato jam levissimo sermone hominum provincialium: tamen, quum tu tam multis verbis ad me de improborum oratione scripsisses, faciendum mihi putavi, ut tuis literis breviter responderem. Sed prima duo capita epistolae tuae tacita mihi quodammodo relinquenda sunt; nihil enim habent, quod aut definitum sit, aut certum; nisi me vultu, et taciturnitate significasse tibi non esse amicum; idque pro tribunali, quum aliquid ageretur, et nonnullis in conviviis intelligi potuisse. Hoc totum nihil esse possum intelligere, sed quum sit nihil, nec quid dicatur quidem intelligo; illud quidem scio, meos multos et illustres, et ex superiore, et ex aequo loco sermones habitos cum tua summa laude, et cum magna significatione nostrae familiaritatis, ad te vere potuisse deferri. Nam, quoad ad legatos attinet, quid a me fieri potuit aut elegantius, aut justius, quam ut sumptus egentissimarum civitatum minuerim sine ulla imminutione dignitatis tuae, praesertim ipsis civitatibus postulantibus? nam mihi totum genus legationum tuo nomine proficiscentium notum non erat. Apameae quum essem, multa-

rum civitatum principes ad me detulerunt, sumptus decerni legatis nimis magnos, cum solvendo civitates non essent. Hic ego multa simul cogitavi, primum, te hominem non solum sapientem, verum etiam (ut nunc loquimur) urbanum non arbitrabar genere isto legationum delectari, idque me arbitror Synnadis pro tribunali multis verbis disputavisse. Primum, Appium Clodium senatui, populoque Romano non Myndensium testimonio (in ea enim civitate mentio facta est) sed sua sponte esse laudatum: deinde, me ista vidisse multis accidere, ut eorum caussa legationes Romam venirent: sed his legationibus non meminisse ullum tempus laudandi, aut locum dari: studia mihi eorum placere, quod in te benemerito grati essent, consilium totum videri minime necessarium, si autem vellent declarare in eo officium suum; laudaturum me, si quis suo sumptu functus esset officio: concessurum, si legitimo, non permissurum, si infinito. Quid enim reprehendi potest? nisi quod addis, visum esse quibusdam edictum meum quasi consulto ad istas legationes impediendas esse accommodatum. Jam non tam mihi videntur injuriam facere ii, qui haec disputant, quam si cujus aures ad hanc disputationem patent. Romae composui edictum; nihil addidi, nisi quod publicani me rogarunt, quum Samum ad me venissent, ut de tuo edicto totidem verbis transferrem in meum. Diligentissime scriptum caput est quod pertinet ad minuendos sumptus civitatum: quo in capite sunt quaedam nova, salutaria civitatibus, quibus ego magnopere delector. Hoc vero ex quo suspicio nata est, me exquisivisse aliquid, in

quo te offenderem, translatitium est, neque enim eram tam desipiens, ut privatae rei caussa legari putarem, qui et tibi non privato, et pro re non privata sua, sed publica, non in privato, sed in publico orbis terrae consilio, idest in senatu, ut gratias agerent, mittebantur. Neque, quum edixi; ne quis injussu meo proficisceretur, exclusi eos, qui me in castra, et qui trans Taurum persequi non possent, nam id est maxima in tuis literis irridentum; quid enim erat, quod me persequerentur in castra? Taurum ne transirent, quum ego Laodicea usque ad Iconium iter ita fecerim, ut me omnium illarum dioecesium, quae eis Taurum sunt, omniumque earum civitatum magistratus, legationesque convenirent? Nisi forte postea coeperunt legare, quam ego Taurum transgressus sum, quod certe non ita est; quum enim Laodiceae, quum Apameae, quum Synnadis, quum Philomeli, quum Iconii essem; quibus in oppidis omnibus commoratus sum, omnes jam istius generis legationes erant constitutae. Atque hoc tamen te scire volo, me de ipso sumptu legationum aut minuendo, aut remittendo decrevisse nihil, nisi quod principes civitatum a me postulassent, ne in venditionem tributorum, et illam acerbissimam exactionem, quam tu non ignoras, capitum, atque ostiorum, inducerentur sumptus minime necessarii. Ego autem, quum hoc suscepissem, non solum justitia, sed etiam misericordia adductus, ut levarem miseriis perditas civitates, et perditas maxime per magistratus suos, non potui in illo sumptu non necessario negligens esse. Tu, quam istiusmodi sermones ad te delati de me sunt, non debuisti credere; sin autem eo genere delectaris, ut quae tibi in

mentem veniant, aliis attribuas, genus sermonis inducis in amicitiam minime liberale. Ego, si in provincia de tua fama detrahere unquam cogitassem, non ad generum tuum Lentulum, neque ad libertum tuum Brundusii, neque ad praefectum fabrum, Corcyrae, quem in locum me venire velles, retulissem. Quare potes, doctissimis hominibus auctoribus, quorum sunt de amicitia gerenda praeclarissime scripti libri, genus hoc totum orationis tollere. Disputabant; ego contra disserebam: Dicebant; ego negabam: an mihi de te nihil esse dictum unquam putas? ne hoc quidem, quod, quum me Laodiceam venire voluisses, Taurum ipse transisti? quod iisdem diebus meus conventus erat Apameae, Synnadis, Philomeli, tuus Tarsi? non dicam plura, ne, in quo te objurgem, id ipsum videar imitari; illud dicam, ut sentio: si ista, quae alios loqui dicis, ipse sentis, tua summa culpa est: sin alii tecum haec loquuntur; tua tamen, quod audis, culpa nonnulla est; mea ratio in tota amicitia nostra constans, et gravis reperietur. Quod si quis me astutiorem fingit; quid potest esse callidius, quam quum te absentem semper defenderim, quum praesertim mihi usu venturum non arbitrarer, ut ego quoque absens a te defendendus essem; nunc committere, ut tu jure optimo me absentem deserere posses? Unum genus excipio sermonis, in quo persaepe aliquid dicitur, quod te putem nolle dici; si aut legatorum tuorum cuipiam, aut praefectorum, aut tribunorum militum male dicitur; quod tamen ipsum non mehercule adhuc accidit me audiente, ut aut gratius diceretur, aut impurius, quam mecum Corcyrae Clodius est loquutus, quum in eo

genere maxime quereretur, te aliorum improbitate minus felicem fuisse. Hos ego sermones, quod et multi sunt, et tuam existimationem (ut ego sentio) non offendunt, lacessivi nunquam, sed non valde repressi, si quis est, qui neminem bona fide in gratiam putet redire posse, non nostram perfidiam coarguit, sed indicat suam; simulque non de me ·is pejus, quam de te existimat; sin autem aliquem mea instituta in provincia non delectant, et quadam dissimilitudine institutorum meorum, ac tuorum laedi se putat, quum uterque nostrum recte fecerit, sed non idem uterque secutus sit: hunc ego amicum habere non curo. Liberalitas tua, ut hominis nobilissimi latius in provincia patuit: nostra si angustior est (etsi de tua prolixa, beneficaque natura limavit aliquid posterior annus, propter quandam tristitiam temporum) non debent mirari homines, quum et natura semper ad largiendum ex alieno fuerim restrictior, et temporibus, quibus alii moventur, iisdem ego movear, me esse acerbum sibi, ut sim dulcis mihi. De rebus urbanis quod me certiorem fecisti, cum per se mihi gratum fuit, tum quod significasti tibi omnia mea mandata curae fore, in quibus unum illud te praecipue rogo, ut cures, ne quid mihi ad hoc negotii aut oneris accedat, aut temporis; Hortensiumque nostrum collegam, et familiarem roges: ut, si unquam mea caussa quicquam aut sensit, aut fecit, de hac quoque sententia bima decedat, qua mihi nihil potest esse inimicius. De nostris rebus quod scire vis, Tarso nonis Oct. Amanum versus profecti sumus. Haec scripsi postridie ejus diei, quum castra haberem in agro Mopsuhestiae; si

quid egero, scribam ad te: neque domum unquam ad meos literas mittam, quid adjungam eas, quas tibi reddi velim. De Parthis quod quaeris, fuisse nullos puto. Arabes qui fuerunt, admisto Parthico ornatu, dicuntur omnes revertisse; hostem esse in Syria negant ullum. Tu velim ad me quam saepissime et de tuis rebus scribas, et de meis, et de omni reipub. statu de quo sum sollicitus eo magis, quod ex tuis literis cognovi, Pompeium nostrum in Hispaniam iturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Appii literis humanissime scriptis humanissime respondet; gratulatur de triumphi spe, hortatur ad absolutionem librorum auguralium; supplicationem petit.

M. T. C. APPIO PULCHRO S. D. 9

Vix tandem legi literas dignas Appio Clodio plenas humanitatis, officii, diligentiae; adspectus videlicet urbis tibi tuam pristinam urbanitatem reddidit; nam, quas ex itinere, antequam ex Asia egressus es, ad me literas misisti, unas de legatis a me prohibitis proficisci, alteras de Apameorum aedificatione impedita, legi perinvitus; itaque conscientia meae constandis erga te voluntatis rescripsi tibi subiratus. Iis vero literis lectis, quas Philotimo, liberto meo, dedisti, cognovi, intellexique in provincia multos fuisse, qui nos, quo animo inter nos sumus, esse nollent, ad urbem vero ut accesseris, vel potius ut primum tuos videris, cognosces ex iis, qua in te absentem fide, qua in omnibus officiis tuendis erga te

observantia, et constantia fuissem: Itaque quanti illum de aestimare putas, quod est in tuis literis scriptum? si quid acciderit, quod ad meam dignitatem pertineat, etsi vix fieri possit, tamen te parem mihi gratiam relaturum; tu vero facile facies. NIHIL est enim, quod studio, et benevolentia, vel amore potius effici non possit. Ego, etsi et ipse ita judicabam, et fiebam crebro a meis per literas certiori tamen maximum laetitiam cepi ex tuis literis de spe minime dubia, et plane explorata triumphi tui: neque vero ob eam caussam, quo ipse facilius consequerer (nam id quidem Επικυρεῖο est) sed mehercule, quod tua dignitas, atque amplitudo mihi est ipsa cara per se; quare, quoniam plures tu habes, quam ceteri, quos scias in hanc provinciam proficisci, quod te adeunt fere omnes, si quid velis: gratissimum mihi feceris, si ad me, simul atque adeptus eris, quod et tu confidis, et ego opto, literas miseris; longi subsellii (ut noster Pompeius appellat) judicatio, et mora, si quem tibi item unum, alterumve diem abstulerit: (quid enim potest amplius?) tua tamen dignitas suum locum obtinebit; sed si me diligis, si a me diligi vis, ad me literas, ut quamprimum laetitia afficiar, mittito. Et velim reliquum quod est promissi, ac muneris tui, mihi persolvas; cum ipsam cogitationem juris auguralis consequi cupio, tum mehercule tuis incredibiliter studiis erga me, muneribusque delector. Quod autem a me tale quiddam desideras, sane mihi considerandum est, quoniam te remunerer potissimum genere: nam profecto non est meum qui in scribendo, ut soles admirari, antum industriae ponam, committere, ut in

scribendo negligens fuisse videar: praesertim quum id non modo negligentis, sed etiam ingrati animi crimen futurum, sit: verum haec videbimus. Illud, quod polliceris, velim pro tua fide, diligentiaque, et pro nostra, non instituta, sed jam inveterata amicitia, cures, et enitare, ut supplicatio nobis quam honorificentissime quamprimumque decernatur. Omnino serius misi literas quam vellem, in quo cum difficultas navigandi fuit odiosa: tum in ipsum discessum senatus incidisse credo meas literas, sed, id feci adductus auctoritate, et consilio tuo; idque a me recte factum puto, quod non statim ut imperator appellatus sim, sed aliis rebus additis, aestivisque confectis, literas miserim. Haec igitur tibi erunt curae, quemadmodum ostendis: meque totum, et mea, et meos commendatos habebis. Vale.

ARGUMENTUM.

Dolabella Appium accusaverat, eoque ipso tempore Ciceronis filiam duxerat uxorem: id factum a suis, se insciente conatur Cicero probare, et in hanc sententiam multa colligit.

M. T. C. PROCOS. APPIO PULCHRO S. D. 10

QUum est ad nos allatum de temeritate eorum, qui tibi negotium facesserent, etsi graviter primo nuntio commotus sum, quod nihil tam praeter opinionem meam accidere potuit: tamen, ut me collegi, cetera mihi facillima videbantur, quod et in te ipso maximam spem, et in tuis magnam habebam, multaque mihi veniebant in mentem, quamobrem istum laborem tibi etiam honori putarem fore. Illud pla-

ne moleste tuli, quod certissimum, et justissimum triumphum hoc invidorum consilio esse tibi ereptum videbam; quod tu si tanti facies, quanti ego semper judicavi faciendum esse, facies sapienter, et ages victor ex inimicorum dolore triumphum justissimum; ego enim plane video fore nervis, optibus, sapientiaque tua, vehementer ut inimicos tuos poeniteat intemperantiae suae. De me tibi sic, contestans omnes deos, promitto, atque confirmo, me pro tua dignitate (malo enim dicere, quam pro salute) in hac provincia, cui tu praefuisti, rogando, deprecatoris: laborando, propinqui; auctoritate, cari hominis, ut spero, quod civitates, gravitate, imperatoris suscepturum officia, atque partes: omnia volo a me et postules, et expectes: vincam meis officiis cogitationes tuas. Q. Servilius per breves a te mihi literas reddidit: quae mihi tamen nimis longae visae sunt: injuriam enim mihi fieri putabam, quum rogabar nollem accidisset tempus, in quo perspicere posses quanti ego te, quanti Pompeum (quem unum ex omnibus facio, ut debeo plurimi) quanti Brutum facerem quanquam in consuetudine quotidiana perspexisses, sicuti perspicies: sed quoniam accidit, si quid a me praetermissum fuerit commissum facinus, et admissum deducus confitebor. Pontinius, qui a te tractatus est praestanti, ac singulari fide (cujus tui beneficii ego sum testis) praestat tibi memoriam, benevolentiamque, quam debet, qui quum maximis rebus suis coactus; a me invitissime decessisset, tamen, ut vidit tua interesse, conscendens jam navem Epheso Laodiceam revertit. Talia quum te studia videam habiturum esse innumerabilia, plane du-

bitare non possum, quin tibi amplitudinis ista sollicitudo futura sit: si vero efficis, ut censores creentur; et si ita gesseris censuram, ut debes, et potes: non tibi solum, sed tuis omnibus video in perpetuum summo te praesidio futurum. Illud pugna, et enitere, ne quid nobis temporis prorogetur: ut quum hic tibi satisfecerimus, istic quoque nostram in te benevolentiam novare possimus. Quae de hominum atque ordinum omnium erga te studiis scribis ad me, minime mihi miranda, et maxime jucunda acciderunt: eademque ad me perscripta sunt a familiaribus meis. Itaque capio magnam voluptatem, cum tibi, cujus mihi amicitia non solum ampla, sed etiam jucunda est, ea tribui, quae debeantur: tum vero etiam num remanere in civitate nostra studia prope omnium consensu erga fortes, et industrios viros: quae mihi ipsa una semper tributa merces est laborum, et vigiliarum mearum. Illud vero mihi permirum accidit, tantam temeritatem fuisse in eo adolescente, cujus ego salutem duobus capitis judiciis, summa contentione defendi, ut, tuis inimicitiis suscipiendis, oblivisceretur patroni omnium fortunarum, ac rationum suarum: praesertim quum tu omnibus vel ornamentis, vel praesidiis redundares, illi (ut levissime dicam) multa deessent, cujus sermo stultus, et puerilis erat jam antea ad me a M. Coelio familiari nostro perscriptus, de quo item sermone multa scripta sunt abs te. Ego autem citius cum eo, qui tuas inimicitias suscepisset, veterem conjunctionem diremissem, quam novam conciliassem: neque enim de meo erga te studio dubitare debes: neque id est obscurum cuiquam in provincia, nec Romae fuit;

sed tamen significatur in tuis literis suspicio quaedam, et dubitatio tua, de qua alienum tempus est mihi tecum expostulandi, purgandi autem mei necessarium. Ubi enim ego cuiquam legationi sui impedimento, quominus Romam ad laudem tuam mitteretur? aut in quo potui, si te palam odissem, minus quod tibi obesset, facère? si clam, magis aperte inimicus essem. Quod si essem ea perfidia, qua sunt ii, qui in nos haec conferunt, tamen ea stultitia certe non fuissem, ut aut in obscuro odio apertas inimicitias, aut in quo tibi nihil nocerem, summam ostenderem voluntatem nocendi. Ad me adire quosdam memini, qui dicerent, nimis magnos sumptus legatis decerni, quibus ego non tam imperavi, quam censui, sumptus legatis quam maxime ad legem Corneliam decernendos: atque in eo ipso me non perseverasse, teste sunt rationes civitatum, in quibus, quantum quaeque voluit legatis tuis datum, induxit. Te autem quibus mendaciis homines levissimi onerarunt? non modo sublatos sumptus, sed etiam a procuratoribus eorum, qui jam profecti essent, repetitos, et ablatos, eamque caussam multis omnino non eundi fuisse. Quererer tecum, atque expostularem, nisi, ut supra scripsi, purgare me tibi hoc tuo tempore, quam accusare te, mallem; idque putarem esse rectius. Itaque nihil de te, quod crediderís de me, quamobrem non debueris credere, pauca dicam. Nam si me virum bonum, si dignum iis studiis, eaque doctrina, cui me a pueritia dedi, si satis magni animi, non minimi consilii in maximis rebus perspectum habes, nihil in me non modo perfidiosum, et insidiosum, et fallax in amicitia, sed ne

humile quidem, aut jejunum debes agnoscere; sin autem me astutum, et occultum lubet fingere, quid est, quod minus cadere in ejusmodi naturam possit, quam aut florentissimi hominis aspernari benevolentiam, aut ejus existimationum oppugnare in provincia, cujus laudem domi defenderis, aut in ea re animum ostendere inimicum, in qua nihil obsis, aut id eligere ad perfidiam, quod ad indicandum odium apertissimum sit, ad nocendum, levissimum? Quid erat autem, cur ego in te tam implacabilis essem, quum te ex fratre meo; ne tunc quidem, quum tibi prope necesse esset eas agere partes, inimicum mihi fuisse cognovissem? quum vero reditum nostrum in gratiam uterque expetisset: quid in consulatu tuo frustra mecum egisti, quod me aut facere, aut sentire voluisses? quid mihi mandasti, quum te Puteolis prosequerer, in quo non expectationem tuam diligentia mea vicerim? Quod si id est maxime astuti, omnia ad suam utilitatem referre: quid mihi tandem erat utilius, quid commodis meis aptius, quam hominis nobilissimi, atque honoratissimi conjunctio, cujus opes, ingenium, liberi, affines, propinqui mihi magno, vel ornamento, vel praesidio esse possent? quae tamen ego omnia, in expetenda amicitia tua, non astutia quadam, sed aliqua potius sapientia sequutus sum. Quid illa vincula, quibus quidem libentissime adstringor, quanta sunt? studiorum similitudo, suavitas consuetudinis, delectatio vitae, atque victus, sermonis societas, literae interiores? atque haec domestica. Quid illa tandem popularia? reditus illustris in gratiam, in quo ne per imprudentiam quidem errari potest sine suspicione per-

fidiae, amplissimi sacerdotii collegium, in quo non modo amicitiam violari apud majores nostros fas non erat, sed ne cooptari quidem sacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio esset inimicus. Quae ut omittam tam multa, atque tanta, quis unquam tanti quemquam fecit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn. Pompeium socerum filiae tuae? Etenim, si merita valent, patriam, liberos, salutem, dignitatem, memetipsum mihi per illum restitutum puto: si consuetudinis jucunditas: quae fuit unquam amicitia consularium in nostra civitate conjunctior? si ulla amoris, atque officii signa: quid mihi ille non commisit? quid non mecum communicavit? quid de se in senatu, quum ipse abesset, per quemquam agi maluit? quibus ille me rebus non ornatissimum voluit amplissime? qua denique ille facilitate, qua humanitate tulit contentionem meam pro Milone, adversantem interdum actionibus suis? quo studio providit, neque me illius temporis invidia attingeret, quum me consilio, quum auctoritate, quum armis denique texit suis? quibus quidem temporibus haec in eo gravitas, haec animi altitudo fuit, non modo ut Phrygi alicui, aut Lycaoni, quod tu in legatis fecisti, sed ne summorum quidem hominum malevolis de me sermonibus crederet. Hujus igitur filius quum sit gener tuus, quumque praeter hanc conjunctionem affinitatis, quam sis Cn. Pompeio carus, quamque jucundus, intelligam: quo tandem animo in te esse debeo? quum praesertim eas ad me is literas miserit, quibus, etiam si tibi, cui sum amicissimus, hostis essem, placarer tamen, totumque me ad ejus viri, ita de me meriti, voluntatem, nutumque converterem.

Sed haec hactenus; pluribus enim etiam fortasse verbis, quam necesse fuit, scripta sunt. Nunc ea, quae a me perfecta, quaeque instituta sunt cognosce. Atque haec agimus, et agemus magis pro dignitate, quam pro periculo tuo: te enim ut spero, propediem censorem audiemus: cujus magistratus officia, quae sunt maximi animi, summique consilii, tibi diligentius, et accuratius, quam haec, nos de te agimus, cogitanda esse censeo. Vale.

ARGUMENTUM.

Acceptis ab Appio literis de absolutione majestatis, gratulatur majorem in modum, et de ambitus judicio bene illi sperandum significat.

M. T. C. IMP. APPIO PULCRHO, UT SPERO, CENSORI S. D. 11

Quum essem in castris ad fluvium Pyramum, redditae mihi sunt uno tempore a te epistolae duae, quas ad me Q. Servilius Tarso miserat, earum in altera dies erat adscripta nonarum Aprilium: in altera, quae mihi recensior videbatur, dies non erat. Respondebo igitur superiori prius, in qua scribis ad me de absolutione majestatis, de qua etsi permulto ante certior factus eram literis, nuntiis, fama denique ipsa (nihil enim fuit clarius: non quod quisquam aliter putasset: sed nihil de insignibus ad laudem viris obscure nuntiari solet) tamen eadem illa laetiora fecerunt mihi tuae literae, non solum quia planius loquebantur, et uberius, quam vulgi sermo: sed etiam quia magis tibi videbar gratulari, quum de te ex te ipso audiebam. Complexus igitur sum cogitatione te absentem, epistolam vero osculatus, etiam

ipse mihi gratulatus sum; quae enim a cuncto populo, a senatu, a judicibus ingenio, industriae, virtuti tribuuntur, quia mihi ipse assentor fortasse, quum ea esse in me fingo, mihi quoque ipsi tribui puto; nec tam gloriosum exitum tui judicii extitisse, sed tam pravam inimicorum tuorum mentem fuisse mirabar. De ambitu vero, quid interest, inquies, an de majestate. Ad rem nihil: alterum enim non attigisti, alteram auxisti. Verumtamen est majestas (ut Sylla voluit) ne in quemvis impune declamare liceret: ambitus vero ita apertam vim habet, ut aut accusetur improbe, aut defendatur, qui enim facta, aut non facta largitio ignorari potest? tuorum autem honorum, cursu cui suspectus unquam fuit? me miserum, qui non affuerim: quos ego risus excitassem! Sed de majestatis judicio duo mihi illa ex tuis literis jucundissima fuerunt: unum, quod te ab ipsa repub. defensum scribis, quae quidem etiam in summa bonorum, et fortium civium copia tueri tales viros deberet; nunc vero eo magis, quod tanta penuria est in omni vel honoris, vel aetatis gradu, ut tam orba civitas tales tutores complecti debeat: alterum, quod Pompeii, et Bruti fidem, benevolentiamque mirifice laudas. Laetor virtute, et officio cum tuorum necessariorum, meorum amicissimorum, tum maxime alterius omnium saeculorum, et gentium principis, alterius jampridem juventutis, celeriter (ut spero) civitatis. De mercenariis testibus a suis civitatibus notandis, nisi jam factum aliquid est per Flaccum, fiet a me, quum per Asiam decedam. Nunc ad alteram epistolam venio. Quod ad me quasi formam communium temporum, et totius reipub. misi-

sti expressam ; prudentiam literarum tuarum valde est mihi grata ; video enim et pericula leviora , quam timebam , et majora praesidia ; siquidem , ut scribis , omnes vires civitatis se ad Pompeii ductum applicaverunt : tuumque simul promptum animum , et alacrem perspexi ad defendendam rempub. mirificamque cepi voluptatem ex hac tua diligentia ; quod in summis tuis occupationibus mihi tamen reipub. statum per te notum esse voluisti. Nam augurales libros ad commune utriusque nostrum otium serva : ego enim a te quum tua promissa per literas flagitabam , ad urbem te otiosissimum esse arbitrabar , nunc tamen , ut ipse polliceris , pro auguralibus libris orationes tuas confectas omnes expectabo. Tullius , cui mandata ad me dederas , non convenerat me : nec erat jam quisquam mecum tuorum praeter omnes meos, qui sunt omnes tui. Stomachosiores meas literas , quas dicas esse , non intelligo , bis ad te scripsi , me purgans diligenter , te leviter accusans in eo , quod de me cito credidisses , quod genus querelae mihi quidem videbatur esse amici : sin tibi displicet , non utar eo posthac. Sed si , ut scribis , eae literae non fuerunt disertae , scito meas non fuisse , ut enim Aristarchus Homeri versum negat , quem non probat : sic tu (libet enim mihi jocari) quod disertum non erit , ne puteris meum. Vale , et in censura , si jam es censor (ut spero) de proavo multum cogitato tuo.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de absolutione ambitus: et, quaerente Appio, quod accusatori suo Dolabellae filiam collocarit, ostendit, id, se insciente, per suos factum.

M. T. C. IMP. APPIO PULCHRO S. D. 12

GRatulabor tibi prius (ita enim rerum ordo postulat) deinde ad me convertar. Ego vero vehementer gratulor de judicio ambitus: neque id, quod nemini dubium fuit, absolutum te esse, sed illud, quod, quo melior civis, quo vir clarior, quo fortior amicus es, quoque plura virtutis, et industriae ornamenta in te sunt, eo mirandum est magis, nullam ne in tabellae quidem latebra fuisse absconditam malevolentiam, quae te impugnare auderet; non horum temporum, non horum hominum, atque morum negotium, nihil jam sum pridem admiratus magis. De me autem suscipe paullisper meas partes, et eum te esse finge, qui ego sum, si facile inveneris, quod dicas, noli ignoscere haesitationi meae. Ego vero velim mihi, Tulliaeque meae (sicut tu amicissime, et suavissime optas) prospere evenire ea, quae me insciente facta sunt a meis: sed ita cecidisse, ut agerentur eo tempore, spero omnino cum aliqua felicitate, et opto: verumtamen plus me in hac spe tua sapientia, et humanitas consolatur, quam opportunitas temporis. Itaque quemadmodum expediam exitum hujus institutae orationis, non reperio, neque enim tristius dicere quidquam debeo ea de re, quam tu ipse omnibus optimis prosequeris: neque non me tamen mordet aliquid, in quo unum non vereor, ne tu parum

perspicias ea, quae gesta sunt, ab aliis esse gesta, quibus ego ita mandaram, ut quum tam longe absuturus essem, ad me ne referrent, agerent, quod probassent. In hoc autem mihi illud occurrit, qui tu igitur, si affuisse? rem probassem: de tempore, nihil te invito, nihil sine consilio egissem tuo. Vides sudare me jamdudum laborantem, quomodo ea tuear, quae mihi tuenda sunt, et te non offendam; leva me igitur hoc onere, nunquam enim mihi videor tractasse caussam difficiliorem, sed tamen sic habeto: nisi jam tunc omnia negotia cum summa tua dignitate diligentissime confecissem: tametsi nihil videbatur ad meum ergo te pristinum studium addi posse; tamen, hac mihi affinitate renuntiata, non majore equidem studio, sed acrius, apertius, significantius dignitatem tuam defendissem. Decedenti mihi, et jam imperio annuo terminato, ante diem III. Non. Sext. quum ad Sidam navi accederem, et mecum Q. Servilius esset, literae a meis sunt redditae, dixi statim Servilio (etenim videbatur esse commotus) ut omnia a me majora expectaret. Quid multa? benevolentior tibi, quam fui, nihilo sum factus, diligentior quidem ad declarandam benevolentiam multo. Nam ut vetus nostra simultas antea stimulabat me, ut caverem, ne cui suspicionem ficte reconciliatae gratiae darem: sic affinitas novam curam mihi affert cavendi, ne quid de summo meo erga te amore detractum esse videatur. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias Appio, quod amicos suos in supplicationibus sibi decernendis studiose juvisset, pariaque illi officia pollicetur: quamquam socer Dolabellae sit, qui de majestate, et ambitu illum accusaverat.

M. T. C. IMP. APPIO PULCHRO S. D. 13

QUasi divinarem, tali in officio fore mihi aliquando expectandum studium tuum, sic quum de tuis rebus gestis agebatur, inserviebam honori tuo, dicam tamen vere: plus, quam acceperas, reddidisti. Quis enim ad me non perscripsit, te non solum auctoritate orationis, sententia tua, quibus ego a tali viro contentus eram, sed etiam opera, consilio, domum veniendo, conveniendis meis, nullum onus officii cuiquam reliquum fecisse? haec mihi ampliora multo sunt, quam illa ipsa, propter quae haec elaborarunt. INSIGNIA enim virtutis multi etiam sine virtute assequuti sunt: talium virorum tanta studia assequi sola virtus potest. Itaque mihi propono fructum amicitiae nostrae, ipsam amicitiam, qua nihil est uberius, praesertim in iis studiis, quibus uterque nostrum devinctus est, nam tibi me profiteor et in repub. socium; de qua idem sentimus; et in quotidiana vita conjunctum cum iis artibus, studiisque, quae colimus. Velim ita fortuna tulisset, ut quanti ego omnes tuos facio, tanti tu meos facere posses: quod tamen ipsum, nescio qua permotus animi divinatione, non despero; sed hoc nihil ad te: nostrum est onus. Illud velim sic habeas, quod intelliges, hac re novata, additum potius aliquid ad meum erga te studium, cui nihil videbatur addi posse, quam quicquam esse detra-

ctum. Quum haec scribebam, censorem jam te esse sperabam: eo brevior est haec epistola, et ut adversus magistrum morum modestior. Vale.

LIBER IV.

ARGUMENTUM.

Satis patebit hujus Epistolae argumentum, si lector sciat, scriptam esse, cum Caesar, pulso ex Italia Pompeio, bellum contra Pompeii legatos in Hispaniam pararet. Respondet Sulpitio congressum petenti.

M. T. C. SER. SULPITIO S. D. 1

CAjus Trebatius familiaris meus ad me scripsit, te ex se quaesisse, quibus in locis essem, molesteque ferre, quod me propter valetudinem tuam, quum ad urbem accessissem, non vidisses; et hoc tempore velle te mecum, si propius accessissem, de officio utriusque nostrum communicare. Utinam, servi, salvis rebus (sic enim est dicendum) colloqui potuissemus inter nos: profecto aliquid opis occidenti reip. tulissemus. Cognoram enim jam absens, te haec mala multo ante providentem, defensorem pacis et in consulatu tuo, et post consulatum fuisse. Ego autem quum consilium tuum probarem, et idem ipse sentirem, nihil proficiebam, sero enim veneram: solus eram: rudis esse videbar in caussa: incideram in hominum pugnandi cupidorum insanias. Nunc quoniam nihil jam videmur posse opitulari reipub. si quid est, in quo nobismetipsis consulere possimus, non ut aliquid ex pristino statu nostro retineamus, sed ut quam honestissime lugeamus: nemo est omnium, qui cum potius mihi, quam tecum, commu-

nicandum putem. Nec enim clarissimorum virorum, quorum similes esse debemus, exempla, neque doctissimorum, quos semper coluisti, praecepta te fugiunt. Atque ipse antea ad te scripsissem, te frustra in senatum, sive potius in conventum senatorum esse venturum, ni veritus essem, ne ejus animum offenderem, qui a me, ut te imitarer, petebat; cui quidem ego, quum me rogaret, ut adessem in senatu, eadem omnia, quae a te de pace, et te Hispaniis dicta sunt, ostendi me esse dicturum. Rem vides quo modo se habeat; orbem terrarum, imperiis distributis, ardere bello; urbem sine legibus, sine judicio, sine jure, sine fide, relictam direptioni, et incendiis, itaque mihi venire in mentem nihil potest, non modo quod sperem, sed vix jam quod audeam optare, sin autem tibi homini prudentissimo videtur utile esse, nos colloqui: quanquam longius etiam cogitabam ab urbe discedere, cujus jam etiam nomen invitus audio; tamen propius accedam: Trebatio mandavi, ut, si quid eum velles ad me mittere, ne recusaret: idque ut facias, velim, aut, si quem tuorum fidelium voles, ad me mittas: ne aut tibi exire ex urbe necesse sit, aut mihi accedere. Ego tibi tantum tribuo, quantum mihi fortasse arrogo: ut exploratum habeam, quicquid nos communi sententia statuerimus, id omnes homines probaturos. Vale.

ARGUMENTUM.

Disputat, utrum manendum sit in Italia, an ad Pompeium in Graeciam navigandum; quorum alterum utilius, alterum honestius ait esse. Concludit, difficilem esse deliberationem; se tamen discessionem magis probare.

M. T. C. SULPITIO S. D. 2

Ad III. kal. Majas, quum essem in Cumano accepi tuas literas: quibus lectis, cognovi non satis prudenter fecisse Philotimum; qui quum abs te mandata haberet (ut scribis) de omnibus rebus, ipse ad me non venisset, literas tuas misisset: quas intellexi breviores fuisse, quod eum perlaturum putasses. Sed tamen, postquam literas tuas legi, Postumia tua me convenit, et Servius noster: his placuit, ut tu in Cumanum venire: quod etiam mecum; ut ad te scriberem, egerunt. Quod meum consilium exquiris, id est tale, ut capere facilius ipse possim, quam alteri dare; quid enim est, quod audeam suadere tibi, homini summa auctoritate, summaque prudentia? Si, quid rectissimum sit, quaerimus, perspicuum est, si, quid maxime expediat, obscurum; sin si sumus, qui profecto esse debemus, ut nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum, honestumque sit: non potest esse dubium, quid faciendum nobis sit. Quod existimas meam caussam conjuntam esse cum tua: certe similis in utroque nostrum, quum optime sentiremus, error fuit, nam omnia utriusque consilia ad concordiam spectaverunt; qua quum ipsi Caesari nihil esset utilius, gratiam quoque nos inire ab eo defendenda pace arbitrabamur, quantum nos fefellerit, et quem in locum res dedu-

ota sit, vides: neque solum ea perspicis, quae geruntur, quaeque jam gesta sunt, sed etiam qui cursus rerum, qui exitus futurus sit. Ergo aut probare oportet ea, quae fiunt: aut interesse, etiamsi non probes, quarum altera mihi turpis, altera etiam periculosa ratio videtur. Restat, ut discendendum putem: in quo reliqua videtur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quae loca sequamur, omnino cum miserior res nunquam accidit, tum ne deliberatio quidem difficilior, nihil enim constitui potest, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, si videbitur, ita censeo facias: ut, si habes jam statutum, quid tibi agendum putes, in quo non sit conjunctum consilium tuum cum meo, supersedeas hoc labore itineris; sin autem est, quod mecum communicare velis, ego te expectabo, tu, quod tuo commodo fiat, quamprimum velim venias, sicut intellexi et Servio, et Postumiae placere. Vale.

A R G U M E N T U M.

Sulpitium Achaiae a Caesare praefectum consolatur in dolore, quem ex Reip. calamitate capiebat. Scripta est epistola post victum Pompejum.

M. T. C. SULPITIO S. D. 3

VEhementer te esse sollicitum, et in communibus miseriis praecipuo quodam dolore angi, multi ad nos quotidie deferunt, quod quanquam minime miror, et meum quodammodo agnosco: doleo tamen, te, sapientia praeditum prope singulari, non tuis bonis delectari potius, quam alienis malis laborare. Me quidem etsi nemini concedo, qui majorem ex pernicie, et poste reipub. molestiam traxerit; tamen multa tam

consolantur, maximeque conscientia consiliorum meorum. Multo enim ante tanquam ex aliqua specula, prospexi tempestatem futuram: neque id solum mea sponte; sed multo etiam magis munente, et denuntiante te, etsi enim abfui magnam partem consulatus tui: tamen et absens cognoscebam, quae esset tua in hoc pestifero bello cavendo, et praedicendo sententia, et ipse affui primi temporibus tui consulatus, quum accuratissime monuisti senatum, collectis omnibus bellis civilibus, ut et illa timerent, quae meminissent; et scirent, quum superiores, nullo tali exemplo antea in repub. cognito, nam crudeles fuissent, quicumque postea rempublicam oppressisset armis, multo intolerabiliorem futurum. NAM quod exemplo fit, id etiam jure fieri putant, et aliquid, atque adeo multa addunt, et afferunt de suo. Quare meminisse debes eos, qui auctoritatem, et consilium tuum non sunt secuti, sua stultitia occidisse, quum tua prudentia salvi esse potuissent. Dices: Quid me ista res consolatur in tantis tenebris, et quasi parietinis reipublicae? Est omnino vix consolabilis dolor: tanta est omnium rerum amissio, et desperatio recuperandi, sed tamen et Caesar ipse ita de te judicat, et omnes cives sic existimant, quasi lumen aliquod extinctis ceteris, elucere sanctitatem, et prudentiam, et dignitatem tuam. Haec tibi ad levandas molestias magna esse debent. Quod autem a tuis abes, ideo levius ferendum est, quod eodem tempore a multis, ac magnis molestiis abes, quas ad te omnes perscriberem, nisi vererer, ne ea cognosceres absens, quae quia non vides, mihi videris meliore esse conditione, quam nos, qui videmus. Hactenus existimo nostram consolationem

recte adhibitam esse, quoad certior ab homine amicissimo fieres iis de rebus, quibus levari possent molestiae tuae. Reliqua sunt in te ipso, neque mihi ignota, nec minima solatia, et ut quidem ego sentio, multo maxima; quae ego ipse experiens quotidie sic probo, ut ea mihi salutem afferre videantur. Te autem ab initio aetatis, memoria teneo, summe omnium doctrinarum studiosum fuisse, omniaque, quae a sapientissimis ad bene vivendum tradita essent, summo studio, curaque didicisse; quae quidem vel optimis rebus, et usui, et delectationi esse possent: his vero temporibus habemus aliud nihil, in quo acquiescamus, nihil faciam insolenter; nec te, tali vel scientia, vel natura praeditum, hortabor, ut ad eas te referas artes, quibus a primis temporibus aetatis studium tuum dedisti, tantum dicam (quod te spero approbaturum) me, posteaquam illi arti, cui studueram, nihil esse loci neque in curia, neque in foro viderim, omnem meam curam, atque operam ad philosophiam contulisse, tuae scientiae excellenti, ac singulari non multo plus, quam nostrae, relictum est loci. Quare non equidem te moneo; sed mihi ita persuasi, te quoque in iisdem versari rebus, quae etiamsi minus prodessent, animum tamen a sollicitudine abducerent. Servius quidem tuus, in omnibus ingenuis artibus, in primisque in hac, in qua ego me scripsi acquiescere, ita versatur, ut excellat: a me vero sic diligitur, ut tibi uni concedam, praeterea nemini: mihique ab eo gratia refertur, in quo ille existimat, quod facile appareat, quum me colat, et observet, tibi quoque in eo se facere gratissimum. Vale.

A R G U M E N T U M.

Laudat Sulpitii scripta. Probat, quod Achaiae administrandae curam non recusarit: scribit de Marcelli restitutione, de suis studiis, de Sulpitio filio, de rebus urbanis, de Caesare.

M. T. C. SULPITIO S. D.

Accipio excusationem tuam, qua usus es, cur saepius ad me literas uno exemplo dedisses; sed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum, qui epistolas accipiant, fieri scribis, ne ad nos perferantur, illam partem excusationis, qua te scribis, orationis paupertate (sic enim appellas) iisdem verbis epistolas saepius mittere, nec agnosco, nec probo; et ego ipse, quem tu per jocum (sic enim accipio) divitias orationis habere dicis, me non esse verborum admodum inopem agnosco εἰρωνεύεσθαι enim non necesse est, sed tamen idem (nec hoc εἰρωνευόμενος) facile cedo tuorum scriptorum subtilitati, et elegantiae. Consilium tuum, quo te usum scribis, hoc Achaicum negotium non recusavisse, cum semper probavissem, tum multo magis probavi, lectis tuis proximis literis, omnes enim caussae, quas commemoras, justissimae sunt, tuaque et auctoritate, et prudentia dignissimae. Quod aliter cecidisse rem existimas, atque opinatus sis, id tibi nullo modo assentior, sed quia tanta perturbatio, et confusio est rerum, ita perculsa, et prostrata foedissimo bello jacent omnia, ut is cuique locus, ubi ipse sit, miserrimus esse videatur: propterea et tui te consilii poenitet, et nos, qui domi sumus, tibi beati videmur. At contra nobis non tu quidem vacuus molestiis, sed prae nobis beatus: atque hoc ipso

melior est tua, quam nostra conditio, quod tu, quid doleas, scribere audes, nos ne id quidem tuto possumus; nec id victoris vitio, quo nihil moderatius, sed ipsius victoriae, quae civilibus bellis semper est insolens. Uno te vicimus, quod de Marcelli, collegae tui salute paullo ante, quam tu, cognovimus: etiam mehercule, quod, quemadmodum ea res ageretur, vidimus, nam sic fac existimes, post has miserias, id est, postquam armis disceptari coeptum est de jure publico nihil esse actum aliud cum dignitate; nam et ipse Caesar, accusata acerbitate Marcelli (sic enim appellabat) laudataque honoficentissime et aequitate tua, et prudentia, repente preaeter spem dixit, se senatui roganti de Marcello, ne hominis quidem caussa, negaturum. Fecerat autem hoc senatus, ut quum a L. Pisone mensio esset facta de Marcello, et quum C. Marcellus se ad Caesaris pedes abjecisset, cunctus consurgeret, et ad Caesarem supplex accederet, noli quaerere: ita mihi pulcher hic dies visus est, ut speciem aliquam viderer videre quasi reviviscentis reipublicae. Itaque, quum omnes ante me rogati gratias Caesari egissent, praeter Volcatium (is enim, si eo loco esset, negavit se facturum fuisse) ego rogatus mutavi meum consilium: nam statuerim, non mehercule inertia: sed desiderio pristinae dignitatis, in perpetuum tacere; fregit hoc meum consilium et Caesaris magnitudo animi, et senatus officium. Itaque pluribus verbis egi Caesari gratias; meque metuo ne etiam in ceteris rebus honesto otio privarim: quod erat unicum solatium in malis; sed tamen, quoniam effugi ejus offensionem, qui fortasse arbitraretur, me hanc

rempublicam non putare, si perpetuo tacerem; modice hoc faciam, aut etiam intra modum; ut et illius voluntati, et meis studiis serviam. Nam etsi a prima aetate me omnis ars, et doctrina liberalis, et maxime philosophia delectavit, tamen hoc studium quotidie ingravescit, credo et aetatis maturitate ad prudentiam, et his temporum vitiis, ut nulla res alia levare animum molestiis possit, a quo studio te abduci negotiis, intelligo ex tuis literis: sed tamen aliquid jam noctes te adjuvabunt. Servius tuus, vel potius noster summa me observantia colit; cujus ego cum omni probitate, summaque virtute, tum studiis, doctrinaque delector, is mecum saepe de tua mansione, aut de cessione communicat, adhuc in hac sum sententia, nihil ut faciamus, nisi quod maxime Caesar velle videatur. Res sunt ejusmodi, ut, si Romae sis, nihil te praeter tuos delectare possit, de reliquis, nihil meus ipso est: ceteri, et cetera ejusmodi, ut, si alterutrum necesse sit, audire ea malis, quam videre. Hoc nostrum consilium nobis minime jucundum est, qui te videre cupimus: sed consulimus tibi. Vale.

ARGUMENTUM.

Cum Caesar bellum gereret in Hispania contra Pompeii liberos, periit Tullia ex partu, Ciceronis filia, jam a Dolabella dimissa. Consolatur Ciceronem Sulpitius, argumentis ad tollendum dolorem undecumque collectis. De Sulpitio sic Quintil. lib. IX. Ser. Sulpitius insignem non immerito famam tribus orationibus meruit.

SULPITIUS CICERONI S. D. 5

Posteaquam mihi renuntiatum est de obitu Tulliae filiae tuae; sane quam pro eo, ac debui, graviter, molesteque tuli, communemque eam calamitatem existimavi: qui si istic affuissem, neque tibi defuissem, coramque meum dolorem tibi declarassem. Etsi genus hoc consolationis miserum, atque acerbum est; propterea quia, per quos id fieri debet, propinquos, ac familiares, ipsi pari molestia afficiuntur, neque sine lacrymis multis id conari queunt, ut magis ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quam aliis posse suum officium praestare, tamen quae in praesentia mihi in mentem venerunt, decrevi brevi ad te perscribere; non, quod ea te fugere existimem, sed quod forsitan dolore impeditus, minus ea perspicias. Quid est, quod tantopere te commoveat tuus dolor intestinus? cogita, quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit, ea nobis erepta esse, quae hominibus non minus, quam liberi, cara esse debent, patriam, honestatem, dignitatem, honores omnes; hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adjungi potuit? aut quid non illis rebus exercitatus animus callere jam debet, atque omnia mino-

ris aestimare? An illius vicem credo, doles? quoties in eam cogitationem necesse est et tu veneris, et nos saepe incidimus, hisce temporibus non pessime cum iis esse actum, quibus sine dolore licitum est mortem cum vita commutare. Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad vivendum magnopere invitare posset, qua res? qua spes? quod animi solatium? ut cum aliquo adolescente primario conjuncta aetatem ageret? Licitum est tibi, credo, pro tua dignitate ex hac juventute generum diligere, cujus fidei liberos tuos te tuto committere putares. An tu ea liberos ex sese pareret, quos quum florentes videret, laetaretur, qui rem a parente traditam per se tenere possent, honores ordinatim petituri essent in publica, in amicorum negotiis liberalitate sua uterentur? quid horum fuit, quod non prius, quam datum, ademptum sit? At vero malum est liberos amittere, malum, nisi hoc pejus sit, haec sufferre, et perpeti. Quae res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare; si forte eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens, quum ab Ægina Megaram versus, navigarem, coepi regiones circumcirca prospicere, post me erat Ægina, ante Megara, dextra Piraeus, sinistra Corinthus; quae oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata, et diruta ante oculos jacent, coepi egomet mecum sic cogitare, Hem, nos homunculi indignamur, si quis nostrum interiit, aut occisus est, quorum vita brevior esse debet; quum uno loco tot oppidorum cadavera projecta jaceant, visne tu te, Servi, cohibere, et meminisse hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione ea non medio-

eriter sum confirmatus ; hoc idem , si tibi v
detur , fac ante oculos tibi proponas ; mo
uno tempore tot viri clarissimi interierunt :
imperio praeterea tanta diminutio facta est
omnes provinciae conquassatae sunt , in uni
mulierculae animula si jactura facta sit , tant
pere commoveris ? quae si hoc tempore n
suum diem obiisset , paucis post annis tam
ei moriendum fuit , quoniam homo nata fuer.
Etiam tu ab hisce rebus animum , ac cogi-
tionem tuam avoca : atque ea potius remi-
scere , quae digna tua persona sunt illam
quamdiu ei opus fuerat , vixisse : una cum r-
publica fuisse : te patrem suum praetoren,
consulem , augurem vidisse : adolescentibus p-
mariis nuptam fuisse : omnibus bonis prc
perfunctam esse : quum respublica occidere,
vita excessisse , quid est , quod tu , aut ill,
eum fortuna hoc nomine queri possitis ? De-
que noli te oblivisci Ciceronem esse , et eur,
qui aliis consueveris praecipere , et dare c-
silium ; neque imitari malos medicos , qui n
alienis morbis profitentur se tenere medicin
scientiam , ipsi se curare non possunt , sed -
tius quae aliis tute praecipere soles , ea tute -
bi subiice , atque apud animum propone. NL-
LUS dolor est , quem non longinquitas temp-
ris minuat , atque molliat , hoc te expect
tempus , tibi turpe est , ac non ei rei sapien
tua te occurrere. Quod si quis etiam inf
sensus est , qui illius amor in te fuit , piet-
que in omnes suos , hoc certe illa te facere n
vult , da hoc illi mortuae : da ceteris amic
et familiaribus , qui tuo dolore moerent :
patriae ; ut , si qua in re opus sit , opera , e
consilio tuo uti possit. Denique quoniam in e

fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis serviendum sit: noli committere, ut quisquam te putet non tam filiam, quam reipublicae tempora, et aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne videar prudentiae tuae diffidere. Quare: si hoc unum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam pulcherrime te ferre fortunam magnamque ex ea re te laudem adipisci; fac aliquando intelligamus, adversam quoque te aeque ferre posse; neque id majus, quam debeat, tibi onus videri; ne ex omnibus virtutibus haec una tibi videatur deesse. Quod ad me attinet, quum te tranquilliore esse animo cognovero, de his rebus, quae hic geruntur, quemadmodum se provincia habeat, certiorem faciam. Vale.

ARGUMENTUM.

Ad Servii consolationem respondet, suum dolorem, lectis illius literis, aliqua ex parte lenitum; sed dolendi caussas apud se et plures, et graviores esse, quam apud quemvis alium in simili calamitate.

M. T. C. SULPITIO S. D. 6

EGo vero, Servi, vellem, ut scribis, in meo gravissimo casu affuisse; quantum enim praesens me adjuvare potueris et consolando, et prope aeque dolendo, facile ex eo intelligo, quod literis tuis lectis, aliquantulum acquievi, nam et ea scripsisti, quae levare luctum possent, et in me consolando non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Servius tamen tuus omnibus officiis, qui illi tempori tribui potuerunt, declaravit, et quanti ipse me faceret, et quam suum talem erga me animum tibi gratum putaret fore, cujus officia jucundiora sci-

licet saepe mihi fuerunt, nunquam tamen graviora, me autem non ratio tua solum, et societas poena aegritudinis, sed etiam auctoritas consolatur; turpe enim esse existimo, me non ita ferre casum meum, ut tu, talis sapientia praeditus, ferendum putas: sed opprimor interdum, et vix resisto dolori, quod ea me solatia deficiunt, quae ceteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt. Nam et Q. Maximus, qui filium consularem, clarum virum, et magis rebus gestis, amisit: et L. Paulus, qui duos septem diebus: et vester Gallus, et M. Cato, qui summo ingenio, summa virtute filium perdidit, iis temporibus fuerunt, ut eorum luctum ipsorum dignitas consolaretur ea, quam ex republica consequebantur, mihi autem amissis ornamentis iis, quae ipse commemoras, quaeque eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud solatium, quod ereptum est. Non amicorum negotiis, non reipublicae procuratione impediebantur cogitationes meae, nihil in foro agere libebat: adspicere curiam non poteram, existimabam id, quod erat, omnes me et industriae meae fructus, et fortunae perdidisse; sed quum cogitarem haec mihi tecum, et cum quibusdam aliis esse communia, et quum frangerem jam ipse me, cogeremque illa ferre toleranter, habebam quo confugerem, ubi conquiescerem, cujus in sermone, et suavitate omnes curas, doloresque deponerem. Nunc autem hoc tam gravi vulnere etiam illa, quae consenuisse videbantur, recrudescunt; non enim, ut tum me a repub. moestum domus excipiebat, quae levaret; sic nunc domo moerens, ad rempubl. confugere possum, ut in ejus bo-

nis acquiescam. Itaque et domo absum, et foro: quod nec eum dolorem, quem a republ. capio, domus jam consulari potest, nec domesticum respub. Quo magis te expecto, teque videre quamprimum cupio, major mihi levatio afferri nulla potest, quam conjunctio consuetudinis, sermonumque nostrorum, quamquam sperabam tuum adventum (sic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cum multis de causis te exopto, quamprimum videre, tum etiam, ut ante commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quod est totum ad unius voluntatem accommodandum, et prudentis, et liberalis; et (ut perspexisse mihi videor) nec a me alieni, et tibi amicissimi. Quod quum ita sit, magnae tamen est deliberationis, quae ratio sit ineunda nobis; non agendi aliquid, sed illius consensu, et beneficio quiescendi. Vale.

A R G U M E N T U M.

Suadet, ut exulandi consilium abjiciat, et in patriam suam redeat: id Caesarem facile concessurum: id optare ipsius fratrem, id ipsam Reip. id ad rationem etiam rei familiaris pertinere.

M. T. C. M. MARCELLO S. D. 7

ETsi eo te adhuc consilio usum intelligo, ut id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipse dissentiam, sed quod ea te sapientia esse judicem, ut meum consilium non anteponam tuo: tamen et amicitiae nostrae vetustas, et tua summa erga me benevolentia, quae mihi jam a pueritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberem ad te, quae et saluti tuae conducere arbitrarer, et non aliena esse ducerem a dignitate.

Ego enim te esse, qui horum malorum initia multo ante videris, consulatum magnificentissime, atque optime gesseris, praeclare memini; sed idem etiam illa vidi, neque te consilium civilis belli ita gerendi, neque copias Cn. Pompeii, nec genus exercitus probare, semperque summe diffidere; qua in sententia me quoque fuisse, memoria tenere te arbitror. Itaque neque tu multum inter fuisti rebus gerendis; et ego id semper egi, ne interessem; non enim iis rebus pugnabamus, quibus valere poteramus, consilio, auctoritate, caussa, quae erant in nobis superiora: sed lacertis, et, virimus, quibus pares non eramus victi sumus igitur aut, si vinci dignitas non potest, fracti certe, et abjecti; in quo tum consilium nemo potest non maxime laudare, quod cum spe vincendi simul abjecisti certandi etiam cupiditatem: ostendistique sapientem, et bonum civem initia belli civilis invitum suscipere, extrema libenter non persequi. Qui non idem consilium, quod tu, sequuti sunt, eos video in duo genera esse distractos; aut enim renovare bellum conati sunt; hique se in Africam contulerunt; aut quemadmodum nos, victori sese crediderunt; medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duceres, illud pertinacis. Fateor a plerisque, vel dicam ab omnibus, sapiens tuum consilium, a multis etiam magni, ac fortis animi judicatum: sed habet ista ratio (ut mihi quidem videtur) quemdam modum; praesertim quum tibi nihil deesse arbitrer ad tuas fortunas omnes obtinendas, praeter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud esse, quod dubitationem afferret ei, penes quem est potestas, nisi quod vereretur, ne tu illud beneficium o-

mnino non putares; de quo quid sentiam, nihil attinet dicere, quum appareat, ipse quid fecerim; sed tamen, si jam ita constituisses, ut abesse perpetuo malles, quam ea, quae nolles, videre: tamen id cogitare deberes, ubicumque esse, te fore in ejus ipsius, quem fugeres, potestate; qui si facile passurus esset, te carentem patria, et fortunis tuis quiete, et libere vivere: cogitandum tibi tamen esset, Romaene, et domi tuae, cujusmodi res esset, an Mytilenis, aut Rhodi malles vivere. Sed, quum ita late pateat ejus potestas, quem veremur, ut terrarum orbem complexa sit, nonne mavis sine periculo domi tuae esse, quam cum periculo alienae? equidem, etiam si oppetenda mors esset, domi, atque in patriam malem, quam in externis atque alienis locis. Hoc idem omnes, qui te diligunt, sentiunt; quorum est magna pro tuis maximis, clarissimisque virtutibus multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuae, quam dissipari nolumus; nam, etsi nullam potest accipere injuriam, quae futura perpetua sit; propterea quod neque is, qui tenet rempubl. pateretur neque ipsa respub. tamen impetum, praedonum in tuas fortunas fieri nolo, ii autem, qui, essent, auderem scribere, nisi te intelligere confiderem. Hic pro te unius sollicitudines, unius etiam multae, et assiduae lacrimae C. Marcelli, fratris optimi, deprecantur, nos cura, et dolore proximi sumus, precibus tardiores, quod jus adeundi, quum ipsi deprecatore eguerimus, non habemus, gratia tantum possumus, quantum victi: sed tamen consilio, studio Marcello non desemus: a tuis reliquis non adhibemur: ad omnia parati sumus. Vale.

*

A R G U M E N T U M.

Et haec epistola eo spectat, ut Marcello reditus in patriam persuadeatur.

M. T. C. MARCELLO S. D. 8

NEque monere te audeo, praestanti prudentia virum, nec confirmare, maximi animi hominem, virumque fortissimum: consolari vero nullo modo; nam si ea, quae acciderunt, ita fers, ut audio: gratulari magis virtuti debeo, quam consolari dolorem tuum; sin te tanta mala reipublicae frangunt, non ita abundo ingenio, ut te consoler, quum ipse me non possim. Reliquum est igitur, ut tibi me in omni re eum praebeam, praestemque, ut ad omnia, quae tui velint, ita adsim praesto, ut me non solum omnia debere tua caussa, quae possit sed ea quoque, quae non possum, putent. Illud tamen vel tu me monuisse, vel censuisse puta, vel propter benevolentiam tacere non potuisse; ut quod ego facio, tu quoque animum inducas, si sit aliqua respublica, in ea te esse oportere judicio omnium, teque principem, necessitate cedentem tempori: sin autem nulla sit, hunc tamen aptissimum esse etiam ad exulandum locum. Si enim libertatem sequimur; qui locus hoc dominatu vacat? sin qualemcumque locum; quis est domestica sede jucundior? Sed (mihi crede) etiam is, qui omnia tenet, favet ingeniis: nobilitatem vero, et dignitatem hominum, quantum ei res, et ipsius caussa concedit, amplectitur. Sed plura, quam statueram, redeo ergo ad unum illud, me tuum fore cum tuis, si modo erunt tui: sin minus, me certe in omnibus rebus satis nostrae conjunctioni, amorique facturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Reditum in patriam suadet, ut supra. Argumenta ex intima arte depromit ad persuadendum firmissima.

M. T. C. MARCELLO S. D. 9

ETsi perpaucis ante diebus dederam Q. Mutio literas ad te pluribus verbis scriptas, quibus declaraveram, quo te animo censerem esse oportere, et quid tibi faciendum arbitrarer: tamen, quum Theophilus, libertus tuus, proficisceretur, cujus ego fidem erga te, benevolentiamque perspexeram, sine meis literis eum ad te venire nolui. Iisdem igitur te de rebus etiam atque etiam hortor, quibus superioribus literis hortatus sum; ut in ea republica, quaecumque est, quamprimum velis esse; multa videbis fortasse, quae nolis; non plura tamen, quam audis quotidie. Non est porro tuum, uno sensu solum oculorum moveri: quum illud idem auribus percipias, quod etiam majus videri solet, minus laborare. At tibi ipsi dicendum erit aliquid, quod non sentias, aut faciendum, quod non probes. Primum, TEMPORI cedere, id est necessitati parere, semper sapientis est habitum; deinde, non habet, ut nunc quidem est, id vitii res; dicere fortasse quae sentias, non licet, tacere plane licet; omnia enim delata ad unum sunt; is utitur consilio ne suorum quidem, sed suo, quod non multo secus fieret, si is rempub. teneret, quem sequuti sumus. An qui in bello, quum omnium nostrum conjunctum esse periculum suo cerneret, certorum hominum minime prudentium consilio uteretur, eum magis communem censemus in victoria futurum fuisse, quam incertis in rebus fuisset? et qui nec, te

consule, tuum sapientissimum consilium sequutus esset, nec fratre tuo consulatum ex auctoritate tua gerente, nobis auctoribus uti voluerit; nunc omnia tenentem, nostra sententias desideraturum censes fuisse? OMNIA sunt misera in bellis civilibus, quae majores nostri ne semel quidem, nostra aetas saepe jam sensit: sed MISERIUS nihil, quam ipsa victoria: quae etiam si ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociores, impotentioresque reddit: ut, etiam si natura tales non sint, necessitate esse cogantur. MULTA enim victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiam invito facienda sunt. An tu non videbas mecum simul, quam illa crudelis esset futura victoria? igitur tunc quoque patria careres, ne, quae nolles, videres? Non, inquies: ego enim ipse tenerem opes, et dignitatem meam; at erat tuae virtutis, in minimis res tuas ponere, de republica vehementius laborare. Deinde, qui finis istius consilii est? nam adhuc, et factum tuum probatur, et, ut in tali re, etiam fortuna laudatur: factum, quod et initium belli necessario secuutus sis, et extrema sapienter persequi nolueris: fortuna, quod honesto otio tenueris et statum, et famam dignitatis tuae, nunc vero nec locus tibi ullus dulcior esse debet patria: nec eam diligere minus debes, quod deformior est, sed misereri potius: nec eam multis claris viris orbatam privare etiam adspectu tuo. Denique, si fuit magni animi, non esse suplicem victori: vide, ne superbi sit, aspernari ejusdem liberalitatem: et, si sapientis est carere patria, duri non desiderare; et si respublica non possis frui, stultum est nolle privata. Caput illud est, ut, si ista vita tibi commodior esse videatur, cogitandum tamen sit, ne tutior non sit, ma-

gna gladiorum est licentia: sed in externis locis minor etiam ad facinus verecundia, mihi salus tua tantae curae est, ut Marcelli fratri tuo aut par, aut certe proximus sim. Tuum est consulere temporibus, et incolumitati, et vitae, et fortunis tuis. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur, ut reditum maturet, jam enim de reditu persuaserat.

M. T. C. MARCELLO S. D. 10

ETsi nihil novi, quod ad te scriberem, et habebam; magisque literas tuas jam expectare incipiebam, vel te potius ipsum: tamen, quum Theophilus proficisceretur, non potui nihil ei literarum dare. Cura igitur, ut quam primum venias: venies enim (mihi crede) expectatus, neque solum nobis, idest tuis, sed prorsus omnibus. Venit enim mihi in mentem, subvereri interdum, ne te delectet tarda decessio, quod si nullum haberes sensum, nisi oculorum, prorsus tibi ignoscerem, si quosdam nolles videre, sed, quum leviora non multo essent, quae audirentur, quam quae viderentur, suspicarer autem multum interesse rei familiaris tuae, te quamprimum venire, idque in omnes partes valere: putavi ea de re te esse admonendum. Sed quoniam, quod mihi placeret, ostendi: reliqua tu pro tua prudentia considerabis: me tamen velim, quod ad tempus expectemus, certiorem facias. Vale.

A R G U M E N T U M.

Significat, se in patriam rediturum, commotum consilio, et auctoritate Ciceronis.

M. MARCELLUS CICERONI S. D. 11

PLurimum voluisse apud me tuam semper auctoritatem, cum in omni re, tum in hoc maxime negotio, potes existimare, quum mihi C. Marcellus frater, amantissimus mei, non solum consilium daret, sed precibus quoque me obsecraret; non prius mihi persuadere potuit, quam tuis est effectum literis, ut uterer vestro potissimum consilio. Res quemadmodum sit acta, vestrae literae mihi declarant: gratulatio tua, etsi est mihi probatissima quod ab optimo sit animo: tamen hoc mihi multo jucundius est, et gratius, quod in summa paucitate amicorum propinquorum, ac necessariorum, qui vere meae saluti faverent, te cupidissimum mei, singularemque mihi benevolentiam praestitisse cognovi. Reliqua sunt ejusmodi, quibus ego, quoniam haec erant tempora, facile, et aequo animo carebam: hoc vero ejusmodi esse statuo, ut sine talium virorum, et amicorum benevolentia neque in adversa, neque in secunda fortuna quisquam vivere possit. Itaque in hoc ego mihi gratulor, tu vero, ut intelligas, homini amicissimo te tribuisse officium; te tibi praestabo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Marcellum a Magio interfectum, suaque erga mortuum officia significat.

SERVIUS CICERONI S. D. 12

ETsi scio non jucundissimum me nuntium vobis allaturum: tamen, quoniam CASUS, et

natura in bonis dominatur, visum est faciendum, quoque modo res se haberet, vos certiores facere. Ad x. Kal. Jun. quum ab Epidauro, Piraeum navi advectus essem, ibi Marcellum collegam nostrum conveni, eumque diem, ibi consumpsi, ut cum eo essem. Postero die, quum ab eo digressus essem, eo consilio, ut ab Athenis in Boeotiam irem, reliquamque jurisdictionem absolverem: ille, ut ajebat, supra Maleas Italiam versus navigaturus erat, postridie ejus diei, quum ab Athenis proficisci in animo haberem, circiter horam decimam noctis Postumius familiaris ejus ad me venit, et mihi nunciavit, Marcellum collegam nostrorum post coenae tempus a P. Magio Chilone, familiari ejus, pugione percussum esse, et duo vulnera accepisse, unum in stomacho, alterum in capite secundum aurem; sperare tamen eum vivere posse: Magium seipsum interfecisse: postea se a Marcello ad me missum esse, qui haec nuntiaret, et rogaret, uti cogerem medicos, coegi; et e vestigio eo sum profectus prima luce. Quum non longe a Piraeo abessem, puer Acidini mihi obviam venit cum codicillis, in quibus erat scriptum, paulo ante lucem Marcellum diem suum obisse. Ita vir clarissimus ab homine teterrimo acerbissima morte est affectus; et cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus est amicus, qui mortem afferrent. Ego tamen ad tabernaculum ejus perrexi: inveni duos libertos, et pauculos servos, reliquos ajebant profugisse metu perterritos, quod dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset; coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus eram, meisque lecticariis in urbem eum referre; ibique pro ea copia, quae Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum

curavi. Ab Atheniensibus locum sepulturae intra urbem ut darent, impetrare non potui, quod religione se impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam concesserant, quod proximum fuit, uti in quo vellemus gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt, nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio Academiae locum delegimus; ibique combussimus; posteaque curavimus, ut iidem Athenienses in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent; ita quae nostra officia fuerunt, pro collegio, et propinquitate, et vivo, ei mortuo omnia ea praestitimus. Vale. Datae pridie Kal. Jun. Athenis.

ARGUMENTUM.

Exulantem Nigidium spe reditus consolans, suam illi operam, suumque officium pollicetur, praeterea rem familiarem, in extremo hortatur, ut bono animo, fortique sit in utramque partem.

M. T. C. P. NIGIDIO FIGULO S. D. 13

QUaerenti mihi jamdiu, quid ad te potissimum scriberem, non modo certa res ulla, sed ne genus quidem literarum usitatum veniebat in mentem, unam enim partem, et consuetudinem earum epistolarum, quibus secundis rebus uti solebamus, tempus eripuerat; perfeceratque fortuna, ne quid tale scribere possem, aut omnino cogitare. Relinquebatur triste quoddam, et miserum, et his temporibus consentaneum genus literarum, id quoque deficiebat me; in quo debebat esse aut promissio auxilii alicujus, aut consolatio doloris tui: quod pollicerer, non erat. Ipse enim pari fortuna abjectus, aliorum opibus casus meos sustentabam; saepiusque mihi

veniebat in mentem queri, quod ita viverem, quam gaudere, quod viverem. Quanquam enim nulla meipsum privatim perculit insignis injuria; nec mihi quicquam tali tempore in mentem venit optare, quod non ultro mihi Caesar detulerit; tamen nihilo minus eis conficior curis; at hoc ipsum, quod maneam in vita, peccare me existimem, careo enim cum familiarissimis multis, quos aut mors eripuit nobis, aut distraxit fuga, tum omnibus amicis, quorum benevolentiam nobis conciliarat per me quondam, te socio, defensa respub. versorque in eorum naufragiis, et bonorum direptionibus: nec audio solum, quod ipsum esset miserum, sed etiam id ipsum video quo nihil est acerbius, eorum fortunas dissipari, quibus nos olim adjutoribus illud incendium exstinximus, et in qua urbe modo gratia, auctoritate, et gloria floruimus, in ea nunc iis quidem omnibus caremus. Obtinemus ipsius Caesaris summam erga nos humanitatem: sed ea plus non potest, quam vis, et mutatio omnium rerum, atque temporum. Itaque orbus iis rebus omnibus, quibus et natura me, et voluntas, et consuetudo assuefecerat, cum ceteris, ut quidem videor, tum mihi ipse displiceo; natus enim ad agendum semper aliquid dignum viro, nunc non modo agendi rationem nullam habeo, sed nec cogitandi quidem, et qui antea aut obscuris hominibus, aut etiam sontibus opitulari poteram, nunc P. Nigidio, uni omnium doctissimo, et sanctissimo, et maxima quondam gratia et mihi certe amicissimo, ne benigne quidem polliceri possum. Ergo hoc ereptum est literarum genus. Reliquum est, ut te consoler, et afferam rationes, quibus te a molestiis coner abducere. At ea quidem facultas

vel tuis, vel alterius consolandi in te summa est, si unquam in ullo fuit. Itaque eam partem, quae ab exquisita quadam ratione, et doctrina proficiscitur, non attingam, tibi totam relinquam. Quid sit forti, et sapienti homine dignum, quid gravitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid studia, quid artes, quibus a pueritia floruisti, a te flagitent, tu videbis; ego, quod intelligere, et sentire, quia sum Romae, et quia curo, attendeque, possum, id tibi affirmo, te in istis molestiis, in quibus es hoc tempore, non diutius futurum: in iis autem, in quibus etiam nos sumus fortasse semper fore. Videor mihi perspicere, primum ipsius animum, qui plurimum potest, propensum ad salutem tuam, non scribo haec temere, quo minus familiaris sum, hoc sum ad investigandum curiosior. Quod facilius, quibus est iratior, respondere tristius possit, hoc est adhuc tardior ad te molestia liberandum, familiares vero ejus, et ii quidem, qui illi jucundissimi sunt, mirabiliter de te et loquuntur, et sentiunt. Accedit eodem vulgi voluntas, vel potius consensus omnium, etiam illa, quae minimum nunc quidem potest, sed possit necesse est, respubl. quascunque vires habebit ab iis ipsis, quibus tenetur, de te propediem (mihi crede) impetrabit. Redeo igitur ad id, ut jam tibi etiam pollicear aliquid, quod primo omiseram; nam et complectar ejus familiarissimos, qui me admodum diligunt, multumque mecum sunt; et in ipsius me consuetudinem, qua adhuc meus pudor mihi clausit, insinuabo: et certe omnes vias persequar, quibus putabo ad id, quod volumus, pervenire posse, in hoc toto genere plura faciam, quam scribere audeo. Cetera, quae tibi a

multis prompta esse certo scio, a me sunt paratissima, nihil in re familiari mea est, quod ego meum malim esse, quam tuum, hac de re et de hoc genere toto hoc scribo parcius, quod te (id quod ipse confido) sperare malo, te esse usurum tuis. Extremum illud est, ut te horter, et obsecrem, animo ut maximo sis, nec ea solum memineris, quae ab illis magnis viris accepisti, sed illa etiam, quae ipse ingenio, studioque peperisti, quae si colliges, et sperabis omnia optime, et quae accident, qualiacumque erunt, sapienter feres, sed haec tu melius, vel optime omnium. Ego, quae pertinere ad te intelligam, studiosissime omnia, diligentissimeque curabo, tuorumque tristissimo meo tempore meritorum erga me memoriam conservabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Respondet ad duplicem Plancii gratulationem de recuperata Ciceronis dignitate, et de novis ejusdem nuptiis cum Publia, divortio jam facto cum Terentia.

M. T. C. CN. PLANCIO S. D. 14

Binas a te accepi literas, Corcyrae datas: quarum alteris mihi gratulabare, quod audisses meam me pristinam dignitatem obtinere: alteris dicebas, te velle, quae egissem, bene, ac feliciter evenire. Ego autem, si dignitas est bene de republ. sentire, et bonis viri probare, quod sentias; obtineo dignitatem meam: sin autem in eo dignitas est, quod sentias, aut re efficere, si possis, aut denique libera oratione defendere: ne vestigium quidem ullum est reliquum nobis dignitatis: agiturque prae-

clare, si nosmetipsos regere possumus: ut ea; quae partim jam adsunt, partim impendent, moderate feramus, quod est difficile in ejusmodi bello; cujus exitus ex altera parte caedem ostentat, et altera servitutem. Quo in periculo nonnihil me consolatur, quum recordor, haec me tum vidisse, quum secundas etiam res nostras, non modo adversas pertimescebam: videbamque, quanto periculo de jure publico disceptaretur armis, quibus si ii vicissent, ad quos ego, pacis spe, non belli cupiditate adductus, accesseram, intelligebam tamen, et iratorum hominum, et cupidorum, et insolentium quam crudelis esset futura victoria: sin autem victi essent, quantus interitus esset futurus civium partim amplissimorum, partim etiam optimorum, qui me haec praedicentem, atque optime consulentem saluti suae malebant nimium timidum, quam satis prudentem existimari. Quod autem mihi de eo, quod egerim, gratularis; et ita velle certo scio, sed ego tam misero tempore nihil novi consilii cepissem, nisi in reditu meo nihilo meliores res domesticas, quam rempub. offendissem. Quibus enim pro meis immortalibus beneficiis carissima mea salus, et meae fortunae esse debebant; quum propter eorum scelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidiis vacuum viderem, novarum me necessitudinem fidelitate contra veterum perfidiam muniendum putavi. Sed de nostris rebus satis, vel etiam nimium multa. De tuis, velim, ut eo sis animo, quo debes esse: idest, ut ne quid tibi praecipue timendum putes; si enim status erit aliquis civitatis, quicumque erit, te omnium periculorum video expertem fore, nam alteros tibi jam placatos esse intelligo, alteros nun-

quam iratos fuisse. De mea autem in te voluntate sic velim judices, me, quibuscunque rebus opus esse intelligam, quanquam videam, quis sim hoc tempore, et quid possim, opera tamen, et consilio; studio quidem certe, rei, famae, saluti tuae praesto futurum. Tu, velim, et quid agas, et quid acturum te putes, facias me quam diligentissime certiorem. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur, ut communem fortunam fortiter ferat.

M. T. C. CN. PLANCIO S. D. 15

ACcepi perbreves tuas literas, quibus id, quod scire cupiebam, cognoscere non potui, cognovi autem id, quod mihi dubium non fuit; nam, quam fortiter ferres communes miserias, non intellexi: quam me amares, facile prospexi, sed hoc scieram; illud si scissem, ad id meas literas commodassem. Sed tamen etsi antea scripsi, quae existimavi scribi oportere; tamen hoc tempore breviter commonendum putavi, ne quod periculo te proprio existimares esse, in magno omnes, sed tamen in communi sumus. Quare non debes aut propriam fortunam, et praecipuam postulare, aut communem recusare; quapropter eo animo simus inter nos, quo semper fuimus, quod de te sperare, de me praestare possum. Vale.

LIBER V.

ARGUMENTUM.

Queritur Metellus Celer, qui Galliam Proconsul regebat, Metellum Nepotem, fratrem suum, a Cicerone oppugnatum. Videtur esse paulo arrogantior epistola.

Q. METELLUS. Q. F. CELER PROCOS. M. T. CICERONI S. D. 1

Si vales, bene est. Existimaram, pro mutuo inter nos animo, et pro reconciliata gratia, neque me absentem ludibrio laesum iri, nec Metellum fratrem, ob dictum, capite, ac fortunis per te oppugnatum iri, quem si parum pudor ipsius defendebat, vel familiae debebat nostrae dignitas, vel meum studium erga vos, remque publ. satis sublevare. Nunc video illum circumventum, me desertum a quibus minime conveniebat. Itaque in luctu, et squalore sum, qui provinciae, qui exercitui praesum, qui bellum gero. Quae quoniam nec ratione, nec majorum nostrorum clementia administratis, non erit mirandum, si vos poenitebit. Te tam mobili in me meosque esse animo, non sperabam. Me interea nec domesticus dolor, nec cujusquam injuria a republ. abducet. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se de Metello Nepote: suaque in ipsum Celerem merita commemorat.

M. T. C. Q. METELLO, Q. F. CELERI PROCOS. S. D. 2

Si tu, exercitusque valetis, bene est. Scribis ad me, te existimasse, pro mutuo inter nos animo, et pro reconciliata gratia nunquam te a me ludibrio laesum iri. Quod cujusmodi sit, satis intelligere non possum: sed tamen suspicor ad te esse allatum, me, in senatu quum disputarem, permultos esse, qui remp. a me conservatam dolerent, dixisse; a te propinquos tuos, quibus negare non potuisses, impetrasses ut ea, quae statuisses tibi in senatu de mea laude esse dicenda, reticeres. Quod quum dicerem, illud adjunxi, mihi tecum ita dispertitum officium fuisse in reip. salute retinenda, ut ego urbem a domesticis insidiis, et ab intestino scelere, in Italiam, et ab armatis hostibus, et ab occulta conjuratione defenderes: atque hanc nostram tanti, et tam praeclari muneris societatem a tuis propinquis labefactam: qui, quum tu a me rebus amplissimis, atque honorificentissimis ornatus esses, timuissent, ne qua mihi pars abs te voluntatis mutuae tribueretur. Hoc in sermone, quum a me exponeretur, quae mea expectatio fuisset orationis tuae, quantoque in errore versatus essem: visa est oratio non jucunda, et mediocris quidam est risus consequutus, non in te, sed magis in errorem meum, et quod, me abs te cupisse laudari, aperte, atque ingenue confitebar. Jam hoc non potest in te non honorifice esse dictum, me in clarissimis meis, atque amplissimis rebus tamen aliquod testimo-

nium tuae vocis habere voluisse. Quod autem ita scribis, pro mutuo inter nos animo: quid tu existimes esse in amicitia mutuum, nescio: equidem hoc arbitror, quum par voluntas accipitur, et redditur. Ego si hoc dicam, me tua caussa praetermisisse provinciam, tibi ipse levior videar esse: meae enim rationes ita tulerunt, atque ejus mei consilii majorem in dies singulos fructum, voluptatemque capio, illud dico, me, ut primum in concione provinciam deposuerim, statim quemadmodum eam tibi traderem, cogitare coepisse. Nihil dico de sortitione vestra; tantum te suspicari volo, nihil in ea re per collegam meum, me insciente, esse factum. Recordare cetera, quam cito senatum illo die, facta sortitione, coegerim, quam multa de te verba fecerim; quum tu ipse mihi dixisti, orationem meam non solum in te honorificam; sed etiam in collegas tuos contumeliosam fuisse. Jam illud S. C. quod eo die factum est, ea praescriptione est, ut dum id extabit, officium meum in te obscurum esse non possit. Postea vero quam profectus es, velim recordere, quae ego de te in senatu egerim, quae in concionibus dixerim, quas ad te literas miserim. Quae quum omnia collegeris, tu ipse velim judices, satisne videatur his hominibus rebus tuus adventus, cum proxime Romam venisti, mutuo respondisse. Quod scribis de reconciliata nostra gratia, non intelligo, cur reconciliatam esse dicas, quae nunquam immutata est. Quod scribis, non oportuisse Metellum, fratrem tuum, ob dictum a me oppugnari, primum hoc velim existimes, animum mihi istum tuum vehementer probari, et fraternam plenam humanitatis, ac pietatis voluntatem; deinde, si qua ego in-

re fratri tuo reip. caussa restiterim, peto, ut mihi ignoscas, tam enim sum amicus reip. quam qui maxime. Si vero meam salutem contra illius impetum in me crudelissimum defenderim, satis habeas nihil me etiam tecum de tui fratris injuria conqueri, quem ego quum comperissem, omnem sui tribunatus conatum in meam perniciem parare, atque meditari; egi cum Claudia uxore tua, et eum vestra sorore Mutia (cujus erga me studium pro Cn. Pompeii necessitudine multis in rebus perspexeram) ut eum ab illa injuria deterrerent. Atque ille (quod te audisse credo) pridie Kal. Jan. qua injuria nemo unquam in aliquo magistratu improbissimus civis affectus est, ea me consulem affecit, quum rempub. conservassem; atque abeuntem magistratu concionis habendae potestate privavit, cujus injuria mihi tamen honori summo fuit; nam quum ille nihil mihi, nisi ut jurarem permitteret: magna voce juravi verissimum, pulcherrimumque jusjurandum, quod populus item magna voce me vere jurasse, juravit. Hac accepta tam insigni injuria, tamen illo ipso die misi ad Metellum communes amicos, qui agerent cum eo, ut ab illa mente desisteret, quibus ille respondit, sibi non esse integrum, etenim paulo ante in concione dixerat, ei, qui in alios animadvertisset indicta caussa, dicendi ipsi potestatem fieri non oportere. Hominem gravem et civem egregium, qui, qua poena senatus, consensu bonorum omnium eos effecerat, qui urbem incendere, magistratus, ac senatum trucidare, bellum maximum conflare voluissent, eadem dignum indicaret eum, qui curiam caede, urbem incendiis, Italiam bello liberasset. Itaque ego Metello fratri tuo praesenti restiti,

nam in senatu Kal. Jan. sic cum eo de repub. disputavi, ut sentiret sibi cum viro forti, et constanti esse pugnandum. Ad III. Non. Januar. quum agere coepisset, tertio quoque verbo orationis suae me appellabat, mihi minabatur: neque illi quidquam deliberatius fuit, quam me, quacumque ratione posset, non judicio, neque disceptatione, sed vi, atque impressione evertere. Hujus ego temeritati si virtute, atque animo non restitissem, quis esset, qui me in consolatu non casu potius existimaret, quam consilio fortem fuisse: Haec si Metellum cogitare de me nescisti, debes existimare, te maximis de rebus a fratre esse celatum; sin aliquid impertivit tibi sui consilii, lenis a te, et facilis existimari debeo; qui nihil tecum de his ipsis rebus expostulem, etsi intelligis, non me dicto Metelli (ut scribis) sed consilio ejus, animoque in me inimicissimo esse commotum. Cognosce nunc humanitatem meam: si humanitas appellanda est in acerbissima injuria remissio animi, ac dissolutio. Nulla est a me unquam sententia dicta in fratrem tuum, quotiescunque aliquid est actum, sedens iis assensi, qui mihi lenissime sentire visi sunt. Addam illud etiam, quod jam ego curare non debui, sed tamen fieri non moleste tuli, atque etiam, ut ita fieret pro mea parte adjuvi; ut S. C. meus inimicus, quia tuus frater erat, sublevaretur. Quare non ego oppugnavi fratrem tuum, sed fratri tuo repugnavi: nec in te (ut scribis) animo fui mobili, sed ita stabili, ut in mea erga te voluntate, etiam desertus ab officiis tuis, permanerem. Atque hoc ipso tempore tibi, poene minitanti nobis per literas, hoc rescribo, atque respondeo; Ego dolori tuo non solum ignosco, sed summam

etiam laudem tribuo, meus enim me sensus, quanta vis fraterni sit amoris, admonet; a te peto, ut tu quoque aequum te judicem dolori meo praebeas, si acerbe, si crudeliter, si sine caussa sum a tuis oppugnatus; ut statuas mihi non modo non cedendum, sed etiam tuo, atque exercitus tui auxilio in ejusmodi caussa utendum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse volui; me ut tibi amicissimum esse intelligeres, laboravi, maneo in voluntate, et quoad vales tu, permanebo: citiusque amore tui fratrem tuum odisse desinam, quam illius odio quidquam de nostra benevolentia detrahatur. Vale.

ARGUMENTUM.

Quae sequitur epistola, non dubito, quin Metelli Celeris potius sit, quam Nepotis, et in epistola Nepotem puto significari.

Q. METELLUS NEPOS CICERONI S. D.

3

Hominis importunissimi contumeliae, quibus me crebris concionibus onerat, tuis erga me officiis leniuntur; et, ut sunt leves hujusmodi homines, a me despiciuntur; libenterque, commutata persona, te mihi fratris loco esse duco, de illo de meminisse quidem volo, tametsi bis eum invitum servavi. De me, meisque rebus, ne vobis multitudine literarum molestior essem, ad Lollium perscripsi; de rationibus etiam provinciae qui vellem fieri, ut is vos doceret, et commonefaceret. Si poteris, velim pristinam tuam erga me voluntatem conserves. Vale.

ARGUMENTUM.

Studium, et auxilium Metelli Nepotis Consulatum gerentis exul implorat.

M. T. C. Q. METELLO NEP. COS. S. D. 4

Literae Quincti fratris, et T. Pomponii necessarii mei tantum mihi spei dederant, ut in te non minus auxilii, quam in tuo collega mihi constitutum fuerit, itaque ad te literas statim misi, per quas, ut fortuna postulabat, et gratias tibi egi, et de reliquo tempore auxilium petii. Postea mihi non tam meorum literae, quam sermones eorum, qui hac iter faciebant, animum tuum immutatum significabant, quae res fecit, ut tibi literis obstrepere non auderem. Nunc mihi Quinctus frater meus mitissimam tuam orationem, quam in senatu habuisses, perscripsit, qua inductus ad te scribere sum coactus; et abs te, quantum tua fert voluntas, peto quaesoque, ut tuos mecum serves potius, quam propter arrogantem crudelitatem tuorum me oppugnes. Tu, tuas inimicitias ut reipub. donares te vicisti; alienas ut contra rempub. confirmes adduceris? Quod si mihi tua clementia opem tuleris, omnibus in rebus me fore in tua potestate tibi confirmo; sin mihi neque magistratum, neque senatum, neque populum auxiliari propter eam vim, quae me cum rep. vicit licuerit; vide ne, quum velis revocare tempus omnium conservandorum, quum, qui servetur non erit, non possis. Vale.

ARGUMENTUM.

Exponat Antonio, qui Macedoniam Proconsul regebat, ingrati animi vitium, deinde Atticum illi commendat.

M. T. C. C. ANTONIO M. F. IMP. S. D.

5

Etsi statueram nullas ad te literas mittere, nisi commendatitias (non quod eas intelligerem satis apud te valere, sed ne iis, qui me rogarent, aliquid de nostra conjunctione imminutum esse ostenderem) tamen, quum T. Pomponius, homo omnium meorum in te studiorum, et officiorum maxime conscius, tui cupidus, nostri amantissimus, ad te proficisceretur, aliquid mihi scribendum putavi, praesertim quum aliter ipsi Pomponio satisfacere non possem. Ego si abs te summa officia desiderem, mirum nemini videri debeat, omnia enim a me in te profecta sunt, quae ad tuum commodum, quae ad honorem, quae ad dignitatem pertinerent, pro his rebus nullam mihi abs te relatam esse gratiam, tu es optimus testis, contra etiam esse aliquid abs te profectum, ex multis audivi (nam, comperisse me non audeo dicere, ne forte id ipsum verbum ponam, quod abs te, ajunt, falso in me solere conferri) sed ea, quae ad me delata sunt, malo te ex Pomponio, cui non minus molesta fuerunt, quam ex meis literis cognoscere. Meus in te animus quam singulari officio fuerit, et senatus, et populus R. testis est: tu, quam gratus erga me fueris, ipse existimare potes: quantum mihi debeas, ceteri existiment. Ego, quae tua caussa antea feci, voluntate sum adductus, ut facerem, posteaque constantia; sed reliqua (mihi crede) multo

majus meum studium, maioremque gravitatem et laborem desiderant, quae ego si non profundere, ac perdere videbor, omnibus meis viribus sustinebo, sin integra esse sentiam, non committam, ut tibi ipse insanire videar; ea, quae sint, et cujusmodi, poteris ex Pomponio cognoscere. Atque ipsum tibi Pomponium ita commendo, ut quanquam ipsius caussa confido te omnia esse facturum; tamen abs te hoc petam; ut, si quid residet in te amoris erga me id omne in Pomponii negotio ostendas; hoc mihi gratius facere nihil potest. Vale.

A R G U M E N T U M.

Narrat, se diligentiam adhibuisse, ne Sextio succederetur. Adscribit de domo a se empta.

M. T. C. P. SEXTIO L. F. PROQUAES S. D. 6

Quum ad me Decius liberarius tuus venisset, egissetque mecum, ut operam darem, ne tibi hoc tempore succederetur: quanquam illum hominem frugi, et tibi amicum existimabam; tamen, quod memoria tenebam, cujusmodi ad me literas antea misisses, non satis credidi homini prudenti, tam valde esse mutatam voluntatem tuam. Sed posteaquam et Cornelia tua Terentiam convenit, et ego cum. Q. Cornelio loquutus sum; adhibui diligentiam, quotiescunque senatus fuit, ut adessem: plurimumque in eo negotii habui; ut Q. Fusium tribunum pleb. et ceteros, ad quos tu scripseras, cogerem mihi potius credere, quam tuis literis: omnino res tota in mensem Januarium rejecta erat, sed facile obtinebatur. Ego, tua gratulatione commotus, quod ad me pridem scripseras, velle te bene evenire, quod de Crasso domum

emissem, emi eam ipsam, domum xxxv. aliquando post tuam gratulationem. Itaque nunc me scito tantum habere aeris alieni, ut cupiam conjurare, si quis me recipiat: sed partim odio inducti me excludunt, et aperte vindicem conjurationis oderunt: partim non credunt, et a me insidias metuunt; nec putant ei nummos deesse posse, qui ex obsidione foeneratores exemerit, omnino semissibus magna copia est: ego autem meis rebus gestis hoc sum adsequutus, ut bonum nomen existimer. Domum tuam, atque edificationem omnem perspexi, et vehementer probavi. Antonium, etsi ejus in me officia omnes desiderant, tamen in senatu gravissime, ac diligentissime defendi; senatumque vehementer oratione mea, atque auctoritate commovi. Tu ad me velim literas crebrius mittas. Vale.

ARGUMENTUM.

Leviter expostulat, quod Pompejus sibi de oppressa Catilinae conjuratione non esset pro rei magnitudine literis gratulatus.

M. T. C. CN. POMPEIO, CN. F.
MAGNO IMP. S. D. 7

Si tu, exercitusque valetis, bene est. Ex literis tuis, quas publice misisti, cepi una cum omnibus incredibilem voluptatem, tantam enim spem otii ostendisti, quantam ego semper omnibus, te uno fretus, pollicebar; sed hoc scito, tuos veteres hostes, novos amicos, vehementer literis proculsos, atque ex magna spe deturbatos jacere. Ad me autem literas, quas misisti, quanquam exiguam significationem tuae erga me voluntatis habebant, tamen mihi scito jucundas fuisse, nulla enim re tam laetari soleo, quam meorum officiorum conscientia,

quibus si quando non mutuo respondetur, quod me plus officii residere facillime patior. Illud non dubito, quin si te mea summa erga te studia parum mihi adjunxerunt: respub. non inter nos conciliatura, conjuncturaque sit; ac, ne ignores, quid ego in tuis literis desiderarim, scribam aperte, sicut et mea natura, et nostra amicitia postulat. Res eas gessi, quarum aliquam in tuis literis et nostrae necessitudinis, et reipub. caussa gratulationem expectavi, quam ego abs te praetermissam esse arbitror, quod verebare, ne cujus animum offenderes, sed scito, ea, quae nos pro salute patriae gessimus, orbis terrae judicio, ac testimonio comprobari, quae, quum veneris, tanto consilio, tantaque animi magnitudine a me gesta esse cognosces, ut tibi, multo majori, quam Africanus fuit, me, non multo minorem quam Laelium, facile et in republ. et in amicitia adiunctum esse patiare. Vale.

ARGUMENTUM.

Officium suum in Crassum praedicat: omniaque pollicetur, quae ad illius commodum, aut amplitudinem pertinebunt.

M. T. C LICINIO P. F.
CRASSO S. D. 8

QUantum meum studium extiterit dignitatis tuae vel tuendae, vel etiam augendae, non dubito, quin ad te omnes tui perscripserint, non enim fuit aut mediocre, aut obscurum, aut ejusmodi, quod silentio posset praeteriri. Nam et cum consulibus, et cum multis consularibus tanta contentione decertavi, quanta nunquam antea ulla in caussa, suscepique mihi perpetuam propugnationem pro omnibus orna-

mentis tuis; veterique nostrae necessitudini jamdiu debitum, sed multa varietate temporum interruptum officium cumulate reddidi. Neque mehercule unquam mihi tui aut colendi, aut ornandi voluntas defuit; sed quaedam pestes hominum, laude aliena dolentium, et te nonnunquam a me alienarunt, et me aliquando immutarunt tibi. Sed extitit tempus optatum mihi magis, quam speratum, ut, florentissimis tuis rebus, mea perspici posset et memoria nostrae voluntatis, et amicitiae fides. Sum enim consequutus non modo ut domus tua tota, sed ut cuncta civitas me tibi amicissimum esse cognosceret; itaque et praestantissima omnium feminarum uxor tua, et eximia pietate, virtute, gratia tui Crassi meis consiliis, monitis, studiis, actionibusque nituntur, et senatus, populusque Roman. intelligit, tibi absenti nihil esse tam promptum, aut tam paratum, quam in omnibus rebus, quae ad te pertineant, operam, curam, diligentiam, auctoritatem meam. Quae sint acta, quaeque agantur, domesticorum tibi literis declarari puto. De me sic existimes, ac tibi persuadeas vehementer velim, non me repentina aliqua voluntate, aut fortuito, ad tuam amplitudinem meis officiis amplectendam incidisse, sed, ut primum forum attigerim, spectasse semper, ut tibi possem quam maxime esse conjunctus. Quo quidem ex tempore, memoria teneo, neque meam tibi observantiam, neque mihi tuam summam benevolentiam, ac liberalitatem defuisse, si qua interciderunt non tam re, quam suspicione violata, ea quum fuerint et falsa, et inania, sint evulsa ex omni memoria, vitaque nostra; is enim tu vir es, et cum me

esse cupio, ut, quoniam in eadem reip. tempora incidimus, conjunctionem, amicitiamque nostram utrique nostrum laudi speremus fore. Quamobrem tu, quantum tuo judicio tribuendum nobis esse putes, statues ipse, et tu spero, statues ex nostra dignitate: ego vero tibi profiteor, atque polliceor eximium, et singulare meum studium in omni genere officii, quod ad honestatem, et gloriam tuam spectet. In quo, etiamsi multo mecum contendent, tamen cum reliquis omnibus, tum Crassis tuis judicibus, omnes facile superabo, quos quidem ego ambos unice diligo, sed in Marco benevolentia impari: hoc magis sum Publio deditus, quod me, quanquam a pueritia sua semper, tamen hoc tempore maxime, sicut alterum parentem, et observat, et diligit. Has literas velim existimes, foederis habituras esse vim, non epistolae, meque ea, quae tibi promitto, ac recipio, sanctissime esse observaturum, diligentissimeque facturum. Quae a me suscepta defensio est, te absente, dignitatis tuae, in ea ego non solum amicitiae nostrae, sed etiam constantiae meae caussa permanebo. Quamobrem satis esse hoc tempore arbitratus sum, hoc ad te scribere, me, si quid ipse intelligerem aut ad voluntatem, aut ad commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea sponte id esse facturum, sin quippiam aut a te essem admonitus, aut a tuis, effecturum, ut intelligeres, nihil neque te scripsisse, neque quemquam tuorum frustra a me detulisse. Quamobrem velim ita et ipse ad me scribas de omnibus maximis, mediocribus rebus; ut ad hominem amicissimum, et tuis praecipias, ut opera, consilio, auctoritate, gratia mea sic utantur in omnibus publicis, privatis, forensi-

bus, domesticis tuis, amicorum, hospit[illegible] clientum tuorum negotiis; ut[illegible] meo labore possit, praestantiae tu[illegible] minuatur. Vale.

ARGUMENTUM.

Vatinius ex Consulatu a Caesare Dictatore in Il-[illegible] missus, commendat suam dignitatem Ciceroni contra malevolorum obtrectationes.

P. VATINIUS IMP. CICERONI SUO S. D. 9

Si vales, bene est: ego valeo. Si tuam consuetudinem in patrociniis tuendis servas, P. Vatinius cliens ad te venit, qui pro se caussam dici vult. Non puto, repudiabis in honore, quem in periculo recepisti; ego autem quem potius adoptem, aut invocem, quam illum, quo defendente, vincere didici? an verear, ne, qui potentissimorum hominum conspirationem neglexerit pro mea salute, is pro honore meo pusillorum, ac malevolorum obtrectationes, et invidias non prosternat, atque obterat? Quare, si me, sicut soles, amas, suscipe me totum; atque hoc, quidquid est oneris, ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum, ac sustinendum puta. Scis, meam fortunam nescio quo modo facile obtrectatores invenire, non meo quidem mehercule merito; sed quanti id refert, si tamen fato nescio quo accidit? Si quis forte fuerit, qui nostra dignitati obesse velit, peto a te, ut tuam consuetudinem, et liberalitatem in me absente defendendo mihi praestes. Literas ad senatum nostris de rebus gestis, quo exemplo miseram, intra tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus servus

tu mihi ...itivus cum Vardeis esse : de quo rique , ut conquireretur ego tamen , terra , ma- fecto tibi illum reperiam , ...emandavi : et pro- aufugerit : et inde tamen ... nisi in Dalmatiam nos fac ames. Vale. adv. Id. Quintil. ...do eruam. Tu Narona. ... vestris.

ARGUMENTUM.

Scribit haec , de Dionisio Ciceronis servo, de Catilio pirata , de rebus a se in Dalmatia gestis, pro quibus supplicationes sibi decerni postulat.

VATINIUS IMP. CICERONI SUO S. D. 10

SI vales , bene est : ego quidem valeo. De Dionysio tuo adhuc nihil extrico : et eo minus , quod me frigus Dalmaticum , quod illinc ejecit , etiam hic refrigeravit , sed tamen non desistam, quin illum aliquando eruam. Sed tamen omnia mihi dura imperas ; de Catilio nescio quid ad me scripsisti deprecationis diligentissimae , apage te cum nostro Sex. Servilio : nam mehercule ego illum quoque amo, sed hujuscemodi vos clientes, hujusmodi caussas recipitis ? hominem unum omnium crudelissimum, qui tot ingenuos, matresfamilias , stupravit, tot cives Rom. occidit, arripuit, disperdidit, regiones vastavit ? Simius , non semissis homo , contra me arma tulit , et eum bello cepi. Sed tamen , mi Cicero , quid facere possum ? Omnia mehercule cupio , quae tu imperas , meam animadversionem , et supplicium , quo usurus eram in eum , quem cepissem , remitto tibi , et condono ; quid illis respondere possum , qui sua bona direpta , naves expugnatas , fratres , liberos parentes occisos , action

expostulant? si mehercule Appii os haberem, in cujus locum suffectus sum, tamen hoc sustinere non possem. Quid ergo est? faciam omnia sedulo, quae te sciam velle, defenditur a Q. Volusio, tuo discipulo; si forte ea res poterit adversarios fugare, in eo maxima spes est. Nos, si quid erit istic opus, defendes. Caesar adhuc mihi injuriam facit; de meis supplicationibus, et rebus gestis Dalmaticis adhuc non refert: quasi vero non justissimi triumphi in Dalmatia res gesserim; nam, si hoc expectandum sit, dum totum bellum conficiam, viginti oppida sunt Dalmatiae antiqua; quae sibi ipsi adsciverunt, amplius sexaginta: haec nisi omnia expugno, si mihi supplicationes non decernuntur, longe alia conditione ego sum, ac ceteri imperatores.

EGO, post supplicationes mihi decretas, in Dalmatiam profectus sum; sex oppida vi oppugnando cepi: unum hoc, quod erat maximum, quater a me jam captum: quatuor enim turres, et quatuor muros cepi, et arcem eorum totam: ex qua me nives, frigora, imbres detruserunt: indigneque, mi Cicero, oppidum captum, et bellum jam confectum relinquere sum coactus. Quare te rogo, si opus erit, ad Caesarem meam caussam agas, meque tibi in omnes partes defendendum putes, hoc existimans, neminem te tui amantiorem habere. Vale. Nonis Decemb. Narona.

ARGUMENTUM.

Suum studium erga uxorem Vatinii, ipsumque Vatinium significat. Rogat deinde, ut omnino sibi remittat servum suum fugitivum Dionysium.

M. T. C. P. VATINIO IMP. S. D. 11

GRata tibi esse officia mea, non miror; cognovi enim te gratissimum omnium; idque nunquam destiti praedicare, nec enim tu mihi gratia modo habuisti, verum etiam cumulatissime retulisti, quamobrem reliquis tuis rebus omnibus pari me studio erga te, et eadem voluntate cognosces. Quod mihi feminam primariam Pompejam, uxorem tuam, commendas; cum Sura nostro statim, tuis literis lectis, loquutus sum, ut ei meis verbis diceret, ut, quicquid opus esset, mihi denuntiaret: me omnia, quae ea vellet, summo studio, curaque facturum; itaque faciam, eamque, si opus esse videbitur, ipse conveniam. Tu tamen ei velim scribas, ut nullam rem neque tam magnam, neque tam parvam putet, quae mihi aut difficilis, aut parum me digna videatur, omnia, quae in tuis rebus agam, et non laboriosa mihi, et honesta videbuntur. De Dionysio, si me amas, confice: quamcunque ei fidem dederis, praestabo; si vero improbus fuerit, ut est, duces eum captivum in triumpho. Dalmatis Dii male faciant, qui tibi molesti sunt, sed, ut scribis, brevi capientur, et illustrabunt res tuas gestas: semper enim habiti sunt bellicosi. Vale.

ARGUMENTUM.

Lucceium historiarum scriptorem rogat, ut de rebus a se in Consulatu gestis separatum volumen conficiat: quod illustrius videbatur.

M. T. C. L. LUCCEJO Q. F. S. D. 12

Coram me tecum eadem haec agere saepe conantem deterruit pudor quidam paene subrusticus; quae nunc expromam absens audacius, epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, neque (ut ego arbitror) reprehendenda, nomen ut nostrum scriptis illustretur, et celebretur tuis, quod etsi mihi saepe ostendis te esse facturum, tamen ignoscas velim huic festinationi meae, genus enim scriptorum tuorum etsi erat semper a me vehementer expectatum, tamen vicit opinionem meam; meque ita vel cepit, vel incendit, ut cuperem quam celerrime res nostras monumentis commendari tuis. Non enim me solum commemoratio posteritatis ad spem quamdam immortalitatis rapit, sed etiam illa cupiditas, ut vel auctoritate testimonii tui, vel indicio benevolentiae, vel suavitate ingenii vivi perfruamur. Neque tamen, haec quum scribebam, eram nescius, quantis oneribus premerere susceptarum rerum, et jam institutarum, sed, quia videbam Italici belli, et civilis historiam jam paene a te esse perfectam; dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri: deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, conjuncte ne malles cum ceteris rebus nostra contexere, an, ut multi Graeci fecerunt (Callisthenes Troicum bellum, Timaeus Pirrhy, Polybius Numantinum, qui omnes a perpetuis suis historiis ea, quae dixi, bella separaverunt)

tu quoque item civilem conjurationem ab hostilibus, externisque bellis sejungeres. Equidem ad nostram laudem non multum video interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te expectare, dum ad locum venias, ac statim caussam illam totam, et tempus arripere. Et simul, si uno in argumento, unaque in persona mens tua tota versabitur, cerno jam animo, quanto omnia uberiora, atque ornatiora futura sint. Neque tamen ignoro, quam impudenter faciam, qui primum tibi tantum oneris imponam (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me, postulem. Quid, si illa tibi non tantopere videtur ornanda? sed tamen, qui semel verecundiae fines transierit, eum bene, et naviter oportet esse impudentem. Itaque te plane etiam atque etiam rogo, ut et ornes ea vehementius etiam, quam fortasse sentis, et in eo leges historiae negligas; gratiamque illam, de qua suavissime quodam in prooemio scripsisti, a qua te affici non magis potuisse demonstras, quam Herculem Xenophontium illum a voluptate, ea si me tibi vehementius commendabit, ne aspernere; amorique nostro plusculum etiam, quam concedit veritas, largiare. Quod si te adducemus, ut hoc suscipias; erit (ut mihi persuadeo) materies digna facultate, et copia tua; a principio enim conjurationis usque ad reditum nostrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse. In quo et illa poteris uti civilium commutationum scientia, vel in explicandis caussis rerum novarum, vel in remediis incommodorum; quum et reprehendes ea, quae vituperanda duces; et, quae placebunt, exponendis rationibus comprobabis; et, si liberius, ut consuesti, agendum

putabis, multorum in nos perfidiam, insidias, proditionem notabis. Multam etiam casus nostri tibi varietatem in scribendo suppeditabunt, plenam cujusdam voluptatis, quae vehementer animos hominum in legendo scripto retinere possit. NIHIL est enim aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates, fortunaeque vicissitudines: quae etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundae. HABET enim praeteriti doloris secura recordatio delectationem: ceteris vero, nulla perfunctis propria molestia, casus alienos sine ullo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est jucunda. Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? qui tum denique sibi avelli jubet spiculum, posteaquam ei percontanti dictum est, clypeum esse salvum, ut etiam in vulneris dolore, aequo animo cum laude moreretur. Cujus studium in legendo non erectum Themistoclis fuga, redituque retinetur? etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet quasi enumeratione fastorum: at viri saepe excellentis ancipites, variique casus habent admirationem, expectationem, laetitiam, molestiam, spem, timorem: si vero exitu notabili concluduntur, expletur animus jucundissimae lectionis voluptate. Quo mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut a continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum, eventorumque nostrorum, habet enim varios actus, multasque actiones et consiliorum, et temporum. Ac non vereor, ne assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar, quum hoc demonstrem,

me a te potissimum ornari, celebrarique velle; neque enim tu is es, qui, quid sis, nescias, et qui non eos magis, qui te non admirentur, invidos, quam eos, qui laudent, assentatores arbitrere. Neque autem ego sum ita demens, ut me sempiternae gloriae per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenii gloriam consequatur. Neque enim Alexander ille gratiae caussa ab Apelle potissimum pingi, et a Lysippo fingi volebat, sed quod illorum artem cum ipsis, tum etiam sibi gloriae fore putabat, atque illi artifices corporis simulacra ignotis nota faciebant: quae vel si nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari viri. Nec minus enim est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem suam passus est esse, quam qui in eo genere laborarunt. Unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facile omnes imagines omnium, statuasque superavit. Atque hoc praestantius mihi fuerit et ad laetitiam animi, et ad memoriae dignitatem, si in tua scripta pervenero, quam si in ceterorum; quod non ingenium mihi solum suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti a Timaeo, aut ab Herodoto Themistocli, sed etiam auctoritas clarissimi, et spectatissimi viri, et in reip. maximis, gravissimisque caussis cogniti, atque in primis probati: ut mihi non solum praeconium, quod quum in Sigaeum venisset, Alexander ab Homero Achilli tributum esse dixit, sed etiam grave testimonium impertitum clari hominis, magnique videatur; placet enim Hector ille mihi Naevianus, qui non tantum laudari se laetatur, sed addit etiam, a laudato viro. Quod si a te non impetro; hoc est, si qua te res

impedierit (neque enim fas esse arbitror, quidquam me rogantem abs te non impetrare) cogar fortasse facere, quod nonnulli saepe reprehendunt: scribam ipse de me, multorum tamen exemplo, et clarorum virorum, sed, quod te non fugit, haec sunt in hoc genere vitia: et verecundius ipsi de sese scribant necesse est, si quid est laudandum: et praetereant, si quid forte reprehendendum est. Accedit etiam, ut minor si fides, minor auctoritas, multi denique reprehendant, et dicant verecundiores esse praecones ludorum gymnicorum, qui, quum ceteris coronas imposuerint victoribus, eorumque nomina magna voce pronuntiarint, quum ipsi ante ludorum missione corona donentur, alium praeconem adhibeant, ne sua voce ipsi se victores esse praedicent. Haec nos vitare cupimus, et, si recipis caussam nostram, vitabimus: idque ut facias, rogamus. Ac ne forte mirere, cur, quum mihi saepe ostenderis, te accuratissime nostrorum temporum consilia, atque eventus literis mandaturum, a te id nunc tantopere, et tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quod alacres animo sumus: ut et ceteri, viventibus nobis, ex libris tuis nos cognoscant, nosmetipsi vivi gloriola nostra perfruamur. His de rebus, quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim; si enim suscipis caussam, conficiam commentarios rerum omnium: sin autem differs me in tempus aliud, coram tecum loquar, tu interea non cessabis; et ea, quae habes instituta, perpolies, nosque diliges. Vale.

ARGUMENTUM.

Significat Lucceii literae consulatoriae quantum profecerint ad eam sollicitudinem minuendam, quam ex afflicta Republica capiebat.

M. T. C. L. LUCCEIO Q. F. S. D. 13

QUanquam ipsa consolatio literarurum tuarum mihi gratissima est; (declarat enim summam benevolentiam conjunctam pari prudentia) tamen illum fructum ex iis literis vel maximum cepi, quod te praeclare res humanas contemnentem, et optime contra fortunam paratum, armatumque cognovi. Quam quidem laudem sapientiae statuo esse maximam, NON aliunde pendere, nec extrinsecus aut bene, aut male vivendi suspensas habere rationes, quae cogitatio quum mihi non omnino excidisset, (etenim penitus insederat) vi tamen tempestatum, et concursu calamitatum erat aliquantum labefactata, atque convulsa: cui te opitulari et video, et id fecisse etiam proximis literis, multumque profecisse sentio; itaque hoc saepius dicendum, tibique non significandum solum, sed etiam declarandum arbitror, nihil mihi esse potuisse tuis literis gratius. Ad consolandum autem cum illa valent, quae eleganter, copioseque collegisti; tum nihil plus, quam quod firmitudinem, gravitatemque animi tui perspexi, quam non imitari, turpissimum existimo. Itaque hoc etiam fortiorem me puto, quam te ipsum praeceptorem fortitudinis, quod tu mihi videris spem nonnullam habere, haec aliquando futura meliora; casus enim gladiatori, similitudinesque eae, tum rationes in ea disputatione a te collectae vetabant me reipubl. penitus diffidere, itaque alterum minus mirum fortiorem te esse, quum

aliquid speres; alterum mirum, spe ulla teneri; quid est enim non ita effectum, ut id non deletum, extinctumque omne esse fateare? circumspice omnia membra reipub. quae notissima sunt tibi: nullum reperies profecto, quod non fractum, debilitatumve sit, quae persequerer, si aut melius ea viderem, quam tu vides, aut commemorare possem sine dolore, quanquam tuis monitis, praeceptisque omnis est abjiciendus dolor. Ergo et domestica feremus, ut censes, et publica paullo etiam fortius fortasse, quam tu ipse, qui praecipis, te enim spes aliqua consolatur, ut scribis; nos autem erimus etiam in omni desperatione fortes, ut tu tamen idem et hortaris, et praecipis. Das enim mihi jucundas recordationes conscientiae nostrae, rerumque earum, te in primis auctore, quae, gessimus, praestitimus enim patriae non minus certe, quam debuimus: plus profecto, quam est ab animo cujusquam, aut consilio hominis postulatum. Ignosces mihi de me ipso aliquid praedicanti, quarum enim tu rerum cogitatione nos levare aegritudine voluisti, earum etiam commemoratione lenimur. Itaque, ut mones, quantum potero, me ab omnibus molestiis, et angoribus abducam; transferamque animum ad ea, quibus secundae res ornantur, adversae adjuvantur: tecumque et ero tantum, quantum patietur utriusque aetas, et valetudo; et si esse una minus poterimus, quam volumus, animorum tamen conjunctione, iisdem studiis ita fruemur, ut nunquam non una esse videamur. Vale.

ARGUMENTUM.

Caussam quaerit, cur Cicero ab urbe tamdiu absit; hortaturque, ut animum a moerore abducat.

LUCCEIUS CICERONI S. D. 14

Si vales, bene est: ego valeo, sicut soleo, paululo tamen etiam deterius, quam soleo. Te requisivi saepius, ut viderem. Romae quia postea non fuisti, quam a me discesseras, miratus sum: quod item nunc miror, non habeo certum, quae te res hinc maxime retrahat. Si solitudine delectare, quum scribas, et aliquid agas eorum, quorum consuesti, gaudeo, neque reprehendo tuum consilium, nam nihil isto potest esse jucundius, non modo miseris his temporibus, et luctuosis, sed etiam tranquillis, et optatis; praesertim vel animo defatigato tuo, qui nunc requiem quaerat ex magnis occupationibus vel erudito, qui semper aliquid ex se promat, quod alios delectet, te ipsum laudibus illustret; sin autem, sicut hic dum eras, et lacrymis, et tristitiae te tradidisti: doleo, quia doles, et angere: nec possum te (si concedis, quod sentimus ut liberius dicamus) non accusare: quid enim? tu solus aperta non videbis, qui propter acumen occultissima perspicis? tu non intelliges, te querelis quotidianis nihil proficere? non intelliges, duplicari solicitudines, quas elevare tua te prudentia postulat? Quod si non possumus aliquid proficere suadendo; gratia contendimus, et rogando; si quid nostra caussa vis, ut istis te molestiis laxes, et ad convictum nostrum redeas, et ad consuetudinem vel nostram communem, vel tuam solius, ac propriam. Cupio non obtundere te, si non delectare nostro studio: cupio deterrere, ne permaneas in incoepto;

quum duae res istae contrariae me conturbent: ex quibus aut in altera mihi velim, si potes, obtemperes; aut in altera non offendas. Vale.

ARGUMENTUM

Quaerenti Lucceio, cur ab Urbe abesset, ejusque moerorem minuere conanti, respondet, et cur doleat, et cur in Urbe non vivat.

M. T. C. LUCCEIO S. D. 15

OMnis amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in iis literis, quas a te proximo accepi, non ille quidem mihi ignotus, sed tamen gratus, et optatus: dicerem, jucundus, nisi id verbum in omne tempus perdidissem, neque ob eam unam caussam, quam tu suspicaris, et in qua me, lenissimis, et amantissimis verbis utens, re graviter accusas, sed quod illius tanti vulneris quae remedia esse debebant, ea nulla sunt. Quid enim? ad amicosne confugiam: quam multi sunt? habuimus enim fere communes, quorum alii occiderunt, alii nescio quo pacto obduruerunt, tecum vivere possem equidem, et maxime vellem, vetustas est, amor, consuetudo, studia paria, quod vinculum, quae res deest nostrae conjunctioni? possumusne igitur esse una? nec mehercule intelligo, quid impediat, sed certe adhuc non fuimus, quum essemus vicini in Tusculano, in Puteolano, nam quid dicam in urbe? in qua, quum forum commune sit, vicinitas non requiritur, sed, casu nescio quo, in ea tempora nostra aetas incidit, ut, quum maxime florere nos oporteret, tum vivere etiam puderet. Quod enim mihi poterat esse perfu-

gium spogliato et domesticis, et forensibus ornamentis, atque solatiis, literae, credo, quibus utor assidue; quid enim aliud facere possum? sed nescio quo modo ipsae illae excludere me a portu, et perfugio videntur, et quasi exprobrare, quod in ea vita maneam, in qua nihil insit, nisi propagatio miserrimi temporis. Hic tu ea me abesse urbe miraris, in qua domus nihil delectare possit, summum sit odium temporum, hominum, fori, curiae; itaque sic literis utor, in quibus consumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuam, sed ut exiguam doloris oblivionem petam; quod si id egissemus ego, atque tu (quod ne in mentem quidem nobis veniebat propter quotidianos metus) omne tempus una fuissemus: neque me valetudo tua offenderet, neque te moeror meus, quod, quantum fieri poterit, consequamur; quid enim utrique nostrum aptius? propediem te igitur videbo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Consolatur diligenter in primis amicum, filii obitum immoderatius ferentem.

M. T. C. TITIO S. D. 16

Etsi unus ex omnibus minime sum ad te consolandum accomodatus: quod tantum ex tuis molestiis cepi doloris, ut consolatione ipse egerem; tamen, quum longius a summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quam tuus, statui nostrae necessitudinis esse, meaeque in te benevolentiae, non tacere tanto in tuo moerore tamdiu, sed adhibere aliquam modicam consolationem, quae levare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio pervulgata quidem illa maxime, quam semper in

ore, atque in animo habere debemus: HOMINES nos ut esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus fortunae telis proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quominus ea, qua nati sumus, conditione, quos nullo consilio vitare possumus: eventisque aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus. Neque haec, neque ceterae consolationes, quae sunt a sapientissimis viris usurpatae, memoriaeque, et literis proditae, tantum videntur proficere debere, quantum status ipse nostrae civitatis, et haec perturbatio temporum perditorum: quum beatissimi sint, qui liberos non susceperunt, minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quam si eosdem bona, aut denique aliqua republica perdidissent. Quod si tuum te desiderium movet, aut si tuarum rerum cogitatione moeres: non facile exhauriri tibi istum dolorem posse universum puto. Sin illa te res cruciat (quae magis amoris est) ut eorum, qui occiderunt, miserias lugeas: ut ea non dicam, quae saepissime et legi, et audivi, nihil mali esse in morte, in qua si resideat sensus, immortalitas illa potius, quam mors ducenda sit: sin sit amissus, nulla videri miseria debeat quae non sentiatur: hoc tamen non dubitans confirmare possum, ea misceri, parari, impendere reipub. quae qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse videatur. Quid est enim jam non modo pudori, probitati, virtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed omnino libertati; ac saluti loci? non mehercule quemquam audivi hoc gravissimo, et pestilentissimo anno adolescentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non a Diis immortalibus ereptus ex his miseriis,

atque ex iniquissima conditione vitae videretur. Quare si tibi unum hoc detrahi potest, ne quid iis, quos amasti, mali putes contigisse, permultum erit ex moerore tuo diminutum; relinquetur [illegible] illa jam cura doloris tui, quae non cum illis communis, [illegible] ad te ipsum proprie referetur; in qua non est jam gravitatis, ac sapientiae tuae, quam tu a puero praestitisti, ferre immoderatius casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseria, maloque sejunctus. Etenim cum semper te et privatis in rebus, et publicis praestitisti, tuenda tibi ut sit gravitas, et constantiae serviendum, nam, quod allatura est ipsa diuturnitas, quae maximos luctus vetustate tollit, id nos praeripere consilio, prudentiaque debemus. Etenim si nulla unquam fuit, liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quae non aliquando lugendi modum fecerit, certe nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus, neque expectare temporis medicinam, quam repraesentare ratione possumus. His ego literis si quid profecissem, existimabam optandum quiddam me esse assequutum: sin minus forte valuissent, officio tamen esse functum benevolentissimi, atque amicissimi: quem me tibi et fuisse semper, existimes velim, et futurum esse confidas. Vale.

A R G U M E N T U M.

Excusat tarditatem literarum; hortatur Sextium, ut exilii casum sapienter, fortiterque ferat.

M. T. C. P. SEXTIO P. F. S. D. 17

Non oblivione amicitiae nostrae, neque intermissione consuetudinis meae, superioribus temporibus ad te nullas literas misi, sed quod priora tempora in ruinis reipub. nostrisque jacuerunt, posteriora autem me a scribendo tuis injustissimis, atque acerbissimis incommodis retardarunt; quum vero et intervallum jam satis longum fuisset, et tuam virtutem, animique magnitudinem diligentius essem mecum recordatus; non putavi esse alienum institutis meis, haec ad te scribere. Ego te, P. Sexti, et primis temporibus illis, quibus in invidiam absens, et in crimen vocabare, defendi: et quum in tui familiarissimi judicio, ac periculo tuum nomen conjungeretur, quam potui accuratissime te, tuamque caussam tutatus sum, et proxime recenti adventu meo, quum rem aliter institutam offendissem, ac mihi placuisset, si adfuissem, tamen nulla re saluti tuae defui, quumque eo tempore invidia annonae inimici non solum tui, verum etiam amicorum tuorum, iniquitas totius judicii, multaque alia reipub. vitia plus, quam caussa ipsa, veritasque valuissent; Publio tuo neque opera, neque consilio, neque labore, neque gratia, neque testimonio defui. Quamobrem, omnibus officiis amicitiae diligenter a me, sancteque servatis, ne hoc quidem praetermittendum esse duxi, te ut ortarer, rogaremque, ut et hominem te, et virum esse meminisses; id est, ut et communem, incertumque casum, quem

neque vitare quisquam nostrum, neque praestare ullo pacto potest, sapienter ferres; et dolori fortiter, ac fortunae resisteres; cogitaresque et in nostra civitate, et in ceteris, quae rerum potitae sunt, multis fortissimis, atque optimis viris, injustis judiciis, tales casus incidisse. Illud utinam ne vere scriberem, ea te republica carere, in qua neminem prudentem hominem res ulla delectet. De tuo autem filio, vereor, ne si nihil ad te scripserim debitum ejus virtuti videar testimonium non cepisse; sin autem omnia, quae sentio, perscripserim, ne refricem meis literis desiderium, ac dolorem tuum, sed tamen prudentissime facies, si illius pietatem, virtutem, industriam, ubicunque erit, tuam esse, tecum esse duces, nec enim minus nostra sunt, quae animo complectimur, quam quae oculis intuemur. Quamobrem et illius eximia virtus, summusque in te amor magnae tibi consolationi debet esse; et nos, ceterique, qui te non ex fortuna, sed ex virtute tua pendimus, semperque pendemus; et maxime animi tui conscientia, quum tibi nihil merito accidisse reputabis; et illud adjunges, HOMINES sapientes turpitudine, non casu, et delicto suo, non aliorum injuria commoveri. Ego et memoria nostrae veteris amicitiae, et virtute, atque observantia filii tui monitus, nullo loco deero neque ad consolandum, neque ad levandum fortunam tuam; tu si quid ad me forte scripseris, perficiam, ne te frustra scripsisse arbitrere. Vale.

ARGUMENTUM.

Argumentis utitur septem, ut Fabium eundem consoletur.

M. T. C. T. FABIO S. D. 18

Etsi egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum, propterea quod nullam rem gravius jamdiu tuli, quam incommodum tuum: tamen te magnopere non hortor solum, sed etiam pro amore nostro rogo, atque oro, te colligas, virumque praebeas, et qua conditione omnes homines, et quibus temporibus nati sumus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quam fortuna abstulit: propterea quod adeptus es, quod non multi homines novi; amisisti, quod plurimi homines nobilissimi. Ea denique videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optime actum cum eo videatur esse, qui quam levissima poena ab hac republica discesserit. Tu vero, qui et fortunas, et liberos habeas, et nos, ceterosque necessitudine, et benevolentia tecum conjunctissimos; quique magnam facultatem sis habiturus nobiscum, et cum omnibus tuis vivendi, et quum unum sit judicium ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod una sententia, eaque dubia, potentias alicujus condonatum existimetur; omnibus hic de caussis debes istam molestiam quem levissime ferre. Meus animus erit in te, liberosque tuos semper, quem tu esse vis, et qui esse debet. Vale.

A R G U M E N T U M.

Rufo, paullo ante Quaestori suo in Provincia, suadet, ut in bello civili Pompejum sequatur.

M. T. C. RUFO S. D. 19

ETsi mihi nunquam dubium fuit, quin tibi essem carissimus: tamen quotidie magis id perspicio: extatque id, quod mihi ostenderas quibusdam literis, hoc te studiosiorem in me colendo fore, quam in provincia fuisses, (etsi meo judicio, nihil ad tuum provinciale officium addi potest) quo liberius judicium esse posset tuum. Itaque me et superiores literae tuae admodum delectaverunt, quibus, et expectatum meum adventum abs te amanter videbam; et, quum aliter res cecidisset, ac putasses, te meo consilio magnopere esse laetatum, et his proximis literis magnum cepi fructum et judicii, et officii tui: judicii, quod intelligo, te (id quod omnes fortes, ac boni viri facere debent) nihii putare utile esse, nisi quod rectum, honestumque sit: officii, quod te mecum, quodcunque cepissem consilii, polliceris fore; quo neque mihi gratius, neque, ut ego arbitror, tibi honestius esse quidquam potest. Mihi consilium captum jamdiu est: de quo ad te, non quo celandus esses, nihil scripsi antea, sed quia communicatio consilii tali tempore, quasi quaedam admonitio videtur esse officii, vel potius efflagitatio ad coeundam societatem vel periculi, vel laboris. Quum vero ea tua sit voluntas, humanitas, benevolentia erga me; libenter amplector talem animum, sed ita (non enim dimittam pudorem in rogando meum) si feceris id, quod ostendis, magnam habebo gratiam: si non feceris, ignoscam; et alterum ti-

mori, alterum mihi te negare non potuisse arbitror, est enim res profecto maxima, quid rectum sit, apparet, quid expediat, obscurum est; ita tamen, ut, si nos ii sumus, qui esse debemus (idest studio digni, et literis nostris) dubitare non possimus, quin ea maxime conducant, quae sunt rectissima. Quare tu, si simul placebit, statim ad me venies: sin idem placebit, atque eodem, nec continuo poteris; omnia tibi ut nota sint, faciam, quicquid statueris, te mihi amicum; sin id, quod opto, etiam amicissimum judicabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Purgatio Ciceronis ad Rufum, Quaestorem antea suum iu Cilicia, de rationibus provincialibus.

M. T. C. RUFO S. D. 20

QUomodo potuissem, te convenissem si eo, quo constitueras, venire voluisses, quare etsi mei commodi caussa commovere me noluisti: tamen ita existimes velim, me antelaturum fuisse, si ad me misisses, voluntatem tuam commodo meo. Ad ea, quae scripsisti, commodius equidem possem de singulis ad te rebus scribere, si M. Tullius scriba meus adesset: a quo mihi exploratum est in rationibus duntaxat referendis (de ceteris rebus affirmare non possum) nihil eum fecisse scientem, quod esset contra aut rem, aut existimationem tuam: deinde, si rationum referendarum jus vetus, et mos antiquus maneret, me relaturum rationes, nisi tecum pro conjunctione nostrae necessitudinis contulissem, confecissemque, non fuisse. Quod igitur fecissem ad urbem, si consuetudo pristina maneret; id (quando lege Ju-

lia relinquere rationes in provincia necesse erat, easdem totidem verbis referre ad aerarium (feci in provincia, neque ita feci, ut te ad meum arbitrium adducerem; sed tribui tibi tantum, quantum me tribuisse nunquam poenitebit. Totum enim scribam meum, quem tibi video nunc esse suspectum, tibi tradidi; tu ei M. Mindium fratrem tuum adjunxisti, rationes confectae me absente sunt tecum: ad quas ego nihil adhibui praeter lectionem, ita accepi librum a meo servo scriba, ut eundem acceperim a fratre tuo; si honos is fuit, majorem tibi habui, quam paene ipsi mihi. Si providendum fuit, ne quid aliter, ac tibi et honestum, et utile esset, referretur; non habui, cui potius id negotii darem. Illud quidem certe factum est, quod lex jubebat, ut apud duas civitates, Laodicensem, et Apamensem, quae nobis maxime videbantur, quod ita necesse erat, rationes confectas, et consolutas deponeremus. Itaque huic loco primum respondeo, me, quanquam justis de caussis rationes deferre properarim, tamen te expectaturum fuisse, nisi in provincia relictas rationes pro relatis haberem. Quamobrem, de Volusio quod scribis, non est id rationum; docuerunt enim me periti homines, in his cum omnium peritissimus, tum mihi amicissimus C. Camillus, ad Volusium transferri nomen a Valerio non potuisse, sed praedes Valerianos teneri, neque id erat HSxxx, ut scribis, sed XIX. Erat enim curata nobis pecunia Valerii mancipii nomine: ex qua reliquum, quod erat in rationibus, retuli, sed sic me et liberalitatis fructu privas, et diligentiae, et (quod minime tamen labore) mediocris etiam prudentiae: liberalitatis, quod mavis scribae mei beneficio, quam

meo, legatum meum, praefectumque maxima calamitate levatos, quum praesertim non deberent esse obligati: diligentiae, quod existimas, de tanto officio meo, tanto etiam periculo, nec scisse me quicquam, nec cogitasse, scribam, quicquid voluisset, quum id mihi ne recitasset quidem, retulisse: prudentiae, quum rem a me ne insipienter quidem cogitatam putas. Nam et Volusii liberandi meum fuit consilium, et, ut multa tam gravis Valerianis praedibus, ipsique T. Mario depelleretur, a me inita ratio est: quam quidem omnes non solum probant, sed etiam laudant, et si verum scire vis, hoc uni scribae meo intellexi non nimium placere; sed ego putavi esse viri boni, quum populus suum servaret, consulere fortunis tot vel amicorum, vel civium. Nam de Luccejo est ita actum, ut auctore Cn. Pompejo ista pecunia in fano poneretur; id ego agnovi meo jussu esse factum; qua pecunia Pompejus est usus, ut tua, quam tu deposueras, Sextius; sed hoc ad te nihil intelligo pertinere, illud me non animadvertisse moleste ferrem, ut adscriberem, te in fano pecuniam jussu meo deposuisse, nisi ista pecunia gravissimis esset, certissimisque monumentis testata: cui data, quo S. C. quibus tuis, quibus meis literis P. Sextio tradita esset. Quae quum viderem tot vestigiis impressa, ut in his errari non posset; non adscripsi id, quod tua nihil referebat: ego tamen adscripsisse mallem, quando id te video desiderare. Sicut scribis tibi id esse referendum, idem ipse centio; neque in eo quicquam a meis rationibus discrepabunt tuae; addes enim tu, meo jussu: quod ego nunquam addidi; nec caussa est, cur negem: nec, si esset, et tu nolles, negarem. Nam de HS nongen-

*

tis millibus certe ita relatum est, ut tu, sive frater tuus referri voluit; sed, si quid est, quando de Lucceio parum provisum est, quod ego in rationibus referendis etiamnum corrigere possim: de eo mihi, quum S. C. non sim usus, quid per leges liceat, considerandum est, te certe in pecunia exacta ita efferre ex meis rationibus relatis non oportuit, nisi quid me fallit: sunt enim alii peritiores, illud cave dubites, quin ego omnia faciam, quae interesse tua, aut etiam velle te existimem, si ullo modo facere possim. Quod scribis de beneficiis, scito a me et tribunos mil. et praefectos, et contubernales duntaxat meos delatos esse: in quo quidem ratio me fefellit; liberum enim mihi tempus ad eos deferendos existimabam dari, postea certior sum factus, triginta diebus deferri necesse esse, quibus rationes retulissem; sane moleste tuli, non illa beneficia tuae potius ambitioni reservata esse, quam meae, qui ambitione nihil uterer; de centurionibus tamen, et de tribunorum mil. contubernalibus, res est in integro: genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. Reliquum est de HS. centum millibus: de quibus memini mihi a te Myrina literas esse allatas, non mei errati, sed tui: in quo peccatum videbatur esse, si modo erat, fratris tui, et Tullii, sed quum id corrigi non posset, quod jam depositis rationibus ex provincia decessimus: credo, me quidem tibi pro animi mei voluntate, proque ea spe facultatum, quam tum habemus, quam humanissime potuerim, scripsisse, sed neque tum me humanitate mearum literarum obligatum puto, neque tuam hodie epistolam de HS. centum millibus sic accepisse, ut ii accipiunt, quibus epistolae per

haec tempora molestae sunt. Simul illud cogitare debes, me omnem pecuniam, quae ad me salvis legibus pervenisset, Ephesi apud publicanos deposuisse: id fuisse HSxxii. mil. eam omnem pecuniam Pompejum abstulisse: quod ego sive aequo animo fero, sive iniquo, tu de HS. centum millibus aequo animo ferre debes, et existimare, eo minus ad te vel tuis cibariis, vel de mea liberalitate pervenisse. Quod si mihi expensa ista HS. centum tulisses: tamen, quae tua est suavitas, quique in me amor, nolles a me hoc tempore aestimationem accipere; nam, numeratum si cuperem, non erat. Sed haec jocatum me putato, ut ego te existimo; ego tamen, quum Tullius rure redierit, mittam eum ad te, si quid ad rem putabis pertinere. Hanc epistolam cur non scindi velim, caussa nulla est. Vale.

ARGUMENTUM.

Cupidum se esse significat Mescinii videndi: eumque hortatur, ut acerbitatem temporum literarum studio, optimaeque conscientiae recordatione mitiget.

M. T. C. LUCIO MESCINIO S. D. 21

GRatae mihi tuae literae fuerunt: ex quibus intellexi, quod etiam sine literis arbitrabar, videndi mei te summa cupiditate affectum esse, quod ego ita libenter accipio, ut tamen tibi non concedam. Nam tecum esse, ita mihi omnia, quae opto contingant, ut vehementer velim; etenim, quum esset major et virorum, et civium bonorum, et jucundiorum hominum, et amantium mei copia, tamen erat nemo, quicum essem libentius, quam tecum, et pauci, quibuscum aeque libenter: hoc vero tem-

pore, quum alii interierint, alii absint, alii, mutati voluntate sint, unum medius fidius tecum diem libentius posuerim, quam hoc omne tempus cum plerisque eorum, quibuscum vivo necessario. Noli enim existimare, mihi non solitudinem jucundiorem esse (qua tamen ipsa uti non licet) quam sermones eorum, qui frequentant domum meam, excepto uno, aut ad summum altero. Itaque utor eodem perfugio, quo tibi utendum censeo, literulis nostris; praeterea etiam conscientia consiliorum meorum. Ego enim is sunt (quemadmodum tu facillime potes existimare) qui nihil unquam mea potius, quam meorum civium caussa fecerim: cui nisi invidisset is, quem tu nunquam amasti (me enim amas) et ipse beatus esset, et omnes boni; ego sum is, qui nullius vim plus valere volui, quam honestum otium; idemque quum illa ipsa arma, quae semper timueram, plus posse sensi, quam illum consensum bonorum, quem ego idem effeceram, quavis tuta conditione pacem accipere malui, quam viribus cum valentiore pugnare. Sed et haec, et multa alia coram brevi tempore licebit; neque me tamen ulla res alia Romae tenet, nisi expectatio rerum Africanarum: videtur mihi res in propinquum adducta discrimen. Puto autem mea nonnihil interesse; quanquam idipsum quid intersit, non sane intelligo; verumtamen, quicquid illinc nunciatum sit, non longe abesse a consiliis amicorum; est enim res ipsa jam in eum locum adducta, ut, quanquam multum intersit inter eorum caussas, qui dimicant, tamen inter victorias non multum interfuturum putem. Sed plane animus, qui dubiis rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis confirmatus est multum; quem

etiam superiores tuae literae confirmarunt: quibus intellexi, quam fortiter injuriam ferres. juvitque me, tibi cum summam humanitatem, tum etiam tuas literas profuisse. Verum enim scribam: teneriore mihi animo videbare, sicut omnes fere, qui, vita ingenua, in beata, et libera civitate viximus; sed, ut illa secunda moderate tulimus; sic hanc non solum adversam; sed etiam funditus eversam fortunam fortiter ferre debemus: ut hoc saltem in maximis malis boni consequamur, ut mortem, quam etiam beati contemnere debebamus, propterea quod nullum sensum esset habitura, nunc sic affecti non modo contemnere audeamus, sed etiam optare. Tu, si me diligis, fruere isto otio: tibique persuade; PRÆTER culpam, ac peccatum, quo semper caruisti, et carebis, homini accidere nihil posse, quod sit orribile, aut pertimescendum. Ego, si videbitur recte fieri posse, ad te veniam brevi: quid acciderit, ut mutandum consilium sit, te certiorem faciam statim. Tu ita fac cupidus mei vivendi sis, ut istinc te ne moveas tam infirma valetudine, nisi ex me prius quaesieris per literas, quid te velim facere. Me velim, ut facis, diligas, valetudinique tuae, et tranquillitati animi servias. Vale.

LIBER VI.

ARGUMENTUM.

A. Manlium Torquatum, qui Pompejanas partes secutus erat, consolatur in eo, quod Romae non sit; et aliquam simul spem reditus ostendit.

M. T. C. A. TORQUATO S. D. 1

ETsi ea perturbatio est omnium rerum, ut suae quemque fortunae maxime poeniteat, nemoque sit, quin ubivis, quam ibi, ubi est, esse malit: tamen mihi dubium non est, quin hoc tempore bono viro Romae esse, miserrimum sit. Nam, etsi quocumque in loco quisque est, idem est ei sensus, et eadem acerbitas ex interitu rerum et publicarum, et suarum: tamen oculi augent dolorem, qui ea, quae ceteri audiunt, intueri coguntur, nec avertere a miseriis cogitationem sinunt. Quare etsi multarum rerum desiderio te angi necesse est, tamen illo dolore, quo maxime te confici audio, quod Romae non sis, animum tuum libera. Etsi enim cum magna molestia tuos, tuaque desideras: tamen illa quidem, quae requiris, suum statum tenent, nec melius, si tu adesses, tenerent: nec sunt ullo in proprio periculo, nec debes tu, quum de tuis cogitas, aut praecipuam aliquam fortunam postulare, aut communem recusare. De te autem ipso, Torquate, est tuum sic agitare animo, ut non adhibeas in consilium cogitationum tuarum desperationem, aut timorem. Nec enim is, qui in te adhuc injustior, quam tua dignitas postulabat, fuit, non magna signa dedit

animi erga te mitigati, nec tamen is ipse, a quo salus petitur, habet explicatam, aut exploratam rationem salutis suae. Quumque omnium bellorum exitus incerti sint, ab altera victoria tibi periculum nullum esse perspicio, quod quidem sejunctum sit ab omnium interitu: ab altera te ipsum nunquam timuisse certo scio. Reliquum est, ut te idipsum, quod ego quasi consolationis loco pono, maxime excruciet, commune periculum reipub. cujus tanti mali, quamvis docti viri multa dicant, tamen vereor, ne consolatio ulla possit vera reperiri, praeter illam, quae tanta est, quantum in cujusque animo roboris est, atque nervorum. Si enim BENE sentire; recteque facere, satis est ad bene, beateque vivendum; vereor, ne eum, qui se optimorum consiliorum conscientia sustentare possit, miserum esse nefas sit dicere. Nec enim nos arbitror, victoriae praemiis ductos, patriam olim, et liberos, et fortunas reliquisse; sed quoddam nobis officium justum, et pium, et debitum reip. nostraeque dignitati videbatur: qui neque, quum id faciebamus, tam eramus amentes, ut explorata nobis esset victoria. Quare, si id evenit, quod incredientibus nobis in caussam propositum fuit accidere posse, non debemus ita cadere animis, quasi aliquid evenerit, quod fieri posse nunquam putarimus. Simus igitur ea mente, quam ratio, et veritas praescribit; ut nihil in vita nobis praestandum praeter culpam putemus, eaque quum careamus, omnia humano placate, et moderate feramus. Atque haec ea pertinet oratio, ut perditis rebus omnibus, tamen ipsa virtus se sustentare posse videatur; sed, si est spes aliqua rebus communibus, ea tu, quicunque status est futurus, carere non

debes. Atque hoc mihi scribendi veniebat in mentem, me eum esse, cujus tu desperationem accusare solitus esses, quemque auctoritate tua cunctantem, et diffidentem excitare; quo quidem tempore non ego caussam nostram; sed consilium improbabam: sero enim nos iis armis adversari videbam, quae multo ante confirmata per nosmetipsos erant; dolebamque pilis, et gladiis, non consiliis, neque auctoritatibus nostris, de jure publico disceptari. Neque ego ea, quae facta sunt, fore quum dicebam, divinam futura: sed quod et fieri posse, et exitiosum fore, si evenisset, videbam, id ne accideret, timebam: praesertim quum si mihi alterutrum de eventu, atque exitu rerum promittendum esset, id futurum, quod evenit, exploratius possem promittere: iis enim rebus praestabamus, quae non prodeunt in aciem: usu autem armorum, et militum robore inferiores eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe, quaeso, quo me tum esse oportere censebas. Haec eo scripsi, quod mihi nunc Philargyrus tuus, omnia de te requirenti, fidelissimo animo (ut mihi quidem visus est) narravit, te interdum solicitum solere esse vehementius; quod facere non debes, nec dubitare, quin aut aliqua republ. sis futurus, qui esse debes; aut perdita, non afflictiore conditione, quam ceteri. Hoc vero tempus, quo exanimati omnes, et suspensi sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quod et in ea urbe es, ubi nata, et alta est ratio, ac moderatio vitae: et habes Ser. Sulpicium, quem semper unice dilexisti, qui te profecto et benevolentia, et sapientia consolatur: cujus si essemus auctoritatem, et consilium sequuti, togati potius potentiam, quam

armati victoriam subjissemus. Sed haec longiora fortasse fuerunt, quam necesse fuit: illa quae majora sunt, brevius exponam. Ego habeo; cui plus, quam tibi debeam, neminem: quibus tantum debebam, quantum tu intelligis, eos mihi hujus belli casus eripuit; qui sim autem hoc tempore, intelligo: sed quia NEMO est tam afflictus, qui, si nihil aliud studeat, nisi id, quod agit, non possit navigare aliquid, et efficere: omne meum consilium, operam, studium certe velim existimes tibi, tuisque liberis esse debitum. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum se excusat, quod minus saepe scribat: deinde de reditu Torquati esse impetratum significat: et consolationis loco subjungit, nihil ei praecipue timendum.

M. T. C. A. TORQUATO S. D. 2

PEto a te, ne me putes oblivione tui rarius ad te scribere, quem solebam, sed aut gravitate valetudinis (qua tamen jam paululum videor levari) aut quod abusum ab urbe, ut, qui ad te proficiscantur, scire non possim. Quare velim ita statutum habeas, me tui memoriam summa cum benevolentia tenere, tuasque omnes res non minori mihi curae, quam meas esse, quod majore in varietate versata est adhuc tua caussa, quam homines aut volebant, aut opinabantur: mihi crede, non est pro malis temporum quod moleste feras, necesse est enim aut armis urgeri rempub. sempiternis, aut, his positis, recreari aliquando, aut funditus interire, si arma valebunt, nec eos a quibus reciperis, vereri debes, nec eos, quos adjuvisti: sint, armis aut conditione positis, aut defatigatione abjectis, aut victoria detractis, civitas respira-

verit, et dignitate tua frui tibi, et fortunis licebit, sin omnino interierint omnia, fueritque is exitus, quem vir prudentissimus M. Antonius jam tum timebat, quum tantum instare malorum suspicabatur; misera est illa quidem consolatio, tali praesertim civi, et viro; sed tamen necessaria: NIHIL esse praecipue cuiquam dolendum in eo, quod accidat universis. Quae vis insit in his paucis verbis (plura enim committenda epistolae non erant) si attendes, quod facis, profecto etiam sine meis literis intelliges, te aliquid habere, quod speres; nihil, quod aut hoc, aut aliquo reipubl. statu timeas: omnia si interierint, quum superstitem te esse reipub. ne si liceat quidem, velis ferendam esse fortunam, praesertim quae absit culpa; sed haec hactenus. Tu velim scribas ad me, quid agas, et ubi futurus sis, ut aut quo scribam, aut quo veniam, scire possim. Vale.

ARGUMENTUM.

Consolari vult: sed quia nihil aliud ad consolandum suppetit, consolationem ait debere esse optimorum consiliorum conscientiam.

M. T. C. A. TORQUATO S. D. 3

SUperioribus literis, benevolentia magis adductus, quam quod res ita postularet, fui longior. Neque enim confirmatione nostra egebat virtus tua: neque erat ea mea caussa, atque fortuna, ut, cui omnia deessent, alterum confirmarem, hoc item tempore brevior esse debeo, sive enim tum nihil opus fuit tam multis verbis; nihilo magis nunc opus est sive tum opus

fuit: illud satis est, praesertim quum accesserit nihilo novi. Nam etsi quotidie aliquid audimus earum rerum, quas ad te perferri existimo, summa tamen eadem est, et idem exitus, quem ego tam video animo, quam ea, quae oculis cernimus. Nec vero quidquam video, quod non idem te videre certo sciam; nam etsi quem exitum acies habitura sit, divinare nemo potest, tamen et belli exitum video, et si id minus, hoc quidem certe, quum sit necesse alterutrum vincere, qualis futura sit, vel haec, vel illa victoria. Idque quum optime perspexi, tale video, nihil ut mali videatur esse futurum, si id vel ante acciderit, quod vel maximum ad timorem proponitur. ITA enim vivere, ut non sit vivendum, miserrimum est: mori autem nemo sapiens miserum duxit, ne beato quidem. Sed in ea es urbe, in qua haec, vel plura, et ornatiora parietes ipsi loqui posse videantur. Ego tibi hoc confirmo, ET SI levis est consolatio ex miseriis aliorum, nihilo te nunc majore in discrimine esse, quam quemvis aut eorum, qui discesserint, aut eorum, qui remanserint, alteri dimicant, alteri victorem timent. Sed haec consolatio levis, illa gravior, qua te uti spero, ego certe utor, nec enim, dum ero, angar ulla re, quum omni vacem culpa: et, si non ero, sensu omnino carebo. Sed rursus

γλαυκ εις Αθηνας

qui ad te haec. Mihi tu, tui, tua omnia maximae curae sunt, et dum vivam, erunt. Vale.

ARGUMENTUM.

Consolatoria epistola rationibus undecumque collectis : sed, si consideras, desperationem potius continet.

M. T. C. A. TORQUATO S. D. 4

Novi, quod ad te scriberem, nihil erat : et tamen, si quid esset, sciebam, te a tuis certiorem fieri solere, de futuris autem rebus, etsi semper difficile est dicere; tamen interdum conjectura possis propius accedere, quum res est ejusmodi, cujus exitus provideri possit. Nunc tantum videmur intelligere, non diuturnum bellum fore : etsi idipsum nonnullis videatur secus; equidem, quum haec scribebam, aliquid jam actum putabam, non quod ego certo scirem, sed quod non difficilis erat conjectura, nam cum omnis belli Mars communis, et cum semper incerti exitus praeliorum sunt : tum hoc tempore ita magnae utrinque copiae, ita paratae ad depugnandum esse dicuntur, ut, utercunque vicerit, non sit mirum futurum. Illa in dies singulos magis, magisque opinio hominum confirmatur, etiamsi inter caussas armorum aliquantum intersit, tamen inter victorias non multum interfuturum; alteros propemodum jam sumus experti : de altero, nemo est, quin cogitet, quam sit metuendus iratus victor armatus. Hoc loco si videor augere dolorem tuum, quem consolando levare debebam, fateor, me communium malorum consolationem nullam invenire praeter illam; quae tamen, si possis eam suscidere, maxime est, quaeque ego quotidie magis utor; CONSCIENTIAM recte voluntatis maximam cousolationem esse rerum incommodarum: nec esse ullum magnum malum praeter culpam;

a qua quando tantum absumus, ut etiam optime senserimus, eventusque magis nostri consilii, quam consilium reprehendatur, et quando praestitimus, quod debuimus, moderate, quod evenit, feramus. Sed hoc mihi tamen non sumo, ut te consoler de communibus miseriis, quae et ad consolandum majoris ingenii, et ad ferendum singularis virtutis indigent. Illud cuivis facile est docere, cur praecipue tu dolere nihil debeas; ejus enim, qui tardior in te levando fuit, quam fore putaramus, non est mihi dubia de tua salute sententia: de aliis autem non arbitror te expectare, quid sentiam. Reliquum est, ut te angat, quod absis a tuis tamdiu, res molesta, praesertim ab iis pueris, quibus nihil potest esse festivius, sed, ut antea ad te scripsi, tempus est hujusmodi, ut suam quisque conditionem miserrimam putet, et ubi quisque sit, ibi esse minime velit. Equidem, nos quod Romae sumus, miserrimum esse duco; non solum quod in omnibus malis acerbius est videre, quam audire; sed etiam quod ad omnes casus subitorum periculorum magis objecti sumus, quam si abessemus, etsi meipsum consolatorem tuum non tantum literae, quibus semper studui, quantum longinquitas temporis mitigavit. Quanto fuerim in dolore, meministi, in quo prima illa consolatio est, vidisse me plus, quam ceteros, quum cupiebam quavis iniqua conditione pacem, quod etsi casu, non divinatione mea factum est, tamen hac inani prudentiae laude delector. Deinde, quod mihi ad consolationem commune tecum est, si jam vocer ad exitum vitae, non ab ea repub. avellar, qua carendum esse doleam, praesertim quum id sine ullo sensu futurum sit. Adjuvat etiam aetas, et acta jam vita, quae

cum cursu suo bene confecto delectatur; tum vetat in eo vim timere, quo nos jam natura ipsa paene perduxerit. Postremo is vir, vel etiam ii viri, hoc bello occiderunt, ut imprudentia videatur, eandem fortunam, si res cogat, recusare. Equidem mihi omnia propono, nec ullum est tantum malum, quod non putem impendere: sed quum plus in metuendo mali sit, quam in illo ipso, quod timetur, desino; praesertim quum id impendeat, in quo non modo dolor nullus, verum finis etiam doloris futurus sit. Sed haec satis multa, vel plura potius, quam necesse fuit, facit autem non loquacitas mea, sed benevolentia longiores epistolas. Servium discessisse Athenis moleste tuli, non enim dubito, quin magnae tibi levationi sit solitus esse quotidianus congressus, et sermo cum familiarissimi hominis, tum optimi, et prudentissimi viri. Tu velim te, ut debes, et soles, tua virtute sustentes, ego, quae te velle, quaeque ad te, et ad tuos pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligenterque curabo; quae quum faciam, benevolentiam tuam erga me imitabor, merita non assequar. Vale.

ARGUMENTUM.

Caecinam, qui pro Pompejo contra Caesarem pugnaverat, patria carentem bene sperare jubet, seque ei nulla in re defuturum pollicetur. Ei autem Caesarem ignovisse, Hirtius tradit de bello Africano.

M. T. C. A. CÆCINÆ S. D. 5

QUotiescunque filium tuum videbo (video autem fere quotidie) polliceor ei studium quidem meum, et operam sine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis: gratiam autem, atque auctoritatem cum hac exceptione, quantum valeam quantumque possim. Liber tuus et lectus est, et legitur a me diligenter, et custoditur diligentissime. Res, et fortunae tuae mihi maxime curae sunt: quae quidem quotidie faciliores mihi, et meliores videntur, multisque video magnae esse curae: quorum de studio, et de sua spe filium ad te perscripsisse certo scio. Iis autem de rebus, quas conjectura consequi possumus, non mihi sumo, ut plus ipse prospiciam, quam te videre, atque intelligere mihi persuaserim, sed tamen, quia fieri potest, ut tu ea perturbatiore animo cogites; puto esse meum, quid sentiam exponere. Ea natura rerum est, et is temporum cursus, ut non possit ista aut tibi, aut ceteris fortuna esse diuturna, neque haerere in tam bona caussa, et in tam bonis civibus tam acerba injuria. Quare ad eam spem, quam extra ordinem de te ipso habemus, non solum propter dignitatem, et virtutem tuam (haec enim ornamenta sunt tibi etiam cum aliis communia) accedunt tua precipua, propter eximium ingenium, summamque

virtutem : cui mehercule hic, cujus in potestate sumus, multum tribuit. Itaque ne punctum quidem temporis in ista fortuna fuisses, nisi eo ipso bono tuo, quo delectatur, se violatum putaret, quod ipsum lenitur quotidie : significaturque nobis ab iis, qui simul cum eo vivunt, tibi hanc ipsam opinionem ingenii apud ipsum plurimum profuturam. Quapropter primum fac animo forti, atque magno sis, ita enim natus, ita educatus, ita doctus es, ita etiam cognitus, ut tibi id faciendum sit : deinde spem quoque habeas firmissimam propter eas caussas, quas scripsi. A me vero tibi omnia liberisque tuis paratissima esse confidas velim : id enim et vetustas nostri amoris, et mea consuetudo in meos, et tua multa erga me officia postulant. Vale.

ARGUMENTUM.

Ad confirmandum Caecina exulis animum divinationem quandam inducit, sumptam ex Caesaris natura, et ex civilium temporum ratione.

M. T. C. CÆCINÆ S. D. 6

VEreor, ne desideres officium meum, quod, tibi pro nostra et meritorum multorum, et studiorum parium conjunctione deesse non debet : sed tamen vereor, ne literarum a me officium requiras : quas tibi et jampridem, et saepe misissem ; nisi quotidie melius expectas, gratulationem, quam confirmationem animi tui complecti literis maluissem ; nunc autem, ut spero, brevi gratulabimur : itaque in aliud tempus id argumentum epistolae differo. His autem literis animum tuum, quem minime imbecillum esse et audio, et spero, etsi non

sapientissimi, at amicissimi hominis auctoritate confirmandum etiam atque etiam puto: nec iis quidem verbis, quibus te consoler ut afflictum, et jam omni spe salutis orbatum, sed ut eum, de cujus incolumitate non plus dubitem, quam te memini dubitare de mea. Nam quum me ex republica expulissent ii, qui illam cadere posse, stante me, non putarunt: memini, me ex multis hospitibus, qui ad me ex Asia, in qua tu eras, venerant, audire, te de glorioso, et celeri reditu meo confirmare. Si te ratio quaedam Etruscae disciplinae, quam a patre, nobilissimo, atque optimo viro acceperas, non fefellit; nec non quidem nostra divinatio fallet, quam tu sapientissimorum virorum monumentis, atque praeceptis, plurimoque, ut tu scis, doctrinae studio, tum magno etiam usu tractandae reipublicae, magnaque nostrorum temporum varietate consequuti sumus; cui quidem divinationi hoc plus confidimus, quod ea nos nihil in his tam obscuris rebus, tamque perturbatis unquam omnino fefellit. Dicerem, quae antea futura dixissem, ni vererer, ne ex eventis fingere viderer; sed tamen plurimi sunt testes, me et initio, ne conjungeret se cum Caesare, monuisse Pompejum, et postea, ne sejungeret; conjunctione frangi Senatus opes, disiunctione civile bellum excitari videbam. Atque utebar familiarissime Caesare, Pompejum faciebam plurimi: sed erat meum consilium cum fidele Pompejo, tum salutare utrique. Quae praeterea providerim, praeterea, nolo enim hunc de me optime meritum existimare, ea me suasisse Pompejo, quibus ille si paruisset; esset hic quidem clarus in toga, et princeps; sed tantas opes, quantas nunc habet, non haberet. Eundum in

Hispaniam censui, quod si fecisset, civile bellum nullum omnino fuisset. Rationem haberi absentis, non tam pugnavi, ut liceret, quam ut, quanto ipso consule pugnante, populus jusserat, haberetur. Caussa belli orta est: quid ego praetermisi, aut monitorum, aut querelarum, quum vel iniquissimam pacem justissimo bello anteferrem? victa est auctoritas mea non tam a Pompejo (nam is movebatur) quam ab iis, qui duce Pompejo freti, per opportunam et rebus domesticis, et cupiditatibus suis illius belli victoriam fore putabant. Susceptum bellum est, quiescente me: depulsum ex Italia, manente me, quoad potui, sed valuit apud me plus pudor meus, quam timor. Veritus sum deesse Pompeii saluti, quum illi aliquando non defuisset meae. Itaque vel officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, ut in fabulis. Amphiaraus, sic ego prudens, et sciens ad pestem ante oculos positam sum profectus; quo in bello nihil adversi accidit non praedicente me. Quare, quando, ut augeres, et astrologi solent, ego quoque augur publicus ex meis superioribus praedictis constitui apud te auctoritatem augurii, et divinationis meae, debet habere fidem nostra praedictio. Non igitur ex alitis involatu, nec e cantu sinistro oscinis (ut in nostra disciplina est) nec e tripudiis solistimis, aut somniis tibi auguror: sed habeo alia signa, quae observem: quae etsi non sunt certiora illis, minus tamen habent vel obscuritatis, vel erroris. Notantur autem mihi ad divinandum signa duplici quadam via quarum alterum duco a Cesare ipso, alteram a temporum civilium natura, atque ratione. In Caesare haec sunt, mitis, clemensque natura, qualis expri-

mitur praeclare illo libro querelarum tuarum; accedit, quod mirifice ingeniis excellentibus, quale est tuum, delectatur, praeterea cedit multorum justis, et officiis incensis, non inanibus, aut ambitiosis voluntatibus. In quo vehementer eum consentiens Etruria movebit. Cur haec igitur adhuc parum profecerunt? quia non putat se sustinere caussas posse multorum, si tibi, cui justius videtur irasci posse, concesserit. Quae est igitur (inquies) spes ab irato? Ex eodem fonte se hausturum intelligit laudes suas, e quo sit leviter aspersus, postremo homo est valde acutus, et multum providens: intelligit, te, hominem in parte Italiae minime contemnenda facile omnium nobilissimum, et in communi reipublica cuivis summorum tuae aetatis, vel ingenio, vel gratia, vel fama populi Rom. parem, non posse prohiberi a republ. diutius, nollet hoc temporis potius esse aliquando beneficium, quam jam suum. Dixi de Caesare: nunc dicam de temporum, rerumque natura. Nemo est tam inimicus ei caussae, quam Pompejus animatus melius, quam paratus susceperat, qui nos malos cives dicere, aut homines improbos audeat, in quo admirari soleo gravitatem, et justitiam, et sapientiam Caesaris; nunquam nisi honorificentissime Pompejum appellat, et in ejus personam multa fecit asperius, armorum ista, et victoriae sunt facta, non Caesaris, at nos quemadmodum est complexus? Cassium sibi legavit: Brutum Galliae praefecit, Sulpitium Graeciae: Marcellum, cui maxime succensebat, cum summa illius dignitate restituit. Quo igitur haec spectant? rerum hoc natura: et civilium temporum non patietur: nec manens, nec mu-

tata ratio feret, primum ut non in caussa pari eadem sit et conditio, et fortuna omnium; deinde ut in eam civitatem boni viri, et boni cives nulla ignominia notati non revertantur, in quam tot nefariorum scelerum condemnati reverterunt. Habes augurium meum, quo, si quid addubitarem, non potius uterer, quam illa consolatione, qua facile fortem virum sustentarem, te, si explorata victoria arma sumpsisses pro republica (ita enim tum putabas) non nimis esse laudandum: sin propter incertos exitus, eventusque bellorum posse accidere, ut vinceremur, putasses, non debere te ad secundam fortunam bene paratum fuisse, adversam ferre nullo modo posse. Disputarem etiam, quanto solatio tibi conscientia tui facti, quantae delectationi in rebus adversis literae esse deberent. Commemorarem non solum veterum, sed horum etiam recentium vel ducum, vel comitum tuorum gravissimos casus: etiam externos multos claros viros nominarem. LEVAT enim dolorem communis quasi legis, et humanae conditionis recordatio. Exponerem etiam, quemadmodum hic, et quanta in turba, quantaque in confusione rerum omnium viveremus; necesse est enim minore desiderio perdita reipubl. carere, quam bona, sed hoc genere nihil opus est, incolumen te cito, ut spero, vel potius, ut perspicio, videbimus. Interea tibi absenti, et huic, qui adest, imagini animi, et corporis tui, constantissimo, atque optimo filio tuo studium, officium, operam, laborem meum jampridem et pollicitus sum, et detuli; nunc hoc amplius, quod me amicissime quotidie magis Caesar amplectitur, familiares quidem ejus, sicuti neminem, apud

quem quicquid valebo vel auctoritate, vel gratia, valebo tibi. Tu cura, ut cum firmitudine te animi, tum etiam spe optima sustentes. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum agit de libro, quem in Caesarem scripserat: deinde studiose rogat, ut veniam sibi a Caesare, potestatemque impetret redeundi.

A. CÆCINA CICERONI S. D. 7

QUod tibi non tam celeriter liber est redditus, ignosce timori nostro, et miserere temporis, filius, ut audio, pertimuit (neque injuria) si liber exisset, quando non tam interest, quo animo scribatur, quam quo accipiatur, ne ea res inepte mihi noceret: cum praesertim adhuc styli poenas dem. Qua quidem in te, singulari sum fato: nam quum mendum scripturae litura tollatur, stultitia fama multetur; meus error exilio corrigitur: cujus summa criminis est, quod armatus adversario maledixi. Nemo nostrum est, ut opinor, quin vota victoriae suae fecerit: nemo, quin, etiam quum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipso tempore, ut quamprimum Caesar superaretur, optarit. Hoc si non cogitat, omnibus rebus felix est: si scit, et persuasus est, quid irascitur ei, qui aliquid scripsit contra suam voluntatem, quum ignoscat omnibus, qui multa deos venerati sint contra ejus salutem? Sed, ut eodem revertar, caussa haec fuit timoris: scripsi de te parce medius fidius, et timide, non revocans me ipse, sed paene refugiens; genus autem hoc scripturae non modo liberum, sed incitatum, atque elatum esse debere, quis

ignorat ? solutum existimatur esse, alteri maledicere : tamen cavendum est, ne in petulantiam incidas, impeditum, seipsum laudare, ne vitium arrogantiae subsequatur : solum vero liberum, alterum laudare, de quo quicquid detrahas, necesse est aut infirmitati, aut invidiae assignetur. Ac nescio, an tlbi gratius, opportuniusque acciderit ; nam, quod praestare non poteram, primum erat non attingere : secundum beneficium quam parcissime facere; sed tamen ego me quidem sustinui : multa minui, multa sustuli : complura ne posui quidem. QUEMADMODUM igitur scalarum gradus, si alios tollas, alios incidas, nonnullos male haerentes relinquas, ruinae periculum struas, non ascensum pares : sit tot malis tum victum, tum fractum studium scribenti, quid dignum, auribus, aut probabile potest afferre ? Quum vero ad ipsius Caesaris nomen veni, toto corpore contramisco, non poenae metu, sed ipsius judicii : totum enim Caesarem non novi. Quem putas animum esse, ubi secum loquitur ? hoc probabit : hoc verbum suspiciosum est ; quid, si muto ? at vereor, ne pejus sit. Age vero, laudo aliquem : num offendo ? quum porro non offendam : quid, si non vult ? armati stilum persequitur : victi, et nondum restituti quid faciet, Auges etiam tu mihi timorem, qui in Oratore tuo caves tibi per Brutum, et ad excusationem socium, quaeris ; ubi hoc omnium patronus facit, quid me, veterem tuum, num omnium clientem, sentire oportet ? In hac igitur calumnia timoris, et caecae suspicionis tormento, quum plurima ad alieni sensus conjecturam, non ad suum judicium scribantur, quam difficile sit evadere, si minus expertus es, (quod te ad omnia summum, atque

excellens armavit ingenium) nos sentimus. Sed tamen ego filio dixeram, librum tibi legeret, et au'erret : aut ea conditione daret, si reciperes te correcturum, hoc est, si totum alium faceres. De Asiatico itinere, quanquam summa necessitas premebat, ut imperasti, feci. Te pro me quid horter ? vides tempus venisse, quo necesse sit de nobis constitui : nihil est, mi Cicero, quod filium meum expectes, adolescens est: omnia excogitare vel studio, vel aetate, vel metu non potest; totum negotium tu sustineas oportet : in te mihi omnis spes est, tu pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Caesar, tenes, a te omnia proficiscantur, et per te ad exitum perducantur necesse est, apud ipsum multum, apud ejus omnes plurimum potes : unum si tibi persuaseris, non hoc esse tui muneris, si quid rogatus fueris, ut facias, (quanquam id magnum, et amplum est) sed totum tuum esse onus, perficies : nisi forte aut in miseria nimis stulte, aut in amicitia nimis impudenter tibi onus impono ; sed utrique rei excusationem tuae vitae consuetudo dat ; nam quod ita consuesti pro amicis laborare, non jam sic sperant abs te, sed etiam sic imperant tibi familiares. Quod ad librum attinet, quem tibi filius dabit : peto a te, ne exeat : aut ita corrigas, ne mihi noceat. Vale.

ARGUMENTUM.

Datum sibi a Balbo, et Oppio scribit, ut Caecinae liceret esse in Sicilia, ibique ut commoretur suadet.

M. T. C. CÆCINÆ S. D. 8

QUum esset mecum Largius, homo tui studiosus, loquutus Kal. Jan. tibi praefinitas esse: quod omnibus in rebus perspexeram, quae Balbus, et Oppius, absente Caesare, egissent, ea solere illi rata esse; egi vehementer cum his, ut hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad vellemus, uti esse liceret. Qui mihi quum suescerent aut libenter polliceri, si quid esset ejusmodi, quod eorum animos, non offenderet, aut etiam negare, et afferre rationem, cur negarent; huic meae rogationi potius non continuo responderunt: eodem die tamen ad me reverterunt; mihi hoc dederunt, ut esses in Sicilia, quoad velles: se praestituros, nihil ex eo te offensionis habiturum. Quando, quid tibi permittatur, cognovisti; quid mihi placeat, puto te scire oportere. Actis his rebus, literae a te mihi sunt redditae, quibus a me consilium petis, quid sim tibi auctor, in Sicilia ne subsidas, an ut ad reliquias Asiaticae negotiationis proficiscare, haec tua deliberatio non mihi convenire visa est cum oratione Largi; ille enim mecum, quasi tibi non liceret in Sicilia diutius commorari, ita loquutus erat: tu autem, quasi concessum sit, ita deliberas. Sed ego, sive hoc, sive illud est, in Sicilia censeo commorandum; propinquitas locorum vel ad impetrandum adjuvat crebris lite- 1
ris, et nuntiis, vel ad reditus celeritatem, re aut impetrata, quod spero, aut aliqua ratione confecta; quamobrem censeo magnopere commo-

randum. T. Furfano Postumio familiari meo, legatisque ejus, item meis familiaribus, diligentissime te commendabo, quum venerint: erant enim omnes Mutinae, viri sunt optimi, et tui similium studiosi, et mei necessarii. Quae mihi venient in mentem; quae ad te pertinere arbitrabor, ea mea sponte faciam: si quid ignorabo, de eo admonitus omnium studia vincam. Ego, etsi coram de te cum Furfano ita loquar, ut tibi literis ad eum nihil opus sit: tamen, quoniam tuis placuit, te habere meas literas, quas ei redderes, morem eis gessi, earum literarum exemplum infra scriptum est. Vale.

ARGUMENTUM.

Brevis est epistola, sed perfectae commendationis exemplum.

M. T. C. FURFANO PROCOS. S. D. 9

CUm A. Caecina tanta mihi familiaritas, consuetudoque semper fuit, ut nulla major esse possit; nam et a patre ejus, claro homine, et forti viro, plurimum usi sumus; et hunc a puero, quod et spem mihi magnam afferebat summae probitatis, summaeque eloquentiae, et vivebat mecum conjunctissime, non solum officiis amicitiae, sed etiam studiis communibus, sic semper dilexi, ut non ullo cum homine conjunctius viverem. Nihil attinet me plura scribere, quam mihi necesse sit; ejus salutem, et fortunas, quibuscumque rebus possim, tueri vides. Reliquum est, ut, quum cognorim pluribus rebus, quid tu et de bonorum fortuna, et de reipub. calamitatibus sentires, nihil a te petam, nisi ut ad eam voluntatem, quam tua sponte erga Caecinam habiturus esses, tantus

cumulus accedat commendatione mea, quanti me a te fieri intelligo; hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGUMENTUM.

Pollicetur quidquid potest ad ejus incolumitatem, neque nullam spem fortunae melioris ostendit.

M. T. C. TREBIANO S. D. 10

Ego, quanti te faciam, semperque fecerim, quanti me a te fieri intellexerim, sum mihi ipse testis; nam et consilium tuum, vel casus potius diutius in armis civilibus commorandi, semper mihi magno dolori fuit; et hic eventus, quod tardius, quam est equum, et quam ego vellem, recuperes fortunam, et dignitatem tuam, mihi non minori curae est, quam tibi semper fuerint casus mei. Itaque et Postumuleno, et Sextio, et saepissime Attico nostro, proximeque Theudae, liberto tuo, totum me patefeci: et his singulis saepe dixi, quacunque re possem, me tibi, et liberis tuis satisfacere cupere: idque tu ad tuos velim scribas, haec quidem certe, quae in potestate mea sunt, ut operam, studium, consilium, rem, fidem meam sibi ad omnes res paratam putent. Si auctoritate, et gratia tantum possem, quantum in ea republica, de qua ita meritus sum, posse deberem: tu quoque is esses, qui fuisti cum omni gradu amplissimo dignissimus, tum certe ordinis tui facile princeps. Sed, quando eodem tempore, eademque de caussa nostrum uterque cecidit: tibi et illa polliceor, quae supra scripsi, quae sunt adhuc mea, et ea, quae praeterea videor mihi ex aliqua parte retinere, tanquam ex reliquiis pristinae dignitatis. Neque enim ipse Caesar, ut mul-

tis rebus intelligere potui, est alienus a nobis: et omnes fere familiarissimi ejus, casu devincti magnis meis veteribus officiis, me diligenter observant, et colunt. Itaque, si quis mihi erit aditus de tuis fortunis (idest, de tua incolumitate, in qua sunt omnia) agendi, (quod quidem quotidie magis eorum sermonibus adducor, ut sperem) agam per me ipse, et moliar. Singula persequi non est necesse: universum studium meum, et benevolentiam ad te defero; sed magni mea interest, hoc tuos omnes scire, quod tuis literis fieri potest, ut intelligant, omnia Ciceronis patere Trebiano; hoc eo pertinet, ut nihil existiment esse tam difficile, quod non, pro te mihi susceptum, jucundum sit futurum. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusatio, cur non scripserit, consolatio, promissio meliorum rerum, et officii sui.

M. T. C. TREBIANO S. D. 11

ANtea misissem ad te literas, si genus scribendi invenirem; tali enim tempore aut consolari amicorum est, aut polliceri; consolatione non utebar, quod ex multis audiebam, quam fortiter, sapienterque ferres injuriam temporum, quamque te vehementer consolaretur conscientia factorum, et consiliorum tuorum. Quod quidem si facis, magnum fructum studiorum optimorum capis, in quibus te scio semper esse versatum: idque ut facias, etiam atque etiam te hortor. Simul et illud tibi: homini peritissimo rerum, et exemplorum, et omnis vetustatis, ne ipse quidem rudis, sed in studio minus fortasse, quam vellem, at in rebus, atque in usu plus etiam quam vellem, versatus, spondeo tibi, acerbitatem istam, et injuriam

non diuturnam fore. Nam et ipse, qui plurimum potest, quotidie mihi delabi ad aequitatem, et ad rerum naturam videtur: et ipsa caussa ea est, ut jam simul cum republica quae in perpetuum jacere non potest, necessario reviviscat, atque recreetur: quotidieque fit aliquid lenius, et liberalius, quam timebamus. Quae quoniam in temporum inclinationibus saepe parvis posita sunt: omnia momenta observabimus, neque ullum praetermittemus tui juvandi, et levandi locum. Itaque illud alterum, quod dixi, literarum genus quotidie mihi, ut spero fiet proclivius, ut etiam polliceri possim, id re quam verbis, faciam libentius. Tu velim existimes, et plures te amicos habere, quam qui in isto casu sint, ac fuerint, quantum quidem ego intelligere potuerim; et me concedere eorum nemini. Fortem fac animum habeas, et magnum, quod est in uno te: quae sunt in fortuna, temporibus regentur, et consiliis nostris providebuntur. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de reditu in patriam impetrato: hortatur, ut praeterita ex animo deleat, dignitatisque recuperationem rei familiaris jacturae anteponat.

M. T. C. TREBIANO S. D. 12

Dolabellam antea tantummodo diligebam: obligatus ei nihil eram: nec enim acciderat mihi opus esse; et ille mihi debebat, quod non defueram ejus periculis, nunc tanto sum devinctus ejus beneficio; quod et antea in re, et hoc tempore in salute tua cumulatissime mihi satisfecit, ut memini plus debeam. Qua in re tibi gratulor ita vehementer, ut te quoque mihi

gratulari, quam gratias agere malim: alterum omnino non desidero: alterum vere facere poteris. Quod reliquum est, quando tibi virtus, et dignitas tua reditum ad tuos aperuit, est tuae sapientiae, magnitudinisque animi, quid amiseris, oblivisci; quid recuperaveris, cogitare; vives cum tuis, vives nobiscum; plus acquisivisti dignitatis, quam amisisti rei familiaris: quae ipsa tum esset jucundior, si ulla res esset publica. Vestorius, noster familiaris, ad me scripsit, te mihi maxime gratias agere; haec praedicatio tua mihi valde grata est: eaque te uti facile patior cum apud alios, tum mehercule apud Sironem nostrum amicum, quae enim facimus, ea prudentissimo cuique maxime probata esse volumus. Te cupio videre quamprimum. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulator de reditu impetrato; et ad cousolationem adscribit quaedam perditis rebus aptiora.

M. T. C. AMPIO BALBO S. D. 13

GRatulor tibi, mi Balbe, vereque gratulor: nec sum tam stultus, ut te usura falsi gaudii frui velim, deinde frangi repente, atque ita cadere, ut nulla res te ad aequitatem animi postea possit extollere. Egi tuam caussam apertius, quam tempora nostra ferebant, vincebatur enim fortuna ipsa debilitate gratiae nostrae, tui caritate, et meo perpetuo erga te amore, culto a te diligentissime. Omnia promissa, confirmata, certa, et rata sunt, quae ad reditum, et salutem tuam pertinent, vidi, cognovi, interfui; etenim omnes Caesaris familiares satis opportuna habeo implicatos consuetudine, et benevolentia: sic, ut quum

ab illo discesserint, me proximum habeant; hoc Pansa, Hircius, Balbus, Oppius, Matius, Postumius, plane ita faciunt, ut me unice diligant. Quod si mihi pro me efficiendum fuisset, non me poeniteret pro ratione temporum ita esse molitum: sed nihil est a me inservitum temporis caussa, veteres mihi necessitudines cum his omnibus intercedunt: quibuscum ego agere de te non destiti: principem tamen habuimus Pansam, tui studiosissimum, mei cupidum, qui valet apud illum non minus auctoritate, quam gratia. Cimber autem Tillius mihi plane satisfecit. Valent tamen apud Caesarem non tam ambitiosae rogationes, quam necessariae: quas quia Cimber habebat, plus valuit, quam pro ullo alio valere potuisset. Diploma statim non est datum: quod mirifica est improbitas in quibusdam, qui tulissent acerbius, veniam tibi dari, quem illi appellabant tubam belli civilis: multaque ita dicunt, quasi non gaudeant id bellum incidisse. Quare visum est occultius agendum, neque ullo modo divulgandum, de te jam esse perfectum, sed id erit perbrevi: nec dubito, quin, legente te has literas, confecta jam res futura sit. Pansa quidem mihi gravis homo, et certus, non solum confirmavit, verum etiam recepit, perceliter se ablaturum diploma. Mihi tamen placuit haec ad te perscribi, minus enim te firmum sermo Appuleiae tuae, lacrymaeque Ampiae declarabant, quam significant literae tuae, atque illae arbitrabantur, quum a te abessent ipsae, multo in graviore te cura futurum; quare magnopere putavi, angoris, et doloris tui levandi caussa, pro certis ad te ea, quae essent certa, perscribi oportere. Scis me antea sic solitum esse scribere ad te, magis ut consolarer

fortem virum, atque sapientem, quam ut exploratam spem salutis ostenderem, nisi eam, quam ab ipsa republica, quum hic ardor extinctus esset, sperari oportere censerem. Recordare tuas literas, quibus, et magnum animum mihi semper ostendisti, et ad omnes casus ferendos constantem, atque paratum. Quod ego non mirabar, quum recordarer, te et a primis temporibus aetatis in rep. esse versatum, et tuos magistratus in ipsa discrimina incidisse salutis, fortunarumque communium: et in hoc ipsum bellum esse ingressum, non solum ut victor beatus, sed etiam (si ita accidisset) victus ut sapiens esses. Deinde, quum studium tuum consumas in virorum fortium factis memoriae prodentis, considerare debes, nihil tibi esse committendum, quamobrem eorum, quos laudas, non te similem praebeas. Sed haec oratio magis esset apta ad illa tempora, quae jam effugisti; nunc vero tantum te para ad haec nobiscum ferenda, quibus ego si quam medicinam invenirem, tibi quoque eandem traderem; sed est unum perfugium, doctrina, ac literae, quibus semper usi sumus: quae secundis rebus delectationem modo habere videbantur, nunc vero etiam salutem. Sed, ut ad initium revertar, cave dubites, quin omnia de salute, ac reditu tuo perfecta sint. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit, se bene sperare de Ligarii salute: ad eamque impetrandam omnia sua pollicetur. Interim hortatur, ut adversam fortunam moderate ferat.

M. T. C. Q. LIGARIO S. D. 14

Etsi tali tuo tèmpore me aut consolandi, aut juvandi tui caussa scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oportebat: tamen adhuc id non feci, quia neque lenire videbar oratione, neque levare posse dolorem tuum; postea vero quam magnam spem habere caepi, fore, ut te brevi tempore incolumem haberemus; facere non potui, quin tibi et sententiam, et voluntatem declararem meam. Primum igitur scribam, quod intelligo, et perspicio, non fore in te Caesarem duriorem, nam et res eum quotidie, et dies, et opinio hominum, et ut mihi videtur, etiam sua natura mitiorem facit, idque cum de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis ejus; quibus ego ex eo tempore, quo primum ex Africa nuntius venit, supplicare una cum fratribus tuis non destiti, quorum quidem et virtus, et pietas, et amor in te singularis, et assidua, et perpetua salutis tuae cura tantum proficit, ut nihil sit, quod non ipsum Caesarem tributurum existimem; et si tardius fit, quam volumus; magnis occupationibus ejus, a quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt, et simul Africanae caussae iratior, diutius velle videtur eos habere sollicitos, a quibus se putat diuturnioribus esse molestiis conflictatum, sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissius, et placatius ferre. Quare mihi crede, et memoriae manda, me tibi id affirmas-

se, te in istis molestiis diutius non futurum. Quando, quid sentirem, exposui; quid velim tua caussa, re potius declarabo, quam oratione; et si tantum possem, quantum in ea republica, de qua ita meritus sum, ut tu existimas, posse debebam; ne tu quidem in istis incommodis esses. Eadem enim caussa opes meas fregit, quae tuam salutem in discrimen adduxit; sed tamen quicquid imago veteris meae dignitatis, quicquid reliquiae gratiae valebunt, studium, consilium, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti; primum ob eas caussas, quas scripsi: deinde, quod ea de republica semper voluisti, atque sensisti, ut non modo nunc secunda sperare debeas, sed et jam, si omnia adversa essent, tamen conscientia et factorum, et consiliorum tuorum, quaecunque acciderent, fortissimo, et maximo animo ferre deberes. Vale.

A R G U M E N T U M.

Exorditur ab officii sui commemoratione. Deinde, quid de reditu Ligarii opinetur, subjungit.

M. T. C. LIGARIO S. D. 15

Me scito omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium in tua salute consumere, nam cum te semper maxime dilexi, tum fratrum tuorum, quos aeque atque te summa benevolentia sum complexus, singularis pietas, amorque fraternus nullum me patitur officii erga te, studiique munus, aut tempus praetermittere, sed quae faciam, fecerimque pro te, ex illorum te literis, quam ex meis, malo cognoscere, quid autem sperem, aut confidam, et exploratum habeam de salute tua, id tibi a

me declarari volo. Nam, si quisquam est timidus in magnis, periculosisque rebus, semperque magis adversos rerum exitus metuens, quam sperans secundos, is ego sum, et si hoc vitium est, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen, quum ad 11. Kal. intercalares priores rogatu fratrum tuorum venissem mane ad Caesarem, atque omnem adeundi, et conveniendi illius indignitatem, et molestiam pertulissem, quum fratres, et propinqui tui jacerent ad pedes, et ego essem loquutus, quae caussa; quae tuum tempus postulabat, non solum ex oratione Caesaris, quae sane mollis, et liberalis fuit, sed etiam ex oculis, et vultu, et multis praeterea signis; quae facilius perspicere potui, quam scribere, hanc in opinionem discessi, ut mihi tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo magno, fortique sis: et, si turbidissima sapienter ferebas, tranquilliora laete feras. Ego tamen tuis rebus sic adero, ut difficillimis: neque Caesari solum, sed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amicissimos esse cognovi, pro te, sicut adhuc feci, libentissime supplicabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Continet haec epistola omnium brevissima gratulationem, benevolentiam, officium.

M. T. C. BASILIO S. D. 16

Tibi gratulor: mihi gaudeo: te amo: tua tueor; a te amari, et quid agas, quidque istic agatur, certior fieri volo. Vale.

ARGUMENTUM.

Insinuat se ad petitionem, mutui amoris commemoratione: petit autem, ut se absentem tueatur; se quidem gratum fore, non dubitet.

BITHYNICUS CICERONI S. D. 17

SI mihi tecum non et multae, et justae caussae amicitiae privatim essent, repeterem initia amicitiae ex parentibus nostris: quod faciendum iis existimo, qui paternam amicitiam nullis ipsi officiis persequuti sunt. Itaque contentus ero nostra ipsorum amicitia: cujus fiducia peto a te, ut absentem me, quibuscunque in rebus opus fuerit, tueare: si nullum officium tuum apud me intermoniturum existimas. Vale.

ARGUMENTUM.

Mirum declarat desiderium cum Bithynico vivendi, et adiicit, se esse illi amore conjunctissimum.

M. T. C. BITHYNICO S. D. 18

CUm ceterarum rerum caussa cupio esse aliquando rempub. constitutam, tum velim, mihi credas, acciderem id etiam, quo magis expetam promissum tuum, quo in literis uteris; scribis enim, si ita sit, te mecum esse victurum, gratissima mihi tua voluntas est: facisque nihil alienum necessitudine nostra, judiciisque patris tui de me, summi viri. Nam sic habeto, beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus valuerunt, aut valeant, conjunctiores tecum esse, quam me, necessitudine neminem; quamobrem grata mihi est et memoria tua nostrae conjunctionis, et ejus etiam augendae voluntas. Vale.

ARGUMENTUM.

Respondet Leptae, qui praeconium fecissent, licere iis esse in Decurionibus; scribit de bello Hispaniensi, de Leptae negotio, de Oratore suo, de mansione urbana.

M. T. C. LEPTÆ S. D. 19

SImul accepi a Seleuco tuo literas, statim quaesivi e Balbo per codicillos, quid esset in lege; rescripsit, eos, qui facerent praeconium vetari esse in decurionibus: qui fecissent, non vetari. Quare bono animo sint et tui, et mei familiares, neque enim erat ferendum, quum, qui hodie aruspicinam facerent, in Senatu Romae legerentur, eos, qui aliquando praeconium fecissent, in municipiis decuriones esse non licere. De Hispaniis novi nihil: magnum tamen exercitum Pompejum habere constat; nam Caesar ipse ad nos misit exemplum Patieti literarum, in quo erat, illi XI. esse legiones, scripserat etiam Messalla Q. Salasso, Q. Curtium fratrem ejus, jussu Pompeii, inspectante exercitu, interfectum; quod consensisset cum Hispanis quibusdam, si in oppidum nescio quod Pompejus rei frumentariae caussa venisset, eum comprehendere, ad Caesaremque deducere. De negotio tuo, quod sponsor es pro Pompejo, si Balbus sponsor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non desinam cum illo communicare, si quid expediri possit, quod videbatur mihi ille confidere. Oratorem meum tantopere a te probari, vehementer gaudeo, mihi quidem sic persuadeo, me, quicquid habuerim judicii de dicendo, in illum librum contulisse; qui si est talis, qualem tibi videri scribis: ego quoque aliquid sum: sin aliter,

non recuso, quin quantum de illo libro, tantundem de mei judicii fama detrahatur. Leptam nostrum cupio delectari jam talibus scriptis; etsi abest maturitas aetatis, jam tamen personare aures ejus hujusmodi vocibus, non est inutile. Me Romae tenuit omnino Tulliae meae partus; sed quum ea, quemadmodum spero, satis firma sit; teneor tamen, dum a Dolabellae procuratoribus exigam primam pensionem, et mehercule non tam sum peregrinator jam, quam solebam. Ædificia mea me delectabant, et otium; domus est, quae nulli villarum mearum cedat: otium omni desertissima regione majus. Itaque ne literae quidem meae impediuntur: in quibus sine ulla interpellatione versor. Quare, ut arbitror, prius hic te nos, quam istic tu nos videbis. Lepta suavissimus ediscat Hesiodum, et habeat in ore:

της δ' αρετης ἱδρωτα, etc.

ARGUMENTUM.

Cum Caesar ludos regionatim daturus esset, curationem eorum Lepta cupiebat. Cicero dissuadet, meminit Suetonius de his ludis in Julii vita.

M. T. C. LEPTÆ S. D. .20

MAculam officio functum esse gaudeo, ejus Falernum mihi semper idoneum visum est diversorio: si modo tecti satis est ad comitatum nostrum recipiendum; ceteroqui is mihi locus non displicet: nec ea re Petrinum tuum deseram, nam et villa, et amoenitas illa commorationis est, non diversorii. De curatione aliqua munerum regionum cum Oppio loquutus sum, nam Balbum posteaquam tu es profectus, non vidi; tantis pedum doloribus afficitur, ut se conveniri nolit. Omnino de tota re, ut mihi

videris, sapientius faceres, si non curares, quod enim eo labore assequi vis, nullo modo assequere. ; tanta est enim intimorum multitudo, ut ex his potius aliquis effluat, quam novo sit aditus, praesertim qui nihil afferat praeter operam, in qua ille se dedisse beneficium putabit, si modo ipsum sciet, non accepisse; sed tamen aliquid videbimus, in quo sit spes; aliter quidem non modo non appetendum, sed etiam fugiendum puto. Ego me Asturae diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat. Vale.

ARGUMENTUM.

Monet Toranium, ut in Sicilia commoretur, quoad scire possit, quid sibi agendum sit; clausula consolationis nescio quid continet.

M. T. C. TORANIO S. D. **21**

DEderam triduo ante pueris Cn. Plancii literas ad te: eo nunc ero brevior, neque ut antea consolabar, hoc tempore monebo. Nihil puto tibi esse utilius, quam ibidem opperiri, quoad scire possis, quid tibi agendum sit, nam praeter navigationis longae, et hyemalis, et minime portuosae periculum, quoad vitaveris; ne illud quidem non, quamvis subito, quum certi aliquid audieris, te istinc posse proficisci: nihil est praeterea, cur advenientibus te offerre gestias. Multa praeterea metuo, quae cum Chilone nostro communicavi, quid multa? loco opportuniore in his malis nullo esse potuisti, ex quo te, quocunque opus erit, facilissime, et expeditissime conferas. Quod si recipiet ille se, ad tempus aderis: sin (quoniam multa accidere possunt) aliqua res eum vel impediet, vel morabitur: tu ibi eris, ubi omnia scire possis, hoc mihi prorsus valde placet. De reliquo, ut

te saepe per literas hortatus sum, ita velim tibi persuadeas, te in hac caussa nihil habere, quod timendum sit, praeter communem casum civitatis, qui etsi est gravissimus; tamen ita viximus, et id aetatis jam sumus, ut omnia, quae non nostra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes valent, summaque pietate te desiderant, et diligunt, et colunt. Tu et cura, ut valeas, et te istinc ne temere commoveas.

ARGUMENTUM.

Ad consolandum Thoranium praeterita colligit, et quid ipse fecerit, quasi exemplum ad imitandum proponit.

M. T. C. THORANIO S. D. 22

Etsi quum haec ad te scriberem, aut appropinquari exitus hujus calamitosissimi belli, aut jam aliquid actum, et confectum videbatur: tamen quotidie commemorabam, te unum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, et me tibi; solosque nos vidisse, quantum esset in eo bello mali, in quo, spe pacis exclusa, ipsa victoria futura esset acerbissima, quae aut interitum allatura esset, si victus esses, aut, si vicisses, servitutem. Itaque ego, quem tum fortes illi viri, et sapientes, Domitii, et Lentuli timidum esse dicebant (et eram plane: timebam enim ne evenirent ea, quae acciderunt) idem nunc nihil timeo, et ad omnem eventum paratus sum, cum aliquid videbatur caveri posse, tum id negligi dolebam: nunc vero, eversis omnibus rebus, quum consilio profici nihil possit, una ratio videtur, quicquid evenerit, ferre moderate; praesertim quum omnium rerum mors sit extremum: et mihi sim conscius, me quoad licuerit, dignitati reip. consuluisse, et, hac amissa, salutem retinere

voluisse. Haec scripsi, non ut de me ipse dicerem; sed ut tu, qui conjunctissima fuisti mecum et sententia, et voluntate, eadem cogitares. MAGNA enim consolatio est, quum recordare, etiamsi secus acciderit, te tamen recte, vereque sensisse. Atque utinam liceat aliquando aliquo reipub. statu nos frui, iterque nos conferre sollicitudines nostras, quas pertulimus tum, quum timidi putabamur, quia dicebamus ea futura, quae facta sunt. De tuis rebus nihil esse, quod timeas, praeter universae reipub. interitum, tibi confirmo. De me autem sic velim judices, quantum ego possim, me tibi, saluti tuae, liberisque tuis summo cum studeo praesto semper futurum. Vale.

ARGUMENTUM.

Domitium, interitu amicorum dolentem, rogat, ut cum Reip. jam satisfecerit, incolumitati suae consulat.

M. T. C. DOMITIO S. D. 23

NOn ea res deterruit, quominus, posteaquam in Italiam venisti, literas ad te mitterem, quod tu ad me nullas miseras; sed quia nec quid tibi pollicerer ipse agens rebus omnibus, nec quid suaderem, quum mihi metipsi consilium deesset, nec quid consolationis afferrem, in tantis malis reperiebam. Haec, quanquam nihilo meliora sunt, nunc etiam, atque etiam multo desperatiora: tamen inanes esse meas literas, quam nullas, malui. Ego, si intelligerem plus conatum esse suscipere reipub. caussa muneris, quam quantum praestare potuisses; tamen, quibuscumque rebus possem, ad eam conditionem te vivendi, quae daretur, quaeque esset hortarer; sed quum consilii tui bene, fortiterque suscepti

eum tibi finem statueris, quem ipsa fortuna terminum nostrarum contentionum esse voluisset: oro, obtestorque te pro nostra vetere conjunctione, ac necessitudine, proque summa mea in te benevolentia, et tua in me pari, te ut nobis, parenti, conjugi, tuisque omnibus, quibus es, fuistique semper carissimus, salvum conserves; incolumitati tuae, tuorumque, qui ex te pendent, consulas, quae didicisti, quaeque ab adolescentia, pulcherrime a sapientissimis viris tradita, memoria, et scientia comprehendisti, iis hoc tempore utare; quos conjunctos summa benevolentia, plurimisque officiis amisisti, eorum desiderium, si non aequo animo, at forti feras. Ego, quid possim, nescio, vel potius me parum posse sentio: illud tamen tibi polliceor, me, quaecunque saluti, dignitatique tuae conducere arbitrabor, tanto studio esse facturum, quanto semper tu et studio, et officio in meis rebus fuisti. Hanc meam voluntatem ad matrem tuam, optimam feminam, tuique amantissimam detuli. Si quid ad me scripseris, ita faciam, ut te velle intellexero: sin autem tu minus scripseris, ego tamen omnia, quae tibi utilia esse arbitror, summo studio, diligenterque curabo. Vale.

LIBER VII.

ARGUMENTUM.

Ludos, quos Pompejus Magnus iterum consul dedit, describit, et extenuat: utrumque ob eam caussam, ne Marium eos praetermisisse poeniteret.

M. T. C. M. MARIO S. D. 1

Si te dolor aliquis corporis, aut infirmitas valetudinis tuae tenuit, quominus ad ludos venires, fortunae magis tribuo, quam sapientiae tuae, sin haec, quae ceteri mirantur, contemnenda duxisti, et quum per valetudinem posses, venire tamen noluisti: utrumque laetor, et sine dolore corporis te fuisse, et animo valuisse, quum ea, quae sine caussa mirantur alii, neglexeris: modo ut tibi constiterit fructus otii tui, quo quidem tibi perfrui mirifice licuit quum esses in ista amoenitate paene solus relictus. Neque tamen dubito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi Stabianum perforasti, et patefecisti Seianum, per eos dies matutina tempora lectiunculis consumpseris: quum illi interea, qui te istic reliquerunt, spectarent communes mimos semisomni; reliquas vero partes diei tu consumebas iis delectationibus, quas tibi ipsi ad arbitrium tuum compararas; nobis autem erant ea perpetienda, quae scilicet P. Maecius probavisset. Omnino, si quaeris, ludi apparatissimi, sed non tui stomachi: conjecturam enim facio de meo; nam primum honoris caussa in scenam redierant iis, quos ego hono-

ris caussa de scena decessisse arbitrabar, deliciae vero tuae noster Æsopus ejusmodi fuit, ut ei detinere per omnes homines liceret, is juvare quum coepisset, vox eum defecit in illo loco. Si sciens fallo. Quid tibi ego alia narrem? nosti enim reliquos ludos. Quid? ne id quidem leporis habuerunt, quod solent mediocres ludi; apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatem; quo quidem apparatu non dubito, quin animo aequissimo carueris: quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clytemnestra? aut in Equo Trojano craterarum tria millia? aut armatura varia peditatus, et equitatus, ut in aliqua pugna? quae popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attulissent. Quod si tu per eos dies dedisti Protogenii tuo: dummodo is tibi quidvis potius, quam orationes meas legerit, nae tu haud paullo plus, quam quisquam nostrum, delectationis habuisti. Non enim te puto Graecos, aut Oscos ludos desiderasse; praesertim quum Oscos ludos vel in senatus nostro spectare possis, Graecos vero ita non ames, ut ne ad villam quidem tuam via Graeca ire soleas. Nam quid ego te athletas putem desiderare, qui gladiatores contempseris? in quibus ipse Pompejus confitetur, se et operam, et oleum perdidisse. Reliquiae sunt venationes, binae per dies quinque, magnificae, nemo negat: sed quae potest esse homini politico delectatio, quum aut homo imbecillus a valentissima bestia laniatur, aut praeclara bestia venabulo transverberatur? quae tamen si videnda sunt, saepe vidisti: neque nos, qui haec spectavimus, quicquam novi vidimus. Elephantorum extremus dies fuit: in quo admiratio magna vulgi, atque turbae, de-

lectatio nulla extitit, quin etiam misericordia quaedam consequuta est, atque opinio ejusmodi, esse quandam illi belluae cum genere humano societatem. His ego tamen diebus, ludis scenicis, ne forte videar tibi non modo beatus, sed liber omnino fuisse, dirupi paene me in judicio Galli Caninii, familiaris tui. Quod si tam facilem populum haberem, quam Æsopus habuit; libenter mehercule artem desinerem, tecumque, et similibus nostris viverem, nam me cum antea taedebat, quum et aetas, et ambitio ortabantur, et licebat denique, quem nolebám, non defendere: tam vero hoc tempore vita nulla est, neque enim fructum ullum laboris expecto, et cogor nonnunquam homines non optime de me meritos, rogatu eorum, qui bene meriti sunt, defendere. Itaque quaero caussas omnes aliquando vivendi arbitratu meo, teque, et istam rationem otii tui et laudo vehementer, et probo, quodque nos minus intervisis, hoc fero animo aequiore, quod si Romae esses, tamen neque nos lepore tuo, neque te, si quis est in me, meo frui liceret, propter molestissimas occupationes meas, quibus si me relaxaro (nam, ut plane exsolvam, non postulo) te ipsum quidem, qui multos annos nihil aliud commentariis, docebo profecto, quid sit humaniter vivere. Tu modo istam imbecillitatem valetudinis tuae sustenta, et tuere, ut facis, ut nostras villas obire, et mecum nostra simul lecticula concursare possis. Haec ad te pluribus verbis scripsi, quam soleo, non otii abundantia, sed amoris erga te, quod me quadam epistola subinvitaras, si memoria tenes, ut ad te aliquid ejusmodi scriberem, quominus te praetermisisse ludos poeniteret. Quod si asse-

quutus sum, gaudeo: sin minus, hoc me tamen consolor, quod posthac ad ludos venies, nosque vires, neque in epistolis relinques meis spem aliquam delectationis tuae. Vale.

A R G U M E N T U M.

Marii negotium sibi curae fore promittit: deinde scribit quanti et faciat, et facere debeat condemnationem T. Munatii Plancii Bursae; de quo vide Ascon. Paedianum in commentario Milonianae. Scripta est primis diebus ejus anni, quo Serv. Sulpitius, et M. Marcellus Consules fuere: nam paullo post Cicero in Provinciam ivit; et D. Plancum damnatum ait, cum primum exiit e magistratu.

M. T. C. M. MARIO S. D. 2

MAndatum tuum curabo diligenter: sed homo acutus ei mandasti potissimum, cui expediret, illud venire quamplurimo: sed eo vidisti multum, quod praefinisti, quo ne pluris emerem. Quod si mihi permisisses: qui meus amor in te est, confecissem cum coheredibus, nunc, quando tuum pretium novi, licitatorem potius apponam, quam illud minoris veniat, sed de joco satis est, tuum negotium agam, sicuti debeo, diligenter. De Bursa te gaudere certo scio; sed nimis verecunde mihi gratularis, putas enim, ut scribis, propter hominis sordes minus me magnam illam laetitiam putare; credas mihi velim, magis me judicio hoc, quam morte inimici laetatum. Primum enim judicio malo, quam gladio: deinde gloria potius amici quam calamitate, in primisque me delectavit, tantum studium bonorum in me extitisse contra incredibilem contentionem clarissimi, ac

potentissimi viri, postremo (quod vix verisimile fortasse videatur) oderam multo pejus hunc, quam illum ipsum Clodium, illum enim oppugnaram, hunc defenderam. Et ille, quum omnis respub. in meo capite discrimen esset habitura, magnum quiddam spectavit, ne sua quidem sponte, sed eorum auxilio, qui, me stante, stare non poterant: hic simiolus animi caussa me, in quem inveheretur, delegerat: persuaseratque nonnullis invidis meis, se in me emissarium semper fore. Quamobrem valde jubeo gaudere te, magna res gesta est, nunquam ulli fortiores cives fuerunt, quam qui ausi sunt eum contra tantas opes ejus, a quo ipsi lecti judices erant, condemnare; quod fecissent nunquam, nisi iis dolori meus fuisset dolor. Nos hic multitudine, et celebritate judiciorum, et novis legibus ita distinemur, ut quotidie vota faciamus, ne intercaletur, ut quamprimum te videre possimus. Vale.

ARGUMENTUM.

Caussam exponit, cur acie Pharsalica victus a bello discesserit: quod illi ab iniquis vitio dabatur.

M. T. C. M. MARIO S. D. 3

PErsaepe mihi cogitanti de communibus miseriis, in quibus tot annos versamur, et ut video versabimur, solet in mentem venire illius temporis, quo proxime fuimus una: quin etiam ipsum diem memoria teneo, nam ad 111. idus Majas, Lentulo, et Marcello coss. quum in Pompejanum vesperi venissem, tu mihi sollicito animo praesto fuisti, sollicitum autem te habebat cogitatio tum officii, tum etiam periculi mei; si manerem in Italia, verebare, ne officio

deessem: si proficiscerer ad bellum, periculum te meum commovebat: Quo tempore vidisti profecto me quoque ita conturbatum, ut non explicarem, quid esset optimum factu: pudori tamen malui, famaeque cedere, quam salutis meae rationem ducere. Cujus me mei facti poenituit, non tam propter periculum meum, quam propter vitia multa, quae tibi offendi, quo veneram: primum neque magnas copias, neque bellicosas: deinde extra ducem, paucosque praeterea (de principibus loquor) reliqui primum in ipso bello rapaces, deinde in oratione ita crudeles, ut ipsam victoriam horrerem: maximum autem aes alienum amplissimorum virorum, quid quaeris? nihil boni praeter caussam. Quae quum vidissem, desperans victoriam, primum caepi suadere pacem, cujus fueram semper auctor: deinde, quum ab ea sententia Pompejus valde abhorreret, suadere institui, ut bellum duceret: hoc interdum probabat, et in ea sententia videbatur fore, et fuisset fortasse, nisi quadam ex pugna coepisset suis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille summus, nullus imperator fuit: signa tirone, et collectitio exercitu cum legionibus robustissimis contulit, victus turpissime, amissis etiam castris, solus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci, nec putavi, quum integri pares non fuissemus, fractos superiores fore. Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut ad Jubam confugiendum, aut capiendus tanquam exilio locus, aut consciscenda mors voluntaria; certe nihil fuit praeterea, si te victori nolles, aut non auderes committere Ex omnibus autem iis, quae dixi, incommodis, nihil

tolerabilius exilio, praesertim innocenti, ul nulla adjuncta est turpitudo: addo etiam, quur ea urbe careas, in qua nihil sit, quod vider possis sine dolore. Ego cum meis (si quicquar nunc cujuspiam est) etiam in meis esse malui quae acciderunt, omnia dixi futura; veni domum non quod optima vivendi conditio esset; sed ta men, si esset aliqua forma reipub. tanquam i patria ut essem: si nullam, tanquam in exilic Mortem mihi cur consciscerem, caussa null visa est: cur optarem, multae; vetus est enim UBI non sis, qui fueris, non esse, cur veli vivere, sed tamen, VAGARE culpa magnur est solatium; praesertim quum habeam duas re quibus me sustentem, optimarum artium scien tiam, et maximarum rerum gloriam: quarur altera mihi vivo nunquam eripitur, altera n mortuo quidem. Haec ad te scripsi verbosius et tibi molestus fui, quod te cum mei, tur reipub. cognovi amantissimum; notum tibi c mne consilium meum esse volui, ut primur scires, me nunquam voluisse plus quemquar posse, quam universam rempub.; postea auter quam alicujus culpa tantum valere unus, ut obsisti non posset, me voluisse pacem: amiss exercitu, et eo duce, in quo spes fuerat uno me voluisse etiam reliquis omnibus; postquar non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli nunc autem, si haec civitas est, civem esse me si non, exulem esse non incommodiore loco quam si me Rhodum, aut Mitylenas contulis sem. Haec tecum coram malueram, sed, qui longius fiebat, volui per literas eadem, ut ha beres, quid diceres, si quando in vituperatore meos incidisses: sunt enim; qui, quum meu interitus nihil fuerit reipubl. profuturus, crim

nis loco putent esse, quod vivam; quibus ego certo scio non videri satis multos perisse: qui si me audissent, quamvis iniqua pace, honeste tamen viverent: armis enim inferiores, non caussa fuissent. Habes epistolam verbosiorem fortasse, quam velles, quod tibi ita videri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego, si, quae volo, expediero, brevi tempore te, ut spero, videbo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Praemonet Marium de adventu suo in Pompejanum.

M. T. C. MARIO S. D. 4

AD VIII. kal. in Cumanum veni cum Libone tuo, vel nostro potius: in Pompejanum statim cogito; sed faciam te ante certiorem. Te cum semper valere cupio, tum certe, dum hic sumus, vides enim quanto post una futuri sumus, quare, si quid constitutum cum podagra habes, fac in alium diem differas, cura igitur, ut valeas, et me hoc biduo, aut triduo expecta. Vale.

A R G U M E N T U M.

Commendat studiosissime Trebatium jurisconsultum Caesaris Galliarum praefecto.

M. T. C. CÆSARI IMP. S. D. 5

VIde quam mihi persuaserim, te me esse alterum, non modo in iis rebus, quae ad me ipsum, sed etiam in iis rebus, quae ad meos pertinent. C. Trebatium cogitaram quocunque exirem, mecum ducere, ut eum meis omnibus studiis, et beneficiis quam ornatissimum domum reducerem: sed posteaquam et Pompeii commoratio diuturnior erat, quam putaram, et

mea quidem tibi non ignota dubitatio aut impedire profectionem meam videbatur; aut certe tardare: vide quid mihi sumpserim: coepi velle ea Trebatium expectare a te, quae sperasset a me: neque mehercule minus ei prolixe de tua voluntate promisi, quam eram solitus de mea polliceri. Casus vero mirificus quidam intervenit quasi vel testis opinionis meae, vel sponsor humanitatis tuae: nam quum de hoc ipso Trebatio cum Balbo nostro loquerer accuratius domi meae, literae mihi dantur a te, quibus in extremis scriptum erat: M. Furium, quem mihi commendas, vel regem Galliae faciam, vel hunc Leptae delegam: si vis tu, ad me alium mitte, quem ornem. Sustulimus manus, et ego, et Balbus: et tanta fuit opportunitas, ut illud nescio quid non fortuitum, sed divinum videretur. Mitto igitur ad te Trebatium, atque ita mitto, ut initio mea sponte, post autem invitatu tuo mittendum duxerim: hunc, mi Caesar, sic velim omni tua comitate complectare, ut omnia, quae per me possis abduci, ut in meos conferre velis, in unum hunc conferas, de quo tibi homine hoc spondeo; non illo vetere verbo meo, quod, quum ad te de Milone scripsissem, jure lusisti; sed more Romano, quo modo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem esse neminem. Accedit etiam, quod familiam ducit, in jure civili singularis memoria, summa scientia; huic ego neque tribunatum, neque praefecturam, neque ullius beneficii certum nomen peto: benevolentiam tuam, et liberalitatem peto: neque impedito, quominus, si tibi ita placuerit, etiam hisce eum ornes gloriolae insignibus, totum denique hominem tibi trado de manu (ut

ajunt) in manum tuam istam, et victoria, et fide praestantem, sumus enim putidiusculi, quam per te vix licet: verum ut video, licebit. Cura, ut valeas: et me, ut amas, ama.

ARGUMENTUM.

Trebatium desiderium Urbis vix ferentem hortatur, ut Urbis, urbanitatisque memoriam, quasi quasdam ineptias, abiiciat, et de Provincia, quo se contulerat, tum spe beneficiorum, tum constantiae caussa cogitet.

M. T. C. TREBATIO S. D. 6

In omnibus meis epistolis; quas ad Caesarem, aut Balbum mitto, legitima quaedam est accessio commendationis tuae, nec ea vulgaris, sed cum aliquo insigni indicio meae erga te benevolentiae. Tu modo ineptias istas, et desideria urbis, et urbanitatis depone, et, quo consilio profectus es, id assiduitate, et virtute consequere. Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quam ignoverunt Medeae, quae Corinthum, arcem altam, habebant, matronae opulentae optimates: quibus manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi illae vitio verterent, quod abesset a patria:

Nam multi suam rem bene gessere, et publicam patria procul:
Multi, qui domi aetatem agerent, propterea sunt improbati.

quo in numero tu certe fuisses, nisi te extrusissemus. Sed plura scribemus alias. Tu, qui ceteris cavere didicisti, in Britannia ne ab essedariis decipiaris, caveto, et quando Medeam agere coepi, illud semper memento; QUI ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequidquam sapit. Cura, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Studium suum in commendando Trebatio significat, jocatur de Britannia, monet, ut in familiaritatem Caesaris se penitus insinuet, et occasione utatur.

M. T. C. TREBATIO S. D. 7

EGo te commendare non desisto: sed quid proficiam ex te scire cupio; spem maximam habeo in Balbo: ad quem de te diligentissime, et saepissime scribo. Illud soleo mirari, non me toties accipere tuas literas, quoties a Q. fratre mihi afferuntur. In Britannia nihil esse audio neque auri, neque argenti; id si ita est, essedum aliquod suadeo rapias, et ad nos quamprimum recurras; sin autem sine Britannia tamen assequi id, quod volumus, possumus: perfice, ut sis in familiaribus Caesaris, multum te in eo frater adjuvabit meus, multum Balbus; sed (mihi crede) tuus pudor, et labor plurimum. Imperatorem liberalissimum habes, aetatem opportunissimam, commendationem certe singularem: ut tibi unum timendum sit, ne ipse tibi defuisse videare. Vale.

ARGUMENTUM.

Modeste reprehendit Trebatium, qui Tribunatum militum, a Caesare delatum, recusaverat.

M. T. C. TREBATIO S. D. 8

SCripsit ad me Caesar perhumaniter, nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes suas, sed certe fore, cui quidem ego rescripsi, quam mihi gratum esset futurum, si quamplurimum in te studii, officii, liberalitatis suae contulisset. Sed ex tuis literis cognovi praeproperam quamdam festinationem tuam, et simul sum ad-

miratus, cur tribunatus commenda, dempto praesertim labore militiae, contempseris. Querar cum Vacerra; et Manilio, nam Cornelio nihil audeo dicere: cujus tu periculo stultus es, quando te ab eo sapere didicisse profiteris; quin tu urges istam occasionem, et facultatem, qua melior nunquam reperietur? Quod scribis de illo Praetiano jureconsulto, ego te ei non desino commentare, scribit etiam ipse mihi, te sibi gratias agere debere; de eo quid sit, cura ut sciam. Ego vestras Britannicas literas expecto. Vale.

ARGUMENTUM.

Literarum officium a Trebatio requirit: monet, ne reditum in Urbem praepropere cupiat.

M. T. C. TREBATIO S. D. 9

JAmdiu ignoro, quid agas; nihil enim scribis, neque ego ad te his duobus mensibus scripseram, quia cum Quincto, fratre meo, non eras; quo mitterem, aut cui darem, nesciebam. Cupio scire, quid agas, et ubi sis hiematurus: equidem velim cum Caesare: sed ad eum propter ejus occupationes nihil sum ausus scribere, ad Balbum tamen scripsi. Tu tibi deesse noli, serius potius ad nos, dum plenior; quod huc properes, nihil est, praesertim Vacerra mortuo; sed tibi consilium non deest; quid constitueris, cupio scire. Cn. Octavius, an Cn. Cornelius, tuus quidem familiaris, summo genere natus, terrae filius: is me, quia scit tuum familiarem esse, crebro ad coenam invitat, adhuc non potuit perducere: sed mihi tamen gratum est. Vale.

ARGUMENTUM.

Levitatis Trebatium per jocum arguit, quia scripserat, se Caesari valde jureconsultum videri: item timiditatis, quod transire in Britanniam cum Caesare recusarit, et alia nonnulla.

M. T. C. TREBATIO S. D. 10

Legi tuas literas, ex quibus intellexi, te Caesari nostro valde jureconsultum videri. Est quod gaudeas, te in ista loca venisse, ubi aliquid sapere videre, quod si in Britanniam quoque profectus esses; profecto nemo in illa tanta insula peritior te fuisset. Verumtamen (rideamus licet: sum enim a te invitatus) subinvideo tibi, ultro te etiam accersitum ab eo, ad quem ceteri, non propter ejus superbiam, sed propter occupationes, adspirare non possunt. Sed tu in ista epistola nihil mihi scripsisti de tuis rebus, quae mehercule mihi non minori curae sunt, quam meae. Valde metuo, ne frigeas in hibernis, quamobrem camino luculento utendum censeo: idem et Mucio, et Manilio placebat, praesertim qui sagis non abundares, quanquam vos nunc istic satis calere audio, quo quidem nuntio valde mehercule de te timueram: sed tu in re militari multo es cautior, quam in advocationibus, qui neque in Oceano natare volueris studiosissimus, homo natandi: neque spectare essedarios, quem antea ne andabatam quidem defraudare poteramus. Sed jam satis jocati sumus. Ego de te ad Caesarem quam diligenter scripserim, tute scis; quam saepe, ego, sed mehercule jam intermiseram, ne viderer liberalissimi hominis, meique amantissimi voluntati erga me diffidere; sed tamen

his literis, quas proxime dedi, putavi esse hominem commonendum, id feci, quid profecerim, facias me velim certiorem, et simul de toto statu tuo, consiliisque omnibus; scire enim cupio, quid agas, quid expectes, quam longum istum tuum discessum a nobis futurum putes, sic enim tibi persuadeas velim, unum mihi esse solatium, quare facillius possim pati, te esse sine nobis, si tibi esse id emolumento sciam; sin autem id non est, nihil duobus nobis est stultius; me, qui te non Romam attraham: te qui non huc advoles. Una mehercule nostra vel severa, vel jocosa congressio pluris erit, quam non modo hostes, sed etiam fratres nostri Ædui, quare omnibus de rebus fac, ut quamprimum sciam. Aut consolando, aut consilio, aut re iuvero.

ARGUMENTUM.

Conatur Trebatio desiderium Urbis adimere: praecipit tamen, ut, nisi absit ab Urbe cum emolumento, redeat.

M. T. C. TREBATIO S. D. 11

Nisi ante Roma profectus esses, nunc eam certe relinqueres, quis enim tot interregnis jureconsultum desiderat? ego omnibus, unde petitur, hoc consilii dederim, ut a singulis interregibus binas advocationes postulent. Satisne tibi videor abs te jus civile didicisse? Sed heus tu, quid agis? ecquid fit? video enim te jam jocari per literas: haec signa meliora sunt, quam in meo Tusculano, sed quid sit, scire cupio, consuli quidem te a Caesare scribis; sed ego tibi ab illo consuli mallem. Quod si aut fit, aut futurum putas; perfer istam militiam, et permane, ego enim desiderium tui spe tuorum commodorum consolabor: sin autem ista sunt inaniora, recipe te

ad nos, nam aut erit hic aliquid aliquando: aut, si minus, una mehercule collocatio nostra plus erit, quam omnes Samarobrinae, denique, si te cito retuleris, sermo nullus erit: sin frustra diutius abfueris, non modo Laberium, sed etiam sodalem nostrum Valerium pertimesco, mira enim persona induci potest Britannici jureconsulti. Haec ego non rideo, quamvis tu rideas: sed de re severissima tecum, ut soleo, jocor. Remoto joco, tibi hoc amicissimo animo praecipio: ut si istic mea commendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas nostri desiderium; honestatem, et facultates tuas augeas: sin autem ista frigebunt, recipias te ad nos: omnia tamen, quae vis, et tua virtute profecto, et nostro summo erga te studio consequere. Vale.

ARGUMENTUM.

Ex intermissione literarum arguit Trebatium Epicureum esse factum: et in eo jocatur.

M. T. C. TREBATIO S. D. 12

Mirabar, quid esset, quod tu mihi literas mittere intermisisses; indicavit mihi Pansa meus, Epicureum te esse factum: o castra praeclara: quid tu fecisses, si te Tarentum, et non Samarobrinam misissem? Jam tum mihi non placebas, quum idem intuebare, quod et Titius, familiaris meus. Sed quonam modo jus civile defendes, quum omnia tua causa facias, non civium? Ubi porro illa erit formula fiduciae. Ut inter bonos bene agier oportet? quis enim est bonus, qui facit nihil, nisi sua caussa? Quod jus statues communi dividundo, quum commune nihil possit esse apud eos, qui omnia voluptate sua metiuntur? Quomodo autem tibi placebit Jovem lapidem jurare, quum scias Jo-

vem iratum esse nemini posse? quid fiet porro populo Ulubrano, si tu statueris

πελιτευεσθαι

non oportere? Quare, si plane a nobis deficis; moleste fero: sin Pansae assentari commodum est, ignosco: modo scribae aliquando ad nos, quid agas, et a nobis, quid agi, quid fieri, aut curari velis. Vale.

ARGUMENTUM.

Intermissionis literarum caussam dicit, quam non accipiente Trebatio, inde occasionem arripis liberius jocandi.

M. T. C. TREBATIO S. D. 13

ADeone me injustum esse existimasti, ut tibi irascerer, quod parum mihi constans, et nimium cupidus decedendi viderere, ob eamque caussam me arbitrarere literas ad te jamdiu non misisse? mihi perturbatio animi tui, quam primis literis perspiciebam, molestiam attulit: neque alia fuit ulla caussa intermissionis literarum, nisi quod ubi esses, plane nesciebam. Hic tu me etiam insimulas, nec satisfactionem meam accipis; audi, mi Testa: utrum superbiorem te pecunia facit, an quod te imperator consulit? moriar, mi, quae tua gloria est, puto, te malle a Caesare consuli, quam inaurari; si vero utrumque est, quis feret, praeter me, qui omnia ferre possum? Sed ut ad rem redeam, te istic invitum non esse, vehementer gaudeo: et ut illud erat molestum, sic hoc est jucundum; tantum metuo, ne artificium tuum tibi parum prosit, nam, ut audio, istic.

Non ex jure manu consertum, sed mage ferro
Rem repetunt.

Et tu soles ad vim faciundam adhiberi? Neque est, quod illam exceptionem in interdicto pertimescas, quod tu prior vi hominibus armatis non veneris, scio enim te non esse procacem in lacessendo. Sed ut ego quoque te aliquid de nostris cautionibus admoneam, Treviros vites censeo: audio capitales esse, mallem, auro, argento, aere essent, sed alias jocabimur. Tu ad me de istis rebus omnibus scribas velim quam diligentissime. Ad III. Non. Mart. Vale.

A R G U M E N T U M.

Familiariter, et jocosae Trebatium reprehendit, qui literas nullas miserat.

M. T. C. TREBATIO S. D. 14

Chrysippus Vettius, Cyri Architecti libertus, fecit, ut te non immemorem putarem mei: salutem enim mihi verbis tuis nuntiavit; valde jam lautus es, qui gravere literas ad me dare, homini praesertim prope domestico. Quod si scribere oblitus es, minus multi jam te advocato caussa cadent: sin nostri oblitus es, dabo operam, ut istuc veniam antequam plane ex animo tuo effluam, sin aestivorum timor te debilitat; aliquid excogita, ut fecisti de Britannia. Illud quidem perlibenter audivi ex eodem Chrysippo, te esse Caesari familiarem; sed mehercule mallem, id quod erat aequius, de tuis rebus ex tuis literis quam saepissime cognoscere; quod certe ita fieret, si tu maluisses benevolentiae, quam litium jura perdiscere. Sed haec jocati sumus et tuo more, et nonnihil etiam nostro. Te valde amamus, nosque a te amari tum volumus, tum etiam confidimus. Vale.

ARGUMENTUM.

Declarat suum absentis Trebatii desiderium; et gratulatur de C. Marii familiaritate.

M. T. C. TREBATIO S. D. 15

QUam sint morosi, qui amant, vel ex hoc intelligi potest; moleste ferebam antea, te invitum istic esse: pungit me rursus, quod scribis, te esse istic libenter, neque enim mea commendatione te non delectari facile patiebar: et nunc angor, quidquam tibi sine me esse jucundum; sed tamen hoc malo nos ferre desiderium, quam te non ea, quae spero, consequi. Quod vero in C. Marii suavissimi, doctissimique hominis familiaritatem venisti: non dici potest, quam valde gaudeam: qui fac, ut te quam maxime diligat; mihi crede, nihil ex ista provincia potes, quod jucundius sit, deportare. Cura ut valeas.

ARGUMENTUM.

Laudare videtur Trebatium, ut sapientem, qui belli pericula vitaret: sed re vera notat, ut timidum. Adscribit de Octavio, de Trebatii divitiis, de superbia per jocum.

M. T. C. TREBATIO S. D. 16

IN equo Trojano scis esse in extremo, SERO SAPIUNT, tu tamen, mi vetule, non sero, primum illas rabiosulas, sat fatuas, dedisti; deinde quod in Britannia non minus φιλοθεωρον te praebuisti, plane non reprehendo, nunc vero in hibernis injectus mihi videris; itaque te commovere non curas. USQUEQUAQUE sapere oportet; id erit telum acerrimum. Ego si foris coenitarem, Cn. Octavio familiari tuo non defuissem: cui tamen dixi, quum me ali-

quoties invitaret: Oro te, quis tu es? sed mehercule, extra jocum, homo bellus est: vellem eum tecum abduxisses. Quid agatis, ecquid in Italiam venturi sitis hac hyeme, fac plane sciam. Balbus mihi confirmavit, te divitem futurum, id utrum Romano more loquutus sit, bene nummatum te futurum, an, quomodo Stoici dicunt, omnes esse divites, qui coelo et terra frui possunt, postea videro. Qui istinc veniunt, superbiam tuam accusant, quod negent te percunctantibus respondere: sed tamen est, quod gaudeas; constat enim inter omnes, neminem te uno Samarobrinae juris peritiorem esse. Vale.

A R G U M E N T U M.

Gratulatur Trebatio, quod de reditu in Urbem jam non amplius cogitet, et hortatur, ut Caesaris amicitiam plurimi faciat, quam fore fructuosam promittit, in seque ipse recipit.

M. T. C. TREBATIO S. D. 17

Ex tuis literis et Q. fratri gratias egi, et te aliquando collaudare possum, quod jam videris certa aliqua in sententia constitisse; nam primorum mensium literis tuis vehementer commovebar, quod mihi interdum (pace tua dixerim) levis in urbis, urbanitatisque desiderio; interdum piger, interdum timidus in labore militari, saepe autem etiam (quod a te alienissimum est) subimpudens videbare; tanquam enim syngrapham ad imperatorem, non epistolam attulisses, sic, pecunia oblata, domum redire properabas: nec tibi in mentem veniebat, eos ipsos, qui cum syngraphis venissent Alexandriam, nullum adhuc nummum auferre potuisse. Ego, si mei commodi rationem

ducerem, te mecum esse maxime vellem, non enim mediocri afficiebar vel voluptate ex consuetudine nostra, vel utilitate ex consilio, atque opera tua; sed quum te ex adolescentia tua in amicitiam, et fidem meam contulisses, semper te non modo tuendum mihi, sed etiam augendum, atque ornandum putavi. Itaque, quoad opinatus sum, me in provinciam exiturum; quae ad te ultro attulerim, meminisse te credo; posteaquam mea mutata ratio est: quum viderem me a Caesare honorificentissime tractari, et unice diligi, hominisque liberalitatem incredibilem, et singularem fidem nossem, sic ei te commendavi, et tradidi, ut gravissime, diligentissimeque potui; quod ille ita et accepit, et mihi saepe literis significavit, et tibi verbis, et re ostendit, mea commendatione sese valde esse commotum. Hunc tu virum nactus, si me aut sapere aliquid, aut velle tua caussa putas, ne dimiseris: et si qua te forte res aliquando offenderit, quum ille aut occupatione, aut difficultate tardior, tibi erit visus perferto, et ultima expectato; quae ego tibi et jucunda, et honesta praestabo. Pluribus te hortari non debeo: tantum moneo, neque amicitiae confirmandae clarissimi, ac liberalissimi viri, neque uberioris provinciae, neque aetatis magis idoneum tempus, hoc si amiseris, te esse ullum unquam reperturum; hoc, quemadmodum vos scribere soletis in vestris libris, idem Q. Cornelio videbatur. In Britanniam te non esse profectum, vehementer gaudeo: quod et tu labore caruisti, et ego te de rebus illis non audiam. Ubi sis hibernaturus, et qua spe, aut conditione, perscribas ad me velim, Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat Trebatium, qui de militia cum Caesare perferenda cogitaret: jocatur praeterea in illius parsimoniam, quia scripserat in palimpsesto.

M. T. C. TREBATIO S. D. 18

Accepi a te aliquot epistolas uno tempore, quas tu diversis temporibus dederas: in quibus me cetera delectarunt: significabant enim, te istam militiam jam firmo animo ferre, et esse fortem virum, et constantem. Quae ego paulisper in te ita desideravi, non imbecillitate animi tui, sed magis, ut desiderio nostri te aestuare putarem. Quare perge, ut coepisti: forti animo istam tolera militiam, multa (mihi crede) assequere, ego enim renovabo commendationem, sed tempore; sic habeto, non tibi majori esse curae, ut iste tuus a me discessus fructuosissimus tibi sit, quam mihi. Itaque, quando vestrae cautiones infirmae sunt, Graeculam tibi misi cautionem chirographi mei. Tu me velim de ratione Gallici belli certiorem facias, ego enim ignavissimo cuique maximam fidem habeo. Sed, ut ad epistolas tuas redeam, cetera belle: illud miror, quis solet eodem exemplo plures dare, qui sua manu scribit? Nam, quod in palimpsesto, laudo equidem parsimoniam: sed miror, quid in illa cartula fuerit, quod delere malueris, quam haec scribere: nisi forte tuas formulas: non enim puto te meas epistolas delere, ut reponas tuas: an hoc significas, nihil fieri? frigere te? ne chartam quidem tibi suppeditare? jam ista tua culpa est, qui verecundiam tecum extuleris, te non hic nobiscum reliqueris; ego te Balbo,

quum ad vos proficisceretur, more Romano commendabo. Tu, si intervallum longius erit mearum literarum, ne sis admiratus; eram enim abfuturus mense April. Has literas scripsi in Pontino, quum ad villam M. Æmilii Philemonis divertissem: ex qua jam audieram fremitum clientium meorum; quos quidem tu mihi conciliasti; nam Ulubris, honoris mei caussa, vim maximam ranunculorum se commosse constabat. Cura ut valeas. VI. idus Apr. de Pontino.

Epistolam tuam, quam accepi ab L. Arruntio, conscidi innocentem: nihil enim habebat, quod non vel in concione recte legi posset; sed et Arruntius ita te mandasse ajebat, et tu adscripseras; verum illud esto; nihil te ad me postea scripsisse, demiror, praesertim tam novis rebus. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de Topicis a se conscriptis, ut roganti Trebatio satisfaceret: eaque esse obscuriora significat, nec legenda sine interprete. Addit, si expeditam in quaestionibus habere doctrinam velit, exercitationem esse necessariam.

M. T. C. TREBATIO S. D. 19

VIde, quanti apud me sis, etsi jure id quidem: non enim amore te vinco, verumtamen, quod praesenti tibi prope subnegaram, non tribueram certe, id absenti debere non potui. Itaque, ut primum Velia navigare coepi, institui Topica Aristotelica conscribere, ab ipsa urbe commonitus amantissima tui, eum librum tibi misi Rhegio, scriptum quam planissime res illa scribi potuit; sin tibi quaedam videbuntur obscuriora, cogitare debebis, NULLAM artem literis sine interprete, et sine aliqua exercita-

tione percipi posse. Non longe abieris; num jus civile vestrum ex libris cognosci potest? qui quanquam plurimi sunt, doctorem tamen, lumenque desiderant; quanquam tu, si attente leges, si saepius, per te omnia consequere, ut certe intelligas. Ut vero etiam ipsi tibi loci, proposita quaestione, occurrant, exercitatione consequere: in qua quidem nos te continebimus, si et salvi redierimus, et salva ista offenderimus. Vale. v. Kal. Sext. Rhegio.

ARGUMENTUM.

De amore Veliensium in Trebatium scribit; et hortatur, ne possessione eas vendat, quae tam miseris temporibus perfugium esse possint.

M. T. C. TREBATIO S. D. 20

AMabilior mihi Velia fuit, quod te ab ea sensi amari; sed quid ego dicam te, quem quis non amat? Ruffo medius fidius tuus ita desiderabatur, ut si esset unus e nobis, sed ego te non reprehendo, qui illum ad aedificationem tuam traduxeris; quanquam enim Velia non est vilior, quam Lupercal: tamen istuc malo, quam haec omnia, tu, si me audies, quem soles, has paternas possessiones tenebis; (nescio quid enim Velienses verebantur) neque Heletem, nobilem amnem, relinques; nec Papirianam domum deseres: quanquam illa quidem habet locum, a quo etiam advenae teneri solent: quem tamen si excideris, multum prospexeris. Sed in primis opportunum videtur, his praesertim temporibus, habere perfugium, primum eorum urbem, quibus carus sis, deinde etiam tuam domum, tuosque agros, eaque remoto, salubri, amoenoque loco, idque etiam mea interesse, mi Trebati, arbitror. Sed valebis,

meaque negotia videbis, meque, Diis juvantibus, ante brumam expectabis. Ego a Sex. Fabio Niconis discipulo, librum abstuli

Νικωτο περι πολυφαγια;

o medicum suavem, meque docilem ad hanc disciplinam: sed Bassus noster me de hoc libro celavit: te quidem non videtur. Ventus increbrescit. Cura, ut Valeas. XIII. Kalen. Sex. Velia.

ARGUMENTUM.

Silii caussam, viri optimi, amici sui, Trebatio commendat. Videtur autem, cum extra Urbe esset, ad Trebatium in Urbem haec scripsisse.

M. T. C. TREBATIO S. D. 21

SIlii caussam te docui, is postea fuit apud me, quum ei dicerem tibi videri sponsionem illam nos sine periculo facere posse. Si bonorum Turpillae possessionem. Q. Caepio praetor ex edicto suo mihi dedit: negare ajebat Servium tabulas testamenti esse eas, quas instituisset is, qui factionem testamenti non habuerit: hoc idem Officium dicere: tecum se loquutum negabat: meque rogavit, ut se, caussamque suam tibi commendarem. Nec vir melior, mi Testa, nec mihi amicior P. Silio quisquam est, te tamen excepto. Gratissimum igitur mihi feceris, si ad eum ultro veneris, eique pollicitus eris, sed, si me amas, quamprimum, hoc te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Auctoritate Jurisconsultorum probat, quod de controversia quadam dixerat.

M. T. C. TREBATIO S. D. 22

ILluseras heri inter scyphos, quod dixeram, controversiam esse, posset ne haeres, quod furtum antea factum esset, recte furti agere; itaque, etsi domum bene potus, seroque redieram: tamen id caput, ubi haec controversia est, notavi, et descriptum tibi misi: ut scires, id quod tu neminem sensisse dicebas, Sex. Æmilium, M. Manlium, M. Brutum sensisse. Ego tamen Scevolae, et Testae assentior. Vale.

ARGUMENTUM.

Signa quaedam Ciceroni Gallus emerat, cum is tabellas potius pictas cuperet. Rescribit igitur, ex iis emptionibus nullam se curasse. De proxima domo illi conducenda se desiderare addit.

M. T. C. M. FABIO GALLO S. D. 23

TAntum ex Arpinati veneram, quum mihi a te literae redditae sunt: ab eodemque accepi Aviani literas: in quibus hoc erat liberalissimum, nomina se facturum, quum venisset, qua ego vellem die. Fac, quaeso, qui ego sum, esse te; estne aut tui pudoris, aut nostri, primum rogare de die; deinde plus annua postulare? Sed essent, mi Galle, omnia facilia, si et ea mercatus esses, quae ego desiderabam, et ad eam summam, quam volueram, ac tamen istaec ipsa, quae te emisse scribis, non solum rata mihi erunt, sed etiam grata; plane enim intelligo, te non modo studio, sed etiam amore usum, quae te delectarint hominem (ut

ego semper judicavi) in omni judicio elegantissimum, quaeque me digna putaris, coemisse. Sed velim maneat Damasippus in sententia; prorsus enim ex istis emptionibus nullam desidero, tu autem, ignarus instituti mei, quanti ego genus omne signorum omnium non aestimo, tanti ista quatuor, aut quinque sumpsisti. Sed Baccas istas cum Musis Metelli comparas: quid simile? primum ipsas ego Musas nunquam tanti putassem: atque id fecissem, Musis omnibus approbantibus, sed tamen erat aptum bibliotheca, studiisque nostris congruens: Bacchis vero ubi est apud me locus? At pulchellae sunt; novi optime, et saepe vidi: nominatim tibi signa, mihi nota, mandassem, si probassem; ea enim signa ego emere soleo; quae ad similitudinem gymnasiorum exornent mihi in palaestra locum. Matris vero signum quo mihi pacis auctori? gaudeo nullum Saturni signum fuisse; haec enim duo signa putarem mihi aes alienum attulisse. Mercurii, mallem, aliquod fuisset; felicius, puto, cum Aviano transigere possemus. Quod tibi destinaras Trapezophoron: si te delectat, habebis; sin autem sententiam mutasti, ego habebo scilicet. Ista quidem summa nae ego multo libentius emerim diversorium Tarracinae; ne semper hospiti molestus sim, omnino liberti mei video esse culpam, cui plane res certas mandaram; itemque Junii, quem puto tibi notum esse, Aviani familiarem. Exedria quaedam mihi nova sunt instituta in porticula Tusculani: ea volebam tabellis ornare, etenim, si quid generis istiusmodi me delectat, pictura delectat; sed tamen, si ista mihi sunt habenda, certiorem velim me facias, ubi sint, quando accersantur, quo genere vecturae; si

enim Damasippus in sententia non manebit, a quem pseudo-Damasippum vel cum jactura rej riemus. Quoad ad me de domo scribis iterun jam id ego proficiscens mandaram meae Tulli; ea enim ipsa hora acceperam tuas literas, eg ram etiam cum tuo Nicia; quod is utitur, scis, familiariter Cassio: ut redii autem, priu quam tuas legi has proximas literas, quaes de mea Tullia, quod egisset; per Liciniam egisse dicebat; sed opinor, Cassium uti non multum sorore: eam porro negare se auder quum vir abesset (est enim profectus in Hisp niam Decius) illo et absente, et insciente n grare. Est mihi gratissimum, tanti a te aes matam consuetudinem vitae, victusque nostr primum ut eam domum sumeres, ut non mo prope me, sed plane mecum habitare posses deinde, ut migrare tantopere festines. Sed, i vivam, si tibi concedo, ut ejus rei tu cupidi sis, quam ego sum; itaque omnia experiar v deo enim, quid mea intersit, quid utriusq nostrum. Si quid egero, faciam ut scias; tu ad omnia rescribes: et quando te expectem, fa cies me, si tibi videbitur, certiorem. Vale.

A R G U M E N T U M.

Narrat, quam inique Tigeltius sibi irascatu Idem scribit lib. 13. ad Att. ep. 17. Nec du bito, quin hujus nepos sit is, de quo Horatiu Sat. 2. et 3. lib 1.

M. T. C. FABIO GALLO S. D. 2

AMoris quidem tui, quoque me verti, vesti gia, vel proxime de Tigellio, sensi enim ex li teris tuis, valde te laborasse, amo igitur volun tatem, sed pauca de re. Capius, opinor, olim NON omnibus dormio; sic ego non omnibus

mi Galle, servio; etsi quae est haec servitus? olim, quum regnare existimabamur, non tam ab ullis, quam hoc tempore observor a familiarissimis Caesaris omnibus, praeter istum; id ego in lucris pono, non ferre hominem pestilentiorem patria sua: eumque addictum jam tum puto esse Calvi Licinii Hipponacteo praeconio. At vide, quid succenseat Phamae caussam susceperam, ipsius quidem caussa: erat enim mihi sane familiaris, is ad me venit, dixitque judicem sibi operam dare constituisse eo ipso die, quo de P. Sextio in consilium iri necesse erat, respondi, nullo modo me facere posse, quum vellem; alium diem si sumpsisset, me ei non defuturum, ille autem, qui sciret se nepotem bellum tibicinem habere, et sat bonum unctorem, discessit a me, ut mihi videbatur, iratior. Habes Sardos venales, alium alio nequiorem, cognosti meam caussam, et istius Salaconis iniquitatem. Catonem tuum mihi mitte: cupio enim legere, me adhuc non legisse turpe utrique nostrum est. Vale.

A R G U M E N T U M.

Rescribit de epistola non conscissa, Monenti, ut de Caesare caude loqueretur, et scriberet, gratias agit.

M. T. C. FABIO GALLO S. D. 25

QUod epistolam conscissam doles, noli laborare: salva est domi; petes, cum libebit. Quod autem me mones, valde gratum est: idque ut semper facias rogo, videris enim mihi vereri, ne, si istum habuerimus, rideamus

γελωτα σαρδωνιον.

Sed heus tu, manum de tabula: magister adest

citius, quam putaramus, vereor ne in Catonem, Cato in nos. Mi Galle, cave putes quidquam melius, quam epistolae tuae partem ab eo loco. Cetera labuntur, secreto hoc audi; tecum habeto: ne Apellae quidem liberto tuo dixeris, praeter duos nos loquitur isto modo nemo: bene maleve, videro: sed, quidquid est, nostrum est; urge igitur, nec transversum unguem (quod ajunt) a stylo, is enim est dicendi opifex, atque ego quidem aliquantum jam etiam noctis assumo. Vale.

ARGUMENTUM.
Scribit de morbo ex herbarum esu contracto.

M. T. C. GALLO S. D. 26

Quum decimum jam diem graviter ex intestino laborarem; neque iis, qui mea opera uti volebant, probarem, me non valere, quia febrim non haberem, fugi in Tusculanum; quum quidem biduum ita jejunius fuissem, ut ne aquam quidem gustarem. Itaque confectus languore, et fame, magis tuum officium desideravi, quam abs te requiri putavi meum, ego autem cum omnes morbos reformido, tum quod Epicarum tuum Stoici male accipiunt, quia dicat

δυσδρικα και δυσεντερικα παθη

sibi molesta esse: quorum alterum morbum edacitatis esse putant, alterum etiam turpioris intemperantiae. Sane

δυσεντεριαν

pertimueram: sed visa est mihi vel loci mutatio, vel animi etiam relaxatio, vel ipsa fortasse jam senescentis morbi remissio profuisse. Attamen ne mirere, unde hoc acciderit, quomodo-

ve commiserim : lex sumptuaria , quae videtur λιτοτητα attulisse , ea mihi fraudi fuit ; nam , dum volunt isti laudi terra nata , quae lege excepta sunt , in onorem adducere , fungos , heluellas , herbas omnes ita condiunt , ut nihil possit esse suavius , in eas quum incidissem in coena augurali apud Lentulum , me tanta διαρροια arripuit , ut hodie primum videatur coepisse consistere. Ita ego , qui me ostreis, et muraenis facile abstinebam , a beta etiam , et malva deceptus sum ; posthac igitur erimus cautiores. Tu tamen quum audisses ab Anicio (vidit enim me nauseantem) non modo mittendi causam iustam habuisti sed etiam visendi. Ego hic cogito commorari , quoad me reficiam : nam et vires , et corpus amisi ; sed , si morbum depulero, facile , ut spero , illa revocabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Gallum , non eum , ad quem proxime scripsit , Fabiae gentis , sed , ut opinor , Sextiae , accusat , ut iniquum , et impudentem.

M. T. C. GALLO S. D. 27

MIror , cur me accuses , quum tibi id facere non liceat ; quod si liceret , tamen non debebas. EGO enim te (inquis) in consulatu observavam , et ais , fore , ut te Caesar restituat. Multa tu quidem dicis , sed tibi nemo credit. Tribunatum plebis dicis te mea caussa petisse ; utinam semper esses tribunus : intercessorem non quaereres. Negas me audere , quod sentiam , dicere : quasi tibi , quum parum prudenter me rogares , parum fortiter responderim.

Haec tibi scripsi, ut isto ipso in genere, in quo aliquid posse vis, te nihil esse cognosceres. Quod si humaniter mecum questus esses; libenter tibi me, et facile purgassem: non enim mihi ingrata sunt, quae fecisti, sed, quae scripsisti, molesta. Me autem, propter quem ceteri liberi sunt, tibi liberum non visum, demiror; nam, si falsa fuerunt, quae tu ad me, ut ais, detulisti, quid ego tibi debeo? sin vera; tu es optimus testis, quid mihi populus Rom. debeat. Vale.

ARGUMENTUM.

Probat consilium Curii, qui, repub. desperata, in Graeciam se contulerit, et adjungit, se totum in literis esse, libertate prorsus amissa.

M. T. C. MAN. CURIO S. D. 28

MEmini, quum mihi desipere videbare, quod istic potius viveres, quam nobiscum, erat enim multo domicilium hujus urbis (quum quidem haec urbs) aptius humanitati, et suavitati tuae, quam tota Peloponnesus, nedum Patriae. Nunc contra et vidisse mihi multum videris, quum, prope desperatis his rebus, te in Graeciam contulisti; et hoc tempore non solum sapiens, qui hinc absis, sed etiam beatus, quanquam quis, qui aliquid sapiat, nunc beatus esse potest? Sed, quo tu, cui licebat, pedibus es consequutus, ut ibi esses, *ubi nec Pelopidarum;* nosti cetera; nos idem propemodum consequimur alia ratione. Quum enim salutationi nos dedimus amicorum, quae fit hoc etiam frequentius, quam solebat, quod, quasi avem album, videntur bene sentientem civem videre; abdo me in bibliothecam: itaque opera officio tanta, quanta fortasse tu senties; intellexi enim ex tuo sermone quodam, quum moestitiam meam, et desperatio-

nem accusares, domi tuae dicere te, ex meis libris animum meum desiderare. Sed mehercule et tum rempub. lugebam, quae non solum suis erga me, sed etiam meis erga se beneficiis erat mihi carior: et hoc tempore, quanquam me non ratio solum consolatur (quae plurimum debet valere) sed etiam dies (quae stultis quoque mederi solet) tamen doleo ita communem rem esse delapsam, ut ne spes quidem melius aliquando fore, relinquatur. Nec vero nunc quidem culpa in eo est, in cujus potestate omnia sunt (nisi forte id ipsum esse non debuit) sed alia casu, alia etiam nostra culpa sic acciderunt, ut de praeteritis non sit querendum. Reliquam spem nullam video, quare ad prima redeo, sapienter haec reliquisti, si consilio: feliciter, si casu. Vale.

ARGUMENTUM.

Memoriam declarat accepti a Cicerone beneficii, et commendatitias ab eo literas petit ad Sulpicii successorem.

MAN. CURIUS M. CICERONI SUO S. D. 29

SI vales, bene est, sum enim κοησω μεν tuus, κτησω δε Attici nostri; ergo fructus est tuus, mancipium illius, quod quidem si inter senes coemptionales venale proscripserit, egerit non multum: et illa nostra praedicatio quanti est, nos quod simus, quod habeamus, quod homines existimemur, id omne abs te habere? Quare, Cicero mi, persevera constanter nos conservare: et Sulpitii successori nos de meliora nota commenda, quo facilius tuis praeceptis obtemperare possimus, teque ad ver lubentes videre, et no-

stra defingere, deportareque tuto possimus. Sed, amice magne, noli hanc epistolam Attico ostendere: sine eum errare, et putare me virum bonum esse, nec solere duos parietes de eadem fidelia dealbare. Ergo, patrone mi, bene vale, Tironemque meum saluta nostris verbis. D. A. D. IV. kal. Nov.

ARGUMENTUM.

Ostendit, quam misere agatur cum Repub. cum Caesar Caninium ad aliquot horas Consulem creaverit: et de literis commendatitiis ad Acilium scriptis significat.

M. T. C. CURIO S. D. 30

EGo vero jam te nec hortor, nec rogo, ut domum redeas; quin hinc ipse evolare cupio, et aliquo pervenire, ubi nec Pelopidarum nomen, nec facta audiam. Incredibile est, quam turpiter mihi facere videar, qui his rebus intersim. Nae tu videris multo ante providisse, quid impenderet, tum, quum hinc profugisti, quanquam enim haec etiam auditu acerba sunt; tamen audire tolerabilius est, quam videre. In campo certe non fuisti; quum hora secunda, comitiis quaestoriis institutis, sella Q. Maximi, quem illi consulem esse dicebant, posita esset, quo mortuo nuntiato, sella sublata est. Ille autem, qui comitiis tributis esset auspicatus, centuriata habuit; consulem hora septima renuntiavit, qui usque ad kal. Jan. esset, quae erant futurae mane postridie. Ita Caninio consule scito neminem prandisse, nihil tamen eo consule mali factum est; fuit enim mirifica vigilantia, qui suo toto consulatu somnum non viderit. Haec tibi ridicula videntur: non enim

ades : quae si videres, lacrymas non teneres, Quid, si cetera scribam? sunt enim innumerabilia generis ejusdem : quae quidem non ferrem nisi me in philosophiae portum contulissem, et nisi haberem socium studiorum meorum Atticum nostrum, cujus quando proprium te esse scribis mancipio, et nexu, meum autem usu, et fructu, contentus isto sum. ID ENIM cujusque est proprium, quo quisque fruitur, atque utitur. Sed haec alias pluribus. Acilius, qui in Graeciam cum legionibus missus est, maximo meo beneficio est, his enim est a me judicio capitis, rebus salvis, defensus : et est homo non ingratus, meque vehementer observat, ad eum de te diligentissime scripsi ; eamque epistolam cum hac conjunxi, quam ille quum acceperit, ecquid tibi pollicitus sit, velim ad me scribas. Vale.

ARGUMENTUM.

Invitat eum ad officia mutua, et ad Urbem ut redeat ; rogat, veteris urbanitatis retinendae caussa.

M. T. C. CURIO S. D. 31

FAcile perspexi ex tuis literis (quod semper studui) et me a te plurimi fieri, et te intelligere, quam mihi carus esses. Quod quando uterque nostrum consequutus est : reliquum est, ut officiis certemus inter nos ; quibus aequo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuisse necesse meas dari literas, facile patior. Sulpicii tibi operam intelligo ex tuis literis non multum opus fuisse, propter res ita contractas, ut quemadmodum scribis, nec caput, nec pedes. Equidem vellem pedes haberent, ut aliquando redires, vides enim

exeruisse jam veterem urbanitatem, ut Pompc nius noster suo jure possit dicere. Nisi nos pau ci retineamus gloriam antiquam Atticam. Erg is tibi, non ei succedimus; veni igitur, quaeso ne tantum semen urbanitatis una cum republ intereat. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit hanc epistolam in Provincia: prima par de dictis est, secunda de judiciis, tertia d Rep. ultima de Dolabella, nondum genero.

M. T. C. VOLUMNIO S. D. 3?

QUod sine praenomine familiariter, ut debebas, ad me epistolam misisti; primum addubitavi, num a Volumnio senatore esset, quo cum mihi est magnus usus: deinde

συξανελια

literarum fecit; ut intelligerem, tuas esse, quibus in literis omnia mihi perjucunda fuerunt, praeter illud, quod parum diligenter possessio salianarum mearum a te procuratore defenditur, ais enim, ut ego discesserim, omnia omnium dicta, in his etiam Sextiana, in me conferri, quid? tu id pateris? nonne defendis? nonne desistis? equidem sperabam ita notata me reliquisse genera dictorum meorum, ut cognosci sua sponte possent. Sed, quando tanta faex est in urbe, ut nihil sit tam

ακυρον,

quod non alicui venustum esse videatur: pugna, si me amas, nisi acuta

υπερβοχη, nisi elegans αμφιδολια

nisi παρανραμμα

bellum, nisi ridiculum

παρα προσδοκιαν

nisi cetera, quae sunt a me in secundo libro de

oratore per Antonii personam disputata de ridiculis,

εντεχνα,

et arguta apparebunt, ut sacramento contendas, mea non esse. Nam, de judiciis quod quereris, multo laboro minus, trahantur per me pedibus omnes rei: sit vel Selius tam eloquens, ut possit probare se liberum: non laboro. Urbanitatis possessionem, amabo, quibusvis interdicti, defendamus, in qua te unum metuo, contemno ceteros. Derideri te putas? nunc demum intelligo, te sapere. Sed mehercule, extra jocum, valde mihi tuae literae facetae, elegantesque visae sunt. Illa, quamvis ridicula essent, sicut erant, mihi tamen risum non moverunt, cupiebam enim nostrum illum amicum in tribunatu quamplurimum habere gravitatis, idque cum ipsius caussa (est enim mihi, ut scis, in amoribus) tum mehercule etiam reipubl. quamquidem, quamvis in me ingrata sit, tamen amare non desinam. Tu, mi Volumni, quando et instituisti, et mihi vides esse gratum, scribe ad me quam saepissime de rebus urbanis, de rempub. jucundus est mihi sermo literarum tuarum. Praeterea Dolabellam, quem ego perspicio, et judico cupidissimum esse, atque amantissimum mei, cohortare, et confirma, et redde plane meum, non mehercule quo quidquam desit, sed quia valde cupio, non videor nimium laborare. Vale.

ARGUMENTUM.

Haec epistola missa est post Civile bellum, scribit, se exercitationis caussa declamare, auditoribus Hirtio, Cassio, Dolabella: Volumnium vocat ad eadem studia. Addit deliberatum sibi esse, Caesare permittente, a caussis, judiciisque discedere.

M. T. C. VOLUMNIO S. D. 33

QUod declamationibus nostris cares, damni nihil facis. Quod Hirtio invideres, nisi eum amares, non erat caussa invidendi; nisi forte ipsius eloquentiae magis, quam quod me audiret, invideres. Nos enim plane, mi suavissime Volumni, aut nihil sumus, aut nobis quidem ipsis displicemus, grecalibus illis, quibus, te plaudente, vigebamus, amissis: ut, etiamsi aliquando aliquid dignum nostro nomine emisimus, ingemiscamus, quod haec pennigero, non armigero in corpore tela exerceantur, ut ait Philoctetes apud Attium, abjecta gloria; sed tamen omnia mihi erunt, si tu veneris, hilariora, quanquam venies, ut ipse intelligis, in maximarum quasi concursum occupationum; quas si, ut volumus, exceperimus; ego vero multam salutem et foro dicam, et curiae; vivamque tecum multum, et cum communibus nostris amatoribus. Nam et Cassius tuus, et Dolabella noster, vel potius uterque noster, studiis iisdem tenentur, et meis aequissimis utuntur auribus. Opus est huc limatulo, et politulo tuo judicio, et illis interioribus literis meis, quibus saepe verecundiorem me in loquendo facis; mihi enim judicatum est (si modo hoc Caesar aut patietur, aut volet) deponere illam jam personam, in qua me saepe illi ipsi

probavi, ac me totum in literas abdere, tecumque, et cum ceteris earum studiosis honestissimo otio perfrui. Tu, vellem, ne veritus esses, ne perinvitus legerem tuas literas, si mihi, quemadmodum scribis, longiores forte misisses, ac velim posthac si statuas, tuas mihi literas longissimas quasque gratissimas fore. Vale.

LIBER VIII.

ARGUMENTUM.

Commentarium mittit rerum urbanarum, et excusat se, quod alteri negotium dederit ad illa colligenda. Addit haec de Comitiis Transpadanorum, Romae rumorem nullum esse: de successione Galliarum nihil relatum: de Pompejo cupere se aliquid cognoscere; de Caesare varia dissipari; aliaque nonnulla. Respondit Cicero huic epistolae ea, quae est 8, lib. 2.

M. COELIUS RUFUS M. T. CICERONIS S. D. 1

Quod tibi decedenti policitus sum, me omnes res urbanas diligentissime tibi perscripturum, data opera paravi, qui sic omnia persequeretur, ut verear, ne tibi arguta nimium haec sedulitas videatur. Tametsi tu, scio, quam sis curiosus, et quam omnibus peregrinantibus gratum sit, minimarum quoque rerum, quae domi gerantur, fieri certiores: tamen in hoc te deprecor, ne meum hoc officium arrogantiae condemnes, quod hunc laborem alteri delegavi: non quin mihi suavissimum sit et occupato, et ad literas scribenda, ut tu nosti, pigerrimo, tuae memoriae dare operam, sed ipsum volumen, quod tibi misi, facile, ut ego arbitror, me excusat. Nescio cujus otii esset, non modo perscribere haec, sed omnino animadvertere; omnia enim sunt ibi S. C. edicta, fabulae, rumores. Quod exemplum si forte minus te delectarit, ne molestiam tibi cum impensa mea exhibeam, fac

me certiorem. Si quid in repub. majus actum erit, quod isti operarii minus commode persequi possint: et quemadmodum actum sit, et quae existimatio consequta, quaeque de eo spes, diligenter tibi perscribemus. Ut nunc est, nulla magnopere expectatio est, nam et illi rumores de comitiis Transpadanorum Cumarum tenus caluerunt. Romam quum venissem: ne tenuissimam quidem auditionem de ea re accepi, Praeterea Marcellus quidem adhuc nihil retulit de successione provinciarum Galliarum; in Kal. Junii ut mihi ipse dixit, eam distulit relationem, sane quam eos sermones repressit, qui de eo tum fuerant, quum Romae nos essemus. Tu, si Pompejum, ut volebas, offendisti; qui tibi ivsus sit, et quam orationem habuerit tecum, quamque ostenderit voluntatem (solet enim aliud sentire, et loqui: neque tamen tantum valere ingenio, ut non appareat, quid cupiat) fac mihi perscribas. Quod ad Caesarem attinet, crebri, et non belli de eo rumores, sed susurrationes duntaxat veniunt, alius, equidem perdidisse; quod opinor certe factum: alius septimam legionem vapulasse: ipsum apud Bellovaceos circumsideri, interclusum ab reliquo exercitu: neque adhuc certi quidquam est: neque haec incerta tamen, vulgo jactantur, sed inter paucos, quos tu nosti plane, secreto narrantur; at Domitius, quum manus ad os apposuit; Te ad IX. Kal. Jun. subrostrani (quod illorum capiti sit) dissiparant perisse: ita ut in urbe, ac foro toto maximus rumor fuerit, te a Q. Pompejo in itinere occisum. Ego, qui scirem, Q. Pompejum Baulis embaeneticam facere, et usque eo, ut ego misererer ejus esuriei, non sum commotus, et hoc mendacio, si qua peri-

cula tibi impenderent, ut defungeremur, optavi. Plancus quidem tuus Ravennae est, et magno congiario donatus a Caesare, nec beatus, nec bene instructus est. Tui politici libri omnibus vigent. Vale.

ARGUMENTUM.

Nuntiat de absoluto Messalla, ejusque defensore Hortensio a populo male accepto. Adiicit quaedam de Republica, et de competitoribus suis.

M. COELIUS M. T. CICERONI S. D. 2

CErte, inquam, absolutus est, me repraesentante pronuntiatum est, et quidem omnibus ordinibus, sed et singulis in uno quoque genere sententiis, vide modo, iniquis, non mehercules: nihil enim unquam tam praeter opinionem, tam quod videretur omnibus indignum, accidit; quin ego quum pro amicitia validissime faverem ei, et me jam ad dolendum praeparassem; postquam factum est, obstupui, et mihi visus sum captus esse, quid alios putas? clamoribus scilicet maximis judices corripuerunt; et ostenderunt, plane esse, quod ferri non posset; itaque relictus lege Licinia, majore esse periculo videtur; accessit huc, quod postridie ejus absolutionis in theatrum Curionis Hortensius introiit; puto, ut suum gaudium gauderemus; hic tibi strepitus, fremitus, clamor, tonitruum, et rudentum sibilus, hoc magis animadversum est, quod intactus a sibilo pervenerat. Hortensius ad senectutem, sed tum ita bene, ut in totam vitam cuivis satis esset, et poeniteret eum jam vicisse. De repub. quod tibi scribam, nihil habeo; Mar-

celli impetus resederunt, non inertia, sed ut mihi videbatur, consilio. De comitiis consularibus incertissima est existimatio. Ego incidi in competitorem nobilem, et nobilem agentem: nam M. Octavius Cn. F. et C. Hirrus mecum petit, hoc ideo scripsi, quod scio te acriter propter Hirrum nuntium nostrorum comitiorum expectaturum. Tu tamen simul ac me designatum audieris, ut tibi curae sit, quod ad pantheras attinet, rogo. Syngrapham Sittianam tibi commendo. Commentarium rerum urbanarum primum dedi L. Castrinio Paeto, secundum ei, qui has literas tibi reddet. Vale.

ARGUMENTUM.

Suum in scribendo officium praedicat; scribit de Comitiis suis, quae opinio sit; de Milonis re quid egerit: praeterea cupere, se aliquo Ciceronis libro illustrari.

M. COELIUS M. T. CICERONI S. D. 3

Est ne? vici? et tibi saepe, quod me negaras discedens curaturum, literas mitto? est, si quidem perferuntur, quas do, atque hoc eo diligentius factito, quod, quum otiosus sum, plane ubi delectum otiolum meum, non habeo. Tu quum Romae eras, hoc mihi certum, ac jucundissimum vacanti negotium erat, tecum id otii tempus consumere: idque non mediocriter desidero: ut non mihi solus esse, sed Romae, te profecto, solitudo videatur, facta: et qui, quae mea negligentia est, multos saepe dies ad te, quum hic eras, non arcedebam, nunc, quotidie non esse te, ad quem cursitem, discrucior, maxime vero, ut te dies, noctesque quaeram, competitor Hirrus

curat; quomodo illum putas, auguratus tuum competitorem dolere, et dissimulare, me certiorem, quam se, candidatum? de quo ut, quem optas, quamprimum nuntium accipias, tua medius fidius magis, quam mea caussa cupio, nam mea, si fio, forsitan cum locupletiore referam: sed hoc usque eo suave est, quod, si acciderit, tota vita risus nobis deesse non poterit, sed tanti? sed mehercule, non multum M. Octavius eorum odia, qui Hirrum premunt, quae permulta sunt, sublevat. Quod ad Philotimi liberti officium, et bona Milonis attinet: dedimus operam, ut et Philotimus quam honestissime Miloni absenti, ejusque necessariis satisfaceret, et secundum ejus fidem, et sedulitatem, aestimatio tua conservaretur. Illud nunc a te peto, si eris (ut spero) otiosus, aliquod ad nos, ut intelligamus nos tibi curae esse,

συνταγμα

conscribas. Qui tibi istuc, inquis, in mentem venit homini non inepto? aliquod ex tam multis tuis monumentis exstare, quod nostrae amicitiae memoriam posteris quoque prodat, velim; cujusmodi, puto, quaeris; tu aptius, qui omnem nosti disciplinam, quod maxime conveniat, excogitabis: genere tamen, quod et ad nos pertineat, et

διδασκολιαν

quandam, ut versetur inter manus, habeat. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de judiciis, de magistratibus de Rep. de seipso, de syngrapha Sittiana, de Rege Alexandrino.

M. COELIUS M. T. CICERONI S. D. 4

INvideo tibi: tam multa quotidie, quae mirere, istuc perferuntur: primum illud, absolutum Messallam, deinde eundem condemnatum: C. Marcellum COS. factum: M. Claudium a repulsa postulatum a Gallis duobus: P. Dolabellam quindecimvirum factum; hoc tibi non invideo, caruisse te pulcherrimo spectaculo, et Lentuli Surae repulsi vultum non vidisse, at qua spe, quam certa opinione descenderat? quam ipso diffidente Dolabella? et hercules, nisi nostri equites acutius vidissent, paene concedente adversario superasset. Illud te non arbitror miratum, Servium tribunum pl. designatum, condemnatum: cujus locum C. Curio petiit, sane quam multis incutit, qui eum, facilitatemque ejus non norunt, magnum metum, sed, ut spero, et volo, et ut se fert ipse, bonos, et senatum malet; totus, ut nunc est, hic scaturit. Hujus autem voluntatis initium, et caussa est, quod eum non mediocriter Caesar, qui solet infimorum hominum amicitias sibi qualibet impensa adjungere, valde contempsit; qua in re mihi videtur illud perquam venuste cecidisse, quod a reliquis quoque usque eo est animadversum, ut Curio, qui nihil consilio facit, ratione, et insidiis usus videretur in evitandis eorum consiliis, qui se intenderant adversarios in ejus tribunatum: Laelios, et Antonius, et id genus valentes dico. Has ego tibi literas eo

majora misi intervallo, quod comitiorum dilationes occupatiorem me habebant, et expectare in dies exitum cogebant, ut, confectis omnibus, te facerem certiorem, ad Kalend. Sext. usque expectavi. Praetoriis morae quaedam inciderunt, mea porro quem eventum sint habitura, nescio: opinionem quidem, quod ad Hirrum attinet, incredibilem aedilium plebis comitiis nacta sunt. Nam M. Caelium Vicinianum mentio illa fatua, quam deriseramus olim, et promulgatio de Dictatore subito dejecit, et dejectum magno clamore insequuta est; inde Hirrum cuncti jam, non faciendum, flagitare. Spero te celeriter et de nobis, quod sperasti, et de illo, quod vix sperare ausus es, auditurum. De republica jam novi quidquam expectare desieramus; sed, quum senatus habitus esset ad Apollinis ad XI. Kalend. Sext. et referretur de stipendio Cn. Pompeii; mentio facta est de legione ea, quam expensam tulit C. Caesari Pompejus, quo numero esset, quo appeteretur: quum ex Gallia coactus est dicere Pompejus, se legionem abducturum: sed non statim sub mentionem, et convicium obtrectatorum. Inde interrogatus de successione C. Caesaris, de qua, hoc est de provinciis, placitum est, ut quamprimum ad urbem reverteretur. Cn. Pompejus, ut coram eo de successione provinciarum ageretur, nam Ariminum ad exercitum Pompejus erat iturus, et statim iit, puto idibus Sext. de ea re factum iri; profecto aut transigetur aliquid, aut turpiter intercedetur, nam in disputando conjecit illam vocem Cn. Pompejus, omnes oportere senatui dicto audientes esse, ego tamen sic nihil expecto, quo modo Paulum COS. def. primum sententiam dicentem. Saepius te admoneo de

syngrapha Sittiana, cupio enim, te intelligere, eam rem ad me valde pertinere, item de pantheris, ut Cybiratas accursas, curesque mihi ut vehantur. Praeterea nuutiatum nobis, et pro certo jam habetur, regem Alexandrinum mortuum. Quid mihi suadeas, quomodo regnum illud sese habeat, quis procuret, diligenter mihi perscribas. kal. Sext. Vale.

ARGUMENTUM.

Monet Ciceronem, ut, antequam Parthi bellum inferrent, statueret, quid sibi agendum esset: imparem enim fore dimicationem, de Repub. nihil ait esse novi.

M. COELIUS M. T. CICERONI S. D. 5

QUa tu cura sis, quod ad pacem provinciae tuae finitimarumque regionum attinet, nescio; ego quidem vehementer animi pendeo; nam si hoc moderari possemus, ut pro viribus copiarum tuarum belli quoque existeret magnitudo; et quantum gloriae, triumphoque opus esset, assequeremur; periculosamque, et gravem illam dimicationem evitaremus; nihil tam esset optandum; nunc, si Parthus movet aliquid, scio, non mediocrem fore contentionem, tuus porro exercitus vix unum saltum tueri potest. Hanc autem nemo ducit rationem: sed omnia desiderantur ab eo (tanquam nihil denegatum sit ei, quominus quam paratissimus esset) qui publico negotio praepositus est. Accedit huc, quod successionem futuram propter Galliarum controversiam non video. Tametsi hac de re puto, te constitutum, quid facturus esses, habere: tamen, quo maturius constitueres, quum hunc eventum providebam, vi-

sum est, ut te facerem certiorem. nosti enim haec translatitia, de Galliis constituetur; erit qui intercedat: deinde alius existet, qui, nisi libere liceat de omnibus provinciis decernere senatui, reliquas impediat; sic multum, ac diu ludetur, atque ita diu, ut plus biennium in his tricis moretur. Si quid novi de republ. quod tibi scriberem, haberem, usus essem mea consuetudine, ut diligenter, et quid actum esset, et quid ex eo futurum sperarem, perscriberem, sane tanquam in quodam silice jam omnia adhaeseruat. Marcellus idem illud de provinciis urget: sed neque adhuc frequentem senatum efficere potuit. Quod si hoc praeterito anno Curio tribunus, et eadem actio de provinciis introibit: quam facile tunc sit omnia impedire, et quam hoc Caesari, et iis, qui suam caussam, non reipub. curent, superet, non te fallit. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat de Hirro competitore ab Aedilitate dejecto, de Provinciis nihil actum significat; pantheras petit: M. Feridium commendat; addit nonnulla de Favonio, Pompejo, Calidio.

M. COELIUS M. T. CICERONI S. D. 6

SIc tu, inquis, Hirrum tractasti? imo, si scias, quam facile, quam ne contentionis quidem minimae fuerit; pudeat te, ausum illum unquam esse incedere tanquam tuum competitorem: post repulsam vero risus facit: civem bonum ludit, et contra Caesarem sententias dicit: expectationem corripit: Curionem prorsus non mediocriter objurgavit: hac repulsa se mu-

tavit, praeterea qui nunquam in foro apparuit, non multum in judiciis versatus sit, agit caussam liberalis, sed raro post meridiem. De provinciis, quod tibi scripseram idibus Sext. actum iri, interpellat judicium Marcelli consulis designati, in Kalend. rejecta caussa est, ne frequentiam quidem efficere potuerant. Has literas ad IV. non Sept. dedi, quum ad eam diem ne profigatum quidem quidquam esset; ut video, caussa haec integra in proximum annum transferetur; et quantum divino, reliquendus tibi erit, qui provinciam obtineat. Nam non expedietur successio: quando Galliae, quae habent intercessorem, in eandem conditionem, quam ceterae provinciae, vocantur, hoc mihi non est dubium, quo tibi magis scripsi, ut ad hunc eventum te parares. Fere literis omnibus tibi de pantheris scripsi, turpe tibi erit, Patiscum Curioni decem misisse, te non multis partibus plures: quas ipsas Curio mihi, et alias Africanas decem donavit: ne putes illum tantum praedia rustica dare scire. Tu, si modo memoria tenueris, et Cybiratas accersieris, itemque in Pamphyliam literas miseris (nam ibi plures capi ajunt) quod voles, efficies. Hoc vehementius laboro nunc, quod seorsum a collega puto mihi omnia paranda. Amabo te, impera tibi: hoc cura: soles libenter, ut ego, majorem partem nihil curare; in hoc negotio nulla tua, nisi loquendi, cura est, hoc est, imperandi, et mandandi, nam, simul atque erunt captae, qui alant eas, et deportent, habes eos quos ad Sittianam syngrapham misi. Puto, etiamsi nullam spem mihi literis ostenderis, me isto missurum alios. M. Feridium, equitem Romanum, amici mei filium, bonum, et strenuum adole-

scentem, qui ad suum negotium istuc venit, tibi commendo, et te rogo, ut eum in tuorum numero habeas. Agros, quos fructuarios habent civitates, vult tuo beneficio (quod tibi facile, et honestum factu est) immunes esse, gratos, et bonos viros tibi obligaris. Nolo te putare, Favonium a columnariis praeteritum; optimus quisque eum non fecit. Pompejus tuus aperte non vult, Caesarem provinciam tenere cum exercitu, et consulem esse: tamen hanc sententiam dixit, nullum hoc tempore S. C. faciendum: Scipio hanc, ut kalend. Mart. de provinciis Galliis, neu quid conjunctim referretur; contristavit haec sententia Balbum Cornelium, et scio, eum conquestum esse cum Scipione. Calidius in defensione sua fuit disertissimus, in accusatione satis frigidus. Vale.

ARGUMENTUM.

Varia scribit, primum de judiciis quibusdam, tum de Rep. satis copiose, postremo de seipso.

M. COELIUS M. T. CICERONI S. D. 7

ETsi de repub. quae tibi scribam, habeo; tamen nihil, quo magis gravisurum te putem, habeo, quam hoc. Scito, C. Sempronium Rufum, mel, ac delicias tuas, calumniam maximo plausu tulisse; quaeris qua caussa? M. Tuccium, accusatorem suum, post ludos Romanos reum lege Plotia de vi fecit, hoc consilio, quod videbat, si extraordinarius nemo reus accessisset, sibi hoc anno caussam esse dicendam; dubium porro illi non erat, quid

futurum esset, nemini hoc deferre munusculum maluit, quam suo accusatori; itaque sine ullo subscriptore descendit, et Tuccium reum fecit; at ego, simul atque audivi, invocatus ad subsellia rei accurro; surgo, neque verbum de re facio: totum Sempronium usque eo perago; ut Vestorum quoque interponam, et illam fabulam narrem, quemadmodum tibi pro beneficio dederit, si quid injuriis suis esset, quod Vestorius teneret. Haec quoque magna nunc contentio forum tenet. M. Servilius, postquam, ut coeperat, omnibus in rebus turbarat, nec, quod non venderet, quidquam reliquerat, maxima nobis traditus erat invidia; neque Laterensis praetor, postulante Pausania, nobis patronis, quo ea pecunia pervenisset, recipere voluit, quod Pilius, necessarius Attici nostri, de repetundis eum postulavit; magna illico fama surrexit, et de damnatione ferventer loqui est coeptum; quo vento projicitur Appius minor, ut indicet, pecuniam ex bonis paternis pervenisse ad Servilium, praevaricationisque caussa diceret depositum H. S. LXXXI. Admiraris amentiam? quid si actiones stultissimas, quid si nefarias patris confessiones audisses? mittit in consilium eosdem illos, qui lites aestimarant, judices. Cum aequo numero sententiae fuissent, Laterensis, leges ignorans, pronunciavit quid singuli ordine judicassent: et ad extremum, ut solent. Non redigam. Postquam discessit, et pro absoluto Servilius haberi coeptus, legisque unum, et centesimum caput legit, in quo ita erat; QUOD eorum judicium major pars judicarit, id jus, ratumque esto; in tabulas absolutum non retulit, ordinum judicia perscripsit. Postulante rursus

Appio, cum L. Lollio transegit, et se relaturum dixit; sic nunc neque absolutus, neque damnatus Servilius, de repetundis saucius Pilio tradetur. Nam de divinatione Appius, quum calumniam jurasset, contendere ausus non est, Pilioque cessit; et ipse de pecuniis repetundis a Serviliis est postulatus, et praeterea de vi reus a quodam suo emissario est factus; recte hoc par habet. Quod ad rempublicam pertinet, omnino multis diebus, expectatione Galliarum, actum nihil est, aliquando tamen, re saepe relata, et graviter acta, et plane perspecta Cn. Pompeii voluntate in eam partem, ut eum decedere post Kalend. Mart. placeret, S. C. quod tibi misi, factum est, auctoritatesque perscriptae.

S. C. auctoritas. Pridie Kalend. Octob. in aede Apollinis, scribendo affuerunt L. Domitius Cn. F. Ahenobarbus, Q. Caecilius Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Villius L. F. Pomp. Annalis, C. Septimius T. F. Quirina, C. Lucceius C. F. Pup. Hirrus, C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Atejus L. F. An. Capito, M. Oppius M. F. Terentina. Quod M. Marcellus COS. V. F. de provinciis consularibus: D. E. R. I. C. uti L. Paulus, C. Marcellus COS. quum magistratum iniissent Kalend. Mart. quae in suo magistratu futurae essent, de consularibus provinciis ad senatum referrent, neve quid prius ex Kalend. Mart. neve quid conjunctim de ea re referretur a consulibus, utique ejus rei caussa per dies comitiales senatum haberent, S. Q. C. facerent: et quum de ea re ad senatum referretur a consulibus, qui eorum in ccc. judicibus essent, sex abducere liceret: si quid de ea re ad populum, plebemve latu opus

esset, ut Ser. Sulpitius, M. Marcellus COS. praet. trib. pleb. quibus eorum videretur, ad populum, plebemve ferrent: quod ii non tulissent, uti quicumque deinceps essent, ad populum, plebemve ferrent.

I. V. Pridie Kalend. Octob. in aede Apollinis, scribendo affueruut L. Domitius Cn. F. Ahenobarbus, Q. Caecilius Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Villius L. F. Pom. Annalis, C. Septimius T. F. Quirina, C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Atejus L. F. An. Capito, M. Oppius M. F. Terentina. Quod M. Marcellus COS. V. F. de provinciis, D. E. R. I. C. senatum existimare; neminem eorum qui potestatem habent intercedendi, impediendi, moram afferre oportere, quominus de repub. quamprimum ad senatum referri, S. Q. C. fieri possit: qui impedierit, eum senatum existimare contra remp. fecisse. Si quis huic S. C. intercesserit, senatui placere, auctoritatem perscribi, et de ea re ad senatum, populumque referri. Huic S. C. intercessit C. Caelius, L. Vicinius, P. Cornelius, C. Vibius Pansa. Item senatui placere de militibus, qui in exercitu C. Caesaris sunt, qui eorum stipendia emerita, caussas, quibus de caussis missi fieri debeant, habeant, ad hunc ordinem referri, ut eorum ratio habeatur, caussaeque cognoscantur. Si quis huic S. C. intercesserit, senatui placere, auctoritatem perscribi, et de ea re ad senatum, populumque referri. Huic S. C. intercessit C. Coelius, C. Pansa, tribuni plebis, itemque Senatui placere, in Ciliciam provinciam, inque VIII. reliquas provincias, quas praetorii pro praetore obtinerent, eos, qui praetores fuerunt, neque in provincia cum im-

perio fuerunt, quos eorum ex S. C. cum imperio in provincias pro praetore mitti oporteret, eos sortito in provincias mitti placere: si ex eo numero, quos S. C. in provincias ire oporteret, ad numerum non essent, qui in eas partes provincias proficiscerentur; tum, uti quodque collegium primum praetorem fuisset, neque in provincias profecti essent, ita sorte in provincias proficiscerentur: si ad numerum ii non essent, tunc deinceps proximi cujusque collegii, qui praetores fuissent, neque in provincias profecti essent in sortem coniicerentur: quoad is numerus effectus esset, quem ad numerum in provincias mitti oporteret: si quis huic S. C. intercessisset, auctoritas prescriberetur. Huic S. C. intercessit C. Coelius, C. Pansa tribuni plebis. Illa praeterea Cn. Pompeii sunt animadversa, quae maxime confidentiam attulerunt hominibus; ut diceret, se ante Kalend. Mart. non posse sine injuria de provinciis Caesaris statuere; post Kalend. Mart. se non dubitaturum. Quum interrogaretur, si qui tum intercederent dixit, hoc nihil interesse, utrum Caesar senatui dicto audiens futurus non esset, an pararet, qui senatum decernere non pateretur. Quid si, inquit alius, et consul esse, et exercitum habere volet? At ille, quam clementer: quid, si filius meus fustem mihi impingere volet? His vocibus, ut existimarent homines Pompejo cum Caesare esse negotium, effecit; itaque jam, ut video, alterutram ad conditionem descendere vult Caesar, ut aut maneat, neque hoc anno sui ratio habeatur: aut, si designari poterit, decedat. Curio se contra eum totum parat, quid assequi possit, nescio; illud video, bene sentientem, etsi nihil effecerit, cadere non posse. Me tractat liberali-

ter, et mihi suo munere negotium imposuit; nam, si mihi non dedisset eas, quae ad ludos ei advectae erant Africanae, potuit supersederi, nunc, quando dare necesse est; velim tibi curae sit, quod a te semper petii, ut aliquid istinc bestiarum habeamus: Sittianamque syngrapham tibi commendo; libertum Philonem istuc misi, et Diogenem Graecum, quibus mandata, et literas ad te dedi; eos tibi, et rem, de qua misi, velim curae habeas, nam, quam vehementer ad me pertineat, in iis, quas tibi illi reddent, literis descripsi. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de Parthici belli rumore, et de Provinciis quid putet actum iri: addit actiones Curionis de agro Campano, de Ciceronis decessu. Affirmat, se officio suo satis esse facturum.

M. COELIUS M. T. CICERONI S. D. 8

SAne, quam literis C. Cassii, et Dejotari sumus commoti; nam Cassius eis Euphratem copias Parthorum esse scripsit: Dejotarus, profectas per Commagenem in provinciam nostram; ego quidem praecipuum metum, quod ad te attinebat, habui; qui scirem quam paratus ab exercitu esses, ne quod hic tumultus dignitati tuae periculum afferret. Nam de vita, si paratior ab exercitu esses, timuissem: nunc haec exiguitas copiarum, recessum, non dimicationem mihi tuam praesagiebat: hoc quo modo acciperent homines, quam probabilis necessitas futura esset, vereor etiam nunc, neque prius desinam formidare, quam tetigisse te Italiam

audiero. Sed de Parthorum transitu nuntii varios sermones excitarunt; alius enim, Pompejum mittendum; alius, ab urbe non removendum; alius, Caesarem cum suo exercitu; alius consules; nemo tamen, ex S. C. privatos. Consules autem, quia verentur, ne illud S. C. fiat, ut paludati exeant, et contumeliose praeter eos ad alium res transferatur, omnino senatum haberi nolunt: usque eo, ut parum diligentes in republica videantur; sed honeste, sive negligentia, sive inertia est, sive ille, quem proposui, metus, latet sub hac temperantiae existimatione, nolle provinciam. A te literae non venerunt: et, nisi Dejotari subsequutae essent, in eam opinionem Cassius venerat; quae diripuisset ipse, ut viderentur ab hoste vastata, finxisse bellum, et Arabas in provinciam immisisse, eosque Parthos esse, senatui renuntiasse. Quare tibi suadeo, quicunque est istic status rerum, diligenter, et caute perscribas; ne aut velificatus alicui dicaris, aut aliquid, quod referret scire, reticuisse. Nunc exitus est anni; nam ego has literas ad XIV. Kalend. Dec. scripsi; plane nihil video ante Kalend. Januar. agi posse; nosti Marcellum, quam tardus, et parum efficax sit, itemque Servium, quam cunctator. Cujusmodi putas hos esse? aut qui id, quod nolint, conficere posse, qui, quae cupiunt, tamen ita frigide agunt, ut nolle existimentur? Novis magistratibus autem, is Particum bellum erit, haec caussa primos menses occupabit, sin autem aut non erit istic bellum, aut tantum erit, ut vos, aut successores, parvis additis copiis, sustinere possint: Curionem video, se dupliciter jactaturum, primum; ut aliquid Caesari adimat: inde, ut aliquid Pompejo tri-

nuat, quodvis, quamlibet tenue munusculum. Paulus porro non humane de provincia loquitur; hujus cupiditati occursus est Furnius noster; plures suspicari non possum. Haec novi: alia quae possunt accidere, non cerno: multa tempus afferre, et praeparata multa scio: sed infra fines hos, quaecunque acciderint, verentur. Illud addo, actiones C. Curionis de agro Campano: de quo negant, Caesarem laborare, sed Pompejum valde, nolle, ne vacuus advenienti Caesari pateat. Quod ad tuum decessum attinet, illud tibi non possum polliceri, me curaturum, ut tibi succedatur: illud certe praestabo, ne quid amplius prorogetur. Tui consilii est, si tempus, si senatus cogitet, si honeste a nobis recusari non poterit, velisne perseverare: mei officii est meminisse, qua obtestatione decedens, mihi, ne paterer fieri, mandaris. Vale.

ARGUMENTUM.

Capita sunt hujus epistolae, de Appio a Dolabella accusato, de Ciceronis officio, de affinitate cum Dolabella jungenda, de Repub. Huic respondet epistola decimatertia libri secundi.

M. COELIUS M. T. CICERONI S. D. 9

NOn dubito, quin perlatum ad te sit, Appium a Dolabella reum factum; sanè quam non ea, qua existimaveram, invidia, neque enim stulte Appius, qui simul atque Dolabella accessit ad tribunal, introierat, in urbem, triumphique postulationem abjecerat, quo facto retudit sermones, paratiorque visus est, quam speraverat accusator. Is nunc in te maximam spem habet, scio, tibi eum non esse odio, quam

velis eum obligare, in tua manu est: cum quo simultates si tibi non fuissent, liberius tibi de tota re esset. Nunc si ad illam summam veritatem legitimum jus exegeris, cavendum tibi erit, ne parum simpliciter, et candide posuisse inimicitias videaris, in hanc partem porro tutum tibi erit, si quid volueris, gratificari; nemo enim necessitudine, et amicitia te deterritum ab officio dicet. Illud mihi occurrit, quod inter postulationem, et nominis delationem uxor a Dolabella discessit; quid mihi discedens mandaris, memini: quid ego tibi scripserim, te non arbitror oblitum; non est jam tempus plura narrandi. Unum illud monere te possum: si res tibi non displicebit; tamen hoc tempore nihil de tua voluntate ostendas; et expectes, quemadmodum exeat ex hac caussa: ne qua invidiosum tibi sit, si emanarit: porro significatio ulla si intercesserit, clarius quam deceat, aut expediat, fiat, neque ille tacere eam rem poterit, quae suae spei tam opportuna acciderit, quaeque in negotio conficiendo tanto illustrior erit: quum praesertim is sit, qui, si perniciosum sciret esse, loqui de hac re, vix tamen se contineret. Pompejus dicitur valde pro Appio laborare; ut etiam putent alterutrum de filiis ad te missurum, hic nos omnes absolvimus, et hercule confecta, omnia foeda, et inhonesta sunt. Consules autem habemus summa diligentia, adhuc S. C. nisi de feriis Latinis, nullum facere potuerunt. Curioni nostro tribunatus conglaciat, sed dici non potest, quo modo hic omnia jaceant, nisi ego cum tabernariis, et aquariis pugnarem, veternus civitatem occupasset. Si Parthi vos nihil calefaciunt, nos hic frigore frigescimus; tamen, quoquo modo hic omnia jaceant, potuit sine

Parthis. Bibulus in Amano nescio quid cohorticularum amisit ; hoc sic nunciatum est. Quod tibi supra scripsi, Curionem frigere: jam calet, nam ferventissime concerpitur : levissime enim, quia de intercalando non obtinuerat, transfugit ad populum, et pro Caesare loqui caepit, legemque viariam non dissimilem agrariae Rulli, et alimentariam, quas jubet aediles metiri, jactavit, hoc nondum feccrat, quum priorem epistolae partem scripsi. Amabo te, si quid, quod opus fuerit, Appio facies, ponito me in gratiam. De Dolabella integrum tibi reserves, suadeo, et huic rei, de qua loquor, et dignitati tuae, equitatisque opinioni hoc ita facere expedit. Turpe tibi erit, pantheras Graecas me non habere. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de belli Parthici periculo, de Cornificii nuptiis, de Valeriae divortio, de Ocellae adulterio.

M. COELIUS M. T. CICERONI S. D. 10

QUam cito tu istinc decedere cupias, nescio : ego quidem eo magis, quo adhuc felicius rem gessisti, dum istic eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc risum meum metus aliquis perturbet. Breviores has literas properanti publicanorum tabellario subito dedi : tuo liberto pluribus verbis scriptas pridie dederam. Res autem novae nullae sane acciderunt ; nisi haec vis tibi scribi, quae certe vis. Cornificius adolescens Orestillae filiam sibi despondit. Paula Valeria, soror Triarii, divortium sine caussa, quo die vir e provincia venturus erat, fecit,

nuptura est D. Bruto, nondum retulerat. Multa in hoc genere incredibilia, te absente, acciderunt. Ser. Ocella nemini persuasisset, se moechum esse, nisi triduo his deprensus esset; quaeris ubi? ubi hercules ego minime vellem; relinquo tibi, quod ab aliis quaeras, neque enim displicet mihi, imperatorem singulos percunctari, cum qua sit aliquis deprehensus. Vale.

ARGUMENTUM.

Supplicationes Ciceroni a Senatu decretas significat pro re in Provincia bene gesta; et quae fuerit cujusque vel sententia, vel voluntas docet; adscribit etiam de Rep.

M. COELIUS M. T. CICERONI S. D. 11

NOn diu, sed acriter nos tuae supplicationes torserunt, incideramus enim in difficilem nodum. Nam Curio, tui cupidissimus, cui omnibus rationibus comitiales eripiebantur, negabat, se ullo modo pati posse, decerni supplicationes; ne, si quid furore Pauli adeptus esset boni, sua culpa videretur amisisse, et praevaricator caussae publicae existimaretur. Itaque ad pactionem descendimus: et confirmarunt consules, se his supplicationibus in hunc annum non usuros. Plane, quod utrisque consulibus gratias agas est: Paulo magis certe; nam Marcellus, sic respondit ei, spem in istis supplicationibus non habere: Paulus, se omnino in hunc annum non edicturum. Renuntiatum nobis erat Hirrum diutius dicturum, prendimus eum: non modo fecit, sed, quum de hostibus ageretur, non posset rem impedire, si, ut numeraretur, postularet, tacuit: tantum Catoni assensus est, qui de te et loquutus honorifice,

non decrerat supplicationes. Tertius ad hos Favonius accessit; quare pro cujusque natura, et instituto gratiae sunt agendae: his, quod tantum voluntatem ostenderunt pro sententia, quum impedire possent, non pugnarunt: Curioni vero, quod de suarum actionum cursu tua caussa deflexi. Nam Furnius, et Lentulus, ut debuerunt, quasi eorum res esset, una nobiscum circummierunt, et laborarunt. Balbi quoque Cornelii operam, et sedulitatem laudare possum; nam cum Curione vehementer loquutus est: et eum, si aliter fecisset, injuriam Caesari facturum dixit: tum ejus fidem in suspicionem adduxit. Decrerant, qui inique transigi volebant, Domitii, Scipiones; quibus hac re ad intercessionem evocandam interpellantibus, venustissime Curio respondit, se eo libentius non intercedere, quod quosdam qui decernerent, videret confici nolle. Quod ad rempublicam attinet, in unam caussam omnis contentio conjecta est: de provinciis inquam adhuc est, incubuisse cum senatu Pompejus videtur, ut Caesar ante id. Nov. decedat. Curio omnia potius subire constituit, quam id pati: ceteras suas abjecit actiones. Nostri porro, quos tu bene nosti, ad extremum certamen rem deducere non audent, scena rei totius haec. Pompejus, tanquam Caesarem non impugnet, sed, quod illi aequum putet, constituat, ait, Curionem quaerere discordias; valde autem non vult, et plane timet, Caesarem consulem designari prius, quam exercitum, et Provinciam tradiderit. Accipitur satis male a Curione: et totus ejus secundus consulatus exagitatur; hoc tibi dico: si omnibus rebus prement Curionem, Caesar defendetur: intercessorem si (quod videntur) reformidabunt, Caesar, quoad volet, manebit. Quam

quisque sententiam dixerit, in commentario est rerum urbanarum, et quo tu, quae digna sunt, selige: multa transi, in primis ludorum explosiones, et funerum, et ceterarum ineptiarum plura habet inutilia. Denique malo in hanc partem errare, ut, quae non desideras, audias, quam quidquam, quod opus est, praetermittatur. Tibi curae fuisse de Sittiano negotio, gaudeo: sed, quando suspicaris minus certa fide eos tibi visos, tanquam procurator sic agas, rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de affinitate Dolabellae: de Curionis intercessione, et de Provinciis, quid actum sit, significat, et de Hortensii praesenti jam morte nuntiat.

M. COELIUS M. T. CICERONI S. D. 12

GRatulor tibi affinitate viri medius fidius optimi, nam hoc ego de illo existimo, cetera porro, quibus adhuc ille sibi parum utilis fuit, et aetate jam sunt decursa, et consuetudine, atque auctoritate tua, et pudore Tulliae, si qua restabunt, confido celeriter sublatum iri; non est enim pugnax in vitiis, neque habes ad id, quod melius sit, intelligendum, deinde, quod maximum est, ego illum valde amo. Vides, Cicero, Curionem nostrum lautum intercessionis de provinciis exitum habuisse? nam quum de intercessione referretur: quae relatio fiebat ex S. C. primaque M. Marcelli sententia pronuntiata esset, qui agendum cum tribunis pleb. censebat: frequens senatus in alia omnia iit. Stomacho est scilicet Pompejus Magnus nunc ita languenti, ut vix id, quod sibi placeat, reperiat, transierant illuc, ut ratio esset ejus ha-

benda, qui neque exercitum, neque provincias traderet. Quemadmodum hoc Pompejus laturus sit, quum cognoscat, quidnam reipub. futurum sit, si aut non possit, aut non curet, vos senes divites videritis. Q. Hortensius, quum has literas scripsi, animam agebat. Vale.

ARGUMENTUM.

Queritur de Appi Claudii injuriis.

M. COELIUS M. T. CICERONI S. D. 13

PUdet me tibi confiteri, et queri de Appii, hominis ingratissimi, injuriis; qui me odisse, quia magna mihi debebat beneficia, coepit: et quum homo avarus, ut ea solveret, sibi imperare non posset, occultum bellum mihi indixi, ita occultum tamen, ut multi mihi renuntiarent, et ipse facile animadverterem, male eum de me cogitare. Posteaquam vero comperi, eum collegium tentasse, deinde aperte cum quibusdam loquutum, cum L. Domitio, ut nunc est, mihi inimicissimo homine, deliberare, velle hoc munusculum deferre Cn. Pompejo: ipsum reprehenderem, et ab eo deprecarer injuriam, quem vitam mihi debere putarem, impetrare a me non potui, quid ergo est? tum, quasi aliquid, amicis, qui testes erant meorum in illum meritorum, loquutus sum, post aquam illum, ne cui satisfaceret quidem, me dignum habere sensi: malui collegae ejus, homini alienissimo mihi, et propter amicitiam tuam non aequissimo, me obligare, quam illius simiae vultum subire. Id postquam resciit, excanduit, et me caussam inimicitiarum quaerere clamitavit; ut, si mihi in pecunia minus satisfecisset, per hanc speciem simultatis eum consectarer. Postea non destitit accersere palam

Servium accusatorem, inire cum Domitio consilia: quibus cum parum procederet, ut nulla lege mihi ponerent accusatorem: compellari ea lege me voluerunt, qua dicere non poterant. Insolentissimi homines summis Circensibus ludis meis postulandum me lege Scatinia curant. Vix hoc erat Pola eloquutus, quum ego Appium censorem eadem lege postulavi, quod melius caderet, nihil vidi, nam sic est a populo, et non infimo quoque approbatum, ut majorem Appio dolorem fama, quam postulatio attulerit. Praeterea coepi sacellum, in domo quod est, ab eo petere. Conturbat me mora servi hujus, qui tibi literas attulit, nam acceptis prioribus literis, amplius quadraginta mansit. Quid tibi scribam, nescio. Scis Domitio diem timori esse: exspecto te valde, et quamprimum videre cupio. A te peto, ut meas injurias proinde doleas, ut me existimas et dolere, et ulcisci tuas solere. Vale.

ARGUMENTUM.

Haec epistola multa complectitur, de L. Domitii Ahenobarbi repulsa in Auguratu, de Saturnino ab Cn. Domitio Calvino accusato, de Pompeii, Caesarisque discordia, de Appii ad corrigendam civitatem ridicula diligentia.

M. COELIUS M. T. CICERONI S. D.

14

TAnti non fuit Arsacen capere, Seleuciam expugnare, ut earum rerum, quae hic gestae sunt, spectaculo careres; nunquam tibi oculi doluissent, si in repulsa Domitii vultum vidisses; magna illa comitia fuerunt, et plane studia ex partium sensu apparuerunt: perpauci, necessitudinem sequuti: officium praestiterunt. Itaque mihi est Domitius inimicissimus: ut ne familiarem quidem suum quemquam tam oderit, quam me: atque eo magis, quod per injuriam sibi putat ereptum, cujus ego auctor fuerim; nunc furit tam gavisos homines suum dolorem, unumque me studiosiorem Antonii: nam Cn. Saturninum adolescentem ipse Cn. Domitius reum fecit sanequam superiore a vita invidiosum; quod judicium nunc in expectatione est, etiam in bona spe, post Sext. Peducaei absolutionem. De summa republ. saepe tibi scripsi, me etiamnum pacem non videre: et quo propius ea contentio, quam fieri necesse est, accedit, eo clarius id periculum apparet. Propositum hoc est, de quo, qui rerum potiuntur, sunt dimicaturi, quod Cn. Pompejus constituit non pati C. Caesarem consulem aliter fieri, nisi exercitum, et provincias tradiderit: Caesari autem persuasum est, se salvum esse non posse, si ab

exercitu recesserit; fert illam tamen conditionem, ut ambo exercitus tradant. Sic illi amores, et invidiosa conjunctio non ad occultam recedit obtrectationem, sed ad bellum se erumpit, neque mearum rerum quid consilii capiam, reperio, neque dubito, quin te quoque haec deliberatio sit perturbatura, nam mihi cum hominibus his et gratia, et necessitudo est, tum caussam illam, non homines odi. Illud te non arbitror fugere, quin homines in dissensione domestica debeant, quamdiu civiliter sine armis certetur, honestiorem sequi partem; ubi ad bellum, et castra ventum sit, firmiorem; et id melius statuere, quod totius sit. In hac discordia video, Cn. Pompejum, senatum, quique res judicant, secum habiturum; ad Caesarem omnes, qui cum timore, aut mala spe vivant, accessuros; exercitum conferendum non esse, omnino sat spatii sit ad considerandas utriusque copias, et ad eligendam partem. Prope oblitus sum, quod maxime fuit scribendum. Scis Appium censorem hic ostenta facere? de signis, et tabulis, de agri modo, de aere alieno acerrime agere? Persuasum est ei, censuram lomentum, aut nitrum esse. Errare mihi videtur, nam dum sordes eluere vult, venas sibi omnes, et viscera aperit. Curre per Deos, atque homines, et quam primum haec risum veni: legis Scatiniae judicium apud Drusum fieri: Appium de tabulis, et signis agere, crede mihi, est properandum. Curio noster sapienter id, quod remisit de stipendio Pompeii, fecisse existimatur: ad summam quaeris, quid putem futurum? si alteruter eorum ad Parthicum bellum non eat, video magnas impendere discordias: quas ferrum, et vis judicabit, uterque et animo, et

copiis est paratus : si sine summo periculo fieri posset, magnum, et jucundum tibi fortuna spectaculum parabat. Vale.

ARGUMENTUM.

Pompejum vituperat, Caesarem laudat: addit de cupiditate sua conveniendi, et alloquendi Ciceronis, et de itinere ad Alpes.

M. COELIUS M. T. CICERONI S. D. 15

Ecquando tu hominem ineptiorem, quamquum Cn. Pompejum, vidisti, qui tantas turbas, qui tam nugax esset, commorit? ecquem autem Caesare nostro acriorem in rebus gerendis, eodem in victoria temperatiorem aut legisti, aut audisti? Quid est? nunc tibi nostri milites, qui durissimis, et frigidissimis locis, teterrima hieme, bellum ambulando confecerunt, malis orbiculatis esse pasti videntur; quid? jam, inquis gloriose omnia, si scias, quam sollicitus sum; tum hanc meam gloriam, quae ad me nihil pertinet, derideas : quae tibi exponere, nisi coram, non possum : idque celeriter fore spero : nam me, quum expulisset ex Italia Pompejum, constituit ad urbem vocare : id quod jam existimo confectum : nisi maluit Pompejum Brundusii circumsedere. Peream, si minima caussa est properandi isto mihi, quod te videre, et omnia intima conferre discupio, habeo autem quam multa, hui vereor (quod solet fieri) ne quum te videro, omnia obliviscar. Sed tamen quodnam ob scelus iter mihi necessarium retro ad Alpes versus incidit? adeo quod Intemelii in armis sunt : neque de magna caussa. Bellienus, verna

Demetrii, qui ibi cum praesidio erat, Domitium quemdam, nobilem illic Caesaris hospitem, a contraria factione nummis acceptis comprehendit, et strangulavit: civitas ad arma iit, eo nunc cohortibus mihi per nives eundum est. Usquequaque, inquis, se Domitii mali dant. Vellem quidem Venere prognatus tantum animi habuisset in vestro Domitio, quantum ipse catenatus in hoc habuit. Ciceroni F. S. D. Vale.

ARGUMENTUM.

Pulso ex Italia Pompejo, suadet Ciceroni Caelius, ne afflictam fortunam sequatur, consulitque, ut in aliquem locum a bello vacuum se recipiat. Suasio est ab utili contra honestum; nam esse cum Pompejo Resp. videbatur. Rescribit huic Cicero libro 2. epist. 16.

M. COELIUS M. T. CICERONI S. D. 16

EXanimatus sum tuis literis, quibus te nihil nisi triste cogitare ostendisti: neque id, quid esset, perscripsisti: neque non tamen, quale esset, quod cogitares, aperuisti, has ad te illico literas scripsi. Per fortunas tuas, Cicero, per liberos te oro, et obsecro, ne quid gravius de salute, et incolumitate tua consulas, nam Deos, hominesque, amicitiamque nostram testificor, me neque temere tibi praedixisse, neque temere monuisse: sed, postquam Caesarem convenerim, sententiamque ejus, qualis futura esset, parta victoria, cognoverim, te certiorem fecisse. Si existimas eandem rationem fore Caesari in dimittendis adversariis, et conditionibus ferendis erras; nihil, nisi atrox,

et saevum, cogitat, atque etiam loquitur, iratus senatui exiit: his intercessionibus plane incitatus est, non mehercule erit deprecationi locus. Quare, si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuae reliquae tibi curae sunt; si aliquid apud te nos, si vir optimus gener tuus valet (quorum fortunas non debes velle conturbare) sequere eam caussam, in cujus victoria salus nostra est; ne aut odisse, aut relinquere cogamur; aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus. Denique illud cogita; quod offensae fuerit, in ista cunctatione te prius subiisse, nunc te contra victorem facere, quem dubiis rebus laedere noluisti, et ad eos fugatos accedere, quos resistentes sequi nolueris, summae stultitiae est. Vide ne, dum pudet te parum optimatem esse, parum diligenter, quid optimum sit, eligas. Quod si totum tibi persuadere non possum, saltem, dum, quid de Hispaniis agamus, scitur, expecta: quas tibi nuncio adventu Caesaris fore nostras, quam isti spem habeant amissis Hispaniis, nescio. Quod porro tuum consilium sit ad desperatos accedere, non medius fidius reperio hoc, quod tu non dicendo, mihi significasti, Caesar audierat: ac, simul atque, ave, mihi dixit, statim, quid de te audisset, exposuit; negavi me scire: sed tamen ab eo petii, ut ad te literas mitteret, quibus maxime ad remanendum commoveri posses, me secum in Hispaniam ducit, nam, nisi ita faceret, ego prius, quam ad urbem accederem, ubicumque esses, ad te percurrissem, et hoc a te praesens contendissem, atque omni vi te retinuissem. Etiam, atque etiam, mi Cicero, cogita, ne te, tuosque omnes funditus evertas, ne te sciens, prudensque eo de-

mittas, unde exitum vides nullum esse. Quod si te aut voces optimatum commovent, aut non nullorum hominum insolentiam, et jactationem ferre non potes; eligas, censeo, aliquod oppidum vacuum a bello, dum haec decernuntur, quae jam erunt confecta. Id si feceris, et ego te sapienter fecisse judicabo, et Caesarem non offendes. Vale.

ARGUMENTUM.

Quaeritur, se Curionis amore, Apii odio ab optima mente descivisse, et Caesaris parte potius, quam Pompeii secutum esse: cujus re culpam partim in fortunam, quod in Hispania fuerit, quo tempore Cicero ad Pompejum in Graeciam profectus est: partim etiam in Ciceronem ipsum confert; postremo, quid moliatur, exponit.

M. COELIUS M. T. CICERONI S. D. 17

ERgo me potius in Hispania fuisse, quam Formiis, tum, quum tu profectus es ad Pompejum? quod utinam aut Ap. Claudius in ista parte, aut C. Curio: cujus amicitia me paulatim in hanc perditam caussam imposuit: nam mihi sentio bonam mentem iracundia, et amore ablatam. Tu porro, quum ad te, proficiscens, noctu Ariminum venissem, dum mihi pacis mandata das ad Caesarem, et mirificum civem agis, amici officium neglexisti, neque mihi consuluisti. Neque haec dico, quod diffidam hic caussae: sed, crede mihi, perire satius est, quam hos videre. Quod si timor vestrae crudelitatis non esset, ejecti jam pridem hinc essemus; nam hic nunc, praeter foeneratores paucos, nec homo, nec ordo quisquam est, nisi

Pompejanus ; ecquidem jam effeci, ut maxime plebs, et qui antea noster fuit, populus, vester esset. Cur hoc, inquis ? immo reliqua exspecta : vos invitos vincere coegero : irritavi in me Catonem, vos dormitis, nec haec adhuc mihi videmini intelligere, qua nos pateamus, et qua simus imbecilli, atque hoc nullius praemii spe faciam : sed quod apud me plurimum solet valere, doloris, atque indignitatis caussa. Quid istic facitis ? praelium expectatis, quod firmissimum est ? vestras copias non novi : nostri valde depugnare, et facile algere, et esurire consuerunt, Vale.

LIBER IX.

ARGUMENTUM.

Adventum cupit Varronis, quod in ejus, librorumque consuetudine omnem spem reposuerit leniendi doloris, quem ex afflicta Republica capiebat.

M. T. C. TERENTIO VARRONI S. D.

1

Ex iis literis, quas Atticus a te missas mihi legit, quid ageres, et ubi esses, cognovi: quando autem te visuri essemus, nihil sane ex eisdem literis potui suspicari, in spem tamen venio, appropinquare tuum adventum: qui mihi utinam solatio sit: etsi tot, tantisque rebus urgemur, ut nullam allevationem quisquam non stultissimus sperare debeat. Sed tamen aut tu potes me, aut ego te fortasse aliqua re juvare; scito enim, me, posteaquam in urbem venerim, rediisse cum veteribus amicis (id est cum libris nostris) in gratiam, etsi non idcirco eorum usum dimiseram, quod iis succenserem, sed quod eorum me suppedebat: videbar enim mihi, quum me in res turbulentissimas, infidelissimis sociis, demisissem, praeceptis illorum non satis paruisse; ignoscunt mihi, et revocant in consuetudinem pristinam, teque; quod in ea permanseris, sapientiorem, quam me, dicunt fuisse. Quamobrem, quando placatis his utor, videor sperare debere, si te viderim, et ea, quae premant, et ea, quae impendeant, me facile transiturum. Quamobrem; sive in Tusculano, sive in Cumano adesse placebit, sive

(quod minime velim) Romae ; dummodo simul simus, perficiam profecto, ut id utrique nostrum commodissimum esse videatur. Vale.

ARGUMENTUM.

Diutius retentae epistolae caussam exponit. Deinde suadet, sibique ita statutum affirmat, ut hominum frequentiam vitet, dum gratulatio ob Africanae victoriae nuntium defervescat: suumque juvandae quoquo modo Reip. desiderium declarat.

M. T. C. VARRONI S. D. 2

Caninius, idem tuus, et idem noster, quum ad me nuper vesperi venisset, et se postridie mane ad te turum esse dixisset: dixi, ei me daturum aliquid mane, et tu peteret, rogavi, conscripsi epistolam noctu: nec ille ad me rediit, oblitum credidi; attamen eam ipsam epistolam misissem per meos, nisi audissem ex eodem, postridie te mane e Tusculano exiturum. At tibi repente paucis post diebus, quum minime expectarem, venit ad me Caninius mane; proficisci ad te statim, dixit, etsi erat
σωλος
illa epistola, praesertim tantis postea novis rebus allatis: tamen perire meam lucubrationem nolui, et eam ipsam Caninio dedi, sed cum eo, et homine docto, et amantissimo tui, loquutus ea sum, quae pertulisse illum ad te existimo, tibi autem idem consilii do, quod mihimetipsi; ut videmus oculos hominum, si linguas minus facile possumus, qui enim victoria se afferunt, quasi victos nos intuentur: qui autem victos esse nostros moleste ferunt, nos dolent vivere. Quae res fortasse cur, quum haec in urbe sint, non absim, quemadmodum

tu. Tu enim ipse, qui et me, et alios prudentia vincis, omnia, credo, vidisti: nihil omnino te fefellit. Quis est tam lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat? nusquam incurrat! Ac mihi quidem jampridem venit in mentem, bellum esse, aliquo exire, ut ea, quae agebantur, nec viderem, nec audirem, sed calumniabar ipse: putabam, qui obviam mihi venisset, ut cuique commodum esset, suspicaturum, aut dicturum etiam si non suspicaretur. Hic aut metuit, et ea re fugit; aut aliquid cogitat, et habet navem paratam. Denique, levissime qui suspicaretur, et qui fortasse me novisset optime, putaret, me idcirco discedere, quod quosdam homines oculi mei ferre non possent. Haec ego suspicans, adhuc Romae maneo: et tamen
λεληθοτος
consuetudo diurna callum jam obduxit stomacho meo. Habes rationem mei consilii: tibi igitur haec. Censeo latendum tantisper ibidem, dum defervescat haec gratulatio, et simul dum audiamus, quemadmodum negotium confectum sit: confectum enim esse existimo, magni autem intererit, qui fuerit victoris animus, qui exitus rerum, quanquam, quo me conjectura ducat, habeo; sed expecto tamen, te vero nolo, nisi ipse rumor jam raucus erit factus, ad Bajas venire; erit enim nobis honestius etiam, quum hinc discesserrimus, videri venisse in illa loca ploratum potius, quam natatum. Sed haec tu melius: modo stet nobis illud, una vivere in studiis nostris, a quibus antea delectationem modo petebamus, nunc vero etiam salutem: non deesse, si quis adhibere volet, non modo, ut architectos, verum etiam ut fabros ad aedificandum rempub. potius libenter accurrere: sin

nemo utetur opera, tamen et scribere, et legere

πολιτειας;

et si minus in curia, atque in foro, at in literis, et libris, ut doctissimi veteres fecerunt, navare reipublicae, et de moribus, ac legibus quaerere. Mihi haec videntur, tu quid sis acturus, et quid tibi placeat, pergratum erit, si ad me scripseris.

A R G U M E N T U M.

Scribit, se iturum ad Varronem: sed homines reprehensuros dicit, si, cum Resp. sit miserrima, ipsi ab Urbe absint, et in villis otio fruantur; se tamen eorum inscitiam negligere, et in studiis omnino cum Varrone victurum.

M. T. C. VARRONI S. D. 3

ETsi, quid scriberem, non habebam; tamen Caninio ad se eunti non potui nihil dare, quid ergo potissimum scribam? quod velle te puto, cito me ad te esse venturum. Etsi vide, quaeso, satisne rectum sit, nos, hoc tanto incendio civitatis, in istis locis esse, dabimus sermonem iis, qui nesciunt, nobis, quocumque in loco simus, eundem cultum, eundem victum esse; quid refert? tamen in sermonem inciderimus; valde id, credo, laborandum est, ne, quum omnes in omni genere et scelerum, et flagitiorum volutentur, nostra nobiscum, aut inter nos cessatio vituperetur; ego vero, neglecta barbarorum inscitia, te persequar, quamvis enim haec sint misera, quae sunt miserrima; tamen artes nostrae nescio quo modo nunc uberiores fructus ferre videntur, quam olim ferebant: sive quia nulla nunc in re alia acquiescimus;

sive quod gravitas morbi facit, ut medicinae egeamus, eaque nunc appareat, cujus vim non sentiebamus, quum valebamus. Sed quid ego haec ad te, cujus domi nascuntur;

γλαυκ ως Αθηνας

nihil scilicet, nisi ut, rescribens aliquid, me expectares, sic igitur facies. Vale.

A R G U M E N T U M.

De Varronis adventu ex Diodori philosophi sententia jocatur; nam in libro de Fato Diodori opinionem improbans, Chrysippo assentitur.

M. T. C. VARRONI S. D. 4

Περι δυνατων me scito

κατα Διοδορον κρινων,

quapropter, si venturus es, scito, necesse esse te venire: sin autem non es,

των αδυνατων

est te venire, nunc vide, utra te

κρεσσω

magis delectet,

Χρυσιππεια

ne, an haec, quam noster Diodorus non concoquebat. Sed de his etiam rebus, otiosi quum erimus, loquemur; hoc etiam est

κατα Χρυσιππον δυνατον.

De Costio mihi gratum est: nam id etiam Attico mandaram. Tu si minus ad nos, nos accurremus ad te, si hortum in bibliotheca habes, nihil deerit. Vale.

ARGUMENTUM.

Probat et diem, quo conventuri sunt, et Varronis, suumque consilium, quod semel a Caesare victi, ab armis descesserint.

M. T. C. VARRONI S. D. 5

Mihi vero ad nonas bene maturum videtur fore, neque solum propter rempub. sed etiam propter anni tempus; quare diem istum probo: itaque eundem ipse sequar. Consilii nostri, ne si eos quidem, qui id sequuti non sunt, non poeniteret, nobis poenitendum putarem, sequuti enim sumus non spem, sed officium: reliquimus autem non officium, sed desperationem: ita verecundiores fuimus, quam qui se domo non commovebant: saniores, quam qui, amissis opibus, domum non reverterunt; sed nihil minus fero, quam severitatem otiosorum: et quoquo modo res se habet, magis illos vereor, qui in bello occiderunt, quam hos curo, quibus non satisfacimus, quia vivimus. Mihi si spatium fuerit in Tusculanum ante nonas veniendi, istic te videbo: sin minus, persequar in Cumanum; et ante te certiorem faciam, ut levatio parata sit. Vale.

ARGUMENTUM.

Nuntiat Caesaris adventum; et belli civilis caussam in Pompejum potius, quam in Caesarem confert: Varronem autem laudat, quod se ab armis ad studia, quasi a tempestate in portum contulerit.

M. T. C. VARRONI S. D. 6

Caninius noster me tuis verbis admonuit, ut scriberem ad te, si quid esset quod putarem, te scire oportere. Est igitur adventus in exspe-

ctatione: neque tu id ignoras; sed tamen, quum ille scripsisset, ut opinor, se in Alsiense venturum, scripserunt ad eum sui, ne id faceret: multos ei molestos fore, ipsumque multis; Ostiae, videri commodius, eum exire posse, id ego non intelligebam, quid interesset; sed tamen Hirtius mihi dixit, et se ad eum, et Balbum, et Oppium scripsisse, ut ita faceret, homines, ut cognovi, amantes tui. Hoc ego idcirco nosse te volui, ut scires, hospitium tibi ubi parares, vel potius utrobique: quid enim ille facturus, incertum est, et simul ostentavi tibi, me istis esse familiarem, et consiliis eorum interesse; quod ego cur melius, nihil video. NON enim est idem, ferre, si quid ferendum est: et probare, si quid probandum non est: etsi, quid non probem quidem, nescio, praeter initia rerum; nam haec in voluntate fuerunt, vidi enim (nam tu haberas) nostros amicos cupere bellum; hunc autem non tam cupere, quam non timere, ergo haec consilii fuerunt, reliqua necessaria, vincere autem aut hos, aut illos necesse est. Scio te semper mecum in luctu fuisse, quum videremus, quam illud ingens malum alterutrius, exercitus ex ducum interitu: tum vero, extremum malorum omnium esse civilis belli victoriam; quam quidem ego etiam illorum timebam, ad quos veneramus, crudeliter enim otiosis minabantur: eratque iis et tua invisa voluntas, et mea oratio: nunc vero si essent nostri potiti, valde intemperantes fuissent: erant enim nobis perirati, quasi quicquam de nostra salute decrevissemus, quod non idem illis censuissemus: aut quasi utilius reip. fuerit, eos etiam ad bestiarum auxilium confugere, quam vel mori, vel cum spe, si non

optima, at aliqua tamen, vivere. At in perturbata repub. vivimus, quis negat? sed haec viderint ii, qui nulla sibi subsidia ad omnes vitae status paraverunt. Huc enim ut venirem, superior longius, quam volui; fluxit oratio; cum enim te semper magnum hominem duxi, tum quod his tempestatibus es prope solus in portu, fructusque doctrinae percipis eos, qui maximi sunt, ut ea consideres, eaque tractes, quorum et usus, et delectatio est omnibus istorum et actis, et voluptatibus anteponenda. Equidem hos tuos Tusculanenses dies instar esse vitae puto: libenterque omnibus omnes opes concesserim, ut mihi liceat, vi nulla interpellante, isto modo vivere, quod nos quoque imitamur, ut possumus, et in nostris studiis libentissime conquiescimus. Quis enim hoc non dederit nobis; ut, quum opera nostra patria sive non possit uti, sive nolit, ad eam vitam revertamur, quam multi docti homines, fortasse non recte, sed tamen multi, etiam reip. praeponendam putaverunt? Quae igitur studia, magnorum hominum sententia, vacationem habent etiam publici muneris; iis, concedente republica, cur non abutamur? Sed plus facio, quam Caninius mandavit, is enim, si quid ego scirem, rogarat, quod tu nescires; ego tibi ea narro, quae tu melius scis, quam ipse, qui narro; faciam ergo illud, quod rogatus sum, ut eorum, quae temporis hujus sint, quae tua interesss audiero, ne quid ignores. Vale.

A R G U M E N T U M.

Maturum jam esse ait, ut ab Urbe discedat, et de Caesaris ex Africano bello redeuntis itinere, rumores quosdam nuntiat.

M. T. C. VARRONI S. D. 7

COEnabam apud Sejam, quum utrique nostrum redditae sunt te literae. Mihi vero jam maturum videtur; nam, quod antea a te calumniatus sum, indicabo malitiam meam; volebam prope alicubi esse te, si quid bonae salutis

σμυτο δν ερκομενω,

nunc, quando confecta sunt omnia, dubitandum non est, quin equis, viris; nam, ut audivi de Lucio Caesare filio, mecum ipse, *Quid hic mihi faciet patri?* Itaque non desino apud istos, qui nunc dominantur, coenitare; quid faciam? tempori serviendum est. Sed ridicula missa, praesertim quum sit nihil, quo rideamus.

Africa terribilis tremit, horrida terra, tumultu.

itaque nullum est αποπροηγμενος,

quod non verear. Sed quod quaeris, quando, qua, quo, nihil adhuc scimus: istuc ipsum de Baiis; nonnulli dubitant, an per Sardiniam veniat, illud enim adhuc praedium sum non inspexit: nec ullum habet deterius, sed tamen non contemnit, ego omnino magis arbitror per Siciliam: vel jam sciemus: adventat enim Dolabella, eum puto magistrum fore:

πολλοι μαθεται κρειττονις διδασκαλων.

Sed tamen, si sciam, quid tu constitueris, meum consilium accommodabo potissimum ad tuum, quare expecto tuas literas. Vale.

ARGUMENTUM.

Promiserat Varro, quosdam libros se esse in Ciceronis nomine editurum. Cicero nunc admonet eum promissi, missis quasi admonitoribus quatuor libris Academicis, quos Varroni dicavit.

M. T. C. VARRONI S. D. 8

ETsi munus flagitare, quamvis quis ostenderit, ne populus quidem solet, nisi concitatus: tamen ego expectatione promissi tui moveor, ut admoneam te, non ut flagitem; nisi autem ad te quatuor admonitores, non nimis verecundos, nosti enim profecto os ejus adolescentioris Academiae, ex ea igitur media excitatos misi; qui metuo, ne te forte flagitent: ego autem mandavi, ut rogarent; expectabam omnino jamdiu, meque sustinebam, ne ad te prius ipse quid scriberem, quam aliquid accepissem; ut possem te remunerari quam simillimo munere: sed, quum tu tardius faceres, id est (ut ego interpretor) diligentius: teneri non potui, quin conjunctionem studiorum, amorisque nostri, quo possem, literarum genere declararem. Feci igitur sermonem inter nos habitum in Cumano, quum esset una Pomponius; tibi dedi partes Antiochinas, quas a te probari, intellexisse mihi videbar; mihi sumpsi Philonis, puto fore, ut, quum legeris, mirere, id nos loquutos esse inter nos, quod nunquam loquuti sumus: sed nosti morem dialogorum. Posthac autem, mi Varro, quamplurima, si videbitur, et de nobis, et inter nos; sero fortasse, sed superiorum temporum fortuna reip. caussam sustineat: haec ipsi praestare debemus. Atque utinam quietis temporibus, atque aliquo, si non bono, at saltem certo sta-

tu civitatis, haec inter nos studia exercere possemus, quanquam tum quidem vel aliae quaepiam rationes honestas nobis et curas, et actiones darent, nunc autem quid est, sine his cur vivere velimus? mihi vero cum his ipsis vix: his autem detractis, ne vix quidem. Sed haec coram, et saepius: migrationem, et emptionem feliciter evenire volo, tuumque in ea re consilium probo. Cura, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Suadet Dolabella gener Ciceronis, ut aut Caesaris partes sequatur, aut in aliquam civitatem a bello vacuam se recipiat, quod idem Caelius fecerat. Vide epist. 16. lib. 8.

DOLABELLA M. T. CICERONI S. D. 9

SI vales, gaudeo, et ipse valeo; et Tullia nostra recte valet. Terentia minus belle habuit: sed certum scio, jam convaluisse eam; praeterea rectissime sunt apud te omnia. Etsi nullo tempore in suspicionem tibi debui venire, partium caussa potius, quam tua, tibi suadere, ut te aut cum Caesare, nobiscumque conjungeres, aut certe in otium referres: praecipue nunc, jam inclinata victoria, ne possum quidem in ullam aliam incidere opinionem, nisi in eam, in qua scilicet tua de re tibi suadere videar, quod pie tacere non possum. Tu autem, mi Cicero, sic haec accipies, sive probabuntur tibi, sive non probabuntur, ab optimo certe animo, ac deditissimo tibi et cogitata, et scripta esse judices. Animadvertis Cn. Pompejum nec nominis sui, nec rerum gestarum gloria, nec etiam regum, aut nationum clientelis, quas ostentare crebro solebat, esse tutum; et hoc

etiam, quod infimo cuique contigit, illi non posse contingere, ut honeste effugere possit, pulso Italia, amissis Hispaniis, capto exercitu veterano, circumvallato nunc denique: quod nescio, an ulli unquam nostro acciderit imperatori. Quamobrem quid aut ille sperare possit, aut tu, animum adverte pro tua prudentia, sic enim facillime, quod tibi utilissimum erit, consilii capies. Illud autem a te peto, ut, si jam ille evitaverit hoc periculum, et se abdiderit in classem, tu tuis rebus consulas, et aliquando tibi potius, quam cuivis, sis amicus; satisfactum est jam a te vel officio, vel familiaritati; satisfactum etiam partibus, et ei reipublicae, quam tu probabas, reliquum est, ubi nunc est respub. ibi simus potius, quam, dum illam veterem sequimur, simus in nulla. Quare velim, mi jucundissime Cicero, si forte Pompejus, pulsus his quoque locis, rursus alias regiones petere cogatur, ut tu te vel Athenas, vel in quamvis quietam recipias civitatem, quod si eris facturus, velim mihi scribas: ut ego, si ullo modo potero, ad te advolem. Quaecunque de tua dignitate ab imperatore erunt impetranda, qua est humanitate Caesar, facillimum erit ab eo tibi ipsi impetrare: et meas tamen preces apud eum non minimum auctoritatis habituras puto; erit tuae quoque fidei, et humanitatis curare, ut is tabellarius, quem ad te misi, reverti possit ad me, et a te mihi literas referat. Vale.

A R G U M E N T U M.

Quasi per jocum scribit, inter Niciam, et Vidium se judicem esse constitutum: et idem per jocum de P. Syllae morte quiddam scribit.

M. T. C. DOLABELLAE S. D. 10

Non sum ausus Salvio nostro nihil ad te literarum dare: nec mehercule habebam; quid scriberem, nisi te a me mirabiliter amari: de quo etiam nihil scribente me, te non dubitare certo scio. Omnino mihi magis literae sunt expectandae a te, quam a me tibi, nihil enim Romae geritur, quod te putem scire curare: nisi forte scire vis, me inter Niciam nostrum, et Vidium, judicem esse, profert alter, ut opinor, duobus versiculis expensum Niciae: alter Aristarchus hos

οβελιζω

ego, tanquam criticus antiquus, judicaturus sum, utrum sint

τȣ ποιητȣ an παρεμβεβλημένος.

Puto te nunc dicere: Oblitusne es igitur fungorum illorum, quos apud Niciam? et ingentium culinarum cum Sophia Septimae? Quid ergo? tu adeo mihi excussam severitatem veterem putas, ut ne in foro quidem reliquiae pristinae frontis appareant? sed tamen suavissimum

συμβιωτὴν

nostrum praestabo integellum; nec committam, ut, si ego eum condemnato, tu restituas: ne habeat Plancus Bursa, apud quem literas discat. Sed quid ago? quum mihi sit incertum, tranquillo ne sis animo, an, ut in bello, in aliqua majuscula cura, negotiove versere, labor longius. Quum igitur mihi erit exploratum,

te libenter esse risurum, scribam ad te pluribus, te tamen hoc scire volo, vehementer populum sollicitum fuisse de P. Syllae morte, antequam certum scierit, nunc quaerere desierunt, quomodo perierit, satis putant se scire, quod sciunt, ego ceteroqui animo aequo fero: unum vereor, ne hasta Caesaris refrixerit. Vale.

ARGUMENTUM.

Deplorat Tulliolae mortem: et in Dolabellae sermonibus plurimum sibi ait solatii futurum: quanquam jam eam Dolabella dimiserat; sed fingendum erat Ciceroni, temporis caussa; cum Dolabella apud Caesarem dominantem gratia plurimum valeret.

M. T. C. DOLABELLAE SUO
S. D. 11

VEl meo ipsius interitu mallem literas meas desiderares, quam eo casu, quo sum gravissime afflictus: quem ferrem certe moderatius, si te haberem, nam et oratio tua prudens, et amor erga me singularis multum levaret; sed quoniam brevi tempore, ut opinio nostra est, te sum visurus, ita me affectum offendes, ut multum a te possim juvari, non quo ita sim fractus, ut aut hominem me esse, oblitus sim; aut fortunae succubendum putem: sed tamen hilaritas illa nostra, et suavitas, quae te praeter ceteros delectabat, te erepta mihi omnis est: firmitatem tamen, et constantiam, si modo fuit aliquando in nobis, eandem cognosces, quam reliquisti. Quod scribis, praelia te mea caussa sustinere: non tam id laboro, ut, si qui mihi obtrectent, a te refutentur; quam intelligi cupio, (quod certo intelligitur) me a te amari,

quod ut facias, te etiam, atque etiam rogo: ignoscasque brevitati mearum literarum; nam et celeriter una futuros nos arbitror, et nondum satis confirmatus sum ad scribendum. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Dolabellae de Bajarum salubritate, et orationem pro Dejotaro Rege ad Caesarem habitam mittit.

M. T. C. DOLABELLAE S. D. 12

GRatulor Baiis nostris, siquidem, ut scribis, salubres repente factae sunt, nisi forte te amant, et tibi assentantur, et tamdiu, dum tu ades, sunt oblitae sui, quod quidem si ita est, minime miror, coelum etiam, et terras vim suam, si tibi ita conveniat, dimittere. Oratiunculam pro Dejotaro, quam requirebas, habebam mecum: quod non putaram: itaque eam tibi misi, velim sic legas, ut caussam tenuem, et inopem, nec scriptione magnopere dignam; sed ego hospiti veteri, et amico munusculum mittere volui levidense crasso filo, cujusmodi ipsius solent esse munera. Tu velim animo sapienti, fortique sis, ut tua moderatio, et gravitas aliorum infamet injuriam. Vale.

ARGUMENTUM.

Rogat Dolabellam, ut Suberino, et Planio reditum in patriam conficiat; eosque ita excusat, ut ostendat, casu quodam, et necessitate coactos Pompeii partes in Hispania fovisse.

M. T. C. DOLABELLAE S. D. 13

C. Suberinus Calenus et meus est familiaris, et Leptae nostri familiarissimi par necessarius; is quum vitandi belli caussa profectus esset in Hispaniam cum M. Varrone ante bellum, ut in ea provincia esset, in qua nemo nostrum, post Afranium superatum, bellum ullum fore putaret, incidit in ea ipsa mala, quae summo studio vitaverat: oppressus est enim bello repentino: quod bellum commotum a Scapula, ita postea confirmatum est a Pompejo, ut nulla ratione se ab illa miseria eripere posset. Eadem caussa fere est M. Planii Heredis, qui est item Calenus, Leptae nostri familiarissimus. Hosce igitur ambos sic tibi commendo, ut majore cura, studio, sollicitudine animi commendare non possim; volo ipsorum caussa: meque in eo vehementer et amicitia movet, et humanitas. Lepte vero quum ita laboraret, et ejus fortunae videantur in discrimen venire; non possum ego non aut proxime, atque ille, aut etiam aeque laborare. Quapropter, etsi saepe expertus sum quantum me amares: tamen sic velim tibi persuadeas, id me in hac re maxime judicaturum. Peto igitur a te, vel, si pateris, oro, ut homines miseros, et fortuna, quam vitare nemo potest, magis, quam culpa, calamitosos, conserves incolumes; velisque, per te me hoc muneris cum ipsis amicis hominibus, tum municipio Caleno, qui-

cum mihi magna necessitudo est, tum Leptae, quem omnibus antepono dare. Quod dicturus sum, puto equidem non valde ad rem pertinere, sed tamen nihil obest dicere; res familiaris alteri eorum valde exigua est, alteri vix equestris. Quapropter quando his Caesar vitam sua liberalitate concessit; nec est, quod iis praeterea magnopere possit adimi: reditum, si me tantum amas, quantum certe amas, hominibus confice; in quo nihil est praeter viam longam: quam idcirco non fugiunt, ut et vivant cum suis, et moriantur domi: quod tu enitare, contendasque, vel potius, ut perficias (posse enim te mihi persuasi) vehementer te etiam, atque etiam rogo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Dolabellam laudibus extollit: quia columnam in foro Caesari, quasi Deo, erectam everterat. Vide l. 14. ad Atticum, et Lactantium lib. 1. cap. 15.

M. T. C. DOLABELLAE COS.
S. D. 14

ETsi contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, satisque ea magnam laetitiam, voluptatemque capiebam: tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quod vulgo hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus; neminem conveni (convenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis caussa in haec loca conveniant; praeterea ex municipiis frequentes necessarii mei) quin omnes, quum te summis laudibus ad coelum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant enim, se dubitare; quin tu meis praeceptis, et consiliis obtemperans, praestantissimum te civem, et singularem con-

sulem praebeas. Quibus ego quanquam verissime possum respondere, te, quae facias tuo judicio, et tua sponte facere, nec cujusquam egere consilios; tamen neque plane assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis a meis consiliis profecta videatur, neque valde nego: sum enim avidior etiam, quam satis est, gloriae. Est tamen non alienum a dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni, regum regi, fuit honestum, habere aliquem in consiliis cupiendis Nestorem, mihi vero gloriosum, te juvenem consulem florere laudibus, quasi alumnum disciplinae meae. L. quidem Caesar, quum ad eum aegrotum Neapolim venissem, quanquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen ante, quam me plane salutavit. O mi Cicero inquit, gratulor tibi, quum tantum vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium valerem, jam salvi esse possemus. Dolabellae vero tuo et gratulor; et gratias ago: quem quidem, post te consulem, solum possumus vere consulem dicere, deinde multa de facto, ac de re gesta: tum nihil magnificentius, nihil praeclarius actum unquam, nihil reipub. salutaris, atque haec una vox omnium est. A te autem peto, ut me hanc quasi falsam haereditatem alienae gloriae sinas cernere, meque aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiare, quanquam, mi Dolabella, (haec enim jocatus sum) libentius omnes meas, si modo sunt aliquae meae laudes, ad te transfuderim, quam aliquam partem exhauserim ex tuis; nam cum te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti: tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil unquam in amore fuerit ardentius NIHIL est enim

(mihi crede) virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi, ut scis, M. Brutum, propter ejus summum ingenium, suavissimos mores, singularem probitatem, atque constantiam: tamen idibus Mart. tantum accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi jam pridem cumulatum esse videbatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quae erga te habebam posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse. Quare quid est, quod ego te horter, ut dignitati, et gloriae servias? proponam tibi claros viros; quod facere solent, qui hortantur? neminem habeo clariorem, quam te ipsum; te imitere oportet, tecum ipse certes, nec licet quidem tibi jam, tantis rebus gestis, non tui similem esse, quod quum ita sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est, contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa severitas animadversionis non invidiosa, sed etiam popularis esset, et cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuae; sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenii, atque consilii, legi enim concionem tuam: nihil illa sapientius, ita pedetentim, et gradatim tum accessus a te ad caussam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animadvertendi omnium concessu daret. Liberasti igitur et urbem periculo, et civitatem metu: neque solum ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum: quo facto intelligere debes, in te repositam esse rempub. tibique non modo tuendos, sed etiam ornandos esse illos viros, a quibus initium liberatis pro-

fectum est. Sed his de rebus coram plura propediem, ut spero. Tu, quoniam rempub. nosque conservas, fac, ut diligentissime teipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.

ARGUMENTUM.

Duabus Paeti epistolis respondet: priori, jure se ejus valetudine perturbatum, cujus et amorem in se, et ingenii festivitatem plurimi faciat; posteriori, nihil referre, utrum Romae sit, an Neapoli, cum Romae unius nutu regantur omnia: itaque se manere in sententia de domo Neapoli emenda, dicit.

M. T. C. PAPIRIO PAETO S. D. 15

DUabus tuis epistolis respondebo: uni, quam triduo ante acceperam a Zetho; alteri, quam attulerat Phileros tabellarius. Ex prioribus tuis literis intellexi, pergratam tibi esse curam meam valetudinis tuae; quam tibi perspectam esse gaudeo: sed, mihi crede, non perinde, ut est reapse, ex literis perspicere potuisti. Nam quum a satis multis (non enim possum aliter dicere) et coli me videam, et diligi; nemo est illorum omnium mihi te jucundior; nam quod me amas, quod id et jam pridem, et constanter facias, est id quidem magnum, atque haud scio, an maximum, sed tibi commune cum multis: quod tu ipse tam amandus es, tamque dulcis, tamque in omni genere jucundus, id est proprie tuum. Accedunt non Attici, sed falsiores, quam illi Atticorum, Romani veteres, atque urbani sales, ego autem (existimes licet quod lubet) mirifice capior facetiis, maxime nostratibus, praesertim

quum eas videam primum oblitas Latio, tum quum in urbem nostram est infusa peregrinitas: nunc vero etiam braccatis, et transalpinis nationibus, ut nullum veteris leporis vestigium appareat. Itaque te quum video, omnes mihi Granios, omnes Lucilios, vere ut dicam, Grassos quoque, et Laelios videre videor; moriar, si praeter te quemquam reliquum habeo, in quo possim imaginem antiquae, et vernaculae festivitatis agnoscere. Ad hos lepores quum amor erga me tantus accedat, miraris, me tanta perturbatione valetudinis tuae tam graviter exanimatum fuisse? Quod autem altera epistola purgas te non dissuasorem mihi emptionis Neapolitanae fuisse, sed auctorem commorationis urbanae: neque ego aliter accepi: intellexi tamen idem, quod his intelligo literis, non existimasse te, mihi licere, id quod ego arbitrabar, res has non omnino quidem, sed magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, et illa tempora: quid simile? ne mihi quidem ipsi tunc placebat, diutius abesse ab reipub. custodia, sedebamus enim in puppi, clavumque tenebamus: nunc autem vix est in sentina locus. An minus multa S. C. futura putas, si ego sim Neapoli? Romae quum sum, et urgeo forum, S. C. scribuntur apud amatorem tuum, familiarem meum, et quidem, quum in mentem venit, ponor meum ad scribendum; et ante audio S. C. in Armeniam, et Syriam esse perlatum, quod in meam sententiam factum esse dicatur, quam omnino mentionem ullam de ea re esse factami Atque hoc nolim me jocari putes; nam mih. scito jam a regibus ultimis allatas esse literas, buibus mihi gratias agaut, quod se mea sententia reges appellaverim; quos ego non modo

reges appellatos, sed omnino natos nesciebam. Quid ergo est? tamen quamdiu hic erit noster hic praefectus moribus, parebo auctoritati tuae: quum vero aberit, ad fungos me tuos conferam. Domum si habebo, in denos dies, singulos sumptuariae legis conferam, sin minus invenero, quod placeat, decrevi habitare apud te, scio enim, me nihil gratius tibi facere posse. Domum Sullanam desperabam jam, ut tibi proxime scripsi, sed tamen non abjeci; tu velim, ut scribis, cum fabris eam perspicias, si enim nihil est in parietibus, aut in tecto vitii, cetera mihi probabuntur. Vale.

ARGUMENTUM.

Ostendit primum, nihil a se praetermissum, ut Caesariorum sibi benevolentiam conciliaret: deinde, neque boni civis, neque sapientis hominis officium in se desiderari posse; postremo ad Papirii jocationes respoudet.

M. T. C. PAPIRIO PAETO S. D. 16

DElectaverunt me literae tuae: in quibus primum amavi amorem tuum, qui te ad scribendum incitavit, verentem, ne Silius suo nuntio aliquid mihi sollicitudinis attulisset, de quo et tu mihi antea scripseras, bis quidem eodem exemplo, facile ut intelligerem, te esse commotum: et ego tibi accurate rescripseram, ut quoquomodo, in tali re, atque tempore, aut liberarem te ista cura, aut certe levarem. Sed quando proximis quoque literis ostendis, quantae curae tibi sit ea res; sic, mi Paete, habeto, quicquid arte fieri potuerit (non enim

jam satis est consilio pugnare; artificium quoddam excogitandum est) sed tamen quicquid elaborari, aut effici potuerit ad istorum benevolentiam conciliandam, et colligendam, summo studio me consequutum esse: nec frustra ut arbitror: sic enim color, sic observor ab omnibus iis, qui a Caesare diliguntur, ut ab eis me amari putem; nam, etsi NON facile dijudicatur amor verus, et fictus, nisi aliquod incidat ejusmodi tempus, ut, quasi aurum igne, sic benevolentia fidelis periculo aliquo perspici possit: cetera sunt signa communia. Sed ego uno utor argumento, quamobrem me ex animo, vereque arbitrer diligi; quod et nostra fortuna ea est, et illorum, ut simulandi caussa non sit. De illo autem, quem penes est omnis potestas, nihil video, quod timeam, nisi quod omnia sunt incerta, quum a jure discessum est: nec praestari quicquam potest, quale futurum sit, quod positum est in alterius voluntate, ne dicam libidine. Sed tamen ejus ipsius nulla re a me offensus est animus, est enim adhibita in ea re ipsa summa a nobis moderatio, ut enim olim arbitrabar esse meum, libere loqui, cujus opera esset in civitate libertas; sic, ea nunc amissa, nihil loqui, quod offendat aut illius, aut eorum, qui ab illo diliguntur, voluntatem. Effugere autem si velim nonnullorum acute, aut facete dictorum offensionem, fama ingenii mihi est abjicienda; quod si id possem, non recusarem. Sed tamen ipse Caesar habet peracre judicium: et, ut Servius, frater tuus (quem litteratissimum fuisse judicio) facile diceret, hic versus Plauti non est, hic est, quod tritas haberet aures notandis generibus poeta-

rum, et consuetudine legendi: sic audio Caesarem, quum volumina jam confecerit

αποφθεγματων,

si quid afferatur ad eum pro meo, quod meum non sit, rejicere solere; quod eo nunc magis facit, quia vivunt mecum fero quotidie illius familiares. Incidunt autem in sermone vario multa, quae fortasse illis, quum dixi, nec illiterata, nec insulsa esse videantur. Haec ad illum cum reliquis actis perferuntur: ita enim ipse mandavit, sic fit, ut si quid praeterea de me audiat, non audiendum putet: quamobrem Oenomao tuo nihil utor, etsi posuisti joco versus Attianos, sed quae est invidia; aut quid nunc mihi invideri potest? Verum fac esse omnia; sic video philosophis placuisse, iis, qui mihi soli videntur vim virtutis tenere; NIHIL esse sapientis praestare, nisi culpam, qua videor mihi dupliciter carere: et quod ea senserim, quae rectissima fuerunt: et quod, quum viderem, praesidii non satis esse ad ea obtinenda, viribus certandum cum valentioribus non putarim, ergo in officio boni civis certe non sum reprehendendus. Reliquum est, ne quid stulte, ne quid temere dicam, faciamve contra potentes, id quoque puto esse sapientis. Cetera vero, quid quisque me dixisse dicat, aut quomodo ille accipiat, aut qua fide mecum vivant ii, qui me assidue colunt, et observant, praestare non possum; ita fit, ut et superiorum consiliorum conscientia, et praesentis temporis moderatione me consoler, et illam Attii similitudinem non modo jam ad invidiam, sed ad fortunam transferam: quam existimo levem, et imbecilam, ab animo fir-

mo, et gravi tanquam fluctum a saxo frangi oportere. Etenim, quum plena sint monumenta Graecorum, quemadmodum sapientissimi viri regna tulerint vel Athenis, vel Syracusis, quum servientibus suis civitatibus, fuerint ipsi quodam modo liberi: ego me non putem tueri meum statum sic posse, ut neque offendam animum cujusquam, nec frangam dignitatem meam? Nunc venio ad jocationes tuas: quando tu, secundum OEnomaum Attii, non ut olim solebat, Atellanum, sed, ut nunc fit, minum introduxisti; quem tu mihi Popilium, quem denarium narras? quam tyrotarichi patinam? facilitate mea ista ferebantur antea: nunc mutata res est. Hirtium ego, et Dolabellam dicendi discipulos habeo, coenandi magistros, puto enim te audisse (si forte ad vos omnia perferuntur) illos apud me declamitare, me apud illos coenitare. Tu autem, quod mihi bonam copiam ejures, nihil est, tum enim, cum rem augebas, quaesticulis te faciebam attentiorem, nunc, quum tam aequo animo bona perdas, non eo sis consilio, ut quum me hospitio recipias, aestimationem te aliquam putes accipere; etiam haec levior est plaga ab amico, quam a debitore. Nec tamen eas coenas, quaero, ut magnae reliquiae fiant, quod erit, magnificum sit, et lautum, memini te mihi Phameae coenam narrare, temperius fiat, cetera eodem modo. Quod si perseveras me ad matris tuae coenam vocare; feram id quoque, volo enim videre animum, qui mihi audeat ista, quae scribis, apponere, aut etiam polypum Miniani Jovis similem. Crede mihi, non audebis, ante meum adventum fama ad te de mea nova lautitia veniet: eam exstimesces, ne-

que est, quod in promulside spei ponas aliquid: quam totam sustuli, solebam enim antea delectari oleis, et lucanicis tuis. Sed quid haec loquimur? liceat modo isto venire, tu vero (volo enim abstergere animi tui metum) ad tyrotarichum antiquum redi, ego tibi unum sumptum afferam, quod balneum calefacias oportebit: cetera more nostro, superiora illa lusimus. De villa Seliciana et curasti diligenter, et scripsisti facetissime: itaque puto me praetermissurum: salis enim satis est, sannionum parum. Vale.

ARGUMENTUM.

Agros quosdam Caesar militibus divisurus videbatur, ea divisio veritus est Paetus, ne ad ipsius agros perveniret: id quaerrenti Cicero respondet.

M. T. C. PAPIRIO PAETO S. D. 17

NOn tu homo ridiculus es, qui, quum Balbus noster apud te fuerit, ex me quaeras, quid te istis municipiis, et agris futurum putem? quasi aut ego quicquam sciam, quod iste nesciat; aut, si quid aliquando scio, non ex isto soleam scire. Imo vero, si me amas, tu fac, ut sciam, quid de nobis futurum sit, habuisti enim in tua potestate, ex quo vel ex sobrio, vel certe ex ebrio scire posses. Sed ego ista; mi Paete, non quaero: primum quia de lucro prope jam quadriennium vivimus: (si aut hoc lucrum est, aut haec vita, superstitem reipub. vivere) deinde, quod scire quoque mihi videor, quid futurum sit, fiet enim quodcunque volent, qui valebunt: vale-

bunt autem semper arma, nobis igitur satis esse debet, quicquid conceditur, hoc si quis pati non potuit, mori debuit. Vejentem quidem agrum, et Capenatem metiuntur, hic non longe abest a Tusculano, nihil tamen timeo: fruor, dum licet: opto, ut semper liceat, si id minus contigerit: tamen, quando ego, vir fortis, idemque philosophus, vivere pulcherrimum duxi, non possum eum non diligere, cujus beneficio id consequutus sum, qui si cupiat esse remp. qualem fortasse et ille vult, et omnes optare debemus: quid faciat, tamen non habet: ita se cum multis colligavit. Sed longius progredior, scribo enim ad te; hoc tamen scito, non modo me, qui consiliis non intersum, sed ne ipsum quidem principem scire, quid futurum sit, nos enim illi servimus, ipse temporibus, ita nec ille, quid tempora postulatura sint; nec nos, quid ille cogitet, scire possumus. Haec tibi antea non rescripsi: non quo cessator esse solerem, praesertim in literis; sed quum explorati nihil haberem, nec tibi sollicitudinem ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione afferre volui. Illud tamen adscribam, quod est verissimum, me his temporibus adhuc de isto periculo nihil audisse, tu tamen pro tua sapientia debebis optare optima, cogitare difficilissima, ferre quaecumque erunt. Vale.

ARGUMENTUM.

Exponit quibus caussis adductus, quasi aperto ludo, suos familiares in eloquentia coeperit exercere. Addit nonnulla per jocum de coenarum laudatitia.

M. T. C. PAPIRIO PAETO S. D. 18

QUum essem otiosus in Tusculano, propterea quod discipulos obviam miseram; ut iidem me quam maxime conciliarent familiari suo; accepi tuas literas plenissimas suavitatis: ex quibus intellexi, probari tibi meum consilium, quod, ut Dionysius tyrannus, quum Syracusis expulsus esset, Corinthi dicitur ludum aperuisse: sic ego, sublatis judiciis, amisso regno forensi, ludum quasi habere coeperim. Quid quaeris? me quoque delectat consilium, multa enim consequor, primum, id quod maxime nunc opus est, munio me ad haec tempora, id cujusmodi sit, nescio: tantum video, nullius adhuc consilia me huic anteponere: nisi forte mori melius fuit: in lectulo, fateor: sed non accidit, in acie non fui. Ceteri quidem Pompejus, Lentulus tuus, Scipio, Afranius, foede perierunt: at Cato praeclare. Jam istuc quidem, quum volemus, licebit: demus modo operam, ne tam necesse nobis sit, quam illi fuit: id quod agimus. Ergo hoc primum, sequitur illud: ipse melior fio, primum, valetudine, quam, intermissis exercitationibus, amiseram: deinde ipsa illa, si qua fuit in me, facultas orationis, nisi in me ad has exercitationes retulissem, exaruisse. Extremum illud est, quod tu nescio an primum putes: plures jam pavones confeci, quam tu pullos columbinos, tu istic te Atteriano jure delectato, ego me hic

Hirtiano ; veni igitur , si vir es , et disce jam
προλεγομενας ,
quas quaeris , etsi sus Minervam. Sed quando , ut video , aestimationes tuas vendere non potes , neque ollam denariorum implere : Romam tibi remigrandum est , satius est hic cruditate , quam istic fame ; video te bona perdidisse , spero idem istuc familiares tuos. Actum igitur de te est , nisi provides. Potes mulo isto , quem tibi reliquum dicis esse (quando cantherium comedisti) Romam pervehi, sella tibi erit in ludo , tanquam hypodiscalo , proxima ; eam pulvinus sequetur. Vale.

ARGUMENTUM.

Cum scripsisset Paetus , Balbum tenuiculo apparatu fuisse contentum ; joci materiam inde arripit Cicero: idque eum arguit malitiose scripsisse , ne majorem apparatum ipse requireret.

M. T. C. PAPIRIO PAETO S. D. 19

TAmen a malitia non discedis : tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentum ; hoc videris dicere, quum reges tam sint continentes, multo magis consulares esse oportere. Nescis me ab illo omnia expiscatum : recta enim a porta domum meam venisse; neque hoc admiror, quod non ad tuam potius , sed illud , quod nec ad suam, ego autem tribus primis vermis. Quid noster Paetus ? At ille adjurans , nusquam se unquam libentius, hoc si verbis assecutus es: aures ad te afferam non minus elegantes : sin autem obsonio; peto a te, ne pluris esse Balbos, quam disertos putes , me quotidie aliud ex alio impedit ; sed si me expediero , ut in ista loca venire possim ; non committam , ut te sero a me certiorem factum putes. Vale.

ARGUMENTUM.

Jocatur suo more cum Paeto; Epicureum se ait esse factum; abjectaque Reipub. judiciorumque cura.

M. T. C. PAPIRIO PAETO S. D. 20

DUpliciter delectatus tum tuis literis; et quod ipse risi; et quod te intellexi jam posse ridere; me autem a te, ut scurram velitem, malis oneratum esse, non moleste tuli. Illud doleo, in ista loca venire me, ut constitueram, non potuisse, habuisses enim non hospitem, sed contubernalem; at quem virum? non eum, quem tu es solitus promulside conficere, integram famem ad ovum affero; itaque ad alium vitulinum opera perducitur. Illa mea, quae solebas antea laudare, o hominum facilem! o hospitem non gravem! abjerunt, nam omnem nostram de repub. curam, cogitationem de dicenda in senatu sententia, commentationem caussarum abjecimus: in Epicuri nos, adversarii nostri, castra conjecimus: nec tamen ad hanc insolentiam, sed ad illam tuam lautitiam; veterem, dico, quum in sumptum habebas: etsi nunquam plura praedia habuisti. Proinde te para: cum homine, et edaci tibi res est, et qui jam, aliquid intelligat:

αποφθεγμα

autem homines scis, quam insolentes sint, dediscendae tibi sunt sportellae, et artolagani tui. Nos jam ex areis tantum habemus, ut Verrium tuum, et Camillum (qua munditia homines! qua elegantia;) vocare saepius audeamus. Sed vide audaciam, etiam Hirtio coenam dedi, si-

ne pavone tamen, in ea coena coquus meus, praeter jus fervens, nihil potuit imitari. Haec igitur est nunc vita nostra: mane salutamus domi et bonos viros multos, sed tristes, et hos laetos victores: qui me quidem perofficiose, et peramanter observant, ubi salutatio defluit, literis me involvo, aut scribo, aut lego. Veniunt etiam qui me audiant, quasi doctum hominem, quia paulo sum, quam ipsi, doctior, inde corpori omne tempus datur, patriam eluxi jam et gravius, et diutius, quam ulla mater unicum filium, sed cura, si me amas, ut valeas: ne ego, te jacente, bona tua comedam, statui enim tibi ne aegroto quidem parcere. Vale.

A R G U M E N T U M.

Confutat, quod Papirius scripserat, fulmina quaedam verborum esse in Ciceronis epistolis, quae ipse stulte imitaretur. Confutat et illud, quod negarat. Papirium quemquam fuisse patricium.

M. T. C. PAPIRIO PAETO S. D. 21

Ain tandem? insanire tibi videris, quod imitere verborum meorum, ut scribis, fulmina? tum insanies, si consequi non posses, quum vero etiam vincas, me prius irrideas, quam te, oportet: quare nihil tibi opus est illud a Trabea, sed potius

απoφϑεγμα

meum. Verumtamen quid tibi ego videor in epistolis? nonne plebejo sermone agere tecum? nec enim semper eodem modo, quid enim simile habet epistola aut judicio, aut concioni? quin ipsa judicia non solemus omnia tractare uno modo, privatas caussas, et eas tenues, agi-

mus subtilius : capitis, aut famae, scilicet ornatius, epistolas vero quotidianis verbis texere solemus. Sed tamen, mi Paete, qui tibi venit in mentem negare, Papirium quemquam unquam nisi plebeium fuisse? fuerunt enim patricii minorum gentium : quorum princeps L. Papirius Mugillanus, qui consul cum L. Sempronio Atratino fuit, quum antea censor cum eodem fuisset, annis post R. C. CCCXII. sed tum Papisii dicebamini. Post hunc XIII. fuerunt, sella curuli, ante L. Papirium Crassum, qui primus Papisius est vocari desitus, is dictator cum L. Papirio Cursore magistro equitum factus est, annis post R. C. CCCCXV. et quadriennio post consul cum K. Duillio. Hunc sequutus est Cursor : homo valde honoratus, deinde L. Masso aedilitius, inde multi Massones : quorum quidem tu omnium patriciorum imagines habeas volo, deinde Carbones, et Turdi insequuntur, hi plebeii fuerunt: quos contemnas censeo, nam praeter hunc Cn. Carbonem, quem Damasippus occidit, cives e rep. Carbonum nemo fuit. Cognovimus Cn. Carbonem, et ejus fratrem scurram : quid his improbius? De hoc amico meo, Rubriae filio, nihil dico; tres illi fratres fuere, C. Cn. M. Carbones Marcus, P. Flacco accusante condemnatus, fur magnus ex Sicilia. Cajus, accusante L. Crasso, cantharidas sumpsisse dicitur, is et tribunus plebis seditiosus, et P. Africano vim attulisse existimatus est, hoc vero, qui Lilybaei a Pompejo nostro interfectus est, improbior nemo (meo judicio) fuit, jam pater ejus accusatus a M. Antonio, sudorio atramento absolutus putatur. Quare ad patres censeo revertare, plebeii quam fuerint importuni : vides. Vale.

ARGUMENTUM.

Disputat pro Stoicis de libertate loquendi; quos tamen ait se non imitari.

M. T. C. PAPIRIO PAETO S. D.

22

AMo verecundiam, vel potius libertatem loquendi, atque hoc Zenoni placuit, homini mehercule acuto: etsi Academiae nostrae cum eo magna rixa est, sed, ut dico, placet Stoicis suo quamque rem nomine appellare, sic enim disserunt, nihil esse obscoenum, nihil turpe dictu: nam si quod sit in obscoenitate flagitium, id aut in re esse, aut in verbo, nihil esse tertium, in re non est: itaque non modo in comoediis res ipsa narratur, ut ille in Demjurgo modo (forte nosti canticum: meministi Roscium) Ita me destituit nudum: totus est sermo verbis tectus, re impudentior: sed etiam in tragoediis, quid est enim illud? Quae mulier una? quid, inquam, est? Usurpata duplex cubile, quid illud? Pheraei hic cubile inire est ausus, quid est? Virginem me quondam invitam per vim violat, Jupiter bone, violat? Atque idem significat, sed alterum nemo tulisset. Vides igitur, quum eadem res sit, quia verba non sint, nihil videri turpe, ergo in re non est, multo minus in verbis, si enim, quod verbo significatur, id turpe non est, verbum, quod significat, turpe esse non potest Anum appellas alieno nomine; cur non su potius? si turpe est, ne alieno quidem, si no est, suo potius. Caudam antiqui poenem vocabant, ex quo est propter similitudinem penicu lus: at hodie poenis est in obscoenis, at ver Piso ille Frugi in annalibus suis queritur, adolescentes poni deditos esse, quod tu in epistol

appellas suo nomine, ille tectius penem, sed quia multi, factum est tam obscoenum, quam id verbum, quo tu usus est. Quid, quod vulgo igitur, cum nos te voluimus convenire, num obscoenum est? Memini in senatu disertum consularem ita eloqui. Hanc culpam majorem, an illam dicam? Potuit obscoenius? non, inquis; non enim ita sensit, non ergo in verbo est, docui autem in re non esse: nusquam igitur est. Liberis dare operam, quam honeste dicitur? etiam patres rogant filios: ejus operae nomen non audent dicere. Socratem fidibus docuit nobilissimus fidicen; is Connus vocitatus est, num id obscoenum putas? quum loquimur, terni, nihil flagitii dicimus; at quum bini, obscoenum est, Graecis quidem, inquies, nihil est ergo in verbo; quando et ego Graece scio, et tamen tibi dico, bini: idque tu facis, quasi ego Graece, non Latine dixerim. Ruta, et menta, recte utrumque, volo mentam pusillam ita appellare, ut rutulam; non licet. Bella rectoriala dicis, dic ergo etiam pavimenta isto modo: non potes. Vides igitur nihil esse: nisi ineptias, turpitudinem nec in verbo esse, nec in re, itaque nusquam esse. Ergo in verbis honestis obscoena ponimus, quid enim? non honestum verbum est divisio? at inest obscoenum, cui respondet intercapedo, num haec ergo obscoena sunt? nos autem ridicule, si dicimus ille patrem strangulavit, honorem non praefamur: sin de Aurelia aliquid, aut Lollia, honos praefandus est. Et quidem jam non etiam obscoena verba pro obscoenis sunt, batuit, inquit, impudenter: deposit, multo impudentius, atqui neutrum est obscoenum. STULTORUM plena sunt omnia. Testes, verbum honestissimum in judicio, alio

loco non nimis, at honesti Colei Lanuini, Cliternini non honesti. Quid? ipsa res modo honesta, modo turpis, suppetit, flagitium est: jam erit nudus in balneo, non reprehendes. Habes scholam Stoicam,

ο σοφος ευθυρρημων εστι,

quam multa ex uno verbo tuo; Te adversus me omnia audere gratum est, ego servo, et servabo (sic enim assuevi) Platonis verecundiam. Itaque tectis verbis ea ad te scripsi, quae apertissimi agunt Stoici, sed illi etiam crepitus ajunt aeque liberos, ac ructus esse oportere, honorem igitur kalendis Martiis. Tu me diliges, et valebis.

ARGUMENTUM.

Praenuntiat Paeto adventum suum, quanquam enim audierit eum pedibus laborare, se tamen putare ait, coquum illius articulari morbo non impediri, quominus coenam possit apparare.

M. T. C. PAPIRIO PAETO S. D. 23

HEri veni in Cumanum: cras ad te fortasse: sed, quum certum sciam, faciam te paulo ante certiorem, etsi M. Ceparius, quum mihi in silva Gallinaria obviam venisset, quaesissemque, quid ageres, dixit, te in lecto esse, quod ex pedibus laborares, tuli scilicet moleste, ut debui: sed tamen constitui ad te venire, ut et viderem te, et viserem, et cenarem etiam, non enim arbitror, coquum etiam te arthriticum habere. Exspecta igitur hospitem cum minime edacem, tum inimicum coenis sumptuosis. Vale.

ARGUMENTUM.

Rufum a Paeto commendatum ait sibi curae etjam, atque etiam fore. Dein monet: ut omnino ad coenas, et convictum amicorum redeat. Concludit, nihil sibi esse Repub. carius.

M. T. C. PAPIRIO PAETO S. D.

24

Rufum istum, amicum tuum, de quo iterum jam ad me scribis, adjuvarem quantum possem, etiam si ab eo laesus essem, quum te tantopere viderem ejus caussa laborare: quum vero et ex tuis literis, et illius ad me missis intelligam, et judicem, magnae curae ei salutem meam fuisse, non possum ei non amicus esse: neque solum tua commendatione, quae apud me, ut debet, valet plurimum, sed etiam voluntate, ac judicio meo; volo enim, te scire, mi Paete, initium mihi suspicionis, et cautionis, et diligentiae fuisse literas tuas, quibus literis congruentes fuerunt aliae postea multorum: nam et Aquini, et Fabrateriae consilia sunt inita de me, quae te video inaudisse: et, quasi divinarent, quam his molestus essem futurus, nihil aliud egerunt, nisi, me ut opprimerent, quod ego non suspicans, incautior fuissem, nisi a te admonitus essem. Quamobrem iste tuus amicus apud me commendatione non eget, utinam ea fortuna reipub. sit, ut ille me quam gratissimum possit cognoscere. Sed haec hactenus. Te ad coenas itare desiste, moleste fero, magna enim te delectatione, et voluptate privasti, deinde etiam vereor (licet enim verum dicere) ne, nescio quid illud, quod solebas, dediscas, et obliviscare coenaculas facere; nam, si tum, quum habebas, quos imitarere, non multum proficie-

bas ; quid nunc te facturum putem ? Spurina quidem , quum ei rem demonstrassem , et vitam tuam superiorem exposuissem , magnum periculum summae reipub. demonstrabat , nisi ad superiorem consuetudinem , tum , quum favonius flaret , revertisses : hoc tempore ferri posse , si forte tu frigus ferre non posses. Sed mehercule, mi Paete , extra jocum , moneo te , quod pertinere ad beate vivendum arbitror , ut cum viris bonis , jucundis , amantibus tui vivas , nihil est aptius vitae , nihil ad beatae vivendum accommodatius , nec id ad voluptatem refero , sed ad communitatem vitae , atque victus remissionemque animorum , quae maxime sermone efficitur familiari , qui est in conviviis dulcissimus : ut sapientius nostri , quam Graeci ; illi

συμποσια , aut συ δωπνα ,

id est , compotationes , aut concoenationes : nos convivia ; quod tum maxime simul vivitur. Vides , ut te philosophando revocare coner ad coenas ? Cura , ut valeas ; id , foris coenitando , facillime consequere. Sed cave , si me amas , existimes me , quod jocosius scribam , abjecisse curam reip. Sic tibi ; mi Paete , persuade , me dies , et noctes nihil aliud agere , nihil curare , nisi ut mei cives salvi , liberique sint , nullum locum praetermitto monendi , agandi , providendi , hoc denique animo sum , ut , si in hac cura , atque administratione vita mihi ponenda sit , praeclare actum meum putem. Etiam atque etiam. Vale.

ARGUMENTUM.

Scripsit hanc epistolam ante bellum civile, cum esset in Cicilia Proconsul Cavillatur in eo, quia sibi Papirius praecepta de re militari literis tradiderat. Dein M. Fabium commendat.

M. T. C. IMP. PAPIRIO PAETO
S. D. 25

Summum me ducem literae tuae reddidere, plane nesciebam, te tam peritum esse rei militaris. Pyrrhi te libros, et Gyneae video lectitasse, itaque obtemperare cogito praeceptis tuis, hoc amplius navicularum habere aliquid in ora marittima, contra equitem Parthum negant ullam armaturam meliorem inveniri posse. Sed quid ludimus? nescis, quocum imperatore tibi negotium sit

Κυρν παριδειαν,

quam contriveram legendo, totam in hoc imperio explicavi. Sed jocabimur alias coram, et ut spero, brevi; nunc ades ad imperandum, vel ad parendum potius; sic enim antiqui loquebantur. Cum M. Fabio (quod scire te arbitror) summus mihi est usus, valdeque eum diligo, cum propter summam probitatem ejus, ac singularem modestiam, tum quod in iis controversiis, quas habeo cum tuis combibonibus Epicureis, optima opera ejus uti soleo. Is quum ad me Laodiceam venisset, mecumque eum ego esse vellem, repente percussus est atrocissimis literis; in quibus scriptum erat, fundum Herculanensem a Q. Fabio fratre proscriptum esse, qui fundus cum eo communibus esset. Id M. Fabius pergraviter tulit; existimavitque, fratrem suum, hominem non sapientem, impulsu inimicorum suorum eo progressum esse. Nunc, si

me amas, mi Paete, negotium totum suscipe: molesta Fabium libera; auctoritate tua nobis opus est, et consilio, et etiam gratia, noli pati litigare fratres, et judiciis turpibus conflictari. Mathonem, et Pollionem inimicos habet Fabius, quid multa? non mehercule tam prescribere possum, quam mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris; id ille in te positum esse putat, mihique persuadet. Vale.

ARGUMENTUM.

Descriptio, et excusatio coenae hilarioris, praesertim accumbente Cytheride meretrice mima.

M. T. C. PAPIRIO PAETO
S. D. 26

ACcubueram hora nona, quum ad te harum exemplum in codicillis exaravi. Dices, ubi? Apud Volumnium Eutrapelum, et quidem supra me Atticus, infra Verrius, familiares tui. Miraris tam exhilaratam esse severitatem nostram? quid ergo faciam? te consulo, qui philosophum audis, angar? excruciemne me? quid assequar? deinde quem ad finem? Vivas, inquis, in literis, an quicquam me aliud agere censes? haud possem vivere, nisi in literis viverem, sed est earum etiam non satietas, sed quidam modus, a quibus quum discessi, etsi minimum mihi est in coena, quod tu unum

ζιτημα

Dioni Philosopho posuisti: tamen quid potius faciam, prius, quam me dormitum conferam, non reperio. Audi reliqua, infra Eutrapelum Cytheris accubuit, in eo igitur, inquis, convivio Cicero ille, quem adspectabant, cujus ob os Graii ora obvertebant sua? Non mehercule suspicatus tum illam affore; sed tamen ne Ari-

stippus quidem ille Socraticus erubuit, quum esset objectum, habere eum Laida: Habeo, inquit, non habeor a Laide. Graece hoc melius, tu, si voles, interpretabere, me vero nihil istorum ne juvenem quidem movit unquam, ne nunc senem, convivio delector, ibi loquor aliquid, quod in solum, ut dicitur: et gemitum etiam in risus maximos transfero. An tu id melius, qui etiam philosophum irriseris? quum ille, si quis quid quaereret, dixisset coenam te quaerere a mane dixeris? Ille Baro te putabat quaesiturum, unum coelum esset, an innumerabilia, quid ad te? at hercule coena numquid a te? ibi praesertim; sic igitur vivitur: quotidie aliquid legitur; aut scribitur: deinde, ne amicis nihil tribuamus, epulamur una non modo non contra legem, si ulla nunc lex est, sed etiam intra legem, et quidem aliquanto. Quare nihil est, quod adventum nostrum extimescas, non multi cibi hospitem accipies, sed multi joci. Vale.

LIBER X.

ARGUMENTUM.

Invehitur in Antonii immoderatam potentiam, et Plancum, Transalpinam Galliam, quam ultimam Cicero Philippicarum lib. 5. vocat, administrantem hortatur, ut in rempub. omni cogitatione, studioque incumbat. Postremo agit gratias de Furnio honorifice tractato.

M. T. C. MUNATIO PLANCO IMP. COS. DES. S. D. 1

Et abfui, proficiscens in Graeciam: et posteaquam de medio cursu reip. sum voce revocatus, nunquam per M. Antonium quietus fui: cujus tanta est non insolentia, (nam id quidem vulgare vitium est) sed immunitas, non modo ut vocem, sed ne vultum quidem liberum possit ferre cujusquam. Itaque mihi maximae curae est, non de mea quidem vita, cui satisfeci vel aetate, vel factis, vel (si quid etiam hoc ad rem pertinet) gloria: sed me patria sollicitat, in primisque, mi Plance, expectatio consulatus tui: quae ita longa est, ut optandum sit: ut possimus ad id tempus reipub. spiritum ducere. Quae potest enim spes esse in ea republ. in qua hominis impotentissimi, atque intemperantissimi armis oppressa sunt omnia? et in qua nec senatus, nec populus vim habet ullam? nec leges ullae sunt, nec judicia, nec omnino simulacrum aliquod, aut vestigium civitatis? Sed, quando acta omnia mitti ad te

arbitrabar, nihil erat, quod singulis de rebus scriberem. Illud autem erat amoris mei (quem a tua pueritia susceptum non servavi solum, sed etiam auxi) monere te, atque hortar, ut in rempub. omni cogitatione, curaque incumberes; quae si ad tuum tempus perducitur, facilis gubernatio est; ut perducatur autem, magnae tum diligentiae est, tum etiam fortunae. Sed et te aliquando ante, ut spero, habebimus, et, praeterquam quod reipubl. consulere debemus, tamen tuae dignitati, ita favemus, ut omne nostrum consilium, studium, officium, operam, laborem, diligentiam ad amplitudinem tuam conferamus, ita facillime et reipub. quae mihi carissima est, et amicitiae nostrae, quam sanctissime nobis colendam puto, me intelligo satisfacturum. Furnium nostrum tanti a te fieri, quantum ipsius humanitas, et dignitas postulat, nec miror, et gaudeo, teque hoc existimare volo, quidquid in eum judicii, officiique contuleris, id ita me accipere, ut in me ipsum te putem contulisse. Vale.

A R G U M E N T U M.

Excusat se, quod in senatum ad agendam Planci caussam non venerit; et officium suum pollicetur in iis rebus, quae praesentiam suam requirere videbuntur.

M. T. C. PLANCO IMP. COS. DES. S. D. 2

MEum studium honori tuo pro necessitudine nostra non defuisset, si aut tuto in senatum, aut honeste venire potuissemus sed nec sine periculo quisquam, libere de republica sentiens, versari potest in summa impunitate gladiorum, nec nostrae dignitatis videtur esse, ibi senten-

tiam de republica dicere, ubi me et melius, et proprius audiant armati, quam senatores. Quapropter in privatis rebus nullum neque officium neque studium meum desiderabis, ne in publicis quidem, si quid erit, in quo me interesse necesse sit, unquam deero, ne cum periculo quidem meo, dignitati tuae, in iis autem rebus quae nihilominus, ut ego absim, confici possunt, peto a te, ut mei rationem habere velis, et salutis, et dignitatis meae. Vale.

ARGUMENTUM.

Aucupatur benevolentiam Planci, partim laudibus, partim commemoratione veteris amicitiae, et hortatur, ut Rempublicam suscipiat, veritus id, quod accidit, ne se cum Antonio conjungeret.

M. T. C. PLANCO IMP. COS.
DES. S. D. 3

CUm ipsum Furnium per se vidi libentissime, tum hoc libentius, quod, illum audiens, te videbar audire, nam et in re militari virtutem, et in administranda provincia justitiam, et in omni genere prudentiam mihi tuam exposuit, et praeterea mihi non ignotam in consuetudine, et familiaritate suavitatem tuam adjunxit, praeterea summam erga se liberalitatem, quae omnia mihi jucunda, hoc extremum etiam gratum fuit. Ego, Plance, necessitudinem constitutam habui cum domo vestra ante aliquanto, quam tu natus es, amorem autem erga te ab ineunte pueritia tua, confirmata jam aetate familiaritatem, cum studio meo, tum judicio tuo constitutam; hi de caussis mirabiliter faveo dignitati tuae, quam mihi tecum statuo esse communem. Omnia summa consequutus es, virtute

duce, comite fortuna, eaque es adeptus adolescens, multis invidentibus, quos ingenio, industriaque fregisti, nunc me, amantissimum tui, nemini concedentem, qui tibi vetustate necessitudinis potior possit esse, si audies; omnem tibi reliquae vitae dignitatem ex optimo reipublicae statu acquires; scis profecto (nihil enim te fugere potuit) fuisse quoddam tempus, quum homines existimarent, te nimis servire temporibus, quod ego quoque existimarem, si te ea, quae patiebare, probasse etiam arbitrarer; sed quum intelligerem, quid sentires, prudenter te arbitrabar videre, quid posses. nunc alia ratio est omnium rerum, tuum judicium est, idque liberum, consul es designatus; optima aetate, summa eloquentia, maxima orbitate reipub. virorum talium. Incumbe, per Deos Immortales, in eam curam, et cogitationem, quae tibi summam dignitatem, et gloriam afferat, unus autem est, hoc praesertim tempore, per tot annos rep. devexata, reipub. bene gerendae cursus ad gloriam. Haec amore magis impulsus scribenda ad te putavi, quam quod arbitrarer te monitis et praeceptis meis agere, sciebam enim, ex iisdem te haec aurire fontibus, ex quibus ipse hauseram, quare modum faciam, hoc tantum significandum putavi, ut potius amorem tibi ostenderem meum, quam ostentarem prudentiam. Interea quae ad dignitatem tuam pertinere arbitrabor, studiose, diligenterque curabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias Ciceroni, quod eum ad verissimae gloriae studium cohortatus sit: seque in Reipub. potestate totam fore pollicetur.

M. T. C. PLANCUS CICERONI S. D. 4

GRatissimae mihi tuae literae fuerunt, quas ex Furnii sermone, te scripsisse animadverto, ego autem praeteriti temporis excusationem afferro, quod te profectum audieram, nec multo ante rediisse scivi, quam ex epistola tua cognovi, nullum enim in te officium, ne minimum quidem, sine maxima culpa videor posse praeterire, in quo tuendo habeo caussas plurimas vel paternae necessitudinis, vel meae a pueritia observantiae, vel tui erga me mutui amoris; mi Cicero, quod mea, tuaque patitur aetas, persuade tibi, te unum esse, in quo ego colendo patriam mihi constituerim sanctitatem: omnia igitur tua consilia mihi non magis prudentiae plena (quas summa est) videntur, quam fidelitatis, quam ego ex mea conscientia metior. Quare, si aut aliter sentirem, certe admonitio tua me reprimere: aut, si dubitarem, hortatio impellere posset, ut id sequerer, quod tu optimum putares. Nunc vero quid est, quod me in aliam partem trahere possit? quaecumque in bona sunt, aut fortunae beneficio tributa, aut meo labore parta, etsi a te propter amorem carius sunt aestimata, tamen vel inimicissimi judicio tanta sunt, ut, praeter bonam famam, nihil desiderare videantur. Quare hoc unum tibi persuade, quantum viribus eniti, consilio providere, auctoritate movere potuero, hoc omne reip. semper futurum. Non est igno-

tus mihi sensus tuus: neque, si facultas, optabilis mihi quidem, tui praesentis esset, unquam a tuis consiliis discreparem: nec nunc committam, ut ullam meum factum reprehendere jure possis. Sum in exspectatione omnium rerum: quid in Gallia citeriore, quid in urbe Januario mense geratur, ut sciam, interim maximam hic sollicitudinem, curamque sustineo, ne inter aliena vitia hae gentes nostra mala suam putent occasionem. Quod si proinde, ut ipse mereor, mihi successerit, certe et tibi, cui maxime cupio, et omnibus viris bonis satisfaciam. Fac valeas, meque mutuo diligas.

A R G U M E N T U M.

Hic quoque Plancum ad suscipiendam, tuendamque Rempub. gloriae stimulis incitat.

M. T. C. PLANCO IMP. COS. DES. S. D. 5

BInas a te accepi literas eodem exemplo: quod ipsum argumento mihi fuit diligentiae tuae, intellexi enim te laborare, ut ad me tuae exspectatissimae literae perferrentur: ex quibus cepi fructum duplicem: mihique in comparatione difficilem ad indicandum, amorem ne erga me tuum, an animum in rempublicam pluris aestimandum putarem. Est omnino patriae caritas meo quidem judicio maxima; sed amor, voluntatisque conjunctio plus certe habet suavitatis. Itaque commemoratio tua paternae necessitudinis, benevolentiaeque ejus, quam erga me a pueritia contulisses, ceterarumque rerum, quae ad eam sententiam pertinebant, incredibilem nihil laetitiam attulerat. Rursus declaratio animi tui, quem habe-

res de repub. quemque habiturus esses, mihi erat jucundissima: eoque major erat haec laetitia, quod ad illa superiora accedebat. Itaque te non hortor solum, mi Plance, sep plane etiam oro (quod feci iis literis, quibus tu humanissime respondisti) ut tota mente, omnique animi impetu in rempub. incumbas, nihil est, quod tibi majori fructui, gloriaeque esse possit: NEC quicquam ex omnibus rebus humanis est praeclarius, aut praestantius, quam de repub. bene mereri, adhuc enim patitur tua summa humanitas, et sapientia, me, quod sentiam, libere dicere. Fortuna suffragante, videris res maximas consequutus, quod quamquam sine virtute non potuisses: tamen ex maxima parte ea, quae es adeptus, fortunae, temporibusque tribuuntur, his temporibus difficillimis reipublicae quicquid subveneris, id erit totum, et proprium tuum. Incredibile est omnium civium, latronibus exceptis, odium in Antonium, magna spes in te, et in tuo exercitu, magna exspectatio; cujus, per Deos, gratiae, gloriaeque cave tempus amittas. Sic moneo, ut filium: sic faveo, ut mihi: sic hortor, ut et pro patria, et amicissimum. Vale.

ARGUMENTUM.

Cum Plancus, literis ad Senatum scriptis, pacem cum Antonio suasisset; suadet Cicero, ut pacem armis potius, quam pactione quaerat, et ut se a societate malorum civium aliquando sejungens, totum ad Rempub. transferat.

M. T. C. PLANCO IMP. COS. DES. S. D. 6

QUae loquutus est Furnius noster de animo tuo in rempublicam, ea gratissima fuerunt senatui, populoque Romano probatissima, quae autem recitatae sunt literae in senatu, nequaquam consentire cum Furnii oratione visae sunt, pacis enim auctor eras; quum collega tuus, vir clarissimus, a foedissimis latronibus obsideretur: qui aut positis armis, pacem petere debent: aut, si pugnantes eam postulant, victoria pax, non pactione parienda est. Sed de pace literae vel Lepidi, vel tuae, quam in partem acceptae sint: ex viro optimo fratre tuo, et C. Furnio poteris cognoscere. Me autem impulit tui caritas, ut, quanquam nec tibi ipsi consilium deesset, et fratris, Furniique benevolentia, fidelisque prudentia tibi praesto esset futura; vellem tamen meae quoque auctoritatis pro plurimis nostris sollicitudinibus praeceptum ad te aliquod pervenire. Crede igitur mihi, Plance, omnes, quos adhuc gradus dignitatis consecutus sis (es autem adeptus amplissimos) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis insignia, nisi te cum libertate populi Rom. et cum senatus auctoritate conjunxeris. Sejunge te, quaeso, aliquando ab iis, cum quibus te non tuum judicium, sed temporum vincula conjunxerunt. Complu-

res in perturbatione reipublicae consules dicti: quorum nemo consularis habitus, nisi qui animo extitit in rempublicam consulari. Talem igitur te esse oportet, qui primum te ab impiorum civium, tui dissimillimorum, societate sejungas: deinde te senatui, bonisque omnibus auctorem, principem, ducem praebeas: postremo, ut pacem esse judices non in armis positis, sed in abjecto armorum, et servitutis metu. Haec si et ages, et senties, tum eris non modo consul, et consularis, sed magnus etiam consul, et consularis, sin aliter, tum in istis amplissimis nominibus honorum, non modo dignitas nulla erit, sed erit summa deformitas. Haec impulsus benevolentia scripsi paulo severius: quae tu in experiendo ea ratione, quae te digna est, vera esse cognosces, XIII. Kalend. April.

ARGUMENTUM.

Exponit, cur brevior sit haec epistola, et cur studium suum in Remp. serius patefecerit; suamque dignitatem Ciceroni commendat.

PLANCUS IMP. COS. DES.
CICERONI S. D. 7

PLura tibi de meis consiliis scriberem, rationemque omnium rerum redderem verbosius, quo magis judicares, omnia me reipub. praestitisse, quae et tua exhortatione excepi, et mea affirmatione tibi recepi (non minus enim a te probari, quam diligi semper volui: nec te magis in culpa defensorem mihi paravi, quam praedicatorem meritorum meorum esse volui) sed breviorem me duae res faciunt: una, quod publicis literis omnia sum persequutus, altera, quod M. Varisidium, equitem Romanum,

familiarem meum, ad te ipsum transire jussi, ex quo omnia cognoscere posses. Non medius fidius mediocri dolore afficiebar, quum alii occupare possessionem laudis viderentur; sed usque mihi temperavi, dum perducerem eo rem, ut dignum aliquid et consulatu meo, et vestra expectatione efficerem, quod spero, si me fortuna non fefellerit, me consequuturum: ut, maximo praesidio reipub. non fuisse, et nunc sentiant homines, et in posterum memoria teneant. A te peto, ut dignitati meae suffrageris: et, quarum rerum spe ad laudem me vocasti, harum fructu in reliquum facias alacriorem, non minus posse te, quam velle, exploratum mihi est. Fac valeas, meque mutuo diligas.

ARGUMENTUM.

Caussas affert, quibus adductus non ita mature, ut homines expectabant, defensorem se publicae libertatis professus sit: deque exercitu suo, et statu Provinciae significat.

PLANCUS IMP. COS. DES. COS.
PRAET. TRIB. PL. SP. Q. R.
S. D. 8

Si cui forte videor diutius et hominum exspectationem, et spem reipub. de mea voluntate tenuisse suspensam, huic prius excusandum me esse arbitror, quam de insequendi officio quicquam ulli pollicendum, non enim praeteritam culpam videri volo redemisse; sed optimae mentis cogitata jampridem maturo tempore enuntiare. Non me praeteribat, in tanta sollicitudine hominum, et tam perturbato statu civitatis, fructuosissimam esse professionem bonae voluntatis, magnosque honores ex ea re complures consequutos videbam; sed quum in eum casum

me fortuna demisisset, ut, aut celeriter pollicendo, magna in spe ad proficiendum impedimenta opponerem, aut, si in eo mihi temperavissem, majores occasiones ad opitulandum haberem: expeditius iter communis salutis, quam meae laudis, esse volui. Nam quis in ea fortuna, quae mea est, et ab ea vita, quam in me cognitam hominibus arbitror, et cum ea spe, quam in manibus habeo, aut sordidum quicquam pati, aut perniciosum concupiscere potest? sed aliquandum nobis temporis, et magni laboris, et multae impensae opus fuit, ut, quae reipub. bonisque omnibus polliceremur, exitu praestaremus; neque ad auxilium patriae nudi cum bona voluntate, sed cum facultatibus accederemus. Confirmandus erat exercitus nobis; magnis saepe praemiis sollicitatus, ut ab repub. potius moderata, quam ab uno infinita speraret, confirmandae complures civitates, quae superiore anno largitionibus, concessionibusque praemiorum erant obligatae: ut et illa vana putarent; et eadem a melioribus auctoribus petenda existimarent. Eliciendae etiam voluntates reliquorum, qui finitimis provinciis, exercitibusque praefuerunt; ut potius cum pluribus societatem defendendae libertatis iniremus, quam cum paucioribus funestam orbi terrarum victoriam pareremus. Muniendi vero nosmetipsi fuimus, aucto exercitu, auxiliisque multiplicatis; ut, cum praeferremus sensus aperte, tum etiam invitiis quibusdam, sciri, quid defensuri essemus, non esset periculosum. Itaque nunquam diffidebor, multa me, ut ad effectum horum consiliorum pervenirem, et simulasse invitum, et dissimulasse cum dolore, quod praematura denuntiatio boni civis imparati quam periculosa esset, ex

casu collegae videbam. Quo nomine etiam C. Furnio legato, viro forti, atque strenuo, plura etiam verbo, quam scriptura mandata dedimus; ut et tectius ad vos perferrentur, et nos essemus tutiores; quibusque rebus et communem salutem muniri, et nos armari conveniret, praecepimus, ex quo intelligi potest, curam reip. summae defendendae jampridem apud nos excubare. Nunc, quum, Deum benignitate, ab omni re simus paratiores, non solum bene sperare de nobis homines, sed explorate judicare volumus. Legiones habeo quinque sub signis, et sua fide, virtuteque reip. conjunctissimas, et nostra liberalitate nobis obsequentes: provinciam omnium civitatum consensu paratissimam, et summa contentione ad officia certantem: equitatus, auxiliorumque tantas copias, quantas hae gentes ad defendendam suam salutem, libertatemque conficere possunt. Ipse ita sum animo paratus vel provinciam tueri, vel ire, quo resp. vocet, vel tradere exercitum, auxilia, provinciamque, ut vel omnem impetu belli in me convertere non recusem; si modo meo casu, aut confirmare patriae salutem, aut periculum morari possim. Haec si jam expeditis omnibus rebus, tranquilloque statu civitatis, polliceor in damno meae laudis, reipub. commodo laetabor; sin ad societatem integerrimorum et maximorum periculorum accedam, consilia mea aequis judicibus ab obtrectatione invidorum, defendenda commendo; mihi quidem ipsi fructus meritorum meorum in reip. incolumitate satis magnus est paratus. Eos, vero, qui meam auctoritatem, et multo magis vestram fidem sequuti, nec ulla spe decipi, nec ullo metu terreri potuerunt, ut commendatos vobis habeatis, petendum videtur. Vale.

A R G U M E N T U M.

Suum studium erga Remp. praesefert; modeste dignitatem suam commendat: quid egerit, quid acturus sit, exponit: qualem ducat exercitum significat.

PLANCUS IMP. COS. DES.
CICERONI S. D. 9

NIhil me tibi temere scripsisse, aut te ceteris de me frustra recepisse, laetor; certe hoc majus habes testimonium amoris mei, quo maturius tibi, quam ceteris, consilia mea volui esse nota, in dies vero meritorum meorum fieri accessiones, pervidere te spero, cogniturum magis recipio. Quod ad me attinet, mi Cicero, (ita ab imminentibus malis respub. me adjuvante liberetur) sic honores, praemiaque vestra suscipio, conferenda certe cum immortalitate, ut sine his nihil de meo studio, perseverantiaque sim remissurus. Nisi in multitudine optimorum civium impetus animi mei fuerit singularis, et opera praecipua; nihil ad meam dignitatem accedere volo suffragatione vestra, concupisco autem nihil mihi, contra quam ipse pugno: sed et temporis, et rei te moderatorem facile patior esse. NIHIL aut sero, aut exigue a patria civi tributum potest videri. Exercitum ad VI. Kalend. Majas Rhodanum transieci; magnis itineribus Vienna equites mille via breviore praemisi; ipse, si a Lepido non impediar, celeritate satisfaciam: sin autem in itinere meo se opposuerit, ad tempus consilium capiam. Copias adduco et genere, et numero, et fidelitate firmissimas: Te, ut diligas me, si mutuo te facturum scis, rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat Plancum de optima voluntate, studioque juvandae Reipub. praemiaque illum a Senatu honoroficentissima sperare vult: operamque in eo suam pollicetur, et hortatur, ut egregie pergat in Repub. tuenda.

M. T. C. PLANCO IMP. COS. DES. S. D. 10

Etsi satis ex Furnio nostro cognoveram, quae tua voluntas, quod consilium de repub. esset; tamen, lectis tuis literis, liquidius de toto sensu tuo judicavi. Quamobrem, quanquam in uno praelio omnis fortuna reipub. disceptat (quod quidem, quum haec legeres, jam decretum arbitrabar fore) tamen ipsa fama, quae de tua voluntate percrebuit, magnam es laudem consequutus. Itaque, si consulem Romae abuissemus, declaratum esset a senatu cum tuis magnis honoribus, quam gratus esset conatus, et apparatus tuus. Cujus rei non modo non praeteriit tempus, sed ne maturum quidem etiam nunc meo quidem judicio fuit. IS ENIM denique honos mihi videri solet, qui non propter spem futuri beneficii, sed propter magna merita claris viris defertur, et datur. Quare, si modo aliqua respub. in qua honos elucere possit: omnibus, mihi crede, amplissimis honoribus abundabis. IS AUTEM, qui vere appeilari potest honos, non invitamentum ad tempus, sed perpetuae virtutis est praemium. Quamobrem, mi Plance, incumbe toto pectore ad laudem: subveni patriae: opitulare collegae: omnium gentium consensum, et incredibilem conspirationem adjuva, me tuorum consiliorum adjutorem, dignitatis fautorem, omnibus in rebus tibi amicis-

simum, fidelissimumque cognosces; ad eas enim caussas, quibus inter nos amore sumus, officiis, vetustate conjuncti, patriae caritas accessit, eaque effecit, ut tuam vitam anteferrem meae, IV. Kalend. April.

ARGUMENTUM.

Gratias agit pro officiis, quae in ipsum Cicero contulerat; et de suo studio erga Rempub. omnia pollicetur.

PLANCUS CICERONI S. D. 11

Immortales ago tibi gratias, agamque, dum vivam: nam relaturum me, affirmare non possum, tantis enim tuis officiis non videor mihi respondere posse: nisi forte (ut tu gravissime, disertissimeque scripsisti) ita sensurus es, ut me referre gratiam putes, quum memoria tenebo. Si de filii tui dignitate esset actum, amabilius certe nihil facere potuisses. Primae tuae sententiae infinitis cum muneribus, posteriores ad tempus, arbitriumque amicorum meorum composite, oratio assidua, et perpetua de me, jurgia cum obtrectatoribus propter me, notissima mihi sunt, non mediocris adhibenda mihi est cura, ut reipub. me civem dignum tuis laudibus praestem, in amicitia tua memorem, atque gratum. Quod reliquum est, tuum munus tuere; et me, si quem esse voluisti, eum exitu, rebusque cognoscis, defende, ac suscipe. Quum Rhodanum copias transiecissem, fratremque cum tribus millibus equitum praemisissem, ipse iter ad Mutinam dirigerem; in itinere de praelio facto, Brutoque, et Mutina obsidione liberatis audivi. Animadverti nullum alium receptum Antonium, reliquiasque, quae cum eo essent, habere, nisi in his partibus: duasque

ei spes esse propositas, unam Lepidi, ipsius
alteram exercitus: quod quaedam pars exercitus
non minus furiosa est, quam qui cum Antonio
fuerunt, equitatum revocavi: ipse in Allobrogi-
bus constiti, ut proinde ad omnia paratus essem,
ac res me moneret. Si nudus huc se Antonius
conferet, facile mihi videor per me sustinere
posse, remque publicam ex vestra sententia ad-
ministrare, quamvis ab exercitu Lepidi recipia-
tur: si vero copiarum aliquid secum adducet,
etsi decima legio veterana, quae nostra opera
revocata cum reliquis est, ad eumdem furorem
redierit: tamen, ne quid detrimenti fiat, dabi-
tur opera a me, idque me praestaturum spero,
dum istinc copiae transiiciantur, conjunctaeque
nobiscum facilius perditos opprimant. Hoc tibi
spondeo, mi Cicero, neque animum, neque di-
igentiam mihi defuturam; cupio mehercule nul-
am residuam sollicitudinem esse: sed, si fue-
rit, nec animo, nec benevolentiae, nec patien-
iae cujusquam pro vobis cedam. Do quidem ego
operam, ut etiam Lepidum ad hujus rei socie-
atem incitem; omniaeque ei obsequia polliceor,
i modo rempub. respicere volet; utor in hac
e adjutoribus, interpretibusque fratre meo, et
aterense, et Furnio nostro; non me impedient
rivatae offensiones, quominus pro reipub. sa-
ute etiam cum inimicissimo consentiam, quod
i nihil profecero, nihilominus maximo sum ani-
no, et majore fortasse cum mea gloria vobis
atisfaciam. Fac valeas, meque mutuo diligas.

A R G U M E N T U M.

Significat, quam gratae Senatui fuerint ejus terae de apparatu, studiisque defenden Reipub. quidque ex ejus literis actum sit; hortatur eum, ut solet, ad recuperandam bertatem.

M. T. C. PLANCO IMP. COS. DES. S. D.

ETsi reipublicae caussa maxime gaudere beo, tantum ei te praesidii, tantum opis a lisse extremis paene temporibus, tamen ita ctorem complectar, repub. recuperata, ut gnam partem mihi laetitiae tua dignitas affer quam et esse jam, et futuram amplissimam in ligo. Cave enim putes, ullas literas unq gratiores, quam tuas, in senatu esse recitat idque contigit tum meritorum tuorum in re eximia quadam magnitudine, tum verboru sententiarumque gravitate, quod mihi quic minime novum, qui et te nossem, et tua literarum ad me missarum promissa memi sem, et haberem a Furnio nostro tua pen consilia cognita; sed senatui majora visa su quam erant expectata, non quod unquam tua voluntate dubitasset; sed nec, quantum cere posses, nec, quo progredi velles, ex ratum satis habebat. Itaque quum ad VII. Apr. mane mihi tuas literas M. Varisidius didisset, easque legissem, incredibili gaudio elatus, quumque magna multitudo optimo virorum, et civium me de domo deduceret, continuo omnes participes meae voluptatis. terim ad me venit Munatius noster, ut con verat, et ego ei literas tuas ostendi, nihil enim sciebat; nam ad me primum Varisid

idque sibi a te mandatum esse dicebat, paulo post idem mihi Munatius eas literas legendas dedit, quas ipsi miseras, et eas, quas publice, placuit nobis, ut statum ad Cornutum praetorem urbis literas deferremus, qui, quod consules aberant, consulare munus sustinebat more majorum. Senatus est continuo convocatus, frequensque convenit propter famam, atque exspectationem tuarum literarum, recitatis literis, oblata religio Cornuto est, pullariorum admonitu, non satis diligenter eum auspiciis operam dedisse; idque a nostro collegio comprobatum est; itaque res dilata est in posterum. Eo autem die magna mihi fuit pro tua dignitate contentio cum Servilio, qui cum gratia effecisset, ut sua sententia prima pronuntiaretur: frequens eum senatus reliquit, et in alia omnia discessit: meaeque sententiae, quae secunda pronuntiata erat, quum frequens assentiretur senatus, rogatu Servilii P. Titius intercessit. Res in posterum dilata, venit paratus Servilius, Jovi ipsi iniquus, cujus in templo res agebatur; hunc quemadmodum fregerim, quantaque contentione Titium intercessorem abjecerim, ex aliorum te literis malo cognoscere: unum hoc ex meis: senatus gravior, constantior, amicior tuis laudibus esse non potuit, quam tum fuit, nec vero tibi senatus amicior, quam cuncta civitas, mirabiliter enim populus Rom. universus, et omnium generum, ordinumque consensus ad liberandam rempub. conspiravit. Perge igitur, ut agis, nomenque tuum commenda immortalitati: atque haec omnia, quae habent speciem gloriae collectam ex inanissimis splendoris insignibus, contemne; brevia, fugacia, caduca existima. VERUM DECUS in virtute positum

est, quae maxime illustratur magnis in remp
meritis. Eam facultatem habes maximam, qu
quando complexus es, tene, perfice, ut ne
nus respub. tibi, quam tu reipub. debeas,
tuae dignitatis non modo fautorem, sed et
amplificatorem cognosces, id tum reipub. q
mihi est mea vita carior, tum nostrae necess
dini debere me, judico. Atque in his curis, q
contuli ad dignitatem tuam, cepi magnam volu
tem, quod bene cognitam mihi T. Munatii p
dentiam, et fidem, magis etiam perspexi in e
incredibili erga te benevolentia, et diligentia.
id April. Vale.

A R G U M E N T U M.

Scribit de S. C. in suam sententiam facto ad gendam Planci dignitatem, hortaturque, Antoniani belli reliquias conficiat.

M. T. C. PLANCO IMP. COS. DES. S. D.

Ut primum potestas data est augendae dign
tis tuae, nihil praetermisi in te ornando, q
positum esset aut in praemio virtutis, aut in
nore verborum. Id ex ipso S. C. poteris cog
scere: ita enim est perscriptum, ut a me
scripto dicta sententia est: quam senatus frequ
secutus est summo studio, magnoque consei
Ego, quanquam ex tuis literis, quas mihi mis
perspexeram, te magis judicio honorum, qu
insignibus gloriae delectari: tamen considerand
nobis existimavi, etiam si tu nihil postular
quantum tibi a repub. deberetur. Tu contexes
trema cum primis; qui enim. M. Antonium
presserit, is bellum confecerit, itaque Home
non Ajacem, nec Achillem, sed Ulyssem appell
πτολιπορθον. Vale.

ARGUMENTUM.

udat Plancum de subsidio reipub. ferendo; et hortatur, ut Antonium ad Mutinam fusum persequatur, ac perdat.

M. T. C. PLANCO IMP. COS. DES. S. D. 14

) Gratam famam biduo ante victoriam, de)sidio tuo, de studio, de celeritate, de copiis. qui, etiam hostibus fusis, spes omnis in te ;, fugisse enim ex praelio Mutinensi dicuntur tissimi latronum duces, EST autem non minus)tum extrema delere, quam prima depellere. uidem expectabam jam tuas literas, idque cum ıltis: sperabamque etiam Lepidum, temporis admonitum, tecum et reip. satis esse factum. In illam igitur curam incumbe, mi Plan-, ut ne qua scintilla teterrimi belli relinquar, quod si erit factum, et remp. divino beficio affeceris, et ipse aeternam gloriam conquere. III. id Maji. Vale.

ARGUMENTUM.

ınciat, quid ad opprimendum Antonium paret.

PLANCUS IMP. CICERONI S. D. 15

IIs literis scriptis, quae postea accidissent, ire te, ad rempub. putavi pertinere. Sedulitas ɔa, ut spero, et mihi, et reip. tulit fructum, mque assiduis internuntiis cum Lepido egi, ut issa omni contentione, reconciliataque voluntte nostra, communi consilio reipub. succurret: se liberos, urbem pluris, quam unum rditum, abjectumque latronem, putaret: obquioque meo, si ita faceret, ad omnes res uteretur. Profeci itaque per Laterensem internuntium: fidem mihi dedit, se Antonium,

si prohibere sua provincia non potuisset, bell persequuturum: me, ut venirem, copiasqu conjungerem, rogavit: eoque magis, quod e Antonius ab equitatu firmus esse dicebatur, e Lepidus ne mediocrem quidem equitatum habebat; nam etiam ex paucitate ejus, non multi ante diebus, decem, qui optimi fuerant, a me transierunt. Quibus rebus ego cognitis, cunctatus non sum: in cursu bonorum consiliorum Lepidum adjuvandum putavi. Adventus meu quid profecturus esset, vidi; vel quod equitat meo persequi, atque opprimere equitatum eju possem; vel quod exercitus Lepidi eam partem quae corrupta est, et ab rep. alienata, et corrigere, et coercere praesentia mei exercitu possem. Itaque in Isara, flumine maximo, quo in finibus est Allobrogum, ponte, uno die facto exercitum ad IV. id. Maji transduxi. Quum ver mihi nuntiatum esset, L. Antonium, praemissum cum equitibus, et cohortibus, ad Forun Julii venisse: fratrem cum equitum quatuo millibus, ut occurreret ei, misi ad prid. id Maji; ipse maximis itineribus cum quatuor legionibus expeditis, ex reliquo equitatu subsequar; si nos mediocris modo fortuna reipub adjuverit, et audaciae perditorum, et nostra sollicitudinis hic finem reperiemus. Quod si latro, praecognito nostro adventu, rursus in Italiam se recipere coeperit, Bruti erit officiun occurrere ei: cui scio nec consilium, nec animum defuturum. Ego tamen, si id acciderit fratrem cum equitatu mittam, qui sequatur Italiam a vastatione defendat. Fac valeas, meque mutuo diligas.

ARGUMENTUM.

Gratissimas Senatui fuisse Planci literas, maximeque opportunas significat: eique auctor est, ut in rebus tam subitis consilium Senatus ne exspectet, ipse a sese consilium capiat.

M. T. C. PLANCO S. D. 16

Nihil post hominum memoriam gloriosius, nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius accidere vidi, quam tuas, Plance, literas; redditae sunt enim frequenti senatu, Cornuto, quum is frigidas sane, et incostantes recitasset literas Lepidi, sub eas statim recitatae sunt tuae, non sine magnis quidem clamoribus: cum rebus enim ipsis essent, et studiis, beneficiisque in rempub. gratissimae, tum erant gravissimis verbis, et sententiis; flagitare senatus institit Cornutum; ut referret statim de tuis literis, ille se considerare ait velle, quum ei magnum convicium fieret cuncto a senatu, quinque tribuni pleb. retulerunt. Servilius rogatus rem distulit, ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad unum; ea, quae fuerit, ex S. C. cognosces. Tu quanquam consilio non eges, vel abundas potius, tamen hoc animo esse debes, ut nihil huc reiicias, neve in rebus tam subitis, tamque augustis a senatu consilium petendum putes, ipse tibi sis senatus, quocunque te ratio reipub. ducet, sequare: cures, ut ante factum aliquid a te egregium audiamus, quam futurum putarimus. Illud tibi promitto, quicquid erit a te factum, id senatum non modo ut fideliter, sed etiam ut sapienter factum comprobaturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Praesentem belli statum describit, cum excusatione fratris a se dimissi, et commendatione suae dignitatis.

PLANCUS IMP. CICERONI S. D. 17

Antonius idib. Maji ad Forum Juli cum primis copiis venit. Ventidius bidui spatio abest ab eo. Lepidus ad Forum Voconii castra habet: qui locus a foro Julii quatuor, et viginti millia passuum abest: ibique me exspectare constituit, quemadmodum ipse mihi scripsit. Quod si omnia mihi integra et ipse, et fortuna servaverit: recipio vobis celeriter me negotium ex sententia confecturum. Fratrem meum, assiduis laboribus, concursationibusque confectum graviter se habuisse, antea tibi scripsi; sed tamen, quum primum posse ingredi coepit, non magis sibi, quam reipub. convaluisse se existimans, ad omnia pericula princeps esse non recusabat. Sed ego eum non solum hortatus sum, verum etiam coegi isto proficisci: quod illa valetudine magis conficere se, quam me tueri posset in castris; et quod acerbissimo interitu consulum rempub. nudatam, tali cive praetore in urbanis officiis indigere existimabam. Quod si quis vestrum non probabit, mihi prudentiam in consilio defuisse sciat non illi erga patriam fidelitatem. Lepidus tandem, quod ego desiderabam, fecit ut Appellam ad me mitteret, quo obside fide illius, et societatis in repub. administranda uterer, studium in ea re suum mihi L. Gellius, de tribus fratribus, Sex Gaviano probavit: quo ego interprete novissime ad Lepidum sum usus; amicum cum reip. cognoscere videor: libenterque

ei sum testimonio, et omnibus ero, qui bene merentur. Fac valeas, meque mutuo diligas, dignitatemque meam, si mereor, tuearis, sicut adhuc singulari cum benevolentia fecisti. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat. quibus de caussis ad Lepidum proficiscatur.

PLANCUS CICERONI S. D. 18

QUid in animo habuerim, quum Laevus, Nervaque discesserunt a me, et ex literis, quas eis dedi, et ex ipsis cognoscere potuisti, qui omnibus rebus, consilisque meis interfuerunt. Accidit mihi, quod homini pudenti, et cupido satisfaciendi reipublicae, bonisque omnibus accidere solet, ut consilium sequerer periculosum magis, dum me probarem, quam tutum, quod habere posset obtrectationem. Itaque post discessum legatorum, quum binis continuis literis, et Lepidus me, ut venirem, rogaret, et Laterensis multo etiam magis; prope implorans, obtestaretur, non ullam rem aliam extimescens, quam eamdem, quae mihi quoque fecit timorem, varietatem, atque infidelitatem exercitus ejus, non dubitandum putavi quin succurrerem, meque communi periculo offerrem; sciebam enim, et si cautius illud erat consilium, exspectare me ad Isaram, dum Brutus transiiceret exercitum, et cum collega consentiente, exercitu concordi, et bene de Rep. sentiente, hostibus obviam ire: tamen, si quid Lepidus bene sentiens detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri aut pertinaciae meae, aut timori videbam, si aut hominem offensum mihi, conjunctum cum rep. non sublevassem, aut ipse a certamine belli tam necessarii

me removissem. Itaque potius periclitari volui, si possem mea praesentia et Lepidum tueri, et exercitum facere meliorem, quam nimis cautus videri. Sollicitiorem certe hominem non suis contractis neminem puto fuisse, nam quae res nullam habebat dubitationem, si exercitus Lepidi absit, ea nunc magnam affert sollicitudinem, magnumque habet casum, mihi enim si contigisset, ut prior occurrerem Antonio, non mehercule horam constitisset: tantum ego et mihi confido, et sic perpulsas illius copias, Ventidique mulionis castra despicio. Sed non possum non exhorrescere, si quid intra cutem subest vulneris, quod prius nocere potest, quam sciri, curarique possit; sed certe, nisi uno loco metaremur, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quae bene de repub. sentit; magnam etiam perdidi hostes accessionem sibi fecissent, si quas copias a Lepido abstraxissent, quae si adventus meus represserit, agam gratias fortunae, constantiaeque meae, quae me ad hanc experientiam excitavit. Itaque ad XII. kal. Jun. ab Isara castra movi: pontem tamen, quem in Isara feceram, castellis duobus ad capita positis reliqui, praesidiaque ibi firma posui, ut venienti Bruto, exercituique ejus sine mora transitus esset paratus. Ipse, ut spero, diebus octo, quibus has literas dabam, cum Lepidi copiis me conjungam. Vale.

ARGUMENTUM.

Officium Planci in actione gratiarum sibi fuisse gratissimum fatetur, hortaturque, ut ad extinguendas belli reliquias omni studio incumbat.

M. T. C. PLANCO IMP. S. D. 19

QUanquam gratiarum actionum a te non desiderabam, quum te re ipsa, atque animo scirem esse gratissimum: tamen (fatendum est enim) fuit ea mihi perjucunda; sic enim vidi, quasi ea, quae oculis cernuntur, me a te amari. Dices, quid antea? Semper quidem, sed nunquam illustrius. Literae tuae mirabiliter gratae sunt senatui, cum rebus ipsis, quae erant gravissimae, et maximae, fortissimi animi, summique consilii, tum etiam gravitate sententiarum, atque verborum. Sed, mi Plance, incumbe, ut belli extrema perficias, in hoc erit summa et gratia, et gloria, cupio omnia reip. caussa; sed mehercule in ea conservanda jam defatigatus, non multo plus faveo patriae, quam tuae gloriae: cujus maximam facultatem tibi Dii immortales, ut spero, dedere: quam complectere, obsecro. Qui enim Antonium oppresserit, is hoc teterrimum bellum, periculosissimumque confecerit. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut de Lepidi fide significet, utrum pro Rep. sit, an se cum Antonio conjunxerit: et hortatur ad belli reliquias opprimendas.

M. T. C. PLANCO S. D. 20

ITa erant omnia, quae istinc afferebantur, incerta, ut, quid ad te scriberem, non occurreret, modo enim, quae vellemus, de Lepido,

modo contra nuntiabantur. De te tamen constans fama, nec decipi posse, nec vinci, quorum alterius fortuna partem habet quandam, alterum proprium est prudentiae tuae. Sed accepi literas a collega tuo, datas id. Maji: in quibus erat, te ad se scripsisse, a Lepido non recipi Antonium; quod erit certius, si tu ad nos idem scripseris, sed minus audes fortasse propter inanem laetitiam literarum superiorum. Verum ut errare, mi Plance, potuisti (quis enim id effugerit?) sic, decipi te non potuisse, quis non videt? nunc vero etiam erroris caussa sublata est, culpa enim illa, BIS ad eundem, vulgari in reprehensa proverbio est. Sin, ut scripsisti ad collegam, ita se res habet, omni cura liberati sumus: nec tamen erimus prius, quam ita esse, tu nos feceris certiores. Mea quidem, ut ad te saepius scripsi, haec sententia est: qui reliquias hujus belli oppresserit, eum totius belli confectorem fore: quem te et opto esse et confido futurum. Studia mea erga te, quibus certe nulla esse majora potuerunt, tibi tam grata esse, quam ego putavi fore, minime miror, vehementerque laetor: quae quidem tu, si recte istic erit, majora, et graviora cognosces. IV. Kal. Jun.

ARGUMENTUM.

Nunciat de Lepidi perfidia, et conjunctione cum Antonio: novarumque copiarum subsidium postulat, et suam commendat dignitatem.

PLANCUS CICERONI S. D. 21

PUderet me inconstantiae mearum literarum, si non haec ex aliena levitate penderent. Omnia feci, quare, Lepido conjuncto ad rempub. defendendam; minore sollicitudine vestra perditis

resisterem; omnia ei et petendi recepi, ut ultro pollicitus sum; scripsique tibi biduo ante, confidere me bono Lepido esse usurum, communique consilio bellum administraturum. Credidi chirographis ejus, affirmationi praesentis Laterensis, qui tum apud me erat: reconciliaremque me Lepido, fidemque haberem, orabat, non licuit diutius bene de eo sperare, illud certe cavi, et cavebo, ne mea credulitate reip. summa fallatur. Quum Isaram flumen, uno die ponte confecto, exercitum transduxissem, pro magnitudine rei celeritatem adhibens, quod petierat per literas ipse, ut maturarem venire: presto mihi fuit stator ejus cum literis, quibus, ne venirem, denuntiabat, se posse conficere per se negotium: interea ad Isaram expectarem. Indicabo temerarium meum consilium tibi: nihilominus ire decreveram, existimans eum socium gloriae vitare; putabam, posse me nec de laude jejuni hominis deliberare quicquam, et subesse tamen propinquis locis, ut, si durius aliquid esset, succurrere celeriter possem. Ego non malus homo hoc suspicabar, at Laterensis, vir sanctissimus, suo chirographo mittit mihi literas: in eisque desperans de se, de exercitu, de Lepidi fide, querensque, se destitutum, aperte denuntiat, videam ne fallar: suam fidem solutam esse: reip. ne desim, exemplar ejus chirographi Titio dedi, ipsa chirographa omnia, et quibus credidi, et ea, quibus fidem non habendam putavi, Laevo Cispio dabo perferenda, qui omnibus his interfuit rebus. Accessit eo, ut milites ejus, quum Lepidus concionaretur, improbi per se, corrupti etiam per eos, qui praesunt, Canidios, Rufrenosque, et ceteros, quos quum opus erit scietis, conclamarint viri boni, pacem se velle, neque esse cum

ullis pugnaturos, duobus jam consulibus singularibus occisis, tot civibus pro patria amissis, hostibus denique omnibus judicatis, bonisque publicatis, neque hoc aut vindicarat Lepidus, aut sanarat; huc me venire, et duobus exercitibus conjunctis objicere exercitum fidelissimum, maxima auxilia, principes Galliae, provinciam cunctam, summae dementiae, et temeritatis esse vidi: mihique, si ita oppressus essem, rempub. mecum perdidissem, mortuo non modo honorem, sed misericordiam quoque defuturam. Itaque rediturus sum, nec tanta munera perditis hominibus dari posse, sinam. Exercitum locis ut abeam opportunis, provinciam tuear, etiam si ille exercitus desciverit, omnia ut integra servem, dabo operam, quoad exercitus huc summitatis, parique felicitate rempub. hic vindicetis, nec depugnare, si occasio tulerit; nec obsideri, si necesse fuerit; nec mori, si casus inciderit, pro vobis paratior fuerit quisquam. Quare hortor te, mi Cicero, exercitum huc transiiciendum quamprimum cures, et mutares prius, quam hostes magis corroborentur, et nostri perturbentur, in quo si celeritas erit adhibita; resp. in possessione victoriae, deletis sceleratis, permanebit. Fac valeas, meque diligas. Fratrem meum tibi fortissimum civem, et ad omnia paratissimum, excusem literis? qui ex labore in febriculam incidit assiduam, et satis molestam. Quum primum poterit, istuc recurrere non dubitabit, ne quo loco reipub. desit; meam dignitatem commendatam habeas, rogo: concupiscere me nihil oportet, habeo te et amantissimum mei, et, quod optavi, summae auctoritatis, tu videris, quantum, et quanto tuum munus apud me velis esse. Tantum te ro-

go, in Hirtii locum me subdas, et ad tuum amorem, et ad meam observantiam. Vale.

A R G U M E N T U M.

Agris dividundis praefici Plancus cupiebat ad militum gratiam colligendam; de ea re Cicero respondet.

M. T. C. PLANCO S. D. 22

In te, et in collega omnis spes est, Diis approbantibus; concordia vestra, quae senatui declarata literis vestris est, mirifice et senatus, et cuncta civitas delectata est. Quod ad me scripseras de re agraria: si consultus senatus esset, ut quisque de te honorificentissimam sententiam dixisset, eam sequutus essem, qui certe ego fuissem: sed propter tarditatem sententiarum, moramque rerum, quum ea, quae consulebantur, ad exitum non pervenirent, commodissimum mihi, Plancoque fratri visum est, uti eo, quod de nostro arbitratu componeretur, quis fuerit impedimento, arbitror, te ex Planci literis cognovisse. Sed sive in S. C. sive in ceteris rebus desideras aliquid, sic tibi persuade, tantam esse apud omnes bonos tui caritatem, ut nullum genus amplissimae dignitatis excogitari possit, quod tibi non paratum sit. Literas tuas vehementer exspecto, et quidem tales, quales maxime opto. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se, quod Lepido crediderit; et suam diligentiam in copiis tuto reducendis declarat, accepto nuntio de Lepidi, Antonique conjunctione; quo in periculo subsidium Caesariani exercitus postulat.

PLANCUS CICERONI S. D. 23

NUnquam mehercule, mi Cicero, me poenitebit maxima pericula pro patria subire, dum, si quid acciderit mihi, a reprehensione temeritatis absim Confiderer imprudentia me lapsum, si unquam Lepido ex animo credidissem. CREDULITAS enim error est magis, quam culpa; et quidem in optimi cujusque mentem facillime irrepit; sed ego non hoc vitio paene sum deceptus: Lepidum enim pulchro noram. Quid ergo est? pudor me, quid in bello maxime est periculosus, hunc casum coegit subire; nam, si uno loco essem, verebar, ne cui obtrectatorum viderer et nimium pertinaciter Lepido offensus, et mea patientia etiam alere bellum. Itaque copias prope in conspectum Lepidi, Antoniique adduxi; quadragintaque millium passuum spatio relicto, consedi, eo consilio, ut vel celeriter accedere, vel salutariter recipere me possem; adjunxi haec in loco eligendo, flumen oppositum ut haberem, in quo mora transitus esset: Vocontii sub manu ut essent, per quorum loca mihi fideliter pateret iter. Lepidus, desperato adventu meo, quem non mediocriter captabat, se cum Antonio conjunxit ad IV. Kal. Junii, eodemque die ad me castra moverunt: viginti millia passuum quum abessent, res mihi nuntiata est: dedi operam Deum benignitate, ut et celeriter me reciperem, et hic discessus nihil

fugae simile haberet; non miles ullus, non eques, non quidquam impedimentorum amitteretur, aut ab illis ferventibus latronibus interciperetur. Itaque pridie non. Jun. omnes copias Isaram transieci, pontesque, quos feceram, interrupi, ut spatium ad se colligendum homines haberent, et ego me interea cum collega conjungerem: quem triduo, quum has dabam literas, exspectabam. Laterensis nostri et fidem et animum singularem in rempublicam semper fatebor, sed certe nimia ejus indulgentia in Lepidum ad haec pericula perspiciunda fecit eum minus sagacem, qui quidem quum in fraudem se deductum videret, manus, quas justius in Lepidi perniciem armasset, sibi afferre conatus est, in quo casu tamen interpellatus, adhuc vivit, et dicitur victurus. Sed tamen de hoc mihi parum certum est, et magno cum dolore parricidarum elapsus sum iis, veniebant enim eodem furore in me, quo in patriam incitati: iracundias autem harum rerum recentes habebant, quod Lepidum castigare non destiteram, ut extingueret bellum: quod colloquia facta improbabam: quod legatos, fide Lepidi missos, ad me, in conspectum venire vetueram: quod C. Catium Vestinum tribunum mil. missum ab Antonio ad eum cum literis exceperam, in quo hanc capio voluptatem, quod certe, quo magis me petiverunt, tanto majorem iis frustratio dolorem attulit. Tu, mi Cicero, quod adhuc fecisti, idem praesta, ut vigilanter, nervoseque nos, qui stamus in acie, subornes: veniat Caesar cum copiis, quas habes firmissimas: aut, si ipsum aliqua res impedit, exercitus ejus mittatur: cujus ipsius magnum periculum agitur, quidquid aliquando futurum fuit in castris per-

ditorum contra patriam ; hoc omne jam convenit. Pro urbis vero salute cur non omnibus facultatibus, quas habemus, utamur ? quod si vos istic non defueritis ; profecto, quod ad me attinet, omnibus rebus abunde reipub. satisfaciam. Te quidem, mi Cicero, in dies mehercule habeo cariorem; sollicitudinesque meas quotidie magis tua merita exacuunt, ne quid aut ex amore, aut ex judicio tuo perdam. Opto, ut mihi liceat jam praesenti pietate meorum officiorum tua beneficia tibi facere jucundiora. Vale. VIII. Idus Jun. Civarone, ex finibus Allobregum.

ARGUMENTUM.

Pollicetur se memorem beneficiorum : suas copias narrat : subsidium aut ab Octaviano, aut Africano exercitu postulat ; Octavianum quasi negligentem in tuenda Rep. accusat.

PLANCUS IMP. COS. DES. CICERONI S. D. 24

FAcere non possum, quin in singulas res, meritaque tua tibi gratias agam, sed mehercule facio cum pudore, neque enim tanta necessitudo, quantam tu mihi tecum esse voluisti, desiderare videtur gratiarum actionem ; neque ego lubenter pro maximis tuis beneficiis tam vili munere defungor orationis ; et malo praesens observantia, indulgentia, assiduitate memorem me tibi probare. Quod si mihi vita contigerit, omnes gratas amicitias, atque etiam pias propinquitates in tuo observantia, indulgentia, assiduitate vincam. Amor enim tuus, ac judicium de me, utrum mihi plus dignitatis in perpetuum, an voluptatis quotidie sit allaturus, non facile dixerim. De militum commodis fuit

tibi curae : quos ego non potentiae meae caussa (nihil enim me non salutariter cogitare scio) ornari volui a senatu : sed primum, quod ita meritos judicabam : deinde, quod ad omnes casus conjunctiores reipub. esse volebam : novissime, ut ab omni omnium sollicitatione aversos eos tales vobis praestare possem, quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hic omnia integra sustinuimus, quod consilium nostrum, etsi quanta sit aviditas hominum, non sine caussa, talis victoriae, scio ; tamen vobis probari spero, non enim, si quid in his exercitibus sit offensum, magna subsidia respublica habet expedita, quibus subito impetu, ac latrocinio parricidarum resistat. Copias vero nostras notas tibi esse arbitror, in castris meis legiones sunt veteranae tres, tironum vel luculentissima ex omnibus una, in castris Bruti una veterana legio, altera bima, octo tironum, ita universus exercitus numero amplissimus est, firmitate exiguus, quantum autem in acie tironi sit committendum, nimium saepe expertum habemus. Ad hoc robur nostrorum exercituum, sive Africanus exercitus, qui est veteranus, sive Caesaris accessisset, aequo animo summam rempub. in discrimen deduceremus, aliquanto autem propius esse, quod ad Caesarem attinet, videbamus : nihil destiti eum literis hortari : neque ille intermisit affirmare, se sine mora venire ; quum interim aversum illum ab hac cogitationes, ad alia consilia video se contulisse, ego tamen ad eum Furnium nostrum cum mandatis, literisque misi, si quid forte proficere posset. Scis tu, mi Cicero, quod ad Caesaris amorem attinet, societatem mihi esse tecum : vel quod in familiaritate Caesaris, vivo illo, jam tueri eum, et diligere mihi

fuit necesse : vel quod ipse , quoad ego nosse potui , moderatissimi , atque humanissimi fuit sensus : vel quod ex tam insigni amicitia mea , atque Caesaris hunc filii loco et illius , et vestro judicio substitutum , non perinde habere mihi turpe videtur ; sed quidquid tibi scribo , dolenter mehercule magis , quam inimice facio. Quod vivit Antonius hodie , quod Lepidus una est , quod exercitus habent non contemnendos , quod sperant , quod audent ; id omne Caesari acceptum referre possunt , neque ego superiora repetam ; sed ex eo tempore , quo ipse mihi professus est venire , si venire voluisset , aut oppressum jam bellum esset , aut in adversissimam illis Hispaniam cum detrimento eorum maximo extrusum ; quae mens eum , aut quorum consilia a tanta gloria , sibi vero etiam necessaria , ac salutari avocarint : et ad cogitationem consulatus bimestris, summo cum terrore hominum, et insulsa cum efflagitatione transtulerint , exputare non possum. Multum in hac re mihi videtur necessarii ejus , et reipub. et ipsius caussa proficere posse : plurimum , ut puto , tu quoque : cujus ille tanta merita habet , quanta nemo praeter me , nunquam enim obliviscar , maxima , ac plurima me tibi debere. Deh his rebus, ut exigeret cum eo. Furnio mandavi ; quod si , quantam debeo , habuere apud eum auctoritatem, plurimum ipsum juvero. Nos interea duriori conditione bellum sustinemus : quod neque expeditissimam dimicationem putamus ; neque tamen refugiendo commissuri sumus , ut majus detrimentum respub. accipere possit. Quod si aut Caesar se respexerit , aut Africanae legiones celeriter venerint, securo vos ab hac parte reddemus. Tu , ut instituisti , me

diligas, rogo, proprieque tuum esse, tibi persuadeas. v. Kal. Sext. ex castris.

ARGUMENTUM.

Modeste reprehendit in Furnio praeproperam adipiscendae Praeturae festinationem.

M. T. C. C. FURNIO S. D. 25

Si interest, id quod homines arbitrantur, reipub. te, ut instituisti, atque fecisti, navare operam, rebusque maximis, quae ad extinguendas reliquias belli pertinent, interesse, nihil videris melius, neque laudabilius, neque honestius facere posse: istamque operam tuam, navitatem, animum in rempub. celeritati praeturae anteponendum censeo. Nolo enim te ignorare, quantam laudem consequutus sis: mihi crede, proximam Planco, idque ipsius testimonio: praeterea fama, scientiaque omnium. Quamobrem; si quid operis tibi etiam nunc restat id maximopere censeo persequendum, quid enim honestius? aut quid honesto anteponendum? sin autem satisfactum reipub. putas; celeriter ad comitia, quando mature futura sunt, veniendum censeo, dummodo ne quid haec ambitiosa festinatio imminuat ejus gloriae, quam consequuti sumus. Multi clarissimi viri, quum reipub. darent operam, annum petitionis suae non objerunt, quod eo facilius nobis est, quod non est annus hic tibi destinatus; ut, si aedilis fuisses, post biennium tuus annus esset; nunc nihil praetermittere videbere usitati, et quasi legitimi temporis ad petendum. Video autem, Planco consule, etsi etiam sine eo rationes expeditas haberes, tamen splendidiorem petitionem tuam fore, si modo ista ex sententia confecta essent.

Omnino plura me scribere, quum tuum tantum consilium, judiciumque sit, non ita necesse arbitrabar: sed tamen sententiam meam tibi ignotam esse nolebam: cujus est haec summa, ut omnia te metiri dignitate malim, quam ambitione; majoremque fructum ponere in perpetuitate laudis, quam in celeritate praeturae. Haec eadem loquutus sum domi meae, adhibito Quincto fratre meo, et Caecina, et Clavisio, studiosissimis tui, quum Dardanus, libertus tuus, interesset; omnibus probari videbatur oratio mea: sed tu optime judicabis. Vale.

ARGUMENTUM.

Scripserat Furnius, ad comitia Praetoria se venturum; Cicero dissuadet, Comitiaque dilata significat.

M. T. C. FURNIO S. D. 26

LEctis tuis literis, quibus declarabas, aut omittendos Narbonenses, aut cum periculo dimicandum; illud magis timui; quod vitatum, non moleste fero. Quod de Planci, et Bruti concordia scribis, in eo vel maximam spem pono victoriae. De Gallorum studio nos aliquando cognoscemus, ut scribis, cujus id opera maxime excogitatum sit; sed jam, mihi crede, cognovimus. Itaque jucundissimis tuis literis stomachatus sum in extremo, scribis enim, si in Sextilem comitia, cito te: si jam confecta citius, ne diutius cum periculo fatuus sis. O mi furni, quam tu caussam tuam non nosti, qui alienas tam facile discas: tu nunc candidatum te putas: et id cogitas, ut aut ad comitia curras: aut, si jam confecta, domi tuae sis: scilicet ne cum maximo periculo, ut scribis, stultissimus sis, non arbitror, te ita sentire:

omnes enim tuos ad laudem impetus novi, quod si, ut scribis, ita sentis, non magis te, quam de te judicium reprehendo meum. Te adipiscendi magistratus levissimi, et divulgatissimi, si ita adipiscare, ut plerique, praepropera festinatio abducet a tantis laudibus, quibus te omnes in coelum jure, et vere ferunt? Scilicet id agitur, utrum hac petitione, an proxima praetor fias, non ut ita de repub. mercare, omni honore ut dignissimus judicere? Utrum nescis, quam alte ascenderis? an pro nihilo id putas? si nescis, tibi ignosco: nos in culpa sumus, sin intelligis, ulla tibi est praetura vel officio, quod pauci, vel gloria, quam omnes sequuntur, dulcior? Hac de re et ego, et Calvisius, homo magni judicii, tuique amantissimus, te accusamus quotidie: comitia tamen, quando ex his pendes, quantum facere possumus, quod multis de caussis reipub. arbitramur conducere, in Januarium mensem protrudimus. Vince igitur, et vale.

ARGUMENTUM.

Lepidum quasi molli brachio objurgat, quia summis honoribus a Senatu ornatus, gratiarum agendarum officium neglexerat. Tum pacem inter Antonium, et bonos cives conciliare cupientem hortatur, ne se interponat.

M. T. C. M. LEPIDO S. D. 27

QUod mihi pro mea summa erga te benevolentia magnae curae est, ut quam amplissima dignitate sis; moleste tuli te senatui gratias non egisse, quum esses ab eo ordine ornatus summis honoribus. Pacis inter cives conciliandae te cupidum esse laetor, pacem eam si a servitute sejungis, consules et reipub. et dignitati

tuae: sin ista pax perditum hominem in possessionem impotentissimi dominatus restitutura est; hoc animo scito esse omnes sanos, ut mortem servituti anteponant. Itaque sapientius, meo quidem judicio, facies, si te in istam pacificationem non interpones, quae neque senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur. Sed haec audies ex aliis, aut certior fies literis: tu pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis.

A R G U M E N T U M.

Dolet, se non fuisse participem conjurationis in Caesarem, quia superstes Antonius perniciem Reip. moliatur, deinde suum libertatis recuperandae studium declarat.

M. T. C. TREBONIO S. D. 28

QUam vellem ad illas pulcherrimas epulas me idib. Martiis invitasses! reliquiarum nihil haberemus, at nunc cum his tantum negotii est, ut vestrum illud divinum in rempub. beneficium nonnullam habeat querelam. Quod vero a te, viro optimo, seductus est, tuoque beneficio adhuc vivit haec pestis; interdum, quod mihi vix fas est, tibi subirascor, mihi enim negotii plus reliquisti uni, quam praeter me omnibus. Ut enim primum post Antonii foedissimum discessum senatus haberi libere potuit, ad illum animum meum reverti pristinum, quem tu cum cive acerrimo, patre tuo, in ore, et amore semperhabuisti. Nam, quum senatum ad XIII. Kalend. Jan. tribuni pleb. revocassent, deque alia re referrent, totam rempub. sum complexus, egique acerrime, senatumque jam languentem, et defessum ad pristinam virtutem, consuetudinemque revocavi, magis animi, quam ingenii viribus. Hic dies, meaque contentio, atque actio spem primum populo Roman. attulit

libertatis recuperandae: nec vero ipse postea tempus ullum intermisi de repub. non cogitandi solum, sed etiam agendi. Quod nisi res urbanas, actaque omnia ad te perferri arbitrarer, ipse perscriberem; quamquam eram maximis occupationibus impeditus; sed illa cognosces ex aliis, a me pauca, et ea summatim. Habemus fortem senatum, consulares partim timidos, partim male sentientes, magnum damnum factum est in Servio. L. Caesar optime sentit; sed, quod avunculus est, non acerrimas dicit sententias: consules egregii: praeclaris D. Brutus: egregius puer Caesar, de quo spero equidem reliqua: hoc vero certum habeto, nisi ille veteranos celeriter conscripsisset, legionesque duae de exercitu Antonii ad ejus se auctoritatem contulissent, atque is oppositus esset terror Antonio, nihil Antonium sceleris, nihil crudelitatis praeteriturum fuisse. Haec tibi etsi audita esse arbitrabar, volui tamen notoria esse; plura scribam, si plus otii habuero. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de suo studio erga salutem Ampii exulantis, bonamque spem habere jubet.

M. T. C. AMPIO BALBO S. D. 29

De meo studio erga salutem, et incolumitatem tuam credo te cognosse ex literis [illegible]um: quibus me cumulatissime satisfecisse, certo scio, nec iis concedo, quanquam sunt singulari in te benevolentia, ut te salvum malint, quam ego; illi mihi necesse est concedant, ut tibi plus, quam ipsi, hoc tempore prodesse possim, quod quidem nec destiti facere, nec desistam, et jam in maxima re feci, et fundamenta jeci salutis tuae. Tu fac bono animo, magnoque sis, me-

que tibi nulla in re defuturum esse confidas. Pridie Non. Quinct. Vale.

ARGUMENTUM.

Praelium, victoriaeque de Antonio relata nuntiaretur.

SER. GALBA CICERONI S. D. 30

DEcimo septimo Kal. Maji, quo die Pansa in castris Hirtii erat futurus, cum quo ego eram (nam ei obviam processeram millia passuum centum, quo maturius veniret) Antonius legiones eduxit duas, secundam, et quintam trigesimam, et cohortes praetorias duas, unam suam, alteram Silani, et evocaturum partem. Ita obviam venit nobis, quod nos quatuor legiones tironum habere solum arbitrabatur, sed noctu, quo tutius venire in castra possemus, legionem Martiam, cui ego praesse solebam, et duas cohortes praetorias miserat Hirtius nobis. Quum equites Antonii apparuissent, contineri neque legio Martia, neque cohortes praetoriae potuerunt: quas sequi coepimus coacti, quando eas retinere non poteramus. Antonius ad Forum Gallorum suas copias continebat: neque sciri volebat, se legiones habere: tantum equitatum, et levem armaturam ostendabat. Posteaquam vidit se invito legionem ire Pansa, sequi se duas legiones jussit tironum, posteaquam angustias paludis, et silvarum transivimus, acies est instructa a nobis duodecim cohortium. Nondum venerant legiones duae, quum repente Antonius in aciem suas copias de vico produxit, et sine mora concurrit. Primo ita pugnatum est, ut acrius non posset ex utraque parte pugnari, sed dexterius cornu, in quo ego eram cum Martiae legionis cohortibus octo, impetu primo fugave-

rat legionem trigesimam quintam Antonii, ut amplius passus quingendos ultra aciem, quo loco steterat, processerit. Itaque quum equites nostrum cornu circuire vellent, recipere me coepi, et levem armaturam opponere Maurorum equitibus, ne aversos nostros aggrederentur. Interim video me esse inter Antonianos, Antoniumque post me esse aliquando, repente equum immisi ad eam legionem tironum, quae veniebat ex castris, scuto rejecto. Antoniani me insequi: nostri pila conjicere velle, ita nescio quo fato sum servatus, quod cito sum a nostris cognitus. In ipsa Æmilia, ubi cohors Caesaris praetoria erat, diu pugnatum est, cornu sinisterius, quod erat infirmius, ubi Martiae legionis duae cohortes erant, et cohors praetoria, pedem referre coeperunt, quod ab equitatu circumibantur, quo vel plurimum valet Antonius; quum omnes se recipissent nostri ordines, recipere me novissimus coepi ad castra. Antonius, tanquam victor, castra putavit se posse capere, quo quum venit, complures ibi amisit, nec egit quidquam. Audita re, Hirtius cum cohortibus viginti veteranis redeunti Antonio in sua castra occurrit, copiasque omnes ejus delevi, fugavitque eodem loco, ubi erat pugnatum, ad forum Gallorum. Antonius cum equitibus hora noctis quarta se in castra sua ad Mutinam recepit. Hirtius in ea castra rediit, unde Pansa exierat, ubi duas legiones reliquerat, quae ab Antonio erant oppugnatae, sic partem majorem suarum copiarum Antonius amisit veteranarum; nec id tamen sine aliqua jactura cohortium praetoriarum nostrarum, et legionis Martiae fieri potuit; aquilae duae, signa sexaginta sunt relata Antonii; res bene gesta est. Ad XII. kal. Maji, ex castris. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se, quod studium suum erga Rempub literis nondum declaraverit, seque libertatis recuperandae cupidum ostendit.

C. ASINIUS POLLIO CICERONI S. D. 31

Minime mirum debet tibi videri, nihil m scripsisse de rep. posteaquam itum est ad arm nam saltus Castulonensis, qui semper tenui nostros tabellarios, etsi nunc frequentioribus latrociniis infestior factus est, tamen nequaquan tanta in mora est, quanta qui locis omnibu dispositi ab utraque parte scrutantur tabellarios et retinent; itaque nisi nave parlatae literae essent, omnino nescirem, quid istic fieret. Nunc vero nactus occasionem, posteaquam navigar coeptum est, cupidissime, et quam creberrime potero, scribam ad te. Ne movear ejus sermonibus, quem tametsi nemo est qui videre velit, tamen nequaquam proinde, ac dignus est, oderunt homines, periculum non est; adeo est enim invisus mihi, ut nihil non acerbum putem, quod commune cum illo sit. Natura autem mea, et studia trahunt me ad pacis et libertatis cupiditatem; itaque illud initium civilis belli saepe deflevi; quum vero non liceret mihi nullius partis esse, quia utrobique magnos inimicos habebam; ea castra fugi, in quibus plane tutum me ab insidiis inimici sciebam non futurum, compulsus eo, quo minime volebam, ne in extremis essem, plane pericula non dubitanter adii. Caesarem vero, quod me in tanta fortuna, modo cognitum, vetustissimorum familiarium loco habuit, dilexi summa cum pietate, et fide, quae mea sententia gerere mihi licuit: ita feci, ut optimus quisque maxime probarit,

quod jussus sum, eo tempore, atque ita feci, ut appareret, invito imperatum esse. Cujus facti injustissima invidia erudire me potuit, quam jucunda libertas, et quam misera sua dominatione vita esset, ita, si id agitur, ut rursus in potestate omnia unius sint; quicunque is est, ei me profiteor inimicum, nec periculum est ullum, quod pro libertate aut refugiam, aut deprecer. Sed Consules neque S. C. neque literis suis praeceperant mihi, quid facerem, unas enim post idus Mart. demum a Pansa literas accepi; in quibus hortatur me, ut senatui scribam, me, et exercitum in potestate ejus futurum; quod quum Lepidus concionaretur, atque omnibus scriberet, se consentire cum Antonio, maxime contrarium fuit, nam quibus commeatibus, invito illo, per illius provinciam legiones ducerem? aut, si cetera transissem, num etiam Alpes poteram transvolare, quae praesidio illius tenentur? Adde huc, quod perferri literae nulla conditione potuerunt, sexcentis enim locis excutiuntur: deinde etiam retinentur a Lepido tabellarii. Illud me Cordubae pro concione dixisse, nemo vocabit in dubium, provinciam me nulli, nisi qui a senatu missus venisset, traditurum. Nam de legione trigesima tradenda quantas habuerim contentiones, quid ego scribam? qua tradita, quanto pro republ. infirmior futurus fuerim, quis ignorat? hac enim legione noli acrius, aut pugnatius quidquam putare esse. Quare me eum existima esse, qui primum pacis cupidissimus sim; (omnes enim cives plane studeo esse salvos) deinde qui et me, et rempubl. vindicare in libertatem paratus sim. Quod familiarem meum in tuorum numero ha-

bes, opinione tua mihi gratius est: invideo illi tamen, quod ambulat, et jocatur tecum. Quaeres, quanti aestimem, si unquam licuerit vivere in otio, experieris, nullum enim vestigium abs te discessurus sum. Illud vehementer admiror, non scripsisse te mihi, manendo in provincia ne, an ducendo exercitum in Italiam, reipub. magis satisfacere possim. Ego quidem, etsi mihi tutius, ac minus laboriosum est manere; tamen, quia video tali tempore multo magis legionibus opus esse, quam provinciis, quae presertim recuperari nullo negotio possunt, constitui, ut nunc est, cum exercitu proficisci; deinde ex literis, quas Pansae misi, cognosces omnia, nam earum tibi exemplar misi, XVII. kal. April. Cordubae.

ARGUMENTUM.

Enumerat, quae Balbus Quaestor suus flagitiose commiserit, quaeque ipse fecerit ad exercitum in Reip. potestate continendum.

C. ASINIUS POLLIO CICERONI S. D. 31

BAlbus quaestor, magna numerata pecunia, pondere auri, majore argenti coacto de publicis exactionibus, ne stipendio quidem militibus reddito, duxit se a Gatibus; et triduum tempestate retentus ad Calpen, kal. Jun. trajecit sese in regnum Bogudis, plane bene peculiatus. His rumoribus utrum Gades referatur, an Romam (ad singulos enim nuntios turpissime consilia mutat) nondum scio, sed praeter furta, et rapinas, et virgis caesos socios, haec quoque fecit, ut ipse gloriari solet, eadem, quae C. Caesar: ludis, quos Gadibus fecit, Herennium Gallum histrionem, summo ludorum die annulo

aureo donatum, in quatuordecim sessum deduxit; tot enim fecerat ordines equestri loci, quatuorviratum sibi prorogavit, comitia biennii biduo habuit, hoc est renuntiavit quos ei visum est: exules reduxit, non horum temporum, sed illorum, quibus a seditiosis senatus trucidatus, aut expulsus est, Sex. Varo procos. Illa vero jam ne Caesaris quidem exemplo, quod ludis praetextam de suo itinere ad L. Lentulum procos, sollicitandum posuit, et quidem, quum ageretur, flevit memoria rerum gestarum commotus. Gladiatoribus autem Fadium quemdam, militem Pompejanus, quia, quum depressus in ludum, bis gratis depugnasset, auctorari sese nolebat, et ad populum confugerat, primum Gallos equites immisit in populum (conjecti enim sunt lapides in eum, quum arriperetur Fadius) deinde abstractum defodit in ludo, et vivum combussit, quum quidem pransus, nudis pedibus, tunica soluta, manibus ad tergum rejectis, inambularet, et illi misero quiritanti, Civis Romanus sum, responderet. Abi nunc, populi fidem implora; Bestiis vero cives Rom. in his circulatorem quendam auctionum, notissimum hominem Hispali, quia deformis erat, objecit. Cum hujusmodi portento res mihi fuit, sed de illo plura coram. Nunc, quod praestat, quid me velitis facere, constituite; tres legiones firmas habeo: quarum unam vigesimam octavam, quum ad se initio belli accessisset. Antonius hac pollicitatione, quo die in castra venisset, danarios quingendos singulis militibus daturum, in victoria vero eadem praemia, quae suis legionibus (quorum quis ullum finem, aut modum futurum putavit ?) incitatissimum retinui, aegre mehercule; nec retinuissem, si uno loco

habuissem, utpote quum singulae quaedam cohortes seditionem fecerint. Reliquas quoque legiones non destitit; literis, atque infinitus pollicitationibus incitare; nec vero minus Lepidus ursit me et suis, et Antonii literis, ut legionem trigesimam mitterem sibi. Itaque, quem exercitum neque vendere ullis praemiis volui, nec eorum periculorum metu, quae, victoribus illis, portendebantur, diminuere, debetis existimare retentum, et conservatum reipub. esse; atque ita credere, quodcunque imperassetis, facturum fuisse, si, quod jussit, feci. Nam et provinciam in otio, et exercitum in mea potestate tenui: finibus meae provinciae nusquam excessi: militem non modo legionarium, sed ne auxiliarium quidem ullum quoquam misi; et, si quos equites decedentes nactus sum, supplicio affeci, quarum rerum fructum satis magnum, rep. salva, tulisse me putabo; sed resp. si me satis novisset, et major pars senatus, majores ex me fructus tulisset. Epistolam, quam Balbo, quum etiam nunc in provincia esset, scripsi, legendam tibi misi, etiam praetextam, si voles legere. Gallum Cornelium familiarem meum poscito, XI. Id. Jun. Cordubae. Vale.

ARGUMENTUM.

Deplorat calamitatem Reip. quae Mutinensi praelio et consules, et robur, sobolemque militum amiserat.

ASINIUS POLLIO CICERONI S. D. 33

Quo tardius certior fierem de praeliis apud Mutinam factis, Lepidus effecit, qui meos tabellarios novem dies retinuit: tantam calamitatem reip. quam tardissime audire optandum est;

sed illis, qui prodesse nihil possunt, neque mederi. Atque utinam eodem S. C. quo Plancum, et Lepidum in Italiam accersitis, me quoque jussissetis venire, profecto non accepisset resp. hoc vulnus, quo si qui laetantur in praesentia; quia videntur et duces, et veterani Caesaris partium interiisse: tamen postmodum necesse est doleant, quum vastitatem Italiae respexerint; nam et robur, et soboles militum interiit: si quidem quae nuntiantur, nulla ex parte vera sunt. Neque ego non videbam, quanto usui reipub. essem futurus, si ad Lepidum venissem, omnem enim cunctationem ejus discussissem, praesertim adjutore Planco, sed scribenti ad me ejusmodi literas, quas leges, et concionibus, videlicet, quas Narbone habuisse dicitur, similes, palparer necesse erat, si vellem commeatum, per provinciam ejus iter faciens, habere. Praeterea verebar, ne, si antequam ego incoepta perficerem, praelium confectum esset, pium meum consilium raperent in contrariam partem obtrectatores mei, propter amicitiam, quae mihi cum Antonio, non major tamen quam Planco, fuit. Itaque a Gadibus mense Aprili binos tabellarios in duas naves imposui; et tibi, et consulibus, et Octaviano scripsi, ut me faceretis certiorem, quonam modo plurimum possem prodesse reipub. Sed, ut rationem ineo; quo die Praelium Pansa commisit, eodem a Gadibus naves profectae sunt, nulla enim post hiemem fuit ante eam diem navigatio: et hercule, longe remotus ab omni suspicione futuri civilis tumultus, penitus in Lusitania legiones in hibernis collocaram. Ita porro festinavit uterque confligere, tanquam nihil pejus timerent, quam ne sine maximo reip. detrimento bellum componeretur,

sed, si properandum fuit, nihil non summi ducis consilio gessisse Hirtium video. Nam haec mihi scribuntur ex Gallia Lepidi, et nuntiantur: Pansae exercitum concisum esse: Pansam ex vulneribus mortuum: eodem praelio Martiam legionem interisse, et L. Fabatum, et C. Peducaeum, et D. Carfulenum: Hirtiano autem praelio et quartam legionem, et omnes peraeque Antonii caesas: item Hirtii quartam, quum castra quoque Antonii cepisset, a quinta legione concisam esse: ibi Hirtium quoque perisse, et Pontium Aquilam: dici etiam Octavianum cecidisse: (quae si, quod Dii prohibeant, vera sunt, non mediocriter doleo) Antonium turpiter Mutinae obsessionem reliquisse, sed habere equitatum, ac legiones sub signis armatas tres, et P. Bagieni unam, inermes bene multos: Ventidium quoque se cum legione septima, octava, nona conjunxisse: si nihil in Lepido spei sit, descensurum ad extrema, et non modo nationes, sed etiam servitia concitaturum: Parmam direptam: L. Antonium Alpes occupasse. Quae si vera sunt, nemini nostrum cessandum est; neque expectandum, quid decernat senatus, res enim cogit huic tanto incendio succurrere omnes, qui aut imperium, aut nomen denique populi Romani salvum esse volunt. Brutum enim XVII. cohortes, et duas non frequentes tironum legiones, quas conscripserat Antonius, habere audio; neque tamen dubito, quin omnes, qui supersint de Hirtii exercitu, confluant ad eum, nam in delectu non multum spei puto esse, praesertim quum nihil sit periculosius, quam, spatium confirmandi sese Antonio dari, anni autem tempus libertatem majorem mihi dat; propterea quia frumenta aut in agris,

aut in villis sunt. Itaque proximis literis consilium meum expedietur, nam neque deesse, neque superesse reip. volo, maxime tamen doleo, adeo, et longo, et infesto itinere ad me venîri, ut die quadrigesimo post, aut ultra etiam, quam facta sunt, omnia nuntientur. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat in Antonii adventu, quid egerit; et agit gratias Ciceroni, quod iniquis de se rumoribus non crediderit.

M. LEPIDUS IMP. ITERUM, PONT. MAX. CICERONI S. D. 34

Si vales, bene est, ego quoque valeo. Quum audissem, Antonium cum suis copiis praemisso L. Antonio cum parte equitatus, in provinciam meam venire, cum exercitu meo a confluente Rhodano castra movi, ac contra eos venire institui. Itaque continuis itineribus ad Forum Vocontium veni, et ultra castra ad flumen Argenteum contra Antonius feci. P. Ventidius suas legiones tres conjunxit cum eo, et ultra me castra posuit, habebat antea legionem secundam, et ex reliquis legionibus magnam multitudinem, sed inermium. Equitatum habet magnum: nam omnis ex praelio integer discessit, ita ut sint amplius equitum xxx. itaque ad me complures milites, et equites ab eo transierunt, et in dies singulos ejus copiae minuuntur. Silanus, et Culeo ab discesserunt, nos, etsi graviter ab his laesi eramus, quod contra nostram voluntatem ad Antonium jerant; tamen, nostrae humanitatis, et necessitudinis caussa, eorum salutis rationum habuimus; nec tamen eorum opera utimur, neque in castris habemus; neque ulli negotio praefecimus. Quod ad bel-

lum hoc attinet, nec senatui, nec reip. deerimus, quae postea egerimus, faciam te certiorem. Etsi omni tempore summa studia officii mutuo inter nos certatim constituerunt pro nostra inter nos familiaritate, et proinde diligenter ab utroque conservata sunt, tamen non dubito, in tanto, et tam repentino motu reipub. quin nonnulla de me falsis rumoribus a meis obtrectatoribus, me indigna, ad te delata sint, quae tuum animum magnopere moverent, pro tuo amore in remp. Ea te moderate accepisse, neque temere credendum judicasse, a meis procuratoribus certior sum factus; quae mihi, ut debent, gratissima sunt. Memini autem et illa superiora, quae abs tua voluntate profecta sunt ad meam dignitatem augendam, et ornandam, quae perpetuo animo meo fixa manebunt. Abs te, mi Cicero, magnopere peto, si meam vitam, studium, diligentissime superioribus temporibus in repub. administranda, quae Lepido digna sunt, perspecta habes, ut paria, aut eo ampliora reliquo tempore expectes, et proinde tua auctoritate metuendum existimes, quo tibi plura tuo merito debeo. Vale. XII. Kalend. Jun. et castris, ex Ponto Argenteo.

ARGUMENTUM.

Antonii recepti caussam confert in milites suos, dissensionem civium inique ferentes.

M. LEPIDUS IMP. ITERUM, PONT. MAX. S. P. PL. Q. R. S. D. 35

Si vos, liberique vestri valetis, bene est; ego quidem valeo. Deos, hominesque testor, P. C. qua mente, et quo animo semper in rempub. fuerim, et quam nihil antiquius communi salute, ac libertatem judicarim: quod vobis brevi probassem, nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset, nam exercit uscunctus consuetudinem suam in civibus conservandis, communique pace, seditione facta, retinuit: meque tantae multitudinis civium Romanorum salutis, atque incolumitatis caussam suscipere, ut vere dicam, coegit. In qua re ego vos, P. C. oro, atque obsecro, ut privatis offensionibus omissis, summae reipub. consulatis, ne misericordiam nostram, exercitusque nostri in civili dissensione sceleris loco ponatis. Quod si salutis omnium, ac dignitatis rationem habueritis, melius et vobis, et reipub. consuletis. Data IV. kal. Jun. a Ponte Argenteo. Valete.

LIBER XI.

ARGUMENTUM.

D. Brutus M. Bruto, et C. Cassio, quibuscum Caesarem occiderat, sermonem cum Hirtio habitum exponit, postulatamque a se liberam legationem significat.

D. BRUTUS M. BRUTO, ET C. CASSIO S. D. 1

QUo in stato simus, cognoscite. Heri vesperi apud me Hirtius fuit: qua mente esset Antonius demonstravit; pessima scilicet, et infidelissima, nam se neque mihi provinciam dare posse ajebat, neque arbitrari tuto in urbe esse quemquam nostrum: adeo esse militum concitatos animos et plebis. Quod utrumque esse falsum, puto vos animadvertere; atque illud esse verum, quod Hirtius demonstrabat, timere eum, ne si mediocre auxilium dignitatis nostrae habuissemus, nullae partes iis in repub. relinquerentur. Quum in his angustiis versarer, placitum est mihi, ut postularem legationem liberam mihi, reliquisque nostris, ut aliqua caussa proficiscendi honesta quaereretur. Hoc se impetraturum pollicitus est, nec tamen impetraturum confido: tanta est hominum insolentia, et nostri insectatio, ac si dederint, quod petimus, tamen paulo post futurum puto, ut hostes judicemur, aut aqua, et igni nobis interdicatur. Quid ergo est, inquis tui consilii? Dandus est locus fortunae: cedendum ex Italia migrandum Rhodum, aut aliquo terrarum arbitror; si melior casus fuerit,

revertemur Romam; si mediocris, in exilio vivemus; si pessimus, ad novissima auxilia descendemus. Succurreret fortasse hoc loco alicui vestrum, cur novissimum tempus expectemus potius, quam nunc aliquid moliamur? Quia, ubi consistamus, non habemus, praeter Sex. Pompejum, et Bassum Caecilium: qui mihi videntur, hoc nuntio de Caesare allato, firmiores futuri, satis in tempore ad eos accedemus, ubi, quid valeant, scierimus. Pro Cassio, et te, si quid velitis me recipere, recipiam, postulat enim hoc Hirtius, ut faciam. Rogo vos, quam primum mihi rescribatis: nam non dubito, quin de his rebus ante horam quartam Hirtius me certiorem sit facturus; quem in locum convenire possimus, quo me velitis venire, rescribi te. Post novissimum Hirtii sermonem, placitum est mihi postulare, ut liceret nobis esse Romae publico praesidio, quod illos nobis concessuros non puto, magnam enim invidia iis faceremus, nihil tamen non postulandum putavi, quod aequum esse statuerem. Valete.

ARGUMENTUM.

Petunt ab Antonio, an putet ipsos in Urbe, Magna veteranorum militum frequentia, tutos fore.

M. BRUTUS, ET C. CASSIUS PRAET. M. ANTONIO COS. S. D.

De tua fide, et benevolentia in nos, nisi persuasum esset nobis, non conscripsissemus haec tibi: quae profecto, quando istum animum habes, in optimam partem accipies. Scribitur nobis magnam veteranorum multitudinem Romam convenisse jam, et ad kal. Jun. futuram multo majorem. De te si dubitemus, aut vereamur;

simus nostri dissimiles, sed certe, quum ipsi in tua potestate fuerimus, tuoque adducti consilio dimiserimus ex municipiis nostros necessarios, neque solum edicto, sed etiam literis id fecerimus; digni sumus, quos habeas tui consilii participes, in ea praesertim re, quae ad nos pertinet. Quare petimus a te, facias nos certiores tuae voluntatis in nos; putesne nos tutos fore in tanta frequentia veteranorum, quos etiam de reponenda ara cogitare audimus; quod velle te, probare vix quisquam posse didetur, qui nos salvos, et honestos velit. Nos ab initio spectasse otium, nec quicquam aliud a libertate communi quaesisse, exitus declarat. Fallere nemo nos potest, nisi tu; quod certe abest a virtute tua, et fide, sed alius nemo facultatem habet decipiendi nos; tibi enim uni credidimus et credituri sumus. Maximo de nobis timore afficiuntur amici nostri; quibus etsi tua fides explorata est, tamen illud in mentem venit, multitudinem veteranorum facilius impelli ab alio quolibet, quam a te retineri posse. Rescribas nobis ad omnia, rogamus. Nam illud valde leve est, ac nugatorium, ea re denunciatum esse veteranis, quod de commodis eorum mense Junio laturus esses, quem enim impedimento futurum putas, quum de nobis certum sit nos quieturos? Non debemus cuiquam videri nimium vitae cupidi, quum accidere nobis nihil possit sine pernicie, et confusione omnium rerum. Vale.

ARGUMENTUM.

Expostulatio ad contumeliosas, et minaces Antonii literas.

BRUTUS, ET CASSIUS PRAET. ANTONIO COS. S. D. 3

Literas tuas legimus, simillimas edicti tui, contumeliosas, minaces, minime dignas, quae a te nobis mitterentur; nos, Antoni, te nulla lacessivimus injuria, neque miraturum credidimus, si praetores, et ea dignitate homines, aliquid edicto postulassemus a consule; quod si indignaris, ausos esse id facere, concede nobis, ut doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto, et Cassio tribui. Nam de delectibus habitis, et pecuniis imperatis, exercitibus sollicitatis, et nuntiis trans mare missis, quod te questum esse negas, nos quidem tibi credimus optimo animo te fecisse; sed tamen neque agnoscimus quidquam eorum; et te miramur, quum haec reticueris, non potuisse contineri iracundiam tuam, quin nobis de morte Caesaris objiceres. Illud vero quemadmodum ferendum sit, tute cogita; non licere praetoribus, concordiae, ac libertatis caussa, per edictum de suo jure decedere, quin consul arma minetur. Quorum fiducia, nihil est, quod nos terreas, neque enim decet, aut convenit nobis, periculo ulli submittere animum nostrum; neque est Antonio postulandum, ut iis imperet, quorum opera liber est. Nos si alia hortarentur, ut bellum civile suscitare vellemus, literae tuae nihil proficerent. NULLA enim minantis auctoritas apud liberos est, sed pulchre intelligis, non posse nos quoquam impelli, et fortassis ea re minaciter agis, ut judicium nostrum metus videatur. Nos in hac sententia sumus, ut te cu-

piamus etiam in libera repub. magnum, atque honestum esse; vocemus te ad nullas inimicitias; sed tamen pluris nostram libertatem, quam tuam amicitiam aestimemus. Tu etiam, atque etiam vide, quid suscipias, quid sustinere possit; neque quam diu vixerit Caesar, sed quam non diu regnarit, fac cogites. Deos quaesumus, consilia tua reipub. salutaria sint, ac tibi: sin minus, ut salva, atque honesta republica, tibi quam minimum noceant optamus. Pridie Non. Sext.

ARGUMENTUM.

Res a se gestas exponit; pro quibus rogat Ciceronem, ut sibi sua sententia supplicationem decernat.

D. BRUTUS IMP. COS. DES. CICERONI S. D. 4

SI de tua in me voluntate dubitarem, multis a te verbis peterem, ut dignitatem meam tuerere: sed profecto est ita, ut mihi persuasi, me tibi esse curae. Progressus sum ad Inalpinos cum exercitu, non tam nomen captans imperatorium, quam cupiens militibus satisfacere, firmosque eos ad tuendas nostras res efficere: quod mihi videor consequutus, nam et liberalitatem nostram, et animum sunt experti. Cum omnium bellicosissimis bellum gessi: multa castella cepi, multa vastavi: non sine caussa ad senatum literas misi. Adjuva nos tua sententia, quod quum facies, ex magna parte communi commodo inservieris. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se, quod Bruti literis non responderit; hortatur ad libertatem recuperandam; sua studia officiaque me pollicetur.

M. T. C. BRUTO IMP. S. D. 5

LUpus, familiaris noster, quum a te venisset, quumque Romae quosdam dies commoraretur; ego eram in iis locis, in quibus maxime me tuto esse arbitrabar; eo factum est, ut ad te Lupus sine meis literis rediret, quum tamen curasset tuas ad me perferendas, Romam autem veni ad v. id. Dec. nec habui quidquam antiquius, quam ut Pansam statim convenirem: ex quo ea de te cognovi, quae maxime optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, si ne illa quidem in re, quae a te gesta est post hominum memoriam maxima, hortatorem desiderasti: illud tamen breviter significandum videtur, populum Rom. omnia a te expectare, atque in te aliquando recuperandae libertatis omnem spem ponere. Tu, si dies, noctesque memineris, quod te facere certo scio, quantam rem gesseris; non obliviscere profecto, quantae tibi etiam nunc gerendae sint, si enim iste provinciam nactus erit, cui quidem ego semper amicus fui, antequam illum intellexi non modo aperte, sed etiam libenter cum repub. bellum gerere: spem reliquam nullam video salutis. Quamobrem te obsecro iisdem precibus, quibus senatus, populusque Roman. ut in perpetuum Rempublicam dominatu regio liberes, ut principiis consentiant exitus; tuum est hoc munus, tuae partes, a te hoc civitas, vel omnes potius gentes non expectant solum, sed etiam postulant. Quamquam, quum hortatione non egeas, ut supra

scripsi, non utar ea pluribus verbis: faciam illud, quod meum est, ut tibi omnia mea officia, studia, curas, cogitationes pollicear, quae ad tuam laudem, et gloriam pertinebunt, quamobrem velim tibi ita persuadeas; me cum reipublicae caussa, quae mihi vita mea carior est, tum quod tibi ipsi faveam, tuamque dignitatem amplificari velim. tuis optimis consiliis, amplitudini, gloriae nullo loco defuturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Suam dignitatem Brutus commendaverat, respondet Cicero, sibi eam etiam, atque etiam curae fore; idque jam in Senatu declaratum.

M. T. C. BRUTO IMP. S. D. 6

LUpus noster quum Romam festo die Mutina venisset, postridie me mane convenit, tuaque mihi mandata diligentissime exposuit et literas reddidit. Quod mihi tuam dignitatem commendas: eodem tempore existimo, te mihi meam dignitatem commendare, quam mehercule non habeo tua cariorem. Quare mihi gravissimum facies, si exploratum habebis, tuis laudibus nullo loco nec consilium, nec studium meum defuturum. Quum tribuni pleb. edixissent, senatus adesset ad XIII. Kalend. Jan. haberentque in animo de presidio consulum des. referre; quanquam statueram in senatum ante Kalend. Jan. non venire; tamen, quum eo die ipso edictum tuum propositum esset, nefas esse duxi, aut ita haberi senatum, ut de tuis divinis in rempublicam meritis sileretur; quod factum esset, nisi ego venissem; aut etiam, si quid honorifice de te diceretur, me non adesse. Itaque in senatum veni mane, quod quum esset

animadversum, frequentissimi senatores convenerunt: quae de te in senatu egerim, quae in concione maxima dixerim, aliorum te literis malo cognoscere. Illud tibi persuadeas velim, me omnia, quae ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, quae est per se amplissima, summo semper studio suscepturum, et defensurum. Quod quanquam intelligo me cum multis esse facturum; tamen appetam hujus rei principatum. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur Brutum, ne in salute populi Rom. conservanda Senatus auctoritatem expectet, sed voluntatem Senatus pro auctoritate habeat.

M. T. C. D. BRUTO IMP. S. D. 7

QUum adhibuisset domi meae Lupus me, et Libonem, et Servium, consobrinum tuum, quae mea fuerit sententia, cognosse te ex C. Sejo arbitror, qui nostro sermoni interfuit; reliqua, quanquam statim Sejum Graecejus est subsequutus, tamen ex Graecio poteris cognoscere. Caput autem est hoc, quod te diligentissime percipere, et meminisse velim, ut ne in libertate, et salute populi Romani conservanda auctoritatem senatus expectes nondum liberi: ne et tuum factum condemnes (nullo enim publico consilio rempub. liberasti: quo est etiam res illa major, et clarior) et adolescentem, vel puerum potius Caesarem judices temere fecisse, qui tantam caussam publicam privato consilio susceperit: denique homines rusticos, sed fortissimos viros, civisque optimos dementes fuisse judices, primum milites veteranos, commilitones tuos, deinde legionem Martiam, legionem quartam, quam suum consulem

hostem judicaverunt, seque ad salutem reipub. defendendam contulerunt. Voluntas senatus pro auctoritate haberi debet, quum auctoritas impeditur metu. Postremo suscepta sibi caussa jam bis est, ut non sit integrum; primum idib. Mart. deinde proxime, exercitu novo, et copiis comparatis. Quamobrem ad omnia ita paratus, atque animatus esse debes, non ut nihil facias, nisi jussus, sed ut ea geras, quae ab omnibus summa cum admiratione laudemur. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de legatis ad Antonium de pace missis, quaeque sit omnium de Bruto expectatio, consensioque ad libertatem recuperandam.

M. T. C. D. BRUTO IMP. S. D. 8

Eo tempore Polla tua misit, ut ad te, si quid vellem, darem literarum, quum, quid scriberem, non habebam; omnia enim erant suspensa propter expectatione legatorum; qui quid egissent, nihil dum nuntiabatur, haec tamen scribenda existimavi; primum senatum, populumque Rom. de te laborare non solum salutis suae caussa, sed etiam dignitatis tuae, admirabilis est enim quaedam tui nominis caritas, amorque in te singularis omnium civium, ita enim sperant, atque confidunt, ut antea rege, sic hoc tempore regno te rempubl. liberaturum Romae delectus habetur, totaque Italia; si hic delectus appellandus est, quum ultro se offerunt omnes; tantus ardor animos hominum occupavit desiderio libertatis, odioque diutinae servitutis. De reliquis rebus a te jam expectare literas debemus, quid ipse agas, quid noster Hirtius, quid Caesar meus; quos spero brevi tempore societate victoriae tecum copulatos fore.

Reliquum est, ut de me id scribam, quod te ex tuorum literis et spero, et malo cognoscere, me neque deessse ulla in re, neque unquam defuturum dignitati tuae. Fac valeas.

ARGUMENTUM.

Rogat Ciceronem, prospiciat, ne utroque Consule ad Mutinam occiso, hostes Reipub. convalescant: monetque quid agendum.

BRUTUS CICERONI S. D. 9

PAnsa amisso, quantum detrimenti respub. acceperit, non te praeterit, nunc auctoritate; et prudentia tua prospicias oportet, ne inimici nostri consulibus sublatis, sperent se convalescere posse. Ego ne consistere possit in Italia Antonius, dabo operam, sequar eum confestim, utrumque me praestiturum spero, ne aut Ventidius elabatur, aut Antonius in Italia moretur; in primis rogo te, ad hominem ventosissimum Lepidum mittas, ne nobis bellum redintegrare possit, Antonio sibi conjuncto. Nam de Pollione Asinio puto te perspicere, quid sit facturus; multae, et bonae, et firmae sunt legiones Lepidi, et Asinii. Neque haec idcirco tibi scribo, quod te non eadem animadvertere sciam; sed quod mihi persuasissimum est, Lepidum recte facturum nunquam; si forte vobis id de hoc dubium est. Plancum quoque confirmetis, oro: quem spero, pulso Antonio, reipub. non defuturum. Si se Alpes Antonius transiecerit, constitui praesidium in Alpibus collocare, et te de omni re facere certiorem IX. Kalend. Maji, ex castris Rhegii.

ARGUMENTUM.

Queritur de quorumdam malevolentia, et Reip. periculum exponit.

BRUTUS CICERONI S. D. 10

NOn mihi rempublicam plus debere arbitror, quam me tibi, gratiorem me esse in te posse, quam isti perversi sint in me, exploratum habes: si tamen haec temporis videantur dici caussa, malle me tuum judicium, quam ex altera parte omnium istorum: tu enim a certo sensu, et vero judicas de nobis: quod isti ne faciant, summa malevolentia, et livore impediuntur. Interpellent me, quominus honoratus sim, dum ne interpellent, quominus respub. a me commode administrari possit: quae quanto sit in periculo, quam potero brevissime exponam. Primum omnium, quantam perturbationem rerum urbanarum afferat obitus consulum, quantamque cupiditatem hominibus iniiciat vacuitas, non te fugit. Satis me multa scripsisse, quae literis commendari possint, arbitror; scio enim cui scribam. Revertor nunc ad Antonium, qui ex fuga quum parvulam manum perditum haberet inermium, ergastula solvendo, omneque genus hominum arripiendo, satis magnum numerum videtur effecisse. Huc accessit manus Ventidii: quae trans apenninum itinere facto difficillimo, ad Vada pervenit, atque se ibi cum Antonio conjunxit: est numerus veteranorum, et armatorum satis frequens cum Ventidio, consilia Antonii haec sint necesse est, aut ad Lepidum ut se conferat, si recipitur, aut Apennino, Alpibusque se teneat, et decursionibus per equites, quos habet multos, vastet ea loca, in quae incurrerit; aut rursus se in Etruriam referat; quod

ea pars Italiae sine exercitu est. Quod si me Caesar audisset, atque Apenninum transisset, in tantas angustias Antonium compulissem, ut inopia potius, quam ferro conficeretur, sed neque Caesari imperari potest: nec Caesar exercitui suo: quod utrumque pessimum est. Quum haec talia sint: quominus, quod ad me pertinebit, homines interpellent, ut supra scripsi, non impedio: haec quemadmodum explicari possint, aut a te quum explicabuntur, ne impediantur, timeo. Alere jam milites non possum: quum ad rempublicam liberandam accessi, HS mihi fuit pecuniae CD amplius, tantum abest, ut meae rei familiaris liberum sit quidquam; ut meos jam omnes amicos aere alieno obstrinxerim, septenum numerum legionum alo, qua difficultate, tu arbitrare; non, si Varronis thesauros haberem, sustinere sumptus possem. Quum primum de Antonio exploratum habuero, faciam te certiorem. Tu me amabis ita, si hoc idem me in te facere senseris. III. Non. Maji, ex castris, Dertona. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de Antonii profectione ad Lepidum, et de dubia Planci fide, suoque in Rempub. studio, atque constantia.

D. BRUTUS IMP. COS. DES.
CICERONI S. D. 11

EOdem exemplo literae tuae a te mihi redditae sunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere existimo, quantum persolvere difficile est. Scripsi tibi, quae hic gererentur, in itinere est Antonius: ad Lepidum proficiscitur: ne de Planco quidem spem adhuc abjecit, ut ex libellis ejus animadverti, qui in

me inciderunt: in quibus, quos ad Asilium, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, scribebat, ego tamen non habui ambiguum, et statim ad Plancum misi, et biduo ab Allobrogibus, et totius Galliae legatos expecto, quos confirmatos domum remittam. Tu, quae istic opus erunt administrari prospicies, ut ex tua voluntate reique pub. commodo fiant. Malevolentiae hominum in me, si poteris, occurres: si non poteris, hoc te consolabere, quod me de statu meo nullis contumeliis deterrere possunt. Pridie non. Maji ex castris, finibus Statiellensium.

A R G U M E N T U M.

Queritur, bellum ab Antonio renovatum: et in eo Bruti culpam videtur agnoscere.

M. T. C. BRUTO IMP. COS. DES. S. D. 12

TRes uno die a te accepi epistolas; unam brevem, quam Flacco Volumnio dederas; duas pleniores, quarum alteram tabellarius T. Vibii attulit, alteram ad me misit Lupus. Ex tuis literis, et ex Graeceii oratione, non modo non restinctum bellum, sed etiam inflammatum videtur. Non dubito autem pro tua singulari prudentia, quin perspicias, si aliquid firmitatis nactus sit Antonius, omnia illa tua praeclara in rempub. merita ad nihilum esse ventura. Ita enim Romam erat nuntiatum, ita persuasum omnibus, cum paucis inermibus, perterritis metu, fracto animo fugisse Antonium, qui si ita se habet, ut quemadmodum audiebam de Graeceio, confligi cum eo sine periculo non possit: non ille mihi fugisse a Mutina videtur, sed locum belli gerendi mutasse. Itaque homines alii acti sunt, nonnulli etiam quaeruntur: quod

persequuti non sitis, opprimi potuisse, si celeritas adhibita esset, existimant. Omnino EST hoc populi, maximeque nostri, in eo potissimum abuti libertate, per quem eam consequutus sit: sed tamen providendum est, ne quae justa querela esse possit. Res sic se habet, is bellum confecerit, qui Antonium oppresserit, hoc quam habeat vim, te existimare malo, quam me apertius scribere. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat tarditatem suam in Antonio persequendo, et quo res in statu sit, exponit.

BRUTUS IMP. COS. DES. CICERONI S. D. 13

JAm non ago tibi gratias; cui enim re vix referre possum, huic verbis non patitur res satisfieri. Attendere te volo, quae in manibus sunt, qua enim prudentia es, nihil te fugiet, si meas literas diligenter legeris; sequi confestim Antonium his de caussis, Cicero, non potui, eram sine equitibus, sine jumentis: Hirtium periisse nesciebam: Caesari non credebam prius, quam convenissem, et collocutus essem, hic dies hoc modo abiit, Postridie mane a Pansa sum arcessitus Bononiam; quum in itinere essem, nuntiatum mihi est, eum mortuum esse, recurri ad meas copiolas, sic enim vere eas appellare possum: sunt extenuatissimae, et inopia omnium rerum pessime acceptae: biduo me Antonius antecessit, itinere multo majore fugiens, quam ego sequens, ille enim iit passim, ego ordinatim, quacumque ivit, ergastula solvit, homines arripuit: constitit nusquam prius, quam ad Vada venit: quem locum volo tibi esse notum; jacet inter Apenninum, et Alpes, impeditissimus ad iter faciendum. Quum abessem ab eo

millia passuum triginta, et se jam Ventidio conjunxisset, concio ejus ad me est allata, in qua petere coepit a militibus, ut se trans Alpes sequerentur: sibi cum M. Lepido convenire. Succlamatum est, et frequenter a militibus Ventidianis (nam suos valde quam paucos habet) sibi aut in Italia pereundum esse, aut vincendum, etiam orare coeperunt, ut Pollentiam iter facerent, quum sustinere eos non posset, in posterum diem iter suum contulit, hac re mihi nuntiata statim quinque cohortes Pollentiam praemisi, meumque iter eo contuli, hora ante praesidium meum Pollentiam venit, quam Trebellius cum equitibus; sane quam sum gavisus: in hoc enim victoriam puto consistere, in spem venerant, quod neque Planci quatuor legiones omnibus suis copiis pares arbitrabantur: neque ex Italia tam celeriter exercitum transiici posse credebant, quos ipsi adhuc satis arroganter Allobroges, equitatusque omnis, qui eo praemissus erat a nobis, sustinebant: nostroque adventu sustineri facilius posse confidimus; tamen, si quo etiam casu Isaram se transiecerint: ne quid detrimenti reipub. injungant, summa a nobis dabitur opera. Vos magnum animum, optimamque spem de summa repub. habere volumus, quum et nos, et exercitus nostros, singulari concordia conjunctos; ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, dareque operam, ut quam paratissimi ab exercitu, reliquisque rebus pro vestra salute contra sceleratissimam conspirationem hostium confligamus: qui quidem eas copias, quas diu simulatione reipub. comparabant, subito ad patriae periculum converterunt.

ARGUMENTUM.

Ad Bruti literas respondet de Octaviano ornando, de legionibus ad Brutum perducendis, de pecunia, aliisque rebus.

M. T. C. BRUTO IMP. S. D. 14

Mirabiliter, mi Brute, laetor, mea consilia, measque sententias a te probari de decemviris, de ornando adolescente, sed quid refert? mihi crede homini non glorioso, plane jam, Brute, frigeo

υργανον

enim erat meum senatus: id jam est dissolutum; tantam spem attulerat exploratae victoriae tua praeclara Mutina eruptio, fuga Antonii, conciso exercitu, ut omnium animi relaxati sint: meaeque illae vehementes contentiones tanquam

σκιαμαχιαι

esse videantur. Sed, ut ad rem redeam, legionem Martiam, et quartam negant, qui illas norunt, ulla conditione ad te posse perduci pecuniae, quam desideras, ratio potest haberi, eaque habebitur. De Bruto accersendo, Caesareque ad Italiae praesidium tenendo, valde tibi assentior: sed, ut scribis, habes obtrectatores, quos equidem facillime sustineo: sed impediunt tamen. Ex Africa legiones exspectantur; sed bellum istic renatum homines mirantur, nihil tam praeter spem unquam; nam, die tuo natali victoria nuntiata, in multa saecula videbamus rempub. liberatam, novi timores retexunt superiora. Scripsisti autem ad me iis, quas idibus Maji dedisti, modo te accepisse a Planco literas, non recipi a Lepido Antonium; id si ita est, omnia faciliora: sin aliter, magnum

negotium: cujus exitum ne extimescam, tuae partes sunt; ego plus, quam feci, facere non possum, te tamen, id, quod spero, omnium maximum, et clarissimum videre cupio. Vale.

A R G U M E N T U M.

Laudat officium, et diligentiam Bruti: voluptatem, laetitiamque omnium significat ex Bruti, Plancique conjunctione; eumque hortatur, ut in tuenda Repub. seipsum vincat.

M. T. C. BRUTO IMP. S. D. 15

ETsi mihi tuae literae jucundissimae sunt; tamen jucundius fuit, quod in summa occupatione tua Planco collegae mandasti, ut te mihi per literas excusaret, quod fecit ille diligenter, mihi autem nihil amabilius officio tuo, et diligentia. Conjunctio tua cum collega, concordiaque vestra, quae literis communibus declarata est, senatui, populoque Roman. gratissima accidit. Quod superest, perge, mi Brute, et jam non cum aliis, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, praesertim ad te, quo magistro brevitatis uti cogito. Literas tuas vehementer exspecto, et quidem tales, quales maxime opto.

A R G U M E N T U M.

Commendat L. Ælium Lamiam in petitione Praeturae.

M. T. C. BRUTO IMP. S. D. 16

PErmagni interest, quo tibi haec tempore epistola reddita sit; utrum quum sollicitudinis aliquid haberes, an, quum ab omni molestia vacuus esses. Itaque ei praecepi, quem ad te misi, ut tempus observaret epistolae tibi reddendae, nam quemadmodum coram, qui ad nos intempestive adeunt, molesti saepe sunt: sic epi-

stolae offendunt, non loco redditae. Si autem, ut spero, nihil te perturbat, nihil impedit, et illae, cui mandavi, satis scite, et commode tempus ad te cepit adeundi: confido me, quod velim, a te facile impetraturum. L. Lamia praeturam petit, hoc ego utor uno omnium plurimum: magna vetustas, magna consuetudo intercedit: quodque plurimum valet, nihil mihi ejus est familiaritate jucundius. Magno praeterea beneficio ejus, magnoque merito sum obligatus, nam Clodianis temporibus, quum equestris ordinis princeps esset, proque mea salute acerrime propugnaret, a Gabinio COS. relegatus est: quod ante id tempus civi Romano Romae contigit nemini, hoc quum pop. Rom. meminerit, me ipsum non meminisse turpissimum est. Quapropter persuade tibi, mi Brute, me petere praeturam, quanquam enim Lamia summo splendore, summa gratia est, usus magnificentissimo munere aedilitio: tamen, quasi ea ita non essent, ego suscepi totum negotium. Nunc, si me tanti facis; quanti certe facis, quando equitum centurias tenes, in quibus regnas, mitte ad Lupum nostrum, ut is nobis eas centurias conficiat. Non tenebo te pluribus: ponam in extremo, quod sentio, nihil est, Brute, quum omnia a te exspectem, quod mihi gratius facere possis. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat eumdem Lamiam.

M. T. C. BRUTO IMP. S. D. 17

LAmia uno omnium familiarissime utor, magna ejus in me non dico officia, sed merita, eaque sunt populo Rom. notissima, is magnificentissimo munere aedilitatis perfunctus, petit praeturam: omnesque intelligunt, nec di-

gnitatem ei deesse, nec gratiam, sed is ambtus exstare videtur, ut ego omnia pertimescan, totamque petitionem Lamiae mihi sustinendam putem: in ea re quantum me possis adjuvare, facile perspicio: nec vero, quantum mea caussa velis, dubito. Velim igitur, mi Brute, tibi persuadeas, nihil me majore studio a te petere, nihil te mihi gratiâs facere posse, quam si omnibus tuis opibus, omni studio Lamiam in petitione juveris, quod ut facias, vehementer te rogo.

A R G U M E N T U M.

Reprehendit in Bruto nonnullam timoris significationem.

M. T. C. BRUTO IMP. S. D. 18

Etsi ex mandatis, quae Galbae, Volumnioque ad senatum dedisti, quid timendum, suspicandumque putares, suspicabamur: tamen timidiora mandata videbantur, quam erat dignum tua, populique Rom. victoria. Senatus autem, mi Brute, fortis est, et habet fortes duces. Itaque moleste ferebat, se a te, quem omnium, quicumque fuissent, fortissimum judicaret, timidum, atque ignavum judicavi, etenim cum, te incluso, spem maximam omnes habuissent in tua virtute, florente Antonio, quis erat, qui quidquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec vero Lepidum timebamus; quis enim esset, qui illum tam furiosum arbitraretur, ut, qui in maximo bello pacem velle se dixisset, is in optatissima pace bellum reipub. indiceret? Nec dubito, quin tu plus provideas; sed tamen, tam recenti gratulatione, quam tuo nomine ad omnia deorum templa fecimus, renovatio timoris magnam molestiam afferebat. Quare velim equidem, id, quod spero, ut plane abjectus,

et fractus sit Antonius : sin aliquid virium forte collegerit, sentiet nec senatui consilium, nec Pop. Rom. virtutem deesse, nec reipub. te vivo imperatorem. XIV. kal. Jun. Vale.

ARGUMENTUM.

Timere se scribit Reipub. vicem, et Vicetinos commendat.

D. BRUTUS CICERONI S. D. 19

Ad senatum quas literas misi, velim prius perlegas : et, si qua tibi videbuntur, commutes, necessario me scripsisse, ipse animadvertes: nam quum putarem quartam, et Martiam legiones mecum futuras, ut Druso, Pauloque placuerat, vobis assentientibus, minus de reliquis rebus laborandum existimavi, nunc vero quum sim cum tironibus egentissimis; valde et meam, et vestram vicem timeam, necesse est. Vicentini me, et M. Brutum praecipue observant, his ne quam patiare injuriam fieri in senatu vernarum caussa, a te peto ; caussam habent optimam, officium in remp. summum, genus hominum adversariorum seditiosum, et inertissimum. XII. kal. Jun. Vercellis.

ARGUMENTUM.

Timere se ait Ciceronis caussa, eumque monet, ut veteranorum animos sibi conciliet.

BRUTUS IMP. CICERONI S. D. 20

Quod pro me non facio, id pro te facere meus in te amor tuaque officia cogunt, ut timeam; saepe enim mihi quum esset dictum, neque a me contemptum ; novissime Labeo Segulius homo sui simillimus, narravit mihi, apud Caesarem se fuisse, multumque sermonem de te habitum esse : ipsum Caesarem nihil sane de te questum, nisi dictum, quod diceret, te

dixisse laudandum adolescentem ornandum, tollendum; se non esse commissurum, ut tolli possit, hoc ego Labeonem credo illi retulisse, aut finxisse dictum, non ab adolescente prolatum. Veteranus vero pessime loqui volebat Labeo me credere, et tibi ab iis instare periculum, maximeque indignari, quod in X. viris neque Caesar, neque ego habiti essemus, atque omnia ad vestrum arbitrium essent collata. Haec quum audissem, et jam in itinere essem, committendum non putavi, prius ut Alpes transgrederer, quam, quid istic ageretur, scirem. Nam de tuo periculo crede mihi jactione verborum, et denunciatione periculi sperare eos, te perterrefacto, adolescente impulso, posse magna consequi praemia, et totam istam cantilenam ex hoc pendere, ut quamplurimum lucri faciant. Neque tamen non te cautum esse volo, et insidias vitantem, nihil enim tuo mihi vita potest esse jucundius, neque carius. Illud vide, ne timendo, magis timere cogitare; et quibus rebus potest occurri veteranis, occurras: primum, quod desiderant de X. viris, facias: deinde de praemiis, si tibi videtur, agros militum eorum, qui cum Antonio veterani fuerunt, his dandos censeas ab utrisque nobis: de nummis, lente, ac ratione habita pecunia: senatum de ea re constitutum; quatuor legionibus iis, quibus agros dandos censuisti, video facultatem fore ex agris Syllanis, et agro Campano aequaliter, aut forte agros legionibus assignari puto oportere. Haec me tibi scribere non prudentia mea hortatur, sed amor in te, et cupiditas otii, quod sine te consistere non potest. Ego, nisi valde necesse fuerit, ex Italia non excedam, legiones armo, paro: spero, me non

pessimum exercitum habiturum, ad omnes casus, et impetus hominum, de exercitu, quem Pansa habuit, legionem mihi Caesar non remittit. Ad has literas statim mihi rescribe, tuorumque aliquem mitte, si quid reconditum magis erit, meque scire opus esse putaris. Vale. VIII. Kal. Jun. Eporedia.

ARGUMENTUM.

Respondet proximae superiori epistolae.

M. T. C. BRUTO IMP. S. D. 21

Dii isti Segulio male faciant, homini nequissimo omnium, qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt, quid? tu illum tecum solum, aut cum Caesare, qui neminem praetermiserit, quicum loqui potuerit, cui non eadem ista dixerit? te tamen, mi Brute, sic amo, ut debeo, quod istud, quicquid esset nugarum, me scire voluisti: signum enim magnum amoris dedisti. Nam, quod idem Segulius ait, veteranos queri, quod tu, et Caesar in decemviris non essetis: utinam ne ego quidem essem: quid enim molestius? sed tamen, quum ego sensissem, de iis, qui exercitus haberent, sententiam ferri oportere, iidem illi, qui solent, reclamarunt: itaque excepti etiam estis, me vehementer repugnante. Quocirca Segulium negligamus, qui res novas quaerit: non quod veterem comederit (nullam enim habuit) sed hanc ipsam recentem novam devoravit. Quod autem scribis, te, quod pro te ipso non facias, id pro me facere, ut de me timeas aliquid, omni te, vir optime, mihique carissime Brute, de metu libero. Ego enim, quae provideri poterunt, non fallar in iis; quae cautionem non habebunt, de iis non ita valde laboro, sim etenim impudens, si plus

postulem, quam homini a rerum natura tribui potest. Quod mihi praecipis, ut caveam, ne timendo magis timere cogar, et sapienter, et amicissime praecepis: sed velim tibi persuadeas; quum te constet excellere hoc genere virtutis, ut nunquam extimescas, nunquam perturbere, me huic tuae virtuti proxime accedere. Quamobrem neque metuam quidquam, et cavebo omnia; sed vide, ne tua jam, mi Brute, culpa futura sit, si ego quidquam timeam, tuis enim opibus, et consulatu tuo, etiam si timidi essemus, tamen omnem timorem abjiceremus, praesertim quum persuasum omnibus esset, mihique maxime, nos a te unice diligi. Consiliis tuis, quae scribis, de quatuor legionibus, deque agris assignandis ab utrisque vestrum, vehementer assentior. Itaque quum quidam de collegis nostris agrariam curationem ligurirent, disturbavi rem, totamque vobis integram reservavi. Si quid erit occultius, et, ut scribis, reconditum, meorum aliquem mittam, quo fidelius ad te literae perferantur. Vale. Prid. Non. Jun.

ARGUMENTUM.

Petit a Bruto, ut Ap. Claudum, qui Antonii partes secutus erat, in civitate retineat.

M. T. C. BRUTO IMP. S. D. 22

Cum Ap. Claudio C. F. summa mihi necessitudo est, multis ejus officiis, et meis mutuis constituta; peto a te majorem in modum, vel humanitatis tuae, vel mea caussa, ut eum auctoritate tua, quae plurimum valet, conservatum velis; volo te, quum fortissimus vir cognitus sis, etiam clementissimum existimari; magno tibi erit ornamento, nobilissimum adolescentem beneficio tuo esse salvum, cujus qui-

dem caussa hoc melior debet esse, quod pietate adductus, propter patris restitutionem se cum Antonio conjunxit. Quare, etsi minus veram caussam habebis, tamen vel probabilem aliquam poteris inducere; nutus tuus potest hominem summo loco natum, summo ingenio, summa virtute, officiosissimum praeterea et gratissimum, incolumem in civitate retinere; quod ut facias, ita a te peto, ut majore studio, magisve ex animo petere non possim. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur Ciceronem ad bene sperandum.

BRUTUS CICERONI S. D. 23

Nos hic valemus recte; et quo melius valeamus, operam dabimus. Lepidus commode de nobis sentire videtur; omni timore deposito, debemus libere reip. consulere. Quod si omnia essent aliena, tamen tribus tantis exercitibus propriis reip. valentibus, magnum animum habere debebas, quem et semper habuisti, et nunc, fortuna adjuvante, augere potes. Quae tibi superioribus literis mea manu scripsi, terrendi tua caussa homines loquuntur; si fraenum momorderis; peream, si te omnes, quotquot sunt, conantem loqui ferre poterunt. Ego, tibi ut antea scripsi, dum mihi a te literae veniant, in Italia morabor. Vale, VIII. kal. Jun. Eporaedia.

ARGUMENTUM.

Bruti epistola, si quid antea fuerat timoris, ademptum significat. Addit, quid Bruto sit agendum, et de pecunia decreta.

M. T. C. BRUTO S. D. 24

NArro tibi: antea subirascebar brevitati tuarum literarum: nunc mihi loquax esse videor, te igitur imitabor. Quam multa, quam paucis! te recte valere, operamque dare, ut quotidie melius: Lepidum commode sentire: tribus exercitibus quidvis nos oportere confidere. Si timidus essem, tamen ista epistola mihi omnem metum abstersisses, sed, ut mones, fraenum momordi, etenim qui, te incluso, omnem spem habuerim in te, quid nunc putas? cupio jam vigiliam meam, Brute, tibi tradere, sed ita, ut ne desim constantiae meae. Quod scribis in Italia te moraturum, dum tibi literae meae veniant: si per hostem licet, non erraris; multa enim Romae, sin adventu tuo bellum confici potest; nihil sit antiquius. Pecunia expeditissima quae erat, tibi decreta est. Habes amantissimum Servilium, nos non desumus. Vale. VIII. id. Jun.

ARGUMENTUM.

ibit, se brevitatem in scribendo amare, Bruti exemplo: Reip. spem in ipso, et in Planco esse: de M. Bruto nihil certi.

M. T. C. BRUTO IMP. S. D. 25

EXspectanti mihi tuas quotidie literas Lupus noster subito denuntiavit, ut ad te scriberem, si quid vellem: ego autem, etsi, quid scriberem, non habebam (acta enim ad te mitti sciebam: inanem autem sermonem literarum tibi injucun-

dum esse audiebam) brevitatem sequutus sum, te magistro. Scito igitur, in te, et in collega spem omnem esse. De Bruto autem nihil adhuc certi : quem, ego, quemadmodum praecipis, privatis literis ad bellum commune vocare non desino, qui utinam jam adeesset : intestinum urbis malum, quod est non mediocre, minus timeremur. Sed quid ago ? non imitor

λωκωνισμο,

tuum, altera jam pagella procedit, vince, et vale XIV. Kal. Quint.

A R G U M E N T U M.

Sollicitus ab Antonii cum Lepido conjunctionem postulat, ut legiones ad eum mittantur, et stipendium.

BRUTUS IMP. CICERONI S. D. 26

In maximo meo dolore hoc solatio utor, quod intelligunt homines, non sine caussa me timuisse ista, quae acciderunt. Deliberent, utrum transiiciant legiones ex Africa, nec ne, et ex Sardinia : Brutum accersant, nec ne : mihi stipendium dent, an non, decernant, ad senatum literas misi. Crede mihi, nisi ista omnia ita fiunt, quemadmodum scribo, magnum nos omnes adituros periculum. Rogo te, videte, quibus hominibus negotium detis ; qui ad me legiones adducant : et fide opus est, et celeritate. Vale. III. Non. Jun. ex castris.

ARGUMENTUM.

Questus erat Matius, se a Cicerone, ut libertatis inimicum, accusari: Cicero factum negat.

M. T. C. MATIO S. D. 27

NOndum satis constitui, molestiaene plus, an voluptatis attulerit mihi Trebatius noster, homo tum plenus officii, tum utriusque nostrum amantissimus; nam quum in Tusculanum vesperi venissem, postridie ille ad me, nondum satis firmo corpore quum esset, mane venit, quem quum objurgarem, quod parum valetudini parceret: tum ille, nihil sibi fuisse longius, quam ut me videret. Nunquidnam, inquam, novi? detulit ad me querelam tuam: de qua prius, quam respondeo, pauca praeponam. Quantum memoria repetere praeterita possum, nemo est, mihi te amicus antiquior. Sed VETUSTAS habet aliquid commune cum multis, amor non habet; dilexi te, quo die cognovi, meque a te diligi judicavi, tuus deinde discessus, isque diuturnus, ambitio nostra, et vitae dissimilitudo non est passa, voluntates nostras consuetudine conglutinari, tuum tamen erga me animum agnovi multis annis ante bellum civile, quum Caesar esset in Gallia, quod enim vehementer mihi utile esse putabas, nec inutile ipsi Caesari, perfecisti, ut ille me diligeret, coleret, haberet in suis. Multa praetereo, quae temporibus illis inter nos familiarissime dicta, scripta, communicata sunt: graviora enim sunt consequuta, et initio belli civilis, quum Brundusium versus ires ad Caesarem, venisti ad me in Formianum; primum, hoc ipsum quanti, praesertim temporibus illis?

deinde, oblitum me putas consilii, sermonis, humanitatis tuae? quibus rebus interesse memini Trebatium. Nec vero oblitus sum literarum tuarum, quas ad me misisti, quum Caesari obviam venissem in agro, ut arbitror, Trebulano. Sequutum illud tempus est, quum me ad Pompejum proficisci sive pudor meus coegit, sive officium, sive fortuna, quod officium tuum, quod studium vel in absentem me, vel in praesentes meos defuit? quem porro omnes mei et mihi et sibi te amiciorem iudicaverunt? Veni Brundusium: oblitum ne me putas, qua celeritate, ut primum audieris, ad me Tarento advolaris? quae tua fuerit assensio, oratio, confirmatio animi mei, fracti communium miseriarum metu? Tantem aliquando Romae esse coepimus: quid defuit nostrae familiaritati? in maximis rebus, quonam modo me gererem adversus Caesarem, usus tuo consilio sum, in reliquis officiis cui tu tribuisti, excepto Caesare, praeter me, ut domum ventitares, horasque multas saepe suavissimo sermone consumeres? tum, quum etiam, si meministi, ut haec φιλοσοφεμενα scriberem, tu me impulisti. Post Caesaris reditum quid tibi majori curae fuit, quam ut essem ego illi quam familiarissimus? quod affeceras. Quorsum igitur haec oratio longior, quam putaram? quia sum admiratus, te, qui haec nosse deberes, quidquam a me commissum, quod esset alienum nostra amicitia credidisse; nam praeter haec, quae commemoravi, quae testata sunt, et illustria, habeo multa occultiora, quae vix verbis exequi possum, omnia me tua delectant, sed maxime maxima cum fides in amicitia, consilium, gravitas, constantia,

tum lepos, humanitas, literae, qua propter redeo nunc ad querelam. Ego, te suffragium tulisse in illa lege, primum non credidi: deinde, si credidissem, nunquam id sine aliqua justa caussa existimarem te fecisse, dignitas tua facit, ut animadvertatur, quidquid facias: malevolentia autem hominum, ut nonnulla durius, quam a te facta sint, proferantur, ea si tu non audis, quid dicam nescio; equidem, si quando audio, tam defendo, quam me scio a te contra iniquos meos solere defendi. Defensio autem est duplex; alia sunt, quae liquido negare soleam, ut de isto ipso suffragio: alia, quae defendam a te pie fieri, et humane, ut de curatione ludorum, sed te, hominem doctissimum, non fugit, si Caesar rex fuerit, quod mihi quidem videtur, in utramque partem de tuo officio disputari posse; vel in eam, qua ego uti soleo, laudandam esse fidem, et humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum diligas; vel in eam, qua nonnulli utuntur, libertatem patriae vitae amici anteponendam, ex his sermonibus utinam essent delatae ad te disputationes meae. Illa vero duo, quae maxima sunt laudum tuarum, quis aut libentius, quam ego, commemorat, aut saepius, te et non suscipiendi belli civilis gravissimum auctorem fuisse, et moderandae victoriae? in quo qui mihi non assentiretur, inveni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio, familiari nostro, qui mihi dedit caussam harum literarum, quibus nisi credideris, me omnis officii, et humanitatis expertem judicaris, quo nec mihi gravius quidquam potest esse, nec a te alienius. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusatio Matii et pro seipso, et contra calumniatores.

C. MATIUS CICERONI S. D. 28

MAgnam voluptatem ex tuis literis cepi, quod, quam speraram, atque optaram, habere te de me opinionem cognovi, de qua etsi non dubitabam; tamen, quia maximi aestimabam, ut incorrupta maneret, laborabam. Conscius autem mihi eram, mihi a me commissum esse, quod boni cujusquam offenderet animum, eo minus credebam, plurimis, atque optimis artibus ornato tibi temere quidquam persuaderi potuisse, praesertim in quem mea propensa, et perpetua fuisset, atque esset benevolentia. Quod quando, ut volui, scio esse; respondebo criminibus, quibus tu pro me, ut par erat, tua singulari bonitate, et amicitia nostra saepe restitisti; nota enim mihi sunt, quae in me post Caesaris mortem contulerint. Vitio mihi dant, quod mortem hominis necessarii graviter fero, atque eum, quem dilexi, periisse indignor, ajunt enim patriam amitiae praeponendam esse: perinde ac si jam vicerint, obitum ejus reipub. fuisse utilem, sed non agam astute: fateor, me ad istum gradum sapientiae non pervenisse, neque enim Caesarem in dissensione civili sunt sequutus: sed amicum, quanquam re offendebar, tamen non deserui: neque bellum unquam civile, aut etiam caussam dissensionis probavi, quam etiam nascentem extingui, summe studui. Itaque in victoria hominis necessarii, neque honoris, neque pecunia dulcedine sum captus, quibus praemiis reliqui minus apud eum, quam ego, quum possent, immoderate sunt abusi. Atque etiam res

familiaris mea lege Caesaris diminuta est; cujus beneficio plerique, qui Caesaris morte laetantur, remanserunt in civitate. Civibus victis ut parceretur, aeque ac pro mea salute laboravi. Possum igitur, qui omnes voluerim incolumes, eum, a quod id impetratum est, perisse, non indignari? quum praesertim iidem homines illi et invidiae, et exitio fuerint. Plecteris ergo, inquiunt; quando factum nostrum improbare audes; o superbiam inauditam! alios in facinore gloriari, alias ne dolere quidem impune licere: at haec etiam servis semper libera fuerunt, timerent, gauderent, dolerent suo potius, quam alterius arbitrio, quae nunc, ut quidem isti dictitant, libertatis auctores metu nobis extorquere conantur; sed nihil agunt, nullius unquam periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate desciscam. NUNQUAM enim honestam mortem fugiendam, saepe etiam appetendam putavi. Sed quid mihi succensent, si id opto, ut poeniteat eos sui facti? cupio enim Caesaris mortem omnibus esse acerbam. At debeo pro civili parte rempub. velle salvam, id quidem me cupere, nisi et anteacta vita, et reliqua mea spes, tacente me, probat, dicendo vincere non postulo. Quare majorem in modum te rogo, ut rem potiorem oratione ducas: mihique, si sentis expedire recte fieri, credas, nullam communionem cum improbis esse posse. An quod adolescens praestiti, quum etiam errare cum excusatione possem, id nunc, aetate praecipitata, commutem, ac me ipse retexam? non faciam, neque quod displiceat, committam, praeterquam quod hominis mihi conjunctissimi, ac viri amplissimi doleo gravem casum. Quod si aliter essem animatus, nunquam, quod facerem, ne-

garem, ne et in peccando improbus, et in dissimulando timidus, ac vanus existimarer. At ludos, quos Caesaris victoriae Caesar adolescent fecit, curavi. At id ad privatum officium, non ad statum reipub. pertinebat, quod tamen muneris et hominis amicissimi memoriae, ac honoribus praestare etiam mortui debui; et optimae spei adolescenti, ac dignissimo Caesare, petenti negare non potui. Veni etiam consulis Antonii saepe domum salutandi caussa: ad quem, qui me parum patriae amantem esse existimant, rogandi quidem aliquid, aut auferendi caussa frequentes ventitasse reperies; sed quae haec est arrogantia, quod Caesar nunquam interpellavit, quin, quibus vellem, atque etiam quos ipse non diligebat, tamen iis uterer; eos, qui mihi amicum eripuerunt, carpendo me, efficere conari, ne, quos velim, diligam? sed non vereor, ne aut meae vitae molestia parum valitura sit in posterum contra falsos rumores; aut etiam ii, qui me non amant propter meam in Caesarem constantiam, non malint mei, quam sui similes amicos habere. Mihi quidem si optata contingent, quod reliquum est vitae, in otio Rhodi degam: sin casus aliquis interpellarit, ita ero Romae, ut recte fieri semper cupiam. Trebatio nostro magnas gratias ago, quod tuum erga me animum, simplicem, atque amicum aperuit; et quod eum, quem semper dilexi lubenter, quo magis jure colere, atque observare deberem, fecit. Bene vale, et me dilige.

ARGUMENTUM.

Profecturus in Graeciam, suas res Oppio commendat, commemoratis antea beneficiis ab ipso acceptis.

M. T. C. M. OPPIO S. D. 29

DUbitanti mihi, quod scit Atticus noster, de hoc toto consilio professionis, quod in utramque partem in mentem multa veniebant, magnum pondus accessit ad tollendam dubitationem judicium, et consilium tuum; nam et scripsisti aperte, quid tibi videtur, et Atticus ad me sermonem tuum pertulit. Semper judicavi, in te et in capiendo consilio prudentiam summam esse, et in dando fidem: maximeque sum expertus, quum initio civilis belli per literas te consuluissem, quid mihi faciendum esse censeres, eundum ne ad Pompejum, an manendum in Italia: suasisti, ut consulerem dignitati mea, ex quo, quid sentires, intellexi: et sum admiratus fidem tuam, et in consilio dando religionem: quod quum tuum aliud male amicissimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quam illius voluntas fuit. Equidem et ante hoc tempus te dilexi, et semper me a te diligi sensi: et quum abessem, atque in magnis periculis essem, et me absentem, et meos praesentes a te cultos, et defensos esse nemini: et post meum reditum quam familiariter mecum vixeris, quaeque ego de te et senserim, et praedicarim, omnes, qui solent haec animadvertere, testes habemus. Gravissimum vero judicium de mea fide, et de constantia fecisti, quum post mortem Caesaris totum te ad amicitiam meam contulisti, quod tuum judicium nisi mea summa benevolentia erga te, omnibusque meritis comprobaro,

ipse me hominem non putabo. Tu, mi Oppi, conservabis amorem tuum (etsi more magis hoc quidem scribo, quam quo te admonendum putem) meaque omnia tuebare, quae tibi ne ignota essent, Attico mandavi. A me autem, quum paulum otii nacti erimus, uberiores literas exspectato. Da operam, ut valeas, hoc mihi gratius facere nihil potes.

LIBER XII.

ARGUMENTUM.

Queritur, Tyranno occiso, tyrannidem tamen non esse sublatam: Cassiumque hortatur, ut una cum M. Bruto, ejus uxoris fratre, omni perturbatione Rempub. liberet.

M. T. C. C. CASSIO S. D. 1

Finem nullum facio, mihi crede, Cassi, de te, et Bruto nostro, id est de tota rep. cogitandi: cujus omnis spes in vobis est, et in D. Bruto: quam quidem jam habeo ipse meliorem, repub. a Dolabella meo praeclarissime gesta, manabat enim illud malum urbanum, et ita corroborabatur quotidie, ut ego quidem et urbi, et otio diffiderem urbano: sed ita compressum est, ut mihi videamur omne jam ad tempus, ab illo duntaxat sordissimo periculo tuti futuri. Reliqua magna sunt, et multa, sed posita omnia sunt in vobis, quanquam primum quidque explicemus; nam, ut adhuc quidem actum est, non regno, sed rege liberati videmur; interfecto enim rege, regios omnes nutus tuemur: neque vero id solum; sed etiam quae ipse ille, si viveret, non faceret, ea nos, quasi cogitata ab illo probamus, nec ejus quidem rei finem video: tabulae finguntur: immunitates dantur: pecuniae maximae describuntur: exules redicuntur: S. C. falsa. referuntur: tu tantummodo odium illud hominis impuri, et servitutis dolor depulsus esse videatur: respub. jacet in iis perturbationibus, in quas eam ille conjecit. Haec omnia vobis sunt expedienda; nec hoc cogitan-

lum, satis jam habere rempub. a vobis; habet illa quidem tantum, quantum nunquam mihi in mentem venit optare: sed contenta non est; et pro magnitudine et animi, et beneficii vestri a vobis magna desiderat. Adhuc ulta tuas injurias est per vos interitu tyranni: nihil amplius: ornamenta vero sua quae recuperavit? an, quod ei mortuo paret, quem vivum ferre non poterat? cujus aera refigere debebamus, ejus etiam chirographa defendimus? at enim ita decrevimus, fecimus id quidem temporibus cedentes, quae valent in rempub. plurimum: sed immoderate quidam, et ingrate nostra facilitate abutuntur. Verum haec propediem, et multa alia coram: interim velim sic tibi persuadeas, mihi cum reipubl. quam semper habui carissimam, tum amoris nostri caussa, maximae curae esse tuam dignitatem. Da operam, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Invehitur in M. Antonii tyrannicam potentiam; et reipub. statum describit.

M. T. C. CASSIO S. D. 2

VEhementer laetor, tibi probari sententiam, et orationem meam, quasi saepius uti liceret, nihil esse negotii, libertatem, et remp. recuperare: sed homo amens, et perditus, multoque nequior quam ille ipse, quem tu nequissimum occisum esse duxisti, caedis initium quaerit: nullamque aliam ob caussam me auctorem fuisse Caesaris interficiendi criminatur, nisi ut in me veterani incitentur, quod ego periculum non extimesco; modo facti vestri gloriam cum mea laude communicet. Ita nec Pisoni, qui in eum primus invectus est, nullo assentiente, nec mihi, qui idem trigesimo post die feci; nec P. Servilio, qui me es, consecutus, tuto in se-

natum venire licet, caedem enim gladiator quaerit, ejusque initium ad XIII. Kal. Octob. a me se facturum putavit, ad quam paratus venerat quum in villa Metelli complures dies commendatus esset, quae autem in lustris, et in vino commutatio potuit esse? Itaque omnibus est visus, ut ad te antea scripsi, suo more vomere, non dicere. Quare quod scribis te confidere, auctoritate, et eloquentia nostra aliquid profici posse: nonnihil, ut in tantis malis, est profectum: intelligit enim populus Roman. tres esse consulares, qui, quia, quae de repub. bene senserint, libere loquuti sunt, tuto in senatum venire non possint, nec est praeterea quod quidquam expectes, tuus enim necessarius affinitate nova delectatur; itaque jam non est studiosus ludorum, infinitoque fratris tui plausu dirumpitur, alter item affinit novis commentariis Caesaris delinitus est. Sed haec tolerabilia: illud non ferendum, quod est, qui vestro anno consulem filium suum futurum putet, ob eamque caussam se huic latroni deservire praeseferat, nam L. Cotta, familiaris meus, fatali quadam desperatione, ut ait, minus in senatum venit. L. Caesar, optimus, et fortissimus civis, valetudine impeditor Ser. Sulpitius et summa auctoritate, et optime sentiens, non adest: reliquos, exceptis designatis, ignosce mihi si non numero consulares. Habes auctores consilii publici: qui numerus etiam bonis rebus exiguus esset: quid censes perditis? Quare spes est omnis in vobis: qui si idcirco abestis, ut sitis in tuto, ne in vobis quidem: sin aliquid dignum vestra gloria cogitatis, velim, salvis nobis, sin id minus, res tamen publica per vos brevi tempore jus suum recuperabit. Ego tuis neque desum, ne-

que deero : qui sive ad me referent, sive non, mea tibi tamen benevolentia, fidesque praestabitur. Vale.

ARGUMENTUM.

Et hic in Antonium, ejusque sectam invehitur.

M. T. C. CASSIO S. D. 3

AUget tuus amicus furorem in dies, primum in statua, quam posuit in rostris, inscripsit: PARENTI OPTIME MERITO: ut non modo sicarii, sed jam etiam parricidae judicemini; quid dico, judicemini? judicemur potius: vestri enim pulcherrimi facti ille furiosus me principem dicit fuisse, utinam quidem fuissem: molestus nobis non esset; sed hoc vestrum fuit: quod quando praeteriit, utinam haberem, quid darem vobis consilii, sed ne mihi quidem ipsi reperio, quid faciendum sit. QUID enim est, quod contra vim sine vi fieri possit? consilium autem omne hoc est illorum, ut mortem Caesaris persequantur. Itaque ante diem VI. Non. Octobr. productus in concionem a Canutio, turpissime ille quidem discessit, sed tamen ea dixit de conservatoribus patriae, quae dici deberent de proditoribus: de me quidem non dubitanter, quin omnia de meo consilio et vos fecissetis, et Canutius faceret. Cetera cujusmodi sint, ex hoc judica, quod legato tuo viaticum eripuerunt; quid eos interpretari putas, quum hoc faciunt? ad hostem scilicet portari, o rem miseram! dominum ferre non potuimus; conservo servimus; et tamen, me quidem favente magis, quam sperante, etiam nunc residet spes in virtute tua: sed ubi sunt copiae? de reliquo malo teipsum loqui tecum, quam dicta nostra cognoscere. Vale.

ARGUMENTUM.

Varia complectitur haec epistola, de Antonii nequitia, de Senatu, de populo, de legatis ad Antonium missis, de ipso Cassio.

M. T. C. C. CASSIO S. D. 4

VEllem idibus Martii me ad coenam invitasses: reliquiarum nihil fuisset, nunc me reliquiae vestrae exercent, et quidem praeter ceteros me, quanquam egregios consules habemus, sed turpissimos consulares: senatum fortem, sed in infimo quemque honore fortissimum: populo vero nihil fortius, nihil melius, Italiaque universa, nihil autem foedius Philippo, et Pisone legatis, nihil flagitiosius, qui quum essent missi, ut Antonio ex senatus sententia certas res renuntiarent; quum ille earum rerum nulli paruisset, ultro ab illo ad nos intolerabilia postulata retulerunt; itaque ad nos concurritur: factique jam in re salutari populares sumus. Sed tu quid ageres, quid acturus, ubi denique esses, nesciebam, fama nuntiabat, te esse in Syria: auctor erat nemo. De Bruto, quo propius est, eo firmiora videntur esse quae nuntiantur. Dolabella valde vituperabatur ab hominibus non insulsis, quod tibi tam cito succederet, quum tu vix dum triginta dies in Syria fuisses, itaque constabat, eum recipi in Syriam non oportere. Summa laus et tua, et Bruti est, quod exercitum praeter spem existimamini comparasse: Scriberem plura, si rem, caussamque nossem; nunc quae scribo, scribo ex opinione hominum, atque fama. Tuas literas avida expecto. Vale.

ARGUMENTUM.

M. Brutum laudat, ut ad ejus imitationem Cassium accendat. Addit de bello, quod in Italia contra M. Antonium Respub. gerebat.

M. T. C. CASSIO S. D. 5

Hiemem credo adhuc prohibuisse, quominus de te certum haberemus, quid ageres, maximeque ubi esses, loquebantur omnes tamen, credo, quod volebant, in Syria te esse, habere copias, id autem eo facilius credebatur, quia simile vero videbatur. Brutus quidem noster egregiam laudem est consequutus, res enim tantas gessit, tamque inopinatas, ut eae cum per se gratae essent, tum gratiores propter celeritatem. Quod si tu ea tenes, quae putamus; magnis subsidiis fulta respub. est, a prima enim ora Graeciae usque ad Ægyptum optimorum civiam imperiis muniti erimus, et copiis. Quanquam, nisi me fallebat, res sic se habebat, ut totius belli omne discrimen in D. Bruto positum videretur: qui si, ut sperabamus, eripuisset Mutina, nihil belli reliquum fore videbatur, parvis omnino jam copiis obsidebatur, quod magno praesidio Bononiam tenebat Antonius, erat autem Claternae noster Hirtius, ad Forum Cornelium Caesar, uterque enim cum firmo exercitu: magnasque Romae Pansa copias ex delectu Italiae compararat: hiems adhuc rem geri prohibuerat. Hirtius nihil nisi considerate, ut mihi crebris literis significat, acturus videbatur; praeter Bonaniam, Rhegium Lepidi, Parmam, totam Galliam tenebamus studiosissimam reip. Tuos etiam clientes transpadanos mirifice conjunctos cum caussa habebamus, erat firmissimus senatus,

exceptis consularibus : ex quibus unus L. Caesar firmus est, et rectus. Ser. Sulpitii morte magnum praesidium amisimus : reliqui partim inertes, partim improbi, nonnulli invident eorum laudi, quos in rep. probari vident, populi vero Rom. totiusque Italiae mira consentio est. Haec erant fere, quae tibi nota esse vellem, nunc autem opto, ut ab istis Orientis partibus virtutis tuae lumen eluceat. Vale.

ARGUMENTUM.

Strabonem commendat, quasi aliud agens; et in Cassio, Brutoque spem omnem Reip. sitam esse dicit, si ad Mutinam res male geratur.

M. T. C. CASSIO S. D. 6

QUis status rerum fuerit tum, quum has literas dedi, scire poteris ex C. Tidio Strabone, viro bono, et optime de repub. sentiente, nam quid dicam, cupidissimo tui, qui, domo et fortunis relictis, ad te potissimum profectus sit? itaque eum tibi ne commendatio quidem, adventus ipsius ad te satis eum commendabit. Tu velim sic existimes, tibique persuadeas, omne perfugium bonorum in te, et Bruto esse positum, si quod nolim, adversi quid evenerit, res, quum haec scribebam, erat in extremum deducta discrimen. Brutus enim Mutinae vix jam sustinebat, qui, si conservatus eris, vicimus: sin (quod Dii omne avertant) omnis omnium cursus est ad vos; proinde fac tantum animum habeas, tantumque apparatum, quanto opus est ad universam rempub. recuperandam. Vale.

ARGUMENTUM.
Significat sententiam a se in Senatu dictam ex Cassi dignitate, eamque a se etiam in concione defensam.

M. T. C. CASSIO S. D. 7

QUanto studio dignitatem tuam et in senatu, et ad populum defenderem, ex tuis te malo, quam ex me, cognoscere: quae mea sententia in senatu facile valuisset, nisi Pansa vehementer obstitisset. Ea sententia dicta, productus sum in concionem a tribuno pleb. M. Servilio; dixi de te, quae potui, tanta contentione quantum forum est; tanto clamore, consensoque populi, ut nihil unquam simile viderim; id velim mihi ignoscas, quod invita socru tua fecerim, mulier timida verebatur, ne Pansae animus offenderetur; in concione quidem Pansa dixit, matrem quoque tuam, et fratrem, illam a me sententiam noluisse dici, sed me haec non movebant: alia malebam: favebam et reipublicae, cui semper favi, et dignitati, ac gloriae tuae. Quod autem et in senatu pluribus verbis disserui, et dixi in concione, et in eo velim fidem meam liberes: promisi enim, et prope confirmavi, te non expectasse, nec expectaturum decreta nostra, sed teipsum tuo more rempub. defensurum; et quanquam nihil dum audieramus, nec ubi esses, nec quas copias haberes: tamen sic statuebam, omnes, quae in istis partibus essent, opes, copiasque tuas esse: per teque Asiam provinciam confidebam jam reipublicae recuperatam. Tu fac in augenda gloria teipsum vincas. Vale.

ARGUMENTUM.

Lepidus victum Antonium receperat: unaque bellum administrabant: id queritur Cicero, et Cassium ad liberandam Remp. hortatur.

M. T. C. CASSIO S. D. 8

SCelus affinis tui Lepidi, summamque levitatem, et incostantiam ex actis, quae ad te mitti certo scio, cognosse te arbitror; itaque nos, confecto bello, ut arbitrabamur, renovatum bellum gerimus: spemque omnem in D. Bruto, et Planco habemus: si verum quaeris, in te, et in meo Bruto non solum ad praesens perfugium, si, quod nolim, adversi quid acciderit, sed etiam ad confirmationem perpetuae libertatis. Nos hic de Dolabella audiebamus, quae vellemus: sed certos auctores non habebamus. Tu quidem magnum hominem et praesenti judicio, et reliqui temporis expectatione scito esse, hoc tibi proposito, fac, ut ad summa contendas, nihil est tantum, quod non populus Rom. a te perfici, atque obtineri posse judicet. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de bello propter Lepidi perfidiam renovato; Cassium hortatur, ut in Italiam properet.

M. T. C. CASSIO S. D. 9

BRevitas tuarum literarum me quoque breviorem in scribendo facit; et, vere ut dicam, non satis occurrit, quod scribam; nostras enim res in actis perferri ad te certo scio; tuas autem ignoramus, tanquam enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, praeter rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem constantes, sed adhuc sine auctore. Nos confectum bellum quum putaremus, repente a Lepido tuo in

summam sollicitudinem adducti sumus. Itaque persuade tibi, maximam reipub. spem in te, et in tuis copiis esse, firmos omnino exercitus habemus; sed tamen, ut omnia, ut spero, prospere procedant, multum interest, te venire, exigua est enim spes reipub. nam nullam non libet dicere; sed, quaecunque est, ea despondetur anno consulatus tui. Vale.

ARGUMENTUM.

Lepidum hostem judicatum scribit: et omnino rem poscere, ut Cassius cum exercitu in Italiam veniat.

M. T. C. CASSIO S. D. 10

LEpidus, tuus affinis, meus familiaris, pridie kalend. Quint. sententiis omnibus hostis a senatu judicatus est, ceterique, qui una cum illo a repub. defecerunt, quibus tamen ad sanitatem redeundi ante kalend. Sept. potestas facta est. Fortis sane senatus, sed maxime spe subsidii tui; bellum quidem, quum haec scribebam, sane magnum erat scelere, et levitate Lepidi. Nos de Dolabella quotidie, quae volumus, audimus: sed adhuc sine capite, sine auctore, rumore nuntio. Quod quum ita esset, tamen literis tuis, quas nonis Maji ex castris datas acceperamus, ita persuasum erat civitati, ut illum jam oppressum omnes arbitrarentur, te autem in Italiam venire cum exercitu: ut, si haec ex sententia confecta essent, consilio, atque auctoritate tua, sin quid forte titubatum esset, ut fit in bello, exercitu tuo niteremur, quem quidem ego exercitum quibuscumque potero rebus ornabo, cujus rei tum tempus erit, quum, quid opis reipublicae laturus exercitus sit, aut quid jam tulerit, notum esse coeperit, nam adhuc tamen conatus audiuntur,

optimi illi quidem, et praeclarissimi, sed gesta res expectatur, quam quidem aut jam esse aliquam, aut appropinquare confido. Tua virtute, et magnitudine animi nihil est nobilius; itaque optamus, ut quamprimum te in Italia videamus: rempublicam nos habere arbitrabamur, si vos habebimus. Praeclare viceramus, nisi spoliatum, inermem, fugientem Lepidus recepisset Antonium. Itaque nunquam tanto odio civitati Antonius fuit, quanto est Lepidus: ille enim ex turbolenta repub. hic ex pace, et victoria bellum excitavit. Huic oppositos consules designatos habemus; in quibus est magna illa quidem spes, sed anceps cura propter incertos exitus praeliorum. Persuade tibi igitur, in te, et in Bruto tuo esse omnia, vos expectari; Brutum quidem jam jamque: quod si, ut spero, victis hostibus nostris, veneritis: tamen auctoritate vestra respublica exsurget, et in aliquo statu tolerabili consistet, sunt enim permulta, quibus erit medendum, etiam si resp. satis esse videbitur sceleribus hostium liberata. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit, a quibus copias acceperit, seque, et Remp. commendat. Scripta est autem haec epistola ante praelium Mutinensi.

CASSIUS PROCOS. CICERONI S. D. 11

Si vales, bene est: ego quidem valeo. In Syriam me profectum esse scito ad L. Marcum, et Q. Crispum Imp. Viri fortes, optimique cives, posteaquam audierunt, quae Romae gererentur, exercitus mihi tradiderunt, ipsique mecum una fortissimo animo rempub. administrant: item legionem, quam Q. Caecilius Bassus ha-

buit, ad me venisse, scito, quatuorque legiones, quas A. Allienus ex Ægypto eduxit, traditas ab eo mihi esse, scito. Nunc te cohortatione non puto indigere, ut nos absentes, remque publicam, quantum opus est, defendas: scire te volo, firma praesidia vobis, senatuique non deesse, ut optima spe, et maximo animo remp. defendas, reliqua tecum aget L. Cartejus familiaris meus. Vale. Data Non. Mart. ex castris Taricheis.

ARGUMENTUM.

Facta mentione benevolentiae Ciceronis erga se, suam dignitatem, suosque milites commendat; seque, et illos optime de Repub. meritos affirmat.

CASSIUS PROCOS. CICERONI S. D. 12

Si vales, bene est: ego quidem valeo. Legi tuas literas, in quibus mirificum tuum erga me amorem recognovi, videbaris enim non solum favere nobis, id quod et nostra, et reipublicae caussa semper fecisti; sed etiam gravem curam suscepisse, vehementerque esse de nobis sollicitus. Itaque, quod te primum existimare putabam, nos oppressa repub. quiescere non posse: deinde, quum suspicarere, nos moliri, quod te, sollicitum esse et de salute nostra, et de rerum eventu putabam: simul ac legiones accepi, quas A. Allienus eduxerat ex Ægypto, scripsi ad te, tabellariosque complures Romam misi; scripsi etiam ad senatum literas, quas reddi vetui prius, quam tibi recitatae essent, si forte mei obtemperare mihi voluerunt, quod si literae perlatae non sunt, non dubito, quin Dolabella, qui, nefarie Trebonio occiso, Asiam

occupavit, tabellarios meos deprehenderit, literasque interceperit. Exercitus omnes, qui in Syria fuere, teneo, habui paululum morae, dum promissa militibus persolvo, nunc jam sum expeditus. A te peto, ut dignitatem meam tibi commendatam habeas, si me intelligis nullum neque periculum, neque laborem patriae denegasse: si contra importunissimos latrones arma cepi, te hortante, et auctore: si non solum exercitum ad rempublicam, libertatemque defendendam comparavi, sed etiam crudelissimis tyrannis eripui: quos si occupasset Dolabella, non solum adventu, sed etiam opinione, et expectatione exercitus sui Antonium confirmasset, quas ob res milites tuere, si eos mirifice de repub. meritos esse animadvertis, et effice, ne quem poeniteat, rempub. quam spem praedae, et rapinarum, sequi maluisse, item Murci, et Crispi imp. dignitatem, quantum est in te, tuere, nam Bassus misere noluit mihi legionem tradere, quod nisi milites, invito eo, legatos ad me misissent; clausam Apameam tenuisset, quoad vi esset expugnata. Haec a te peto non solum reipub. quae tibi semper fuit carissima, sed etiam amicitiae nostrae nomine, quam confido apud te plurimum posse. Crede mihi, hunc exercitum, quem habeo, senatus, atque optimi cujusque esse, maximeque tuum: de cujus voluntate assidue audiendo, mirifice te diligit, carumque habet, qui si intellexerit, commoda sua curae tibi esse debere etiam se tibi omnia putabit. Literis scriptis, audivi, Dolabellam in Ciliciam venisse cum suis copiis, proficiscar in Ciliciam: quid egerim, celeriter ut scias, dabo operam, ac velim, ut mereamur de republ. sic felices simus. Fac valeas, meque ames. Nonis Maji, ex castris.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de victoria Mutinensi, et res a se gestas enumerat.

C. CASSIUS CICERONI S. D. 13

Si vales, bene est: ego quidem valeo. Cum reipublicae vel salute, vel victoria gaudemus, tum instauratione tuarum laudum: quod maximus consularis maximum consulem te ipse vicisti, et laetamur, et mirari satis non possumus, fatale nescio quid tuae virtuti datum; id quod jam saepe experti sumus; est enim tua toga omnium armis felicior: quae nunc quoque nobis paene victam rempublicam ex manibus hostium eripuit, ac reddidit. Nunc ergo vivemus liberi: nunc te, omnium maxime civis, et mihi carissime, id quod maxime reipublicae tenebris comperisti, nunc te habebimus testem nostri et in te, et in conjunctissimam tibi rempublicam amoris: et, quae saepe pollicitus es, et te taciturum, dum serviremus, et dicturum de me tum, quum profectura essent; nunc illa non ego quidem dici tantopere desiderabo, quam sentire a te ipso, neque enim omnium judicio malim me a te commendari, quam ipse tuo judicio digne, ac mereor, commendatus esse: ut haec novissima nostra facta non subita, nec inconvenientia, sed similia illis cogitationibus, quarum tu testis es, fuisse judices: meque ad optimam spem patriae non minimum tibi ipsi producendum putes. Sunt tibi, M. Tulli, liberi, propinquique digni quidem te, et merito tibi carissimi: esse etiam debent in repub. proxime hos cari, qui studiorum tuorum sunt aemuli: quorum esse

cupio tibi cupiam; sed tamen non maxima me turba puto excludi, quominus tibi vacet me excipere, et ad omnia, quae velis, et probes, perducere: animum tibi nostrum fortasse probavimus, ingenium certe diutina servitus, qualecunque est, minus tamen, quam erat, passa est videri. Nos ex ora marittima Asiae provinciae, et ex insulis, quos potuimus, naves deduximus, delectum remigum, magna contumacia civitatum, tamen satis celeriter habuimus; sequuti sumus Classem Dolabellae, cui Lucilius praeerat: qui .. em saepe transitionis praebendo, neque unquam non decedendo, novissime Corycum se contulit, et clauso portu se tenere coepit, nos illa relicta, quod et in castra pervenire satius esse putabamus, et sequebatur classis altera, quam anno priore in Bithynia Tillius Cimber compararat, cui Turulius quaestor praeerat, Cyprum petivimus, ibi, quae cognovimus, scribere ad vos quam celerrime voluimus. Dolabellam ut Tarsenses pessimi socii, ita Laodiceni multo amentiores ultro accersierunt, ex quibus utriusque civitatibus, Graecorum militum numero, speciem exercitus effecit; castra habet ante oppidum Laodiceam posita; et partem muri demolitus est; et castra oppido conjunxit. Cassius noster cum decem legionibus, et cohortibus viginti auxiliariis, et quatuor millibus equitum a millibus passuum viginti castra habet posita

Παλτοι:

et existimat, se sine praelio posse vincere. Nam jam ternis tetradrachmis triticum penes Dolabellam est, nisi quid navibus Laodicenorum supportarit: cito fame pereat, necesse est; ne supportare possit, et Cassii classis bene magna,

cui praest Sextilius Rufus, et tres, quas nos adduximus, ego, Turulius, et Patischus, facile praestabunt. Volo igitur vos bene sperare, et remp. ut vos istic expeditis, ita pro nostra parte celeriter nobis expediri posse, confidere. Vale. Data idib. Jun. Cypro, Acromaniacride.

A R G U M E N T U M.

Exponit res a se gestas; Rhodios accusat: procurationem Asiae petit: merita sua erga Rempub. commemorat.

LENTULUS CICERONI SUO S. D. 14

QUum Brutum nostrum convenissem, eumque tardius in Asiam venturum animadverterem; in Asiam redii, ut reliquias mei laboris colligerem, et pecuniam quamprimum Romam mitterem. Interim cognovi, in Lycia esse classem Dolabellae, ampliusque centum naves onerarias, inquas exercitus ejus imponi posset: idque Dolabellam ea mente comparasse, ut, si Syriae spes eum frustrata esset, conscenderet in naves, et Italiam peteret, seque cum Antonio, et reliquis latronibus conjungeret. Cujus rei tanto in timore fui, ut omnibus rebus relictis; cum paucioribus, et minoribus navibus ad illas ire conatus sim; quae res, si a Rhodiis non essem interpellatus, fortasse tota sublata esset; tamen magna ex parte profligata est, quandoquidem classis dissipata est, adventus nostri timori milites, ducesque effugerunt, onorariae omnes ad unam a nobis sunt exceptae, certe, quod maxime timui, videor esse consequutus, ut non possit classe Dolabella in Italiam pervenire, nec sociis suis firmatis, durius vobis efficere negotium. Rhodii nos, et rempub. quam valde desperaverint, ex literis, quas publice misi, cognosces;

et quidem multo parcius scripsi, quam revera furere eos inveni, quod vero aliquid de his scripsi, mirari noli: mira est eorum amentia. Nec meae ullae privatim injuriae moverunt unquam; malus animus eorum in nostra salute, cupiditas partium aliarum, perseverantia in contemptione optimi cujusque ferenda mihi non fuit, nec tamen omnes perditos esse puto, sed iidem illi, qui tum fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pompejum, qui ceteros viros clarissimos non receperunt; iidem, tanquam aliquo facto, et nunc aut magistratum gerunt, aut eos, qui sunt in magistratu, in sua habent potestate. Itaque eadem superbia in pravitate utuntur, quorum improbitatem aliquando retundi, et non pati impunitate augeri, non solum utile est reip. nostrae, sed etiam necessarium. De nostra dignitate velim tibi ut semper curae sit, et quocunque tempore occasionem habueris, et in senatu, et in ceteris rebus laudi nostrae suffragere. Quoniam consulibus decreta est Asia, et permissum est iis, ut, dum ipsi venirent, darent negotium, qui Asiam obtineant; rogo te petas ab iis, ut hanc dignitatem potissimum nobis tribuant, et mihi dent negotium, ut Asiam obtineam, dum ipsorum alteruter venit; nam, quod huc properent in magistratu venire, aut exercitum mittere, caussam non habent. Dolabella enim in Syria est, et, ut tu divina tua mente prospexisti, et praedicasti, dum isti venient, Cassius eum opprimet; exclusus enim ab Antiochia Dolabella, et in oppugnando male acceptus, nulla alia confisus urbe, Laodiceam, quae est in Syria ad mare, se contulit, ibi spero celeriter cum poenas daturum, nam neque, quo refugiat, habet: ne-

que diutius ibi poterit tantum exercitum Casii sustinere, spero etiam confectum esse jam, et oppressum. Quare non puto, Pansam, et Hirtium in consulatu properaturos in provincias exire, sed Romae acturos consulatum; itaque, si ab his petieritis, ut interea nobis procurationem Asiae dent, spero te posse impetrare, praeterea mihi promiserunt Pansa, et Hirtius coram, et absenti mihi scripserunt, Verrioque nostro Pansa affirmavit, se daturum operam, ne in suo consulatu mihi succedatur. Ego porro non mediusfidius cupiditate provinciae produci longius spatium mihi volo; nam mihi fuit ista provincia plena laboris, periculi, detrimenti, quae ego ne frustra subjerim, neve prius, quam reliquias meae diligentiae consequar, decedere cogar, valde laboro; nam si potuissem, quam exegeram, pecuniam universam mittere, postularem, ut mihi succederetur, nunc, quod Cassio dedi, quod Trebonii morte amisimus, quod etiam crudelitate Dolabellae, aut perfidia eorum, qui mihi fidem, reique pub. non praestiterunt, id consequi, et reficere volo, quod aliter non potest fieri, nisi spatium habuero, id ut per te consequar, velim, ut solet, tibi curae sit. Ego me de rèpub. ita puto esse meritum, ut non provinciae istius beneficium expectare debeam, sed tantum, quantum Cassius, et Bruti, non solum illius facti, periculique societate, sed etiam hujus temporis studio, et virtute. Primum enim ego leges Antonianas fregi: primus equitatum Dolabellae ad rempub. transduxi, Cassioque tradidi; primus delectus habui pro salute omnium contra conjurationem sceleratissimam; solus Cassio, et reipub. Syriam exercitusque, qui ibi

erant, conjunxi; nam, nisi in tantam pecuniam, tantaque praesidia, et tam celeriter Cassio dedissem, ne ausus quidem esset ire in Syriam; et nunc non minora pericula reip. a Dolabella instarent, quam ab Antonio; atque haec omnia is feci, qui et sodalis, et familiarissimus Dolabellae eram, conjunctissimum sanguine Antoniis; provinciam quoque illorum beneficio habebam, sed πατριδα εμυνυ μαλλον φιχων, omnibus meis bellum primum indixi. Haec etsi adhuc non magnopere mihi tulisse fructum animadverto: tamen non despero, nec defatigabor permanere non solum in studio libertatis, sed etiam in labore, et periculis: attamen, si etiam aliqua gloria justa, et merita provocabimur, senatus, et optimi cujusque officiis; majore cum auctoritate apud ceteros erimus, et eo plus prodesse reipub. poterimus. Filium tuum, ad Brutum quum veni, videre non potui, ideo quod jam in hiberna cum equitibus erat profectus, sed medius fidius, ea esse eum opinione, et tua, et ipsius, et in primis mea caussa gaudeo, fratris enim loco mihi est, qui ex te natus, teque dignus est. Vale. Data IV. Kal. Jun. Pergae.

ARGUMENTUM.

Hic quoque res a se gestas exponit; invehitur in Rhodios: de Dolabella optabilia nuntiat.

P. LENTULUS P. F. PROQUÆST. PROPRÆT. S. D. COSS. PRÆT. TRIB. PL. SENATUI, POPULO, PREBIQUE ROMANÆ. 15

Si valetis, liberique vestri valent, bene est: ego quoque valeo. Scelere Dolabellae oppressa Asia, in proximam provinciam Macedoniam, praesidiaque reipub. quae M. Brutus, vir clarissimus tenebat, me contuli, et id egi, ut, per quos celerrime posset, Asia provincia, vectigaliaque in vestram potestatem redigerentur; quod quum pertimuisset Dolabella, et, vastata provincia, correptis vectigalibus; proecipue civibus Rom. omnibus crudelissime denudatis, ac divenditis, celerius Asia excessit, quam eo praesidium adduci potuisset: diutius morari, aut expectare praesidium non necesse habui, et quamprimum ad meum officium revertendum mihi esse existimavi: ut et reliqua vectigalia exigerem, et, quam deposui, pecuniam colligerem; quidquid ex ea correptum esset, aut quorum id culpa accidisset, cognoscerem quamprimum, et vos de omni re facerem certiores. Interim quum per insulas in Asiam naviganti mihi nuntiatum esset, classem Dolabellae in Lycia esse, Rhodiosque naves complures instructas, et paratas id aqua habere; cum iis navibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparaverat Patischus Proquaest., homo mihi cum familiaritate, tum etiam sensibus in repub. conjunctissimus, Rhodum reverti, confisus auctoritate vestra, senatusquo consulto, quo ho-

stem Dolabellam judicaretis, foedere quoque, quod cum iis M. Marcello, Ser. Sulpitio coss. renovatum erat; quo juverant Rhodii, eosdem hostes se habituros, quos senatus, populusque Rom. quae res nos vehementer fefellit, tantum enim abfuit, ut illorum praesidio nostram firmaremus classem, ut etiam a Rhodiis, urbe, portu, statione, quae extra urbem est, commeatu, aqua denique prohiberentur nostri milites, nos vixi ipsi singulis cum navigiolis reciperemur: quam indignitatem, diminutionemque majestatis non solum juris nostri, sed etiam imperii, populique Rom. idcirco tulimus, quod interceptis literis, cognoramus, Dolabellam, si desperasset de Syria, Ægyptoque, quod necesse erat fieri, in naves cum omnibus suis latronibus, atque omni pecunia conscendere esse paratum, Italiamque petere: idcirco etiam naves onerarias, quarum minor nulla erat duum millium amphorarum, contractas in Lycia, a classe ejus obsideri. Hujus rei timore, P. C. percitus, injurias perpeti, et cum contumelia etiam nostra omnia prius experiri malui; itaque ad illorum voluntatem introductus in urbem, et in senatum eorum, quam diligentissime potui, caussam reipub. egi, periculumque omne, quod instaret, si ille latro cum omnibus suis naves conscendisset, exposui. Rhodios autem tanta in pravitate animadverti, ut omnes firmiores putarent, quam bonos; ut hanc concordiam, et conspirationem omnium ordinum ad defendendam libertatem propense non crederent esse factam; ut patientiam senatus, et optimi cujusque manere etiam nunc confiderent, nec potuisse audere quemquam Dolabellam hostem judicare, ut denique omnia, quae

improbi fingebant, magis vera existimarent, quam quae vere facta erant, et a nobis docebantur; qua mente etiam ante nostrum adventum, post Trebonii indignissimam caedem, ceteraque tot, tam nefaria facinora, binae profecta erant ad Dolabellam legiones eorum, et quidem novo exemplo contra leges ipsorum, prohibentibus iis, qui tum magistratus gerebant. Haec sive timore (ut dictitant) de agris, quos in continenti habent; sive furore, sive potentia paucorum (qui et antea pari contumelia viros clarissimos affecerant, et nunc maximos magistratus gerentes) nullo exemplo, neque vestram ex parte, neque nostro praesentium, neque imminenti Italiae, urbique nostrae periculo, si ille parricida cum suis latronibus, navibus ex Asia, Syriaque expulsus, Italiam petiisset, mederi, quum facile possent, voluerunt. Nonnullis etiam ipsi magistratus veniebant in suspicionem, detinuisse nos, et demoratl esse, dum classis Dolabellae certior fieret de adventu nostro, quam suspicionem consequutae res aliquot auxerunt, maximeque, quod subito ex Lycia Sext. Marius, et C. Titius, legati Dolabellae, a classe discesserunt, navique longa profugerunt, onerariis relictis, in quibus colligendis non minimum temporis, laborisque consumpserunt. Itaque, quum Rhodo cum iis, quas habueramus, navibus in Lyciam venissemus, naves onerarias recepimus, dominuisque restituimus: iidemque, quod maxime verebamus, ne posset Dolabella cum suis latronibus in Italiam venire, timere desiimus: classem fugientem persequuti sumus usque Sydam, quae extrema regio est provinciae meae, ibi cognovi, partem navium Dolabellae diffu-

gisse, reliquas Syriam Cyprumque petisse; quibus disiectis, quum scirem C. Cassii, singularis civis, et ducis, classem maximam fore praesto in Syria, ad meum officium reverti: daboque operam, ut meum studium, et diligentiam vobis P. C. et reipub. praestem, pecuniamque, qnam maximam potero, et quam celerrime, cogam, omnibusque cum rationibus ad vos mittam; si percurrero provinciam, et cognovero, qui nobis, et reipub. fidem praestiterunt in conservanda pecunia a me deposita: quique scelere, ultro deferentes pecuniam publicam, hoc munere societatem facinorum cum Dolabella injerunt, faciam vos certiores; de quibus, si vobis videbitur, si, ut meriti sunt, graviter constitueritis, nosque vestra auctoritate firmaveritis; facilius et reliqua exigere vectigalia, et exacta servare poterimus; interea, quo commodius vectigalia tueri, provinciamque ab injuria defendere possim, praesidium necessarium, voluntariumque comparavi. His literis scriptis, milites circiter XXX. quos Dolabella ex Asia conscripserat, e Syria fugientes in Pamphyliam venerunt: hi nuntiaverunt, Dolabellam Antiochiam, quae in Syria est, venisse, non receptum, conatum esse aliquoties vi introire: repulsum semper esse cum magno suo detrimento; itaque centum circiter amissis aegrisque compluribus relictis, noctu Antiochia profugisse Laodiceam versus: ea nocte omnes fere Asiaticos milites ab eo discessisse: ex his ad octigenos Antiochiam rediisse, et se iis tradidisse, qui, a Cassio relicti, urbi illi praeerant; ceteros per Amanum in Ciliciam descendisse: quo ex numero se quoque esse dicebant. Cassium autem cum suis omnibus copiis,

nuntiatum esse, quatridui iter a Laodicea abfuisse, tum, quum Dolabella eo tenderet. Quamobrem opinione celerius, confido, sceleratissimum latronem paenas daturum. IV. Non. Jun. Pergae.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de Ciceronis filii indole ad virtutem: versus, in malum civem a se conscriptos, mittit: petit, ut includatur in Ciceronis scripta de Caesaris interitu.

C. TREBONIUS CICERONI S. D. 16

Si vales, bene est. Athenas veni ad XI. Kal. Jun. atque ibi, quod maxime optabam, vidi filium tuum, deditum optimis studiis, summaque modestiae fama, qua ex re quantam voluptatem ceperim, scire potes etiam me tacente, non enim nescis, quanti te faciam, et quam pro nostro veterrimo, verissimoque amore omnibus tuis etiam minimus commodis, non modo tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare, nihil adolescente tuo atque adeo nostro (nihil enim mihi a te potest esse sejunctum) aut amabilius omnibus iis, qui Athenis sunt, est, aut studiosius earum artium quas tu maxime amas, hoc est, optimarum; itaque tibi quod vere facere possum, libenter quoque gratulor, nec minus etiam nobis, quod eum, quem necesse erat diligere, qualiscumque esset, talem habemus, ut libenter quoque diligamus; qui quum mihi in sermone injecisset, se velle Asiam visere, non modo invitatus, sed etiam rogatus est a me, ut id potissimum, nobis obtinentibus provinciam, faceret, cui nos et caritate, et amore tuum officium praestaturos, non debes dubitare. Illud quoque erit nobis curae, ut Cratippus una cum eo sit, ne putes in Asia

feriatum illo, ab iis studiis, in quae tua cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, ut video, et ingressum pleno gradu cohortari non intermittemus, quo in dies longius, descendo, exercendoque se, procedat. Vos quid ageretis in repub. quum has literas dabam, non sciebam; audiebam quaedam turbulenta: quae scilicet cupio esse falsa, ut aliquando otiosa libertate fruamur: quod vel minime adhuc mihi contigit. Ego tamen nactus in navigatione nostra pusillum laxamenti, concinnavi tibi munusculum ex instituto meo, et dictum, cum magno nostro honore a te dictum, conclusi, et tibi infra subscripsi, in quibus versiculis si tibi quibusdam verbis

εὐθυρρημονεστερος

videbor; turpitudo personae ejus, in quam liberius invehimur, nos vindicabit. Ignosces etiam iracundiae nostrae, quae justa est in ejusmodi et homines, et cives. Deinde, qui magis hoc Lucilio licuerit assumere libertatis, quam nobis? quum, etiam si odio par fuerit in eos, quod laesit, tamen certe non magis dignos habuerit, in quos tanta libertate verborum incurreret. Tu, sicut mihi pollicitus es, adjunges me quamprimum ad tuos sermones; namque illud non dubito, quin, si quid de interitu Caesaris scribas, non patiaris, me minimam partem et rei, et amoris tui ferre. Vale, et matrem, meosque tibi commendatos habe. Die VIII. Kal. Jun. Athenis.

ARGUMENTUM.

Varia scribit, de rumoribus e Syria allatis, de Civitatis otio, de Oratore a se scripto, de suo studio in Cornificium; is autem Syriam regebat, ut infra patet.

M. T. C. Q. CORNIFICIO COLLEGAE S. D. 17

GRata mihi vehementer est memoria nostri tua, quam significasti literis: quam ut conserves, non quo te tua constantia dubitem, sed quia mos est ita rogandi, rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quaedam nuntiata sunt, quae, quia tibi sunt propiora, quam nobis: tua me caussa magis movent, quam mea. Romae summum otium est, sed ita, ut malis salubre aliquod, et honestum negotium: quod spero fore, quia video id curae esse Caesari. Me scito, dum tu absis, quasi occasionem quandam, et licentiam nactum, scribere audacius, et cetera quidem fortasse, quae etiam tu concederes: sed proxime scripsi de optimo genere dicendi; in quo saepe suspicatus sum, te a judicio nostro, sic scilicet, ut doctum hominem a non indocto, paululum dissidere; huic tu libro maxime velim ex animo, si minus, gratiae caussa suffragere, dicam tuis, ut eum, si velint, describant, ad teque mittant; puto enim, etiamsi rem minus probabis, tamen in ista solitudine, quidquid a me profectum sit, jucundum tibi fore. Quod mihi existimationem tuam, dignitatemque commendas: facis tu quidem omnium more; sed velim sic existimes, me cum amori, quem inter nos mutuum esse intelligam, plurimum tribuere, tum de summo ingenio, et de optimis tuis studiis, et de spe amplissime dignitatis ita judi-

care, ut neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale.

ARGUMENTUM.

Purgat se de infrequentia literarum: prudentiam Cornificii, gravitatemque laudat: praesentem Reip. statum accusat cum Caesaris excusatione.

M. T. C. CORNIFICIO COLLEGAE S. D. 18

QUod extremum fuit in epistola, quam a te proxime accepi, ad id primum respondebo; animadverti enim hoc vos magnos oratores facere nonnunquam. Epistolas requiris meas, ego autem nunquam, quum mihi denuntiatum esset a tuis, ire aliquem, non dedi. Quod mihi videor ex tuis literis intelligere, te nihil commissurum esse temere, nec ante, quam scisses, quo iste nescio qui Caecilius Bassus erumperet, quidquam certi constituturum; id ego et speraram prudentia tua fretus, et, ut confiderem, fecerunt tuae gravissimae literae, idque ut facias quam saepissime, ut, et quid tu agas, et quid agatur, scire possim, et etiam quid acturus sis, valde te rogo. Etsi periniquo patiebar animo, te a me digredi: tamen eo tempore me consolabar, quod et in summum otium te ire arbitrabar, et ab impendentibus magnis negotiis discedere. Utrumque contra accidit, istic enim bellum est exortum hic pax consequuta: sed ejusmodi pax, in qua si adesses, multa te non delectarent, ea tamen quae ne ipsam Caesarem quidem delectent. BELLORUM enim civilium ii semper exitus sunt, ut non ea solum ferant, quae velit victor, sed etiam ut iis mos gerendus sit, quibus adjutoribus parta sit victoria. Equidem sic jam obdurui, ut ludis Caesaris

nostri aequissimo animo viderem. T. Plancum, audirem Laberii, et Publii poemata. Nihil tam deesse scito, quam quicum haec familiariter, docteque rideam; is tu eris, si quamprimum veneris, quod ut facias, non mea solum, sed etiam tua interesse arbitror. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de Syriae administratione, eamque optat a bello vacuam: quod si bellum sit, suadet, quid sit agendum.

M. T. C. CORNIFICIO S. D. 19

Libentissime legi tuas literas: in quibus jucundissimum mihi fuit, quod cognovi, meas tibi redditas esse; non enim dubitabam, quin eas libenter lecturus esses: verebar, ut redderentur. Bellum, quod est in Syria, Syriamque provinciam tibi tributam esse a Caesare, ex tuis literis cognovi: eandem rem tibi volo bene et feliciter evenire, quod ita fore confido, fretus et industria, et prudentia tua. Sed de Parthici belli suspicione quod scribis, sane me commovit; quantum copiarum haberes, cum ipse conjectura consequi poteram, tum ex tuis literis cognovi. Itaque opto, ne se illa gens moveat hoc tempore, dum ad te legiones eae perducantur, quas audio duci; quod si pares copias ad confligendum non habebis, non te fugiet uti consilio M. Bibuli, qui se oppido munitissimo, et copiosissimo tamdiu tenuit, quamdiu in provincia Parthi fuerunt. Sed haec melius ex te, et ex tempore constitues, mihi quidem usque curae erit, quid agas, dum, quid egeris, sciero. Literas ad te nunquam habui cui darem, quin dederim; a te, ut idem facias, peto; in primisque, ut ita ad tuos scribas, ut me tuum sentiant esse. Vale.

ARGUMENTUM.

Jocatur, quia Cornificius Sinuessanae villae hospitio uti noluerat, et crebras ab eo literas petit.

M. T. C. CORNIFICIO COLLEGAE S. D. 20

GRatae mihi tuae literae, nisi quod Sinuessanum diversoriolum contempsisti; quam quidem contumeliam villa pusilla iniquo animo feret, ninisi in Cumano, et Pompejano reddideris

παντα περι παντων

Sic igitur facies, meque amabis, et scripto aliquo lacesses; ego enim respondere facilius possum, quam provocare. Quod si, ut es, cessabis, lacessam: nec tua ignavia etiam inertiam afferet. Plura otiosus; haec, quum essem in senatu, exaravi. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Anicium Senatorem, ejusque negotia, et dignitatem.

M. T. C. CORNIFICIO S. D. 21

C. Anicius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum caussa legatus est in Africam legatione libera; eum, velim, rebus omnibus adjuves, operamque des, ut quam commodissime sua negotia conficiat; in primisque quod ei carissimum est, dignitatem ejus tibi commendo: idque a te peto, quod ipse in provincia facere sum solitus non rogatus, ut omnibus senatoribus lictores darem: quod idem acceperam, et cognoveram, a summis viris factitatum; hoc igitur, mi Cornifici, facies: caeterisque rebus omnibus ejus dignitati, reique, si me amas, consules; id erit mihi gratissimum. Da operam, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Narrat de statu Reip. post Caesaris mortem: hortaturque Cornificium, ut Provinciam retineat in potestate Reip.

M. T. C. CORNIFICIO S. D. 22

Nos hic cum homine gladiatore omnium nequissimo, collega nostro Antonio bellum gerimus, sed non pari conditione, contra arma verbis: at etiam de te concionatur: nec impune; nam sentiet, quod lacessierit. Ego autem acta ad te omnia arbitror perscribi ab aliis; a me futura debes cognoscere: quorum quidem non est difficilis conjectura. Oppressa omnia sunt: nec habent ducem boni; nostrique

τοραννοκτονοι

longe gentium absunt. Pansa et sentit bene, et loquitur fortiter. Hirtius noster tardius convalescit, quid futurum sit plane nescio, spes tamen una est aliquando populum Rom. majorum similem fore; ego certe reip. non deero: et, quidquid acciderit, a quo mea culpa absit, animo forti feram. Illud profecto, quoad potero, tuam famam, et dignitatem tuebor. Ad XIII. Kal. Jan. senatus frequens mihi est assensus, tum de ceteris rebus magnis, et necessariis, tum de provinciis ab iis, qui obtinerent, retinendis, neque cuiquam tradendis, nisi qui ex S. C. successisset; hoc ego cum reip. caussa censui, tum mehercule in primis retinendae dignitatis tuae. Quamobrem te amoris nostris caussa rogo, reipub. caussa hortor, ut ne cui quidquam juris in tua provincia esse patiare, atque ut omnia referas ad dignitatem, qua nihil potest esse praestantius. Vere tecum agam, ut necessitudo nostra postulat: in Sempronio, si meis literis obtemperasses, maxi-

mam ab omnibus laudem adeptus esses; sed illud et praeteriit, et levius est: haec magna res est, fac ut provinciam retineas in potestate reip. Plura scripsissem, nisi tui festinarent: itaque Cherippo nostro me velim excuses. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum respondet ad ea, quae de Provincia Cornificii a Stratorio cognoverat: deinde quasi formam Reip. mittit: et philosophiam laudat.

M. T. C. CORNIFICIO S. D. 23

OMnem conditionem imperii tui, statumque provinciae mihi demonstravit Stratorius. O multa intolerabilia locis omnibus. Sed, quo tua major dignitas, eo quae tibi acciderunt, minus ferenda, neque enim, quae tu propter magnitudinem et animi, et ingenii moderate fers, a te non ulciscenda sunt, etiam si non sint dolenda. Sed haec posterius. Rerum urbanarum acta tibi mitti certo scio, quod ni ita putarem, ipse perscriberem, in primisque Caesaris Octaviani conatum; de quo multitudini fictum ab Antonio crimen videtur, ut in pecuniam adolescentis impetum faceret. Prudentes autem, et boni viri et credunt factum, et probant. Quid quaeris? magna spes est in eo, nihil est quod non existimetur laudis, et gloriae caussa facturus. Antonius autem, noster familiaris, tanto se odio esse intelligit, ut quum interfectores suos domi comprehenderit, rem proferre non audeat. Ad VII. id. Oct. Brundusium venerat, profectus obviam legionibus Macedonicis quatuor, quas sibi conciliare pecunia cogitabat, easque ad urbem adducere, et in cervicibus nostris collocare. Habes formam reip. si in castris pot-

est esse resp. in qua tuam vicem saepe doleo, quod nullam partem per aetatem sanae, et salvae reipub. gustare potuisti. Atque antehac quidem sperare saltem licebat: nunc etiam illud ereptum est, quae enim spes est, quum in concione dicere ausus sit Antonius, Canutium apud eos locum sibi quaerere, quibus, se salvo, locus in civitate esse non posset? Equidem et haec, et omnia, quae homini accidere possunt, sic fero, ut magnam habeam philosophiae gratiam, quae me non modo a sollicitudine abducit, sed etiam contra omnes fortunae impetus armat, tibique idem censeo faciendum, nec, a quo culpa absit, quidquam in malis numerandum. Sed haec tu melius; Stratorium nostrum eum semper probassem, tum maxime in tuis rebus summam ejus fidem, diligentiam prudentiamque cognovi. Da operam, ut valeas, hoc mihi gratius facere nihilpotes.

ARGUMENTUM.

Hortatur Cornificium, ut omni cura in Remp. incumbat. Scribit de legatis ad Antonium a Senatu missis. Pinarium commendat.

M. T. C. CORNIFICIO S. D. 24

Ego nullum locum praetermitto (nec enim debeo) non modo laudandi tui, sed ne ornandi quidem; sed mea studia erga te, et officia malo tibi ex tuorum literis, quam ex meis esse nota. Te tamen hortor, ut omni cura in remp. incumbas; hoc est animi, hoc est ingenii tui, hoc ejus spei, quam habere debes amplificandae dignitatis tuae. Sed hac de re alias ad te pluribus; quum enim haec scribebam, in expectatione erant omnia; nondum legati redierant, quos senatus non ad pacem deprecandam, sed

ad bellum denuntiandum miserat, nisi legatorum nuntio paruisset. Ego tamen, ut primum occasio data est, meo pristino more remp. defendi: me principem Senatui, populoque R. professus sum: nec, posteaquam suscepi caussam libertatis, minimum tempus amisi tuendae salutis, libertatisque communis, sed haec quoque te ex aliis malo. T. Pinarium, familiarissimum meum, tanto tibi studio commendo, ut majore non possim: cui cum propter omnes virtutes, tum etiam propter studia communia sum amicissimus. Is procurat rationes, negotiaque Dionysii nostri, quem et tu multum amas, et ego omnium plurimum. Ea tibi ego non debeo commendare: sed commendo tamen. Facies igitur, ut ex Pinarii, gratissimi hominis, literis tuum et erga illum, et erga Dionysium studium perspiciamus. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit, ex literis Cornificii S. C. esse factum; hortatur, ut Reip. caussam amplectatur. Luccejo se nulla re defuturum pollicetur.

M. T. C. CORNIFICIO S. D. 25

Liberalibus literas accepi tuas, quas mihi Cornificius altero vicesimo die, ut dicebat, reddidit, eo die non fuit senatus, neque postero. Quinquatribus, frequenti senatu, caussam tuam egi, non invita Minerva, etenim eo ipso die senatus decrevit, ut Minerva nostra, custos urbis, quam turbo dejecerat, restitueretur. Pansa tuas literas recitavit; magna senatus approbatio consecuta est cum summo gaudio, et offensione Minotauri, id est Clavisii, et Tauri.

Factum de te S. C. honorificum; postulabatur, ut etiam illi notarentur: sed Pansa clementior. Ego, mi Corfinici, quo die primum in spem libertatis ingressus sum, et, cunctantibus ceteris, ad XIII. Kalend. Jan. fundamenta reip. jeci; eo ipso die providi multum, atque habui rationem dignitatis tuae, mihi enim est assensus senatus de obtinendis provinciis; nec vero postea destiti labefactare eum, qui summa cum tua injuria, contumeliaque reip. provinciam absens obtinebat; itaque crebras, vel potius quotidianas compellationes meas non tulit, seque in urbem recepit invitus: neque solum spe, sed certa re jam, et possessione deturbatus est. Meo justissimo, honestissimoque convicio te tuam dignitatem summa tua virtute tenuisse, provinciaeque honoribus amplissimis affectum, vehementer gaudeo. Quod te mihi de Sempronio purgas, accipio excusationem: fuit enim illud quoddam caecum tempus servitutis. Ego tuorum consiliorum auctor, dignitatisque fautor, iratus temporibus, in Graeciam desperata libertate, rapiebar, quum me Etesiae, quasi boni cives, relinquentem remp. prosequi noluerunt; Austerque adversus maximo flatu me ad tribules tuos Rhegium retulit; atque inde ventis, remisque in patriam omni festinatione properavi: postridieque in summa reliquorum servitute liber unus fui: sic sum in Antonium invectus, ut ille non ferret, omnemque suum vinolentum furorem in me unum effunderet, meque cum elicere vellet ad caedis caussam, tum tentaret insidiis; quem eo ructantem, et nauseantem conjeci in Caesaris Octaviani plagas, puer enim egregius praesidium sibi primum, et nobis; deinde summae reipub. comparavit: qui nisi

fuisset, Antonii reditus a Brundusio pestis patriae fuisset. Quae deinceps acta sint, scire te arbitror, sed redeamus ad illud, unde divertimus. Accipio excusationem tuam de Sempronio, neque enim statuti quid in tanta perturbatione habere potuisti. Nunc hic dies aliam vitam affert, alios mores postulat, ut ait Terentius; quamobrem, mi Quinte, conscente nobiscum, et quidem ad puppim: una navis est jam bonorum omnium: quam quidem, nos damus operam, ut rectam teneamus, utinam prospera cursu: sed, quicunque venti erunt, ars nostra certe non haberit, quid enim prae tare aliud virtus potest? Tu fac, ut animo magno sis, et excelso, cogitesque, omnem dignitatem tuam cum rep. conjunctam esse debere. P. Luccejum mihi meum commendas, quem quibuscunque rebus potero, diligenter tuebor. Hirtium quidem, et Pansam collegas nostros, homines in consulatu reip. salutares alieno sane tempore amisimus, repub. Antoniano quidem latrocinio liberata, sed nondum omnino explicata: quam nos, si licebit, more nostro tuebimur: quanquam admodo sumus jam defatigati: sed NULLA lassitudo impedire officium, et fidem debet. Verum haec hactenus: ab aliis te de me, quam a me ipso, malo cognoscere. De te audiebamus ea, quae maxime vellemus. De Cn. Minutio, quem tu quibusdam literis ad coelum laudibus extulisti, rumores duriores erant; id quale sit, omninoque quid istic agatur, facias me velim certiorem. Vale.

ARGUMENTUM.

Haeredes Turii commendat.

M. T. C. CORNIFICIO S. D. 26

Q. Turius, qui in Africa negotiatus est vir bonus, et honestus haeredes fecit similes sui Cn. Saturninum, Sex. Aufidium, C. Annejum, Q. Considium Gallum, L. Servilium Posthumum, C. Rubellinum, ex eorum oratione intellexi, gratiarum actione eos magis egere, quam commendatione, tanta enim liberalitate se tua usos praedicabant, ut iis plus a te tributum intellegerem, quam ego auderem te rogare. Audebo tamen; scio enim, quantum ponderis mea commendatio sit habitura. Quare a te peto, ut ad eam liberalitatem, qua sine meis literis usus es, quam maximus his literis cumulus accedat. Caput autem est meae commendationis, ne patiare Erotem Turium, Q. Turii libertum, ut adhuc fecit, haereditatem Turianam avertere; ceterisque omnibus rebus habeas eos a me commendatissimos. Magnam ex eorum splendore, et observantia capies voluptatem. Quod ut velis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Aufidiis equitis R. Africana negotia commendat.

M. T. C. CORNIFICIO S. D. 27

SEx. Aufidius et observantia, qua me colit, accedit ad proximos, et splendore equitis Romani nemini cedit, est autem ita temperatis moderatisque moribus, ut summa severitas summa cum humanitate jungatur, eujus tibi negotia, qua sunt in Africa, ita commendo, ut majore studio, magisque ex animo commendare non possim. Pergratum mihi feceris, si dederis ope-

ram, ut is intelligat, meas apud te literas maximum pondus habuisse, hoc te vehementer, mi Cornifici, rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Cornificii factum non probat, quia non animadverterat in quosdam Lilybaeo minantes: studium in Remp. laudat: de omittenda gratiarum actione assentitur: addit de pecunia, et de Rep.

M. T. C. CORNIFICIO S. D. 28

Assentior tibi, eos, quos scribis Lilybaeo minari, istic poenas dare debuisse: sed metuisti, ut ais, ne nimis liber in ulciscendo viderere; metuisti igitur, ne gravis civis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus viderere. Quod societatem reip. conservandae, tibi mecum a patre acceptam, renovas, gratum est: quae societas inter nos semper, mi Cornificii, manebit; gratum etiam illud, quod mihi tuo nomine gratias agendas non patas; nec enim id inter nos facere debemus. Senatus saepius pro dignitate tua appellaretur, si, absentibus consulibus, unquam, nisi ad rem novam cogeretur, itaque nec de H. S. xx. nec de H. S. DCC. quidquam agi nunc per senatum potest, tibi autem ex S. C. imperandum, mutuumque sumendum censeo. In republ. quid agatur, credo, te ex eorum literis cognoscere qui ad te acta debent prescribere. Ego sum spe bona: consilio, cura, labore non desum; omnibus inimicis reipub. esse me acerrimum hostem prae me fero. Res neque nunc difficili loco mihi videtur esse: et fuisset facillimo, si culpa a quibusdam abfuisset. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat studiose L. Ælii Lamiae negotia; eumque suspectum Cornificio, quasi effuisset cuidam S. C. contra dignitatem ejus, excusat.

M. T. C. CORNIFICIO S. D. 29

Non modo tibi, cui omnia nostra notissima sunt, sed neminem in populo Rom., arbitror esse, cui sit ignota ea familiaritas, quae mihi cum L. Lamia est; etenim magno theatro spectata est tum, quum est ab A. Gabinio Cos. relegatus, quod libere, et fortiter salutem meam defendisset. Nec ex eo amor inter nos natus est: sed quod erat vetus, et magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitavit Ad haec officia, vel merita potius jucundissima consuetudo accedit, ut nullo prorsus plus homine delecter. Non puto, te jam expectare, quibus eum tibi verbis commendem; caussam enim tanti amoris intelligis, quae verba desideres, iis me omnibus usum putato; tantum velim existimes, si negotia Lamiae, procuratores, libertos, familiam, quibuscumque rebus opus erit, defenderis, gratius mihi futurum, quam si ea tua liberalitas pertinuisset ad rem familiarem meam. Nec dubito, quin sine mea commendatione, quod tuum est judicium de hominibus, ipsius Lamiae caussa studiose omnia facturus sis; quanquam erat nobis dictum, te existimare, alicui S. C. quod contra dignitatem tuam fieret, scribendo Lamiam affuisse: qui omnino consulibus illis nunquam affuit scribendo, deinde omnia tum falsa S. C. deferebantur; nisi forte etiam illi Semproniano S. C. me censes affuisse; qui ne Romae quidem tum fui, ut de eo ad te scripsi.

re recenti. Sed haec hactenus. Te, mi Cornifici, etiam atque etiam rogo, ut omnia Lamiae negotia, mea putes esse, curesque, ut intelligat, hanc commendationem maximo sibi usui fuisse, hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Officium literarum requirenti Cornificio se purgat: scribit de bello Antoniano renovato, de suo studio in amicitia colenda, aliisque de rebus.

M. T. C. CORNIFICIO S. D. 30

ITa ne? praeter litigatores nemo ad te meas literas? multae istae quidem, tu enim perfecisti, ut nemo sine literis meis tibi se commendatum putaret. Sed quis unquam tuorum mihi dixit esse, cui darem, quin dederim? aut quid mihi jucundius, quam, quum coram te loqui non possim, aut scribere ad te, aut tuas legere literas? illud magis mihi solet esse molestum, tantis me impediri occupationibus, ut ad te scribendi meo arbitratu facultas nulla detur; non enim te epistolis, sed voluminibus lacesserem, quibus quidem me a te provocari oporteret: quamvis enim occupatus sis, otii tamen plus habes: aut, si ne tu quidem vacas, noli impudens esse, nec mihi molestiam exhibere, et a me literas crebiores, quum tu mihi raras mittas, flagitare: nam cum antea distinebar maximis occupationibus, propterea quod omnibus curis rempublicam mihi tuendam putabam: tum hoc tempore multo distineor vehementius. Ut enim gravius aegrotant ii, qui, cum levati morbo viderentur, in eum de integro inciderunt: sic vehementius nos labora-

mus, qui, profligato bello, ac paene sublato, renovatum bellum gerere conamur. Sed haec hactenus. Tu tibi, mi Cornifici, fac ut persuadeas, non esse me tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, ut a te vinci possim aut officiis, aut amore. Non dubitabam equidem: veruntamen multo mihi notiorem amorem tuum effecit Cherippus. O hominem semper illum quidem mihi aptum, nunc vero etiam suavem! vultus mehercule tuos mihi expressit omnes, non solum animum, ac verba pertulit: itaque noli vereri, ne tibi succensuerim, quod eodem exemplo ad me, quo ad ceteros. Requisivi equidem proprias ad me unum a te literas, sed neque vehementer, et amanter. De sumptu, quem te in rem militarem facere, et fecisse dicis, nihil sane possum tibi opitulari: propterea quod et orbus est senatus, consulibus amissis: et incredibiles angustiae pecuniae publicae: quae conquiritur undique, ut optime meritis militibus promissa solvantur: quod quidem fieri sine tributo posse non arbitror. De Attio Dionysio nihil puto esse, quoniam mihi nihil dixit Stratorius. De P. Luccejo nihil tibi concedo, quo studiosior ejus sis, quam ego sum, est enim nobis necessarius: sed a magistris quum contenderem de proferendo die, probaverunt mihi sese, quominus id facerent, et compromisso, et jurejurando impediri: quare veniendum arbitror Luccejo: quanquam, si meis literis obtemperavit, quum tu haec leges, illum Romae esse oportebit: ceteris de rebus, maximeque de pecunia, quum Pansae mortem ignorares, scripsisti, quae per nos ab eo consequi te posse arbitrarere, quae te non fefellissent, si viveret: nam te diligebat: post mortem au-

tem ejus quid fieri posset, non videbamus. De Venulejo, Latino, Horatio, valde laudo: illud non nimium probo, quod scribis, quo illi animo aequiore ferrent, te tuis etiam legatis lictores ademisse, honore enim cum ignominia dignis non erant comparandi: eosque ex S. C. si non decedunt cogendos, ut decedant, existimo. Haec fere ad eas literas, quas eodem exemplo binas accepi. De reliquo, velim tibi persuadeas, non esse mihi meam dignitatem tua cariorem. Vale.

LIBER XIII.

ARGUMENTUM.

Memmius lege Pompeja de ambitu, ut Appianus tradit lib. 2. de bel. civ. condemnatus, Athenis exul habitabat. Ab eo petit Cicero, ut in gratiam redeat cum Patrone Epicureo: eique locum concedat, ubi Epicurus habitaverat. Ibat Cicero in provinciam, cum haec scripsit, ut in epist. 11. l. 5. ad Att.

M. T. C. C. MEMMIO S. D. 1

Etsi non satis mihi constiterat, cum aliqua ne animi mei molestia, an potius libenter te Athenis visurus essem; quod injuria, quam accepisti, dolore me afficeret, sapientia tua, qua fers injuriam, laetitia: tamen vidisse te mallem, nam, quod est molestiae, non sane multo levius est, quum te non video: quod esse potuit voluptatis, certe, si vidissem te, plus fuisset; itaque non dubitabo dare operam, ut te videam, quum id satis commode facere potero: interea quod per literas et agi tecum, et, ut arbitror, confici potest, agam. Nunc a te illud primum rogabo, ne quid invitus mea caussa facias; sed id, quod mea intelliges multum, tua nullam in partem interesse, ita mihi des, si tibi, ut id libenter facias, ante persuaseris. Cum Patrone Epicureo mihi omnia sunt; nisi quod in philosophia vehementer ab eo dissentio: sed et initio Romae, quum te quoque, et tuos omnes observabat, me coluit, in primis: et nuper quum ea, quae voluit,

de suis commodis, et praemiis consequutus est, me habuit suorum defensorum, et amicorum fere principem, et jam a Phaedro, qui nobis, quum pueri essemus, antequam Philonem cognovimus, valde, ut philosophus, postea tamen, ut vir bonus, et suavis, et officiosus probabatur, traditus mihi, commendatusque est. Is igitur Patro quum ad me Romam literas misisset, uti te sibi placarem, peteremque, ut nescio quid illud Epicuri parietinarum sibi concederes, nihil scripsi ad te ob eam rem, quod aedificationis tuae consilium mea commendatione nolebam impediri. Idem, ut veni Athenas, quum idem, ut te ad scriberem, rogasset, ob eam caussam impetravit, quod, te abjecisse illam aedificationem, constabat inter omnes amicos tuos. Quod si ita est, et si jam plane tua nihil interest: velim, si qua offensiuncula facta est animi tui, perversitate aliquorum (novi enim gentem illam) des te ad lenitatem, vel propter tuam summam humanitatem; vel etiam honoris mei caussa. Equidem si quid ipse sentiam, quaeris; nec, cur ille tantopere contendat, video, nec cur tu repugnes: nisi tamen multo minus tibi concedi potest, quam illi, laborare sine caussa; quanquam, Patronis et orationem, et caussam tibi cognitam esse, certo scio, honorem, officium, testamentorum jus, Epicuri auctoritatem, Phaedri obstentationem, sedem, domicilium, vestigia summorum hominum sibi tuenda esse dicit. Totam hominis vitam, rationemque, quam sequitur in philosopha, derideamus licet, si hanc ejus contentionem volumus reprehendere. Sed meherculc, quando illi, ceterisque, quos illa delectant, non valde inimici simus; ne scio, an ignoscendum sit, huic, si

tantopere laborat: in quo etiam si peccat, magis ineptiis, quam improbitate peccat Sed ne plura: (dicendum enim aliquando est) Pomponium Atticum sic amo, ut alterum fratrem; nihil est ille mihi nec carius, nec jucundius, is, non quo sit ex istis, (est enim omni liberali doctrina politissimus: sed valde diligit Patronem, valde Phaedrum amavit) sic a me hoc contendit; homo minime ambitiosus, minime in rogitando molestus, ut nihil unquam magis: nec dubitat, quin ego a te nutu hoc consequi possim, ita etiam, si aedificaturus esses; nunc vero, si audierit te aedificationem deposuisse, neque tamen me a te impetrasse, non te in me illiberalem, sed me in se negligentem putabit. Quamobrem peto a te ut scribas ad tuos, posse tua voluntate decretum illud Areopagitarum, quem ὑπομνηματισμὸν illi vocat, tolli. Sed redeo ad prima; prius velim tibi persuadeas, ut quod mea caussa libenter facias, quam ut facias; sic tamen habeto, si feceris, quod rogo, fore mihi gratissimum. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut Evandro statuario de sacrarii habitatione accommodet.

M. T. C. MEMMIO S. D. 2

CAviano Evandro, qui habitat in tuo sacrario, et ipso multum utor, et patrono ejus M. Æmilio familiarissimo; peto igitur a te majorem in modum, quod sine tua molestia fiat, ut ei de habitatione accommodes; nam, propter opera instituta multa multorum, subitum est ei remigrare Kal. Quinct. Impedior vere-

cundia, ne te pluribus verbis rogem; neque tamen dubito, quin, si tua nihil, aut non multum intersit; eo sis animo, quo ego essem, si quid tu me rogares; mihi certe gratissimum feceris. Vale.

ARGUMENTUM.

Fusium commendat, quem et ante praesens praesenti commendarat.

A. M. T. C. MEMMIO S. D. 3

A. Fusium, unum ex meis intimis, observantissimum, studiosissimumq. nostri, eruditum hominem, et summa humanitate, tuaque amicitia dignissimum, velim ita tractes, ut mihi coram recepisti, tam mihi gratum id erit, quam quod gratissimum; ipsum praeterea, summo officio, et summa observantia, tibiin perpetuum devinxeris. Vale.

ARGUMENTUM.

Volaterranos accurate commendat.

M. T. C. Q. VALERIO, Q. F. ORCAE, LEGATO, PROPRAET. S. D. 4

CUm municipibus Volaterranis mihi summa necessitudo est, magno enim meo beneficio affecti, cumulatissime mihi gratiam retulerunt, nam nec in honoribus meis, nec in laboribus unquam defuerunt, cum quibus si mihi nulla caussa intercederet, tamen, quod te vehementissime diligo, quodque me a te plurimi fieri sentio, et monerem te, et hortarer, ut eorum fortunis consuleres, praesertim quum prope praecipuam caussam haberent ad jus obtinendum: primum, quod Syllani temporis acerbitatem, Deorum immortalium benignitate, subterfugerunt: deinde, quod summo studio pop. Rom. a me in consulatu meo defensi sunt: quum enim tribuni pl. legem iniquissimam de

eorum agrum promulgassent: facile senatui, populoque Rom. persuasi, ut eos cives, quibus fortuna perpercisset, salvos esse vellent. Hanc actionem meam C. Caesar primo suo consulatu in lege agraria comprobavit, agrumque Volaterranum, et oppidum omni periculo in perpetuum liberavit: ut mihi dubium non sit, quin is, qui novas necessitudines adjungat, vetera sua benecia conservari velit. Quamorbem est tua prudentiae, aut sequi ejus auctoritatem, cujus sectam, atque imperium summa cum tua dignitate sequutus es: aut certe illi integram omnem caussam reservare. Illud vero dubitare non debes, quin tam grave, tam firmum, tam honestum municipium tibi tuo summo beneficio in perpetuum obbligari velis. Sed haec, quae scripta sunt supra, eo spectant, ut te horter, et suadeam: reliqua sunt, quae pertinent ad rogandum: ut non solum tua caussa tibi consilium me dare putes, sed etiam quod mihi opus sit, me a te petere, et rogare. Gratissimum igitur mihi feceris, et Volaterranos omnibus rebus integros, incolumesque esse volueris. Eorum ego domicilia, sedes, rem, fortunas, quae et a Diis immortalibus, et a praestantissimis in nostra repub. civibus summo senatus, populique Romani studio conservatae sunt, tuae fidei, justitiae, bonitatique commendo. Si pro meis pristinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret, ut ita defendere possem Volaterranos, quemadmodum consuevi tueri meos: nullum officium, nullum denique certamen, in quo illis prodesse possem, praetermitterem: sed, quando apud te nihilo minus hoc tempore valere me confido, quam valuerim semper apud omnes: pro nostra summa necessitudine, parique inter nos,

et mutua benevolentia abs te peto, ut ita de Volaterranis mereare, ut existiment, eum quasi divino consilio isti negotio praepositum esse, apud quem unum nos, eorum perpetui defensores, plurimum valere possemus. Vale.

ARGUMENTUM.

Rogat, ne Curtii ager dividatur: idque etiam rationibus conatur persuadere.

M. T. C. Q VALERIO. Q. F. ORCAE, LEGATO, PROPRAET. S. D. 5

NOn moleste fero, eam necessitudinem quae mihi tecum est, notam esse quamplurimis; neque tamen ob eam caussam, quod tu optime existimare potes, te impedio, quo minus susceptum negotium pro tua fide, et diligentia ex voluntate Caesaris, qui tibi rem magnam, difficilemque commisit, gerere possis, nam, quum multi a me petant multa, quod de tua erga me voluntate non dubitent; non committo, ut ambitione mea conturbem officium tuum. C. Curtio ab ineunte aetate familiarissime sum usus, ejus et Syllani temporis injustissima calamitate dolui: et, cum iis, qui similem injuriam acceperant, amissis omnibus fortunis, reditus tamen in patriam voluntate omnium concedi videretur: adjutor incolumitatis fui. Is habet in Volaterrano possessionem, quum in eam, tamquam e naufragio reliquias contulisset; hoc autem tempore eum Caesar in senatum legit: quem ordinem ille, ista possessione amissa, tueri vix potest, gravissimum autem est, quum superior factus sit ordine, inferiorem esse fortuna; minimeque convenit, ex eo agro, qui Caesaris jussu dividatur, eum moveri, qui Caesaris beneficio senator sit. Sed

mihi minus libet multa de aequitate rei scribere, ne caussa potius apud te valuisse videar, quam gratia. Quamobrem te majorem in modum rogo, ut C. Curtii rem meam putes esse; quidquid mea caussa faceres, ut id C. Curtii caussa quum feceris, meum existimes; quod ille per me habuerit, id me habere abs te putato; hoc te vehementer etiam rogo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Generatim omnes amicos Cuspii commendat, nominatim L. Julium, et P. Cornelium.

M. T. C. Q. VALERIO Q. F. ORCAE, LEGATO, PROPRAET. S. D. 6

Si vales, bene est, ego quidem valeo; Credo, te memoria tenere, me et coram P. Cuspio tecum loquutum esse, quum te prosequerer plaudatum; et item postea plurimis verbis tecum egisse, ut, quoscunque tibi ejus necessarios commendarem, haberes eos in numero meorum necessariorum; id tu pro tua summa erga me benevolentia, perpetuaque observantia mihi liberalissime, atque umanissime recepisti. Cuspius, homo in omnes suos officiosissimus, mirifice quosdam homines ex ista provincia tuetur, et diligit, propterea quod fuit in Africam bis quum maximis societatis negotiis praesset. Itaque hoc jus officium, quod adhibet erga illos, ego mea facultate, et gratia soleo, quantum possum, adjuvare. Quare Cuspianorum omnium commendationis caussam haec tibi epistola exponendam putavi: reliquis epistolis tantum faciam, ut notam opponam eam quae mihi tecum convenit, et simul significem, de numero esse Cuspii amicorum. Sed hanc commendationem, quam his literis consignare volui,

scito esse omnium gravissimam; nam P. Cuspius singulari studio contendit a me, ut tibi quam diligentissime L. Julium commendarem Ejus ego studio vix videor mihi satisfacere posse, si utar verbis iis, quibus, quum diligentissime quid agimus, uti solemus, nova quaedam postulat, et putat, me jus generis artificium quoddam tenere; ei ego pollicitus sum, me ex intima nostra arte deprompturum mirificum genus commendationis; id quando assequi non possum, tu re velim efficias, ut ille genere mearum literarum incredibili quodam perfectum arbitretur. Id facies, si omne genus liberalitatis, quod et ab humanitate, et potestate tua proficisci poterit, non modo re, sed etiam verbis, vultu denique expresseris, quae quantum in provincia valeant, vellem expertus esset. Sed tamen suspicor, ipsum hominem, quem tibi commendo, perdignum esse tua amicitia: non solum, quia mihi Cuspius dicit, credo; tametsi id satis esse debebat: sed quia novi ejus judicium in hominibus, et amicis diligentis. Harum literarum vis quanta fuerit, propediem judicabo, tibique, ut confido, gratias agam; ego, quae te velle, quaeque ad te pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligenterque curabo. Cura, ut valeas. P. Cornelius, qui tibi has literas reddidit, est mihi a P. Cuspio commendatus cujus caussa quantopere cuperem, deberemque, profecto ex me facile cognovisti; vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuspius quam maximas, quamprimum, quam saepissime gratias agat.

ARGUMENTUM.

Petit a Cluvio, ne vectigal Atellano municipio impositum exigat: sed integram caussam Caesari reservet.

M. T. C. C. CLUVIO S. D. 7

QUum in Galliam proficiscens, pro nostra necessitudine, tuaque summa in me observantia, ad me domum venisses; loquutus sum tecum de agro vectigali municipii Atellani, qui esset in Gallia; quantoque opere ejus municipii caussa laborarem, tibi ostendi. Post tuam autem profectionem quum et maxima res municipii honestissimi, mihique conjunctissimi, et summum meum officium ageretur, pro tuo animo in me singulari existimavi, me oportere ad te accuratius scribere, etsi non sum nescius, et quae temporum ratio, et quae tua potestas sit: tibique negotium datum esse a C. Caesare, non judicium, praeclare intelligo; quare a te tantum peto, quantum et te facere posse, et libenter mea caussa facturum esse arbitror. Et primum velim existimes, quod res est, municipii fortunas omnes in isto vectigali consistere, his autem temporibus hoc municipium, maximis oneribus pressum, summis affectum esse difficultatibus. Hoc etsi commune ei videtur esse cum multis: tamen mihi crede, singulares huic municipio calamitates accidisse: quas idcirco non commemoro, ne, de miseriis meorum necessariorum conquerens, homines, quos nolo, videar offendere. Itaque nisi magnam spem haberem, C. Caesari nos caussam municipii probaturos; non erat caussa, cur a te hoc tempore aliquid contenderem, sed, quia confido, mihique persuasi, illum et dignitatis municipii, et aequitatis, et volun-

tatis etiam erga se habiturum esse rationem; ideo a te non dubitavi contendere, ut hanc caussam illi integram conservares. Quod etsi nihilo minus a te peterem, si nihil audivissem te tale fecisse; tamen majorem spem impetrandi nactus sum, posteaquam mihi dictum est, hoc idem a te Rhegienses impetravisse, qui etsi te aliqua necessitudine attingunt; tamen tuus amor in me sperare coegit, te, quod tuis necessariis tribueris, idem esse tributurum meis: praesertim quum ego pro his unis petam, habeam autem, qui simili caussa laborent, complures necessarios. Hoc me non sine caussa facere, neque aliqua levi ambitione commotum a te contendere, etsi te existimare arbitror, tamen mihi affirmanti credas velim, me huic municipio debere plurimum: nullum unquam fuisse tempus neque honorum, neque laborum meorum, in quo non hujus municipii studium in me exstiterit singulare. Quapropter a te etiam atque etiam pro nostra summa conjunctione, proque tua in me perpetua, et maxima benevolentia majorem in modum peto, atque contendo, ut quum fortunas agi ejus municipii intelligas, quod sit mihi necessitudine, officiis, benevolentia conjunctissimum, id mihi des; quod erit hujusmodi, ut, si a Caesare, quod speramus, impetraverimus, tuo beneficio nos id consequutos esse judicemus: sin minus pro eo tamen id habeamus, quando a te data sit opera, ut impetraremus. Hoc cum mihi gratissimum feceris: tum viros optimos, homines honestissimos, eosdemque gratissimos, et tua necessitudine dignissimos, summo beneficio in perpetuum tibi, tuisque devinxeris. Vale.

ARGUMENTUM.

Rogat Rutilium, ut in agrorum divisione Albini praedia ne attingat.

M. T. C. M. RUTILIO S. D. 8

QUum et mihi conscius essem, quanti te fa-
cerem, et tuam erga me benevolentiam expertus
essem; non dubitavi a te petere, quod mihi pe-
endum esset. P. Sextium quanti faciam, ipse
ptime scio; quanti autem facere debeam, et tu,
t omnes homines sciunt. Is quum ex aliis te mei
tudiosissimum esse cognosceret, petivit a me,
t ad quam accuratissime scriberem de re C. Al-
ini senatoris: cujus ex filia natus est L. Sextius,
ptimus adolescens, filius P. Sextii. Hoc idcirco
cripsi, ut intelligeres, non solum me pro P.
extio laborare debere, sed Sextium etiam pro
lbino: res autem haec est. A M. Laberio C.
lbinus praedia in aestimationem accepit, quae
raedia Liberius emerat a Caesare de bonis Plo-
ianis, ea si dicam non esse e repub. dividi,
ocere te videar, non rogare: sed tamen quum
aesar Syllanas venditiones, et assignationes
atas esse velit, quo firmiores existimentur
uae: si ea praedia dividentur, quae ipse Cae-
ar vendidit, quae tandem in ejus venditioni-
us esse poterit auctoritas? sed hoc quale sit,
pro tua prudentia considerabis. Ego te pla-
e rogo, atque ita, ut majore studio, justio-
e de caussa, magis ex animo rogare nihil pos-
m, ut Albino parcas, praedia Laberiana ne
tingas: magna me affeceris non modo laeti-
a, sed etiam quodammodo gloria, si P. Sextius
omini maxime necessario per me satisfecerit,
uum ego illi plurimum debeam. Quod ut fa-
as, te vehementer etiam atque etiam rogo;

majus mihi dare beneficium nullum potes, id mihi intelliges esse gratissimum. Vale.

ARGUMENTUM.

Bithynicam publicanorum societatem, nominatimque Cn. Puppium commendat.

M. T. C. CRASSIPEDI S. D. 9

QUanquam tibi praesens commendavi, ut potui diligentissime, socios Bithyniae, teque cum mea commendatione, tum etiam tua sponte intellexi cupere ei societati, quibuscumque rebus posses, commodare: tamen, quum ii, quorum res agitur, magni sua interesse arbitrarentur, me etiam per literas declarare tibi, qua essem erga ipsos voluntate; non dubitavi haec ad te scribere; volo enim, te existimare, me, quum universo ordini publicanorum multum semper libentissime tribuerim, idque pro magnis ejus ordinis erga me meritis facere debuerim, tum in primis amicum esse huic Bithynicae societati: quae societas ordine ipso, et hominum genere pars est maxima civitatis, constat enim ex ceteris societatibus: et casu permulti sunt in ea societate valde mihi familiares, in primisque is, cujus praecipuum officium agitur hoc tempore, P. Rupilius P. F. Men. qui est magister in ea societate. Quae quum ita sint, majorem in modum a te peto. Cn. Puppium, qui est in operis ejus societatis, in omnibus tuis officiis, atque omni liberalitate tueare: curesque, ut ejus operae, quod tibi facile facta est, quam gratissimae sint sociis; remque, et utilitatem sociorum (cujus rei quantam potestatem quaestor habeat, non sum ignarus) per te quam maxime defensam, et auctam velis. Id cum mihi gratissimum feceris, tum illud tibi expertus promitto, et

spondeo, te socios Bithyniae, si iis commodaris, memores esse, et gratos cogniturum. Vale.

A R G U M E N T U M.

Terentium Varronem, Quaestorem M. Bruto commendat, quem Caesar Galliae citeriori praefecerat: epist. 6. l. 6. et in Oratore.

M. T. C. M. BRUTO S. D. 10

QUum ad te tuus quaestor M. Varro proficisceretur, commendatione egere eum non putabam, satis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipso more majorum: qui, ut te non fugit, hanc quaesturae conjunctionem liberorum necessitudini proximam voluit esse; sed, quum sibi ita persuasisset ipse, meas de se accurate scriptas literas maximum apud te pondus habituras: a meque contenderet, ut quam diligentissime scriberem: malui facere, quod meus familiaris tanti sua interesse arbitraretur. Ut igitur debere me facere hoc intelligas; quum primum M. Terentius in forum venit, ad amicitiam se meam contulit: deinde, ut se corroboravit, duae caussae accesserunt, quae meam in illum benevolentiam augerent: una, quod versabatur in hoc studio nostro, quo etiam nunc maxime delectamur, et cum ingenio, ut nosti, nec sine industria: deinde, quod mature se contulit in societates publicanorum: quod quidem nollem: maximis enim damnis affectus est. Sed tamen caussa communis ordinis mihi commendatissimi fecit amicitiam nostram firmiorem, deinde versatus in utrisque subsellis optima et fide, et fama, jam ante hanc commutationem reip. petitioni sese dedit, honoremque honestissimum existimavit fructum laboris sui; his autem temporibus a me Brundusio cum literis, et mandatis profectus est ad Caesarem,

qua in re et amorem ejus in suscipiendo negotio perspexi, et fidem in conficiendo, ac renuntiando. Videor mihi, quum separatim de probitate ejus, et moribus dicturus fuissem, si prius caussam, cur eum tantopere diligerem, tibi exposuissem, in ipsa caussa exponenda satis etiam de probitate dixisse: sed tamen separatim promitto in meque recipio, fore eum tibi et voluptati, et usui: nam et modestum hominem cognosces, et prudentem, et a cupiditate omni remotissimum, praeterea magni laboris, summaeque industriae. Neque ego haec polliceri debeo, quae tibi ipsi, quum bene cognoveris, judicanda sunt; sed tamen IN omnibus novis conjunctionibus interest, qualis primus aditus sit, et qua commendatione quasi amicitiae fores eperiantur, quod ego his literis efficere volui: etsi id ipsa per se necessitudo quaesturae efficisse debet: sed tamen nihilo infirmius illud, hoc addito. Cura igitur, si me tanti facis, quanti et Varro existimat, et ipse sentio, ut quamprimum intelligam, hanc meam commendationem tantum illi utilitatis attulisse, quantum et ipse speravit, nec ego dubitarim. Vale.

ARGUMENTUM.

Arpinatis municipii Gallicana vectigalia Bruto, Galliam Cisalpinam administranti, commendat.

M. T. C. BRUTO S. D. 11

Quia semper animadverti, studiose te operam dare, ut ne quid meorum tibi esset ignotum: propterea non dubito, quin scias, non solum cujus municipii sim, sed etiam quam diligenter soleam meos municipes Arpinates tueri. Quorum quidem omnia commoda, omnes-

que facultates, quibus et sacra conficere, et sarta tecta aedium sacrarum locorumque communium tueri possint, consistunt in iis vectigalibus, quae habent in provincia Gallia. Ad ea visenda, pecuniasque, quae a colonis debentur, exigendas, totamque rem et cognoscendam, et administrandam, legatos equites Romanos misimus, Q. Fusidium, Q. F. M. Faucium M. F. Q. Mamercum Q. F. Peto a te majorem in modum pro nostra necessitudine, ut ea res tibi curae sit: operamque des, ut per te quam commodissime negotium municipii administretur, quamprimumque conficiatur: ipsosque, quorum nomina scripsi, ut quam honorificentissime pro tua natura, et quam liberalissime tractes. Bonos viros ad tuam necessitudinem adjunxeris; municipiumque gratissimum beneficio tuo devinxeris; mihi vero etiam eo gratius feceris, quod cum semper tueri municipes meos consuevi, tum hic annus praecipue ad meum curam, officiumque pertinet; nam, constituendi municipii caussa, hoc anno aedilem filium meum fieri volui, et fratris filium, et M. Caesium hominem mihi maxime necessarium; (is enim magistratus in nostro municipio, nec alius ullus creari solet) quos cohonestaris, in primisque me, si respub. municipii tuo studio, et diligentia bene administrata erit; quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Q. Fusidium, Arpinatis municipii legatum, qui Tribunus mil. in Cilicia fuerat, diligenter commendat.

M. T. C. BRUTO S. D. 12

ALia Epistola communiter commendavi legatos Arpinatum, ut potui diligentissime; ac separatim Q. Fufidium, quocum mihi omnes necessitudines sunt, diligentius commendo; non ut aliquid de illa commendatione diminuam, sed ut hanc addam, nam et privignus est M. Caesii, mei maxime et familiaris, et necessarii, et fuit in Cilicia, mecum tribunus mil. quo in munere ita se tractavit, ut accepisse ab eo beneficium viderer, non dedisse: est praeter ea, quod apud te valet plurimum, a nostris studiis non abhorrens. Quare velim eum quam liberalissime complectare: operamque des, ut in ea legatione, quam suscepit contra suum commodum, sequutus auctoritatem meam, quam maxime ejus excellat industria. Vult enim, id quod optimo cuique natura tributum est, quam maximam laudem cum a nobis, qui eum impulimus, tum a municipio consequi, quod ei continget, si hac mea commendatione tuum erga se studium erit consequutus. Vale.

ARGUMENTUM.

L. Castronium ex Lucensi municipio commendat.

M. T. C. BRUTO S. D. 13

L. Castronius Paetus, longe princeps municipii Lucensis, est honestus, gravis, plenus officii, bonus plane vir, et cum virtutibus, tum etiam fortuna, si quid hoc ad rem pertinet, ornatus: meus autem est familiarissimus, sic prorsus, ut nostri ordinis observet neminem diligentius: qua-

re et ut meum amicum, et ut tua dignum amicitia, tibi commendo: cui quibuscumque rebus commendaveris, tibi profecto jucundum, mihi certe erit gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut exactionem ejus pecuniae, quam Straboni Cornelius debebat, suo studio, et diligentia caret.

M. T. C. BRUTO S. D. 14

L. Titio Strabone, equite Romano in primis honesto, et ornato, familiarissime utor; omnia mihi cum eo intercedunt jura summae necessitudinis, huic in tua provincia pecuniam debet P. Cornelius; ea res a Volcatio, qui Romae jus dicit, rejecta in Galliam est; peto a te hoc diligentius, quam si mea res esset, quo est honestius de amicorum pecunia laborare, quam de sua, ut negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas, operamque des, quod tibi aequum, et rectum videbitur, ut quam commodissima conditione libertus Strabonis, qui ejus rei caussa missus est, negotium conficiat, ad nummosque perveniat. Id et mihi gratissimum erit; et tu ipse L. Titium cognosces amicitia tua dignissimum, quod ut tibi curae sit, ut omnia solent esse, quae me velle scis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Praecilium adolescentem patre natum Caesari amicissimo commendat.

M. T. C. CÆSARI IMP. S. D. 15

PRaecilium tibi commendo unice, tui necessarii, mei familiarissimi, viri optimi filium, quem cum adolescentem ipsum propter ejus modestiam, humanitatem, animum, et amorem erga me singularem mirifice diligo; tum patrem ejus, re doctus, intellexi, et didici mihi

erga me singularem mirifice diligo ; tum patrem ejus, re doctus, intellexi, et didici mihi fuisse semper amicissimum. Eu hic ille est, de illis maxime, qui irridere, atque objurgare me solitus est, quod me non tecum, praesertim quum abs te honorificentissime invitarer, conjungerem.

αλλ εμον ποτε θυμον ετι ςηθεατιν επειδιν

Audiebam enim nostros proceres clamitantes,

αλκιμος εσσ, ινα τ ν σς και οψιλονων ευ ειπῃ',
ως νεφελη εκαλυψε μελαινα.

Sed tamen idem me consolatur: etiam, hominem perustum, etiamnum gloria volunt incendere: atque ita loquuntur.

μη μαν αττεδειγε κκι ακλειως απολοιμην,
αλλα μεγα, ρεζας τι, και εσσομοιασι ποθεσθω.

Sed me minus jam movent, ut vides: itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad vera praecepta Ευριπιδε,

Μεσω σοφιςην εςις εκ αυτῳ σοφος.

Quem versus senex Praecilius laudat egregie, et ait posse eundem et

αμα προσω και οπιςσο

videre, et tamen nihilominus

αιεν αριςζειν, και υπειροχον εμμενει αλλων

Sed ut redeam ad id, unde coepi, vehementer mihi gratum feceris, si hunc adolescentem humanitate tua, quae est singularis, comprehenderis, et ad id, quod ipsorum Praeciliorum caussa te velle arbitror, addideris cumulum commendationis meae. Genere novo sum literarum ad te usus, ut intelligeres, non vulgarem esse commendationem. Vale.

ARGUMENTUM.

Apollonium, P. Crassi libertum, Caesari, bellum in Hispania contra Pompeji liberos gerenti, commendat.

M. T. C. CAESARI IMP. S. D. 16

P. Crassum, ex omni nobilitate, adolescentem dilexi plurimum: et, ex eo cum ab ineunte ejus aetate bene speravissem, tum optime existimare coepi ex iis judiciis, quae de eo feceram, cognitis; ejus libertum Apollonium jam tum equidem, quum ille viveret, et magni faciebam, et probabam, erat enim et studiosus Crassi, et ad jus optima studia vehementer aptus: itaque ab eo admodum diligebatur. Post mortem autem Crassi, eo mihi etiam dignior visus est, quem in fidem, atque amicitiam meam reciperem, quod eos a se observandos, et colendos putabat, quos ille dilexisset, et quibus carus fuisset: itaque et ad me in Ciliciam venit, multisque in rebus mihi magno usui fuit et fides ejus, et prudentia: et, ut opinor, tibi in Alexandrino bello, quantum studio, et fidelitate consequi potuit, non defuit; quod quum speraret, te quoque ita existimare, in Hispaniam ad te maxime ille quidem suo consilio, sed etiam me auctore et profectus. Cui ego commendationem non sum pollicitus: non quia eam valituram apud te arbitrarer: sed neque mihi egere commendatione videbatur, qui et in bello tecum fuisset, et propter memoriam Crassi de tuis unus esset: et si uti commendationibus vellet, etiam per alios eum videbam id consequi posse. Testimonium meum de eo judicii, quod et ipse magni aestimabat, et ego apud te valere eram expertus, ei libenter dedi. Doctum igitur hominem cognovi, et studiis optimis de-

ditum, idque a puero: nam domi meae cum Diodoro Stoico, homine, meo judicio, eruditissimo, multum a puero fuit: nunc autem incensus studio rerum tuarum, eas literis Graecis mandare cupiebat, posse arbitror: valet ingenio; habet usum: jam pridem in eo genere studii, literarumque versatur: satisfacere immortalitati laudum tuarum mirabiliter cupit. Habes opinionis meae testimonium: sed tu hoc facilius multo, pro tua singulari prudentia, judicabis; et tamen quod negaveram, commendo tibi eum; quidquid et commendaveris, erit mihi majorem in modum gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Sulpicio Achajae praefecto Manium Curium commendat. Vide epist. 4. lib. 4. et epist. 6. lib. 6. et 29. lib. 7. et 50. hujus libri, et 1. lib. 16.

M. T. C. SER. SULPICIO S. D. 17

M. Curius, qui Patris negotiatur, multis, et magnis de caussis a me diligitur; nam et amicitia pervetus mihi cum eo, est, ut primum in forum venit, instituta: et Patris cum aliquoties antea, tum proxime hoc miserrimo bello domus ejus tota mihi patuit: qua si opus fuit, tam essem usus, quam mea; maximum autem mihi vinculum cum eo est, quasi sanctioris cujusdam necessitudinis, quod est Attici nostri familiarissimus, eumque unum praeter ceteros observat, ac diligit, quem si tu jam forte cognovisti, puto me hoc, quod facio, facere serius: ea enim est humanitate, et observantia ut eum tibi jam ipsum per se commendatum putem. Quod tamen si ita est, magnopere a te quaeso, ut ad eam voluntatem, si quam in illum ante has meas literas contulisti, quam ma-

ximus postea commendatione cumulus accedat; sin autem propter verecundiam suam minus se tibi obtulit, aut eum nondum satis habes cognitum, aut quae caussa est, cur majoris commendationis indigeat; sic tibi eum commendo, ut neque majore studio quenquam, neque justioribus de caussis commendare possim, faciamque id, quod debent facere ii, qui religiose, et sine ambitione commendant; spondebo enim tibi, vel potius spondeo, in meque recipio, eos esse M. Curii mores, eamque tum probitatem, tum etiam humanitatem, ut eum et amicitia tua, et tam accurata commendatione, si tibi sit cognitus, dignum sis existimaturus. Mihi certe gratissimum feceris, si intellexero has literas tantum, quantum scribens confidebam, apud te pondus habuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum agit gratias de optima in Pomponium Atticum voluntate. Deinde non necessariam commendationem addit, ut neque in Epiroticis negotiis, neque aliis in rebus Attico desit.

M. T. C. SULPICIO S. D. 18

Non concedam, ut Attico nostro, quem elatum laetitia vidi, jucundiores tuae, suavissime ad eum, et humanissime scriptae literae fuerint, quam mihi; nam etsi utrique nostrum prope aeque gratae erant: tamen ego admirabar magis, te quasi rogatus, aut certe admonitus liberaliter Attico respondisses (quod tamen dubium nobis, quin ita futurum fuerit, non erat) ultro ad eum scripsisse, eique nec opinanti voluntatem tuam tantam per literas detulisse. De quo non modo rogare te, ut eo studiosius mea quoque causa facias, non debeo (nihil enim

cumulatius fieri potest, quam polliceris) sed ne gratias quidem agere, quod tu et ipsius caussa, et tua sponte feceris. Illud tamen dicam, mihi id, quod fecisti, esse gratissimum; tale enim tuum judicium de homine eo, quem ego unice diligo, non potest mihi non summe esse jucundum, quod cum ita sit, esse gratum necesse est. Sed tamen quando mihi, pro conjunctione nostra, vel peccare apud te in scribendo licet; utrumque eorum, quae negavi nihil facienda esse, faciam; nam et ad id, quod Attici caussa te ostendisti esse facturum, tantum velim addas, quantum ex nostro amore accessionis fieri potest: et, quod modo verebar, tibi gratias agere, nunc plane ago: teque ita existimare volo, quibuscunque officiis in Epiroticis, reliquisque rebus Atticum obstrinxeris, iisdem me tibi obligatum fore. Vale.

ARGUMENTUM.

Rogat, ut Lysonem jam antea commendatum in fidem, necessitudinemque suam recipiat.

M. T. C. SULPICIO S. D. 19

CUm Lysone Patrensi est mihi quidem hospitium vetus; quam ego necessitudinem sancte colendam puto: sed ea caussa etiam cum aliis compluribus: familiaritas tanta nullo cum hospite, et ea cum officiis ejus multis, cum etiam consuetudine quotidiana sic est aucta, ut nihil sit familiaritate nostra conjunctius. Is quum Romae annum prope ita fuisset, ut mecum viveret; et si eramus in magna spe, te meis literis, commendationeque diligentissime facturum id, quod fecisti, ut ejus rem, et fortunas absentis tuerere; tamen, quod in unius potestate erant omnia; et quod Lyso fuerat in nostra caussa, nostrisque praesidiis,

quotidie aliquid timebamus : effectum tamen est et ipsius splendore, et nostro, reliquorumque hospitum studio, ut omnia, quae vellemus, à Caesare impetrarentur : quod intelliges ex iis literis, quas Caesar ad te dedit. Nunc non modo non remittimus tibi aliquid ex nostra commendatione, quasi adepti jam omnia : sed eo vehementius a te contendimus, ut Lysonem in fidem, necessitudinemque tuam recipias, cujus dubia fortuna timidius tecum agebamus, verentes, ne quid accideret ejusmodi, ut ne tu quidem mederi posses : explorata vero ejus incolumitate, omnia a te studia summa cura peto; quae ne singula enumerem, totam tibi domum ejus, quem C. Memmius Gemellus, cliens meus, quum in calamitate exilii sui Patrensis civis factus esset, Patrensium legibus adoptavit : ut ejus ipsius haereditatis jus, caussamque tueare. Caput illud est, ut Lysonem, quem ego virum optimum, gratissimumque cognovi, recipias in necessitudinem tuam, quod si feceris, non dubito quin in eo diligendo, ceterisque postea commendando, idem, quod ego, sis judicii, et voluntatis habiturus. Quod cum fieri vehementer studeo, tum etiam illud vereor, ne, si minus cumulate videberis fecisse aliquid ejus causa, me ille negligenter scripsisse de se putet, non te oblitum mei; quanti enim me faceres, cum ex sermonibus quotidianis meis, tum ex epistolis etiam tuis potuit cognoscere. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Asclaponem medicum, ut amicum, ut doctum, ut fidelem.

M. T. C. SULPICIO S. D. 20

Asclapone Patrensi, medico, utor valde familiariter; ejusque cum consuetudo mihi jucunda fuit, tum etiam ars, quam sum expertus in valetudine meorum: in qua mihi tum ipsa scientia, tum etiam fidelitate, benevolentiaque satisfecit. Hunc igitur tibi commendo, et a te peto, ut des operam, ut intelligat, diligenter me scripsisse de se, meamque commendationem usui magno sibi fuisse, erit id mihi vehementer gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Domum, et rem familiarem M. Æmilii, maximeque C. Ammonium, libertum ejus, commendat.

M. T. C. SULPICIO S. D. 21

M. Æmilius Avianus ab ineunte adolescentia me observavit, semperque dilexit, vir cum bonus, tum perhumanus, et in omni genere officii diligendus, quem si arbitrarer esse Sicyone, et nisi audirem, ibi eum etiam nunc, ubi ego reliqui, Cibyrae commorari, nihil esset necesse plura me ad te de eo scribere: perficeret enim ipse profecto suis moribus, suaque humanitate, ut sine cujusquam commendatione diligeretur abs te non minus, quam et a me, et ceteris suis familiaribus; sed, quum illum abesse putem, commendo tibi majorem in modum domum ejus, quae est Sicyone, remque familiarem, maxime C. Avianum Ammonium, libertum ejus: quem

quidem tibi etiam suo nomine commendo. Nam cum propterea mihi est probatus, quod est in patronum suum officio, et fide singulari, tum etiam, quod in me ipsum magna officia contulit, mihique molestissimis temporibus ita fideliter, benevoleque praesto fuit, ut si a me manumissus esset. Itaque peto a te, ut eum Ammonium, et in patroni ejus negotio sic tueare, ut ejus procuratorem, quem tibi commendo, et ipsum suo nomine diligas, habeasque in numero tuorum: hominem prudentem, et officiosum cognosces, et dignum, qui a te diligatur. Vale.

ARGUMENTUM.

T. Manlium suo, Varronisque nomine commendat.

M. T. C. SULPICIO S. D. 22

T. Manlium, qui negotiatur Thespiis vehementer diligo, nam et semper me coluit, diligentissimeque observavit, et a studiis nostris non abhorret. Accedit eo, qaod Varro Murena magnopere ejus caussa vult omnia; qui ita existimavit, etsi suis literis, quibus tibi Manlium commendabat valde confideret, tamen mea commendatione aliquid accessionis fore. Me quidem cum Manlii familiaritas, tum Varronis studium commovit, ut ad te quam accuratissime scriberem. Gratissimum igitur mihi feceris, si huic commendationi meae tantum tribueris, quantum cui tribuisti plurimum; id est, si T. Manlium quam maxime, quibuscunque rebus honeste, ac pro tua dignitate poteris, juveris, atque ornaveris: ex ipsius praeterea gratissimis, et humanissimis moribus, confirmo tibi, eum te, quem soles fructum a

bonorum virorum officiis exspectare, esse capturum. Vale.

ARGUMENTUM.

L. Cossinium libertum commendat.

M. T. C. SULPICIO S. D. 23

L. Cossinio, amico, et tribuli meo valde familiariter utor, nam et inter nosmetipsos vetus usus intercedit; et Atticus noster majorem etiam mihi cum Cossinio consuetudinem fecit; itaque tota Cossinii domus me diligit, in primisque libertus ejus L. Cossinius Anchialus, homo et patrono, et patroni necessariis, quo in numero ego sum, probatissimus. Hunc tibi ita commendo, ut si meus libertus esset, eodemque apud me loco esset, quo et est apud patronum suum, majore studio commendare non possem. Quare pergratum mihi feceris, si eum in amicitiam tuam receperis, atque eum, quod sine molestia tua fiat, si qua in re opus ei fuerit, juveris. Id et mihi vehementer gratum erit, et tibi postea jucundum: hominem enim summa probitate, humanitate, observantiaque cognosces. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum agit gratias Sulpicio, quod se totum Lysoni remisisset. Deinde rogat, ut eundem omnibus officiis, omnique liberalitate complectatur.

M. T. C. SULPICIO S. D. 24

CUm antea capiebam ex officio meo voluptatem, quod memineram, quam tibi diligenter Lysonem, hospitem, et familiarem meum commendassem: tum vero posteaquam ex literis ejus cognovi, tibi eum falso suspectum fuisse, vehementissime

laetatus sum, me tam diligentem in eo commendando fuisse. Ita enim scripsit ad me, sibi meam commendationem maximo adjumento fuisse, quod ad te delatum diceret, sese contra dignitatem tuam Romae de te loqui solitum esse. De quo etsi pro tua facilitate, et humanitate purgatum se tibi scribit esse; tamen primum, ut debeo, tibi maximas gratias ago, quum tantum literae meae potuerunt, ut iis lectis, omnem offensionem suspicionis, quam habueras de Lysone deponeres, deinde, credas mihi affirmanti, velim, me hoc non pro Lysone magis, quam pro omnibus scribere; hominem esse neminem, qui unquam mentionem tui sine tua summa laude fecerit; Lyso vero quum mecum prope quotidie esset, unaque viveret, non solum quia me libenter audire arbitrabatur, sed quia libentius ipse loquebatur, omnia mihi tua et facta, et dicta laudabat. Quapropter etsi a te ita tractatur, ut jam non desideret commendationem meam; unisque se literis meis omnia consequutum putet: tamen a te peto majorem in modum, ut eum etiam atque etiam tuis officiis, liberalitate complectare. Scriberem ad te, qualis vir esset, ut superioribus literis feceram, nisi eum jam per seipsum tibi satis esse notum arbitrarer. Vale.

ARGUMENTUM.

Hagesaretum breviter, sed accurate commendat.

M. T. C. SER. SULPICIO S. D. 25

HAgesaretus Larissaeus, magnis meis beneficiis ornatus in consulatu meo, memor, et gratus fuit, meque postea diligentissime coluit; eum tibi magnopere commendo, ut et hospitem, et familiarem meum, et gratum hominem, et virum bonum, et principem civitatis suae, et tua necessitudine dignissimum: pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Messinii Achaica negotia ex fratris haereditate.

M. T. C. SULPICIO S. D. 26

L. Messinius ea mecum necessitudine conjunctus est, quod mihi quaestor fuit: sed hanc caussam, quam ego, ut a majoribus accepi, semper gravem duxi, fecit virtute, et humanitate sua justiorem; itaque eo sic utor, ut nec familiaris ullo, nec libentius Is quanquam confidere videbatur, te sua caussa, quae honeste posses, libenter esse facturum: magnum tamen esse speravit apud te meas quoque literas pondus habituras. Id cum ipse ita judicabat; tum pro familiari consuetudine saepe ex me audierat, quam suavis esset inter nos, et quanta conjunctio. Peto igitur a te, tanto scilicet studio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi necessario, et tam familiari, ut ejus negotia, quae sunt in Achaia, ex eo, quod haeres est M. Mindio fratri suo, qui Eli-

de negotiatus est, explices, et expedias tum jure, et potestate, quam habes, tum etiam auctoritate, et consilio tuo. Sic enim praescripsimus iis, quibus ea negotia mandavimus: ut omnibus in rebus, quae in aliquam controversiam vocarentur, te arbitrio, et, quod commodo tuo fieri posset, te disceptatore uterentur; id ut honoris mei caussa suscipias, vehementer te etiam atque etiam rogo. Illud praeterea, si non alienum a tua dignitate putabis esse, feceris mihi pergratum; si qui difficiliores erunt, ut rem sine controversia confici nolint, si eos, quando cum senatore res est, Romam rejeris: quod quo minore dubitatione facere possis, literas ad te a M. Lepido consule, non quae te aliquid juberent (neque enim id tuae dignitatis esse arbitrabamur) sed quodam modo, quasi commendatitias sumpsimus. Scriberem, quam id beneficium bene apud Messinium positurus esses nisi et te scire confiderem, et mihi peterem, sic enim velim existimes, non minus me de illius re laborare, quam ipsum de sua. Sed tum illam studeo quam facillime ad suum pervenire, tum illud laboro, ut non minimum hac mea commendatione se consequutum arbitretur. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratias agit Sulpicio, quod Æmilium Avianum liberaliter honorificeque tractasset, eumdemque denuo commendat: laudat in extremo Servium filium.

M. T. C. SULPICIO S. D. 27

LIcet eodem exemplo saepius tibi hujus generis literas mittam, quum gratias agam, quod meas commendationes tam diligenter observes; quod feci in aliis, et faciam, ut video, saepius: sed tamen non parcam operae, et vos in vestris formulis, sic ego in epistolis de eadem re alio modo. C. Avianus igitur Ammonius incredibiles mihi gratias per literas egit, et suo, et Æmilii Aviani, patroni sui, nomine, nec liberalius, nec honorificentius potuisse tractari, nec se praesentem, nec rem familiarem absentis patroni sui. Id mihi cum jucundum est eorum caussa, quos ego tibi, summa necessitudine, et summa conjunctione adductus, commendaveram, quod M. Æmilius unus est ex meis familiarissimis, atque intimis maxime necessarius, homo et magnis meis beneficiis devinctus, et prope omnium, qui mihi aliquid debere videntur, gratissimus: tum multo jucundius, te esse in me tali voluntate, ut plus prosis amicis meis, quam ego praesens fortasse prodessem: credo, quod magis ego dubitarem, quid illorum caussa facerem, quam tu, quid mea; sed hoc non dubito, quin existimes, mihi esse gratum: illud te rogo, ut illos quoque gratos homines esse putes: quod ita esse tibi promitto, atque confirmo. Quare velim, quidquid habent negotii, des operam, quod commodo tuo fiat, ut, te obtinente Achaiam, conficiant. Ego cum

tuo Servio jucundissime, conjunctissimeque viro; magnamque cum ex ingenio ejus, singularique studio, tum ex virtute, et probitate voluptatem capio. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias de Messinio humanissime tractato, rogatque, ut sua in eum beneficia, quibus rebus possit, augeat; commendat etiam Lacedaemonios.

M. T. C. SULPICIO S. D. 28

Etsi libenter petere a te soleo, si quid opus est meorum cuipiam: tamen multo libentius gratias tibi ago, quum fecisti aliquid commendatione mea: quod semper facis; incredibile est enim, quas mihi gratias omnes agant, etiam mediocriter a me tibi commendati. Quae mihi omnia grata, sed de L. Messinio gratissimum, sic enim est mecum loquutus, te, ut meas literas legeris, statim procuratoribus suis pollicitum esse omnia, multo vero plura, et majora fecisse. Id igitur (puto enim etiam atque etiam mihi dicendum esse) velim existimes mihi te fecisse gratissimum, quod quidem hoc vehementius laetor, quod ex ipso Messinio te video magnam capturum voluptatem, est enim in eo cum virtus, et probitas, et summum officium, summaque observantia; tum studia illa nostra, quibus antea delectebamur, nunc etiam vivimus. Quod reliquum est, velim augeas tua in eum beneficia omnibus rebus quae te erunt dignae: sed duo, quae te nominatim rogo: primum, ut, si quid satisdandum erit, amplius eo nomine non peti, cures, ut satisdetur fide mea: deinde, quum fere consistat haereditas in iis rebus, quas avertit Oppia, quae uxor Mindii fuit, adjuves, ineasque ra-

tionem, quemadmodum ea mulier Romam perducatur, quod si putarit illa fore, ut opinio nostra est, negotium conficiemus; hoc ut assequamur, te vehementer etiam atque etiam rogo. Illud, quod supra scripsi, id tibi confirmo, in meque recipio, te ea, quae fecisti Messinii caussa, quaeque feceris, ita bene collocaturum, ut ipse judices, homini te gratissimo, jucundissimo benigne fecisse, volo enim ad id, quod mea caussa fecisti, hoc etiam accedere. Nec Lacedaemonios dubitare arbitror, quin ipsi sua, majorumque suorum auctoritate satis commendati sint fidei, et justitiae tuae: et ego, qui te optime novissem, non dubitavi, quin tibi notissima et jura, et merita populorum essent; itaque, quum a me peteret Philippus Lacedaemonius, ut tibi civitatem commendarem; etsi memineram, me ei civitati omnia debere; tamen respondi, commendatione Lacedaemonios apud te non egere. Itaque sic velim existimes, me omnes Achaja civitates arbitrari pro horum temporum perturbatione felices, quod tu iis praesis: eundemque me ita judicare, te, quod unus optime nosses non nostra solum, sed etiam Graeciae monumenta omnia, tua sponte amicum Lacedaemoniis et esse, et fore. Quare tantum a te peto, ut, quum ea facies Lacedaemoniorum caussa, quae tua fides, amplitudo, justitia postulat: his, si tibi videbitur, significes, te non moleste ferre, quod intelligas, ea, quae facias, mihi quoque grata esse; pertinet enim ad officium meum, eos existimare, curae mihi suas res esse: hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Diligentissima commendatio Capitonis pro haereditate Antistii.

M. T. C. PLANCO S. D. 29

Non dubito, quin scias, in iis necessariis, qui tibi a patre relicti sunt, me tibi esse vel conjunctissimum, non iis modo caussis, quae speciem habent magnae conjunctionis, sed iis etiam, quae familiaritate, et consuetudine tenentur; quam scis mihi jucundissimam cum patre tuo, et summam fuisse. Ab his initiis noster in te amor profectus auxit paternam necessitudinem, et eo magis, quod intellexi, ut primum per aetatem judicium facere potueris, quanti quisque tibi faciendus esset, me a te in primis coeptum esse observari, coli, diligi. Accedebat non mediocre vinculum cum studiorum, earumque artium, quae per se ipsae eos, qui voluntate eadem sunt, etiam familiaritate devinciunt. Expectare te arbitror, haec tam longe repetita principia quo spectent. Id primum ergo habeto, non sine magna, justaque caussa hanc a me commemorationem esse factam. C. Atejo Capitone utor familiarissime: notae tibi sunt varietates meorum temporum. In omni genere et honorum, et laborum meorum et animus, et opera, et auctoritas, et gratia, etiam res familiaris C. Capitonis praesto fuit, et paruit et temporibus, et fortunae meae. Hujus propinquus fuit T. Antistius, qui quum forte quaestor Macedoniam obtineret, neque ei successum esset. Pompejus in eam provinciam cum exercitu venit, facere Antistius nihil potuit; nam si potuisset, nihil ei fuisset antiquis, quam ad Capitonem, quem ut parentem dilegebat, reverti, praesertim quum

sciret, quanti is Caesarem faceret, semperque fecisset: sed oppressus tantum attigit negotii, quam recusare non potuit. Quum signaretur argentum Apolloniae, non possum dicere, eum praefuisse, neque possum negare eum affuisse, sed non plus duobus, aut tribus mensibus, deinde abfuit a castris; fugit omne negotium, hoc mihi, ut testi, velim credas, meam enim ille maestitiam in illo bello videbat: mecum omnia communicabat; itaque abdidit se in intimam Macedoniam, quo potuit longissime a castris, non modo ut non praeesset ulli negotio, sed etiam ut ne interesset quidem. Is post praelium se ad hominem necessarium A. Plancium in Bithyniam contulit: ibi eum Caesar quum vidisset, nihil aspere, nihil acerbe dixit; Romam jussit venire. Ille in morbum continuo incidit; ex quo non convaluit; aeger Corcyram venit: ibi est mortuus. Testamento, quod Romae Paulo, et Marcello COSS. fecerat, haeres ex parte dimidia, et tertia est Capito, in sextante sunt ii, quorum pars sine ulla cujusquam querela publica potest esse, ea est ad H. S. xxx. sed de hoc Caesar viderit. Te, mi Plance, pro paterna necessitudine, pro nostro amore, pro studiis, et omni cursu nostro totius vitae simillimo rogo, et a te ita peto, ut majore cura, majore studio non possim; ut hanc rem suscipias, meam putes; enitere, contendas, efficias, ut mea commendatione, tuo studio, Caesaris beneficio haereditatem propinqui sui C. Capito obtineat. Omnia, quae potui in hac summa gratia tua, ac potentia a te impetrare, si petivissem, ultro te ad me detulisse putabo, si hanc rem impetravero. Illud fore tibi adjumento spero; cujus ipse Caesar

esse optimus judex potest: semper Caesarem Capito et dilexit, et coluit, sed ipse hujus rei testis est, novi hominis memoriam; itaque te nihil doceo: tantum tibi sumito pro Capitone apud Caesarem, quantum ipsum meminisse senties. Ego, quod in me ipso experiri potui, ad te deferam: in eo quantum sit ponderis, tu videbis: quam partem in repub. caussamque defenderim; per quos homines, ordinesque steterim, quibusque munitus fuerim, non ignoras; hoc mihi velim credas, si quid fecerim hoc ipso in bello minus ex Caesaris voluntate, quod intellexerim scire ipsum Caesarem, me invitissimum fecisse: id feci aliorum consilio, hortatu, auctoritate; quod fuerim moderatior, temperatiorque, quam in ea parte quisquam; id me fecisse maxime auctoritate Capitonis, cujus similes si reliquos necessarios habuissem, reipub. fortasse nonnihil, mihi certe plurimum profuissem. Hanc rem, mi Plance, si effeceris meam de tua erga me benevolentia spem confirmaveris; ipsumque Capitonem, gratissimum, officiosissimum, optimum virum, ad tuam necessitudinem tuo summo beneficio adjunxeris. Vale.

A R G U M E N T U M.

L. Manlium in haereditate fraterna, et omnibus in rebus commendat.

M. T. C. ACILIO PROCOS. S. D. 30

L. Manlius est Sosis: is fuit Catinensis: sed est una cum reliquis Neapolitanis civis Romanus factus, decurioque Neapoli, erat enim adscriptus in id municipium ante civitatem sociis, et Latinis datam. Ejus fratrem Catinae nuper mortuus est: nullam omnino arbitramur de ea haereditate controversiam eum habiturum: et

est hodie in bonis ; sed, quando habet praeterea negotia vetera in Sicilia sua, et hanc haereditatem fraternam, et omnia ejus tibi commendo, in primisque ipsum, virum optimum mihique familiarissimum, his studiis literarum doctrinaeque praeditum, quibus ego maxime delector. Peto igitur abs te, ut eum, sive aderit sive non venerit in Siciliam, in meis intimis maximeque necessariis scias esse : itaque tractes ut intelligat, meam commendationem sibi magno adjumento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Flavium Pisonis, generi sui, cum viveret, per necessarium, commendat.

M. T. C. ACILIO PROCOS. S. D. 3

C. Flavio, honesto, et ornato equite Romano, utor valde familiariter ; fuit enim generi mei C. Pisonis pernecessarius ; meque diligentissime observat et ipse, et L. Flavius, frater ejus. Quapropter velim honoris mei caussa, quibus rebus honeste, et pro tua dignitate poteris quam honorificentissime, et quam liberalissime C. Flavium tractes : id mihi sic erit gratum ut gratius esse nihil possit, sed praeterea tibi affirmo, neque id ambitione adductus facio, sed tum familiaritate, et necessitudine, tum etiam veritate, te ex C. Flavii officio, et observantia et praeterea splendore, atque inter suos gratia magnam voluptatem esse capturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat duos hospites suos Alesinos.

M. T. C. ACILIO PROCOS. S. D. 32

In Alesina civitate tam lauta, quam nobili, conjunctissimos habeo et hospitio, et familiaritate M. et C. Clodios, Archagathum, et Philonem; sed vereor, ne, quia complures tibi praecipue commendo, exaequare videar ambitione quadam commendationes meas: quanquam a te quidem cumulate satisfit et mihi, et meis omnibus: sed velim sic existimes, hanc familiam, et hos mihi maxime esse conjunctos vetustate, officiis, benevolentia. Quamobrem peto a te majorem in modum, ut is omnibus in rebus, quantum tua dignitas, fidesque patietur, commodes, id si feceris, erit mihi vehementissime gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Libertos, et negotia Nasonis commendat.

M. T. C. ACILIO PROCOS. S. D. 33

Cn. Ottacilio Nasone utor familiarissime, ita prorsus, ut illius ordinis nullo familiarius, nam et humanitate ejus, et probitate in consuetudine quotidiana magnopere delector; nihil jam opus est expectare te, quibus eum verbis tibi commendem, quo sic utar, ut scripsi. Habet is in provincia tua negotia, quae procurant liberti Hilarius, Antigonus, Demostratus; quos tibi, negotiaque omnia Nasonis non secus commendo, ac si mea essent: gratissimum mihi feceris, si intellexero, hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Lysonem, hospitem suum.

M. T. C. ACILIO PROCOS. S. D. 34

Avitum mihi hospitium est cum Lysone, Lysonis filio Lilybaetano, valdeque ab eo observor, cognovique dignum et patre, et avo, est enim nobilissima familia; quapropter commendo tibi majorem in modum rem, domumque ejus; magnoque opere abs te, peto, cures; ut is intelligat, meam commendationem maximo sibi apud te et adjumento, et ornamento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat hospitem, et familiarem suum Philoxenum.

M. T. C. ACILIO PROCOS. S. D. 35

C. Avianus Philoxenus antiquus est hospes meus, et praeter hospitium, valde etiam familiaris; quem Caesar meo beneficio in Novocomenses retulit. Nomen autem Aviani consequutus est, quod homine nullo plus est usus, quam Flacco Aviano meo, quemadmodum te scire arbitror; familiarissimo; quae ego omnia collegi, ut intelligeres, non vulgarem esse commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod sine molestia tua facere possis, ei commodes, habeasque in numero tuorum, perficiasque, ut intelligat, has literas meas magno sibi usui fuisse, erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Demetrium Megam in jure civitatis, omnibusque in rebus.

M. T. C. ACILIO PROCOS.
S. D. 36

CUm Demetrio Mega, mihi vetustum hospitium est, familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo. Ei Dolabella, rogatu meo, civitatem a Caesare impetravit: qua in re ego interfui; itaque nunc P. Cornelius vocatur, quumque propter quosdam sordidos homines, qui Caesaris beneficia vendebant, tabulam, in qua nomina civitate donatorum incisa essent, revelli jussisset, eidem Dolabellae, me audiente, Caesar dixit, nihil esse, quod de Mega vereretur beneficium suum in eo manere. Hoc te scire volui, ut eum in civium Romanorum numero haberes, ceterisque in rebus tibi eum ita commendo, ut majore studio neminem commendarim; gratissimum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat, meam commendationem magno sibi ornamento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Hippiam in liberatione bonorum, et omnibus in rebus.

M. T. C. ACILIO PROCOS. S. D. 37

HIppiam Philoxeni filium, Calatinum, hospitem, et necessarium meum tibi commendo majorem in modum. Ejus bona, quemadmodum ad me delata res est, publice possidentur alieno nomine contra leges Calatinorum. Id si ita est; etiam sine mea commendatione ab aequitate tua res ipsa impetrare debet, ut ei subvenias. Quoquo modo autem se res habet; peto a te, ut honoris mei caussa eum expedias,

tantumque ei commodes et in hac re, et in ceteris, quantum tua fides, dignitasque patietur, id mihi vehementer gratum erit. Vale.

ARGUMENTUM.

Bruti negotia, procuratoresque commendat.

M. T. C. ACILIO PROCOS. S. D. 38

L. Brutus, eques Romanus, adolescens omnibus rebus ornatus, in meis familiarissimis est, meque observat diligentissime: cujus cum patre magna mihi fuit amicitia jam inde a quaestura mea Siciliensi; omnino nunc ipse Brutus Romae mecum est: sed tamen domum ejus, et rem familiarem, et procuratores tibi sic commendo, ut majore studio commendare non possim, gratissimum mihi feceris, si curaris, ut intelligat, id quod ei recepi, hanc meam commendationem sibi magno adjumento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Titurnium Rufum.

M. T. C. ACILIO PROCOS. S. D. 39

CUm familia Titurnia necessitudo mihi intercedit vetus; ex qua reliquus est M. Titurnius Rufus, qui mihi omni diligentia, atque officio est tuendus. Est igitur in tua potestate, ut ille in me satis sibi praesidii putet esse. Quapropter eum tibi commendo majorem in modum; et abs te peto, efficias, ut is commendationem hanc intelligat sibi magno adjumento fuisse, erit id mihi vehementer gratum.

ARGUMENTUM.

L. et C. Aurelios fratres commendat.

M. T. C. Q. ANCHARIO, Q. F. PROCOS. S. D. 40

L. et C. Aurelios L. F. quibus, et ipsis, et patre eorum, viro optimo, familiarissime utor, commendo tibi majorem in modum, adolescentes omnibus optimis artibus ornatos, meos pernecessarios, tua amicitia dignissimos. Si ulla mea apud te commendatio valuit, quod scio multas plurimum valuisse, haec ut valeat, rogo. Quod si eos honorifice, liberaliterque tractaris, et tibi gratissimos, optimosque adolescentes adjunxeris, et mihi gratisssimum feceris. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratias agit et sua, et Pompei nomine de Lucejo benignissime tractato; eundemque denuo commendat.

M. T. C. L. CULLEOLO S. D. 41

Quae fecisti L. Lucceii caussa, scire te plane volo, te homini gratissimo commodasse, et cum ipsi, quae fecisti, pergrata sunt, tum Pompejus, quotiescunque me videt (videt autem saepissime) gratias tibi agit singulares; addo etiam illud, quod tibi jucundissimum esse certo scio, meipsum ex tua erga Luccejum benignitate maxima voluptate affici. Quod superest, quanquam mihi non est dubium, quin quum antea nostra caussa, nunc jam etiam tuae constantiae gratia mansurus sis in eadem ista liberalitate; tamen abs te vehementer etiam, atque etiam peto, ut ea, quae initio ostendisti, deindeque fecisti, etiam ad exitum augeri, et cumulari per te velis; id et Luccejo; et Pompejo

valde gratum fore, teque apud eos praeclare positurum, confirmo, et spondeo. De rep. deque his negotiis, cogitationibusque nostris perscripseram ad te diligenter paucis ante diebus, easque literas dederam pueris tuis. Vale.

ARGUMENTUM.

Luccejum commendat, jam ante commendatum.

M. T. C. L. CULLEOLO PROCOS. S. D. 42

L. Luccejus meus familiarissimus, homo omnium gratissimus, mirificas tibi apud me gratias egit, cum diceret, omnia te cumulatissime, et liberalissime procuratoribus suis pollicitum esse. Quum oratio tua tam ei grata fuerit, quam gratam rem ipsam existimas fore, quum, ut spero, quae pollicitus es, feceris? Omnino ostenderunt Bulliones, sese Luccejo Pompeii arbitratu satisfacturos, sed vehementer opus est nobis et voluntatem, et auctoritatem, et imperium tuum accedere, quod ut facias te etiam atque etiam rogo. Illudque mihi gratissimum est, quod ita sciunt Lucceii procuratores, et ita Luccejus ipse ex literis tuis, quas ad eum misisti, intellexit, hominis nullius apud te auctoritatem, aut gratiam valere plus quam meam, id ut re experiatur, iterum, et saepius te rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Oppium commendat Gallio in Ciliciam proficiscendi.

M. T. C. Q. GALLO S. D. 43

Etsi plurimis rebus spero fore, ut perspiciam, quod tamen jampridem perspicio, me a te amari: tamen nunc ea caussa tibi datur in qua facile declarare possis tuam erga me be-

nevolentiam. L. Oppius M. F. Philomeli negotiatur, homo mihi familiaris. Eum tibi unice commendo: eoque magis, quod cum ipsum diligo, tum quod negotia procurat L. Egnatii Rufi, quo ego uno equite Romano familiarissime utor, et qui cum consuetudine quotidiana, tum officiis plurimis, maximisque mihi conjunctus est. Oppium igitur praesentem ut diligas. Egnatii absentis rem ut tueare, aeque a te peto, ac si mea negotia essent. Velim, memoriae tuae caussa, des literarum aliquid, quae tibi in provincia reddantur; sed ita conscribas, ut tum, cum eas leges, facile recordari possis hujus meae commendationis diligentiam, hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Eundem Oppium rursus eidem commendat.

M. T. C. GALLIO S. D. 44

ETsi ex tuis, et L. Oppii familiarissimi mei literis cognovi, te memorem commendationis meae fuisse; idque pro tua summa erga me benevolentia, proque nostra necessitudine minime sum admiratus: tamen etiam atque etiam tibi L. Oppium praesentem, et L. Egnatii mei familiarissimi absentis negotia commendo; tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasque, ut si mea res esset, non magis laborem. Quapropter mihi gratissimum feceris, si curaris, ut is intelligat, me a te tantum amari, quantum ipse existimo, hoc mihi gratius facere nihil potes; idque ut facias, vehementer te rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Egnatii et servum Anchialum, et negotia Appulejo commendat.

M. T. C. APPULEJO PROQUAES.
S. D. 45

L. Egnatio uno equite Romano vel familiarissime utor; ejus Anchialum servum, negotiaque quae habet in Asia, tibi commendo non minore studio, quam si rem meam commendarem, sic enim existimes velim, mihi cum eo non modo quotidianam consuetudinem summam intercedere, sed etiam officia magna, et mutua nostra inter nos esse. Quamobrem etiam, atque etiam a te peto, ut cures, ut is intelligat, me ad te satis diligenter scripsisse, nam de tua erga me voluntate non dubitabat; id ut facias, te etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Nostium cohaeredem suum commendat.

M. T. C. APPULEJO PROQUAES.
S. D. 46

L. Nostius Zoilus est cohaeres meus, haeres autem patroni sui; ea re utrumque scripsi, ut et mihi cum illo caussam amicitiae scires esse, et hominem probum existimares, qui patroni judicio ornatus esset, eum tibi igitur sic commendo, ut unum ex nostra domo. Valde. mihi gratum erit, si curaris, ut intelligat, hanc commendationem sibi apud te magno adjumento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Egnatium, communem amicum, commendat.

M. T. C. SILIO S. D. 47

Quid ego tibi commendem eum, quem tu ipse diligis? sed tamen, ut scires, eum non a me diligi solum, verum etiam amari, ob eam rem tibi haec scribo. Omnium tuorum officiorum, quae et multa, et magna sunt, mihi gratissimum fuerit, si ita tractaris Egnatium, ut sentiat, et se a me, et me a te amari, hoc vehementer etiam, atque etiam rogo. Illa nostra scilicet ceciderunt: utamur igitur vulgari consolatione; quid, si hoc melius? sed haec coram. Tu fac, quod facis, ut me ames, teque amari a me scias. Vale.

ARGUMENTUM.

Omnes Cyprios, maximeque Paphios, commendat.

M. T. C. SEXTILIO RUFO QUÆS. S. D. 48

Omnes tibi commendo Cyprios, sed magis Paphios; quibus ut quaecunque commodaris, erunt mihi gratissima. Eoque facio libentius, ut eos tibi commendem, quod et tuae laudi, cujus ergo fautor sum, conducere arbitror, quum primus in eam insulam quaestor veneris, ea te instituere, quae sequantur alii; quae, ut spero, facilius consequere, si et P. Lentuli, necessarii tui, legem, et ea, quae a me constituta sunt, sequi volueris; quam rem tibi confido magnae laudi fore. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat. Q. Pompejum.

M. T. C. CURIO PROCOS.

S. D. 49

Q. Pompejus Sexti F. multis, et veteribus caussis necessitudinis mihi conjunctus est; is quum antea meis commendationibus et rem, et gratiam, et auctoritatem suam tueri consueverit, nunc profecto, te provinciam obtinente, meis literis assequi debet; ut nemini se intelligat commendationem unquam fuisse. Quamobrem a te majorem in modum peto, ut quum omnes meos aeque, ac tuos observare pro nostra necessitudine debeas, hunc in primis ita in tuam fidem recipias, ut ipse intelligat nullam rem sibi majori usui, aut ornamento, quam meam commendationem, esse potuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut Manium Curium ab omni incommodo, detrimento, molestia integrum conservet. Vide ep. 17.

M. T. C. ARISTO PROCOS.

S. D. 50

Sumpsi hoc mihi pro tua in me observantia, quam penitus perspexi, quamdiu Brundusii fuimus, ut ad te familiariter, et quasi pro meo jure scriberem, si qua res esset, de qua valde laborarem. M. Curius, qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris est, ut nihil possit esse conjunctius; multa illius in me officia, multa in illum mea: quodque maximum est, summus inter nos amor, et mutuus. Quae quum ita sint, si ullam in amicitia mea spem habes; si ea, quae in me officia, et studia Brundusii contulisti, vis mihi

etiam gratiora efficere, quamquam sunt gratissima; si me a tuis omnibus amari vides: hoc mihi da, atque largire, ut M. Curium sartum, et tectum, ut ajunt ab omnique incommodo, detrimento, molestia sincerum, integrumque conserves. Et ipse spondeo, et omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia, et ex tuo in me officio maximum te fructum, summamque voluptatem esse capturum. Vale.

ARGUMENTUM.

P. Messienum commendat.

M. T. C. P. CÆSIO S. D. 51

P. Messienum, equitem Romanum, omnibus rebus ornatum, meumque perfamiliarem tibi commendo, ea commendatione, quae potest esse diligentissima. Peto a te et pro nostra, et pro paterna amicitia, ut eum in tuam fidem recipias, ejusque rem famamque tueare. Virum bonum, tuaque amicitia dignum tibi adjunxeris, mihique gratissimum feceris. Vale.

ARGUMENTUM.

Hospitem suum Aristotelem commendat.

M. T. C. REGI S. D. 52

A. Licinius Aristoteles, Melitensis, antiquissimus est hospes meus, et praeterea conjunctus magno usu familiaritatis. Haec quum ita sint, non dubito, quin tibi satis commendatus sit, etenim ex multis cognosco, meam commendationem plurimum apud te valere. Hunc ego a Caesare liberavi, frequens enim fuerat nobiscum: atque etiam diutius in caussa est, quam nos, commoratus: quo melius te de eo existimaturum arbitror. Fac igitus, mi Rex, ut intelligat, has sibi literas plurimum profuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Gemicilium Curvum commendat.

M. T. C. Q. THERMO PROPRÆT. S. D. 53

Ei. Gemicilio Curvo jampridem familiarissime utor, optimo viro, et homine gratissimo, eum tibi penitus commendo, atque trado: primum, ut omnibus in rebus ei te commodes, quoad fides tua, dignitasque patietur; patietur autem in omnibus, nihil enim abs te unquam, quod sit alienum tuis, aut etiam suis moribus, postulabit. Praecipue autem tibi commendo negotia ejus, quae sunt in Hellesponto: primum, ut obtineat id juris in agris, quod ei Pariana civitas decrevit et dedit, et quod semper obtinuit sine ulla controversia: deinde; si quid habebit cum aliquo Hellespontio controversiae, ut in illam διοικοῦσιν rejicias. Sed non mihi videor, quum tibi totum hominem diligentissime commendarim, singulas ad te ejus causas perscribere debere. Summa illa sit: quidquid officii, beneficii, honoris in Gemicilium contuleris, id te existimabo in me ipsum, atque in rem meam contulisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum agit gratias Thermo, quod Marcilium liberalissime tractaverit: deinde petit, operam det, ne socrus Marcilii rea fiat.

M. T. C. Q. THERMO PROPRÆT. S. D. 54

CUm mihi multa grata sunt, quae tu, adductus mea commendatione, fecisti, tum in primis, quod M. Marcilium, amici, atque interpretis mei filium liberalissime tractavisti; venit enim Laodiceam, et tibi apud me, mihique propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum est, a te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eo libentius his commodes, operamque des, quoad fides tua patietur, ut socrus adolescentis rea ne fiat. Ego cum antea studiose commendabam Marcilium, tum multo nunc studiosius, quod in longa apparitione singularem, et prope incredibilem patris Marcilii fidem, abstinentiam, modestiamque cognovi. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Annejum, legatum suum, in controversia Sardiana.

M. T. C. THERMO PROPRÆT. S. D. 55

ETsi mihi videor intellexisse, quum tecum Ephesi de re M. Anneji, legati mei, loquutus sum, te ipsius caussa vehementer omnia velle: tamen et M. Annejum tanti facio, ut mihi nihil putem praetermittendum, quod illius intersit: et me a te tanti fieri puto, ut non dubitem; quin ad tuam voluntatem magnus cumulus accedat commendationis meae; nam cum jamdiu

diligerem M. Annejum, deque eo sic existimarem, ut res declarat, quod ultro ei detulerim legationem, quum multis petentibus denegassem; tum vero postea quam mecum in bello, atque in te militari fuit, tantum in eo virtutem, prudentiam, fidem, tantamque erga me benevolentiam cognovi, ut hominem neminem pluris faciam; eum cum Sardianis habere controversiam scis, caussam tibi exposuimus Ephesi: quam tu tamen coram facilius, meliusque cognosces. De reliquo mihi mehercule diu dubium fuit, quid ad te potissimum scriberem, jus enim quemadmodum dicas, clarum, et magna cum tua laude notum est; nobis autem in hac caussa nihil aliud opus est, nisi te jus instituto tuo dicere. Sed tamen, quum me non fugiat, quanta sit in Praetore auctoritas, praesertim ista integritate, gravitate, clementia, qua te esse inter omnes constat: peto abs te pro nostra conjunctissima necessitudine, plurimisque officiis paribus, ac mutuis, ut voluntate, auctoritate, studio tuo perficias, ut M. Annejus intelligat, te et sibi amicum esse, quod non dubitat, (saepe enim mecum loquutus est) et multo amiciorem his meis literis esse factum. In tuo toto imperio, atque provincia nihil est, quod mihi gratius facere possis. Jam apud ipsum, gratissimum hominem, atque optimum virum, quam bene positurus sis studium tuum, atque officium, dubitare te non existimo. Vale.

ARGUMENTUM.

Negotia Cluvii Puteolani commendat.

M. T. C. THERMO PROPRÆT.
S. D. 56

CLuvius Puteolanus valde me observat, valdeque est mihi familiaris, is ita sibi persuadet, quod in tua provincia negotii habet, nisi, te provinciam obtinente, meis commendationibus confecerit, id se in perditis, et desperatis habiturum. Nunc, quando mihi ab amico officiosissimo tantum oneris imponitur, ego quoque tibi imponam pro tuis in me summis officiis; ita tamen, ut tibi nolim molestus esse. Mylasii, et Alabandenses pecuniam Cluvio debent, dixerat mihi Euthydemus, quum Ephesi essem, se curaturum, ut Ecdici Mylasii Romam mitterentur; id factum non est, legatos audio missos esse: sed malo Ecdicos, ut aliquid confici possit. Quare peto a te, ut eos, et Alabandenses jubeas Ecdicos Romam mittere, praeterea Philotes Alabandensis . υπεξθηκας Cluvio dedit: haec commissae sunt: velim cures, ut aut de hypothecis decedat, easque procuratoribus Cluvii tradat, aut pecuniam solvat. Praeterea Heracleotae, et Bargyletae, qui item debent, aut pecuniam solvant, aut fructibus suis satisfaciant; Cannii praeterea debent, sed ajunt, se depositum pecuniam habuisse; id velim cognoscas: et si intellexeris, eos neque ex edicto, neque ex decreto depositam habuisse, des operam, ut usurae Cluvio, instituto tuo, conserventur. His de rebus eo magis laboro, quod agitur res Cn. Pompeii etiam nostri necessarii, et quod is magis etiam mihi laborare videtur, quam ipse Cluvius:

cui satisfactum esse a nobis valde volo. His de rebus te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit a Thermo, ut Annejum, legatum suum, remittat: eumque in negotio suo commendat.

M. T. C. THERMO PROPRÆT. S. D. 57

QUo magis quotidie ex literis, nuntiisque, bellum magnum esse in Syria, cognosco, eo vehementius a te pro nostra necessitudine contendo, ut mihi M. Annejum legatum primo quoque tempore remittas, nam ejus opera, consilio, scientia rei militaris vel maxime intelligo, me, et Rempub. adjuvari posse, quod nisi tanta res ejus ageretur; nec ipse adduci potuisset, ut a me discederet; neque ego, ut eum a me dimitterem. Ego in Ciliciam proficisci cogito circiter Kal. Majas, ante eam diem Annejus ad me redeat oportet. Illud, quod tecum et coram, et per literas diligentissime egi, id et nunc etiam atque etiam rogo, curae tibi sit, ut suum negotium, quod habet cum populo Sardiano, pro caussae veritate, et pro sua dignitate conficiat. Intellexi ex tua oratione, quum tecum Ephesi loquutus sum, te ipsius Anneji caussa omnia velle: sed tamen sic velim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quam si intellexero per te illum ipsum negotium ex sententia confecisse, idque quamprimum ut efficias, te etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat L. Custidium.

M. T. C. C. TITIO, L. F. RUFO PRÆT. URB. S. D. 58

L. Custidius est tribulis, et municeps, et familiaris meus; is caussam habet: quam caussam ad te deferet; commendo tibi hominem, sicuti tua fides, et meus pudor postulat, tantum, ut faciles ad te aditus habeat, quae aequa postulabit, ut, lubente te, impetret: sentiatque, meam sibi amicitiam, etiam quum longissime absim, prodesse in primis apud te. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat M. Fabium.

M. T. C. CURTIO PEDUCEANO PRÆT. S. D. 59

M. Fabium unice diligo, summaque mihi cum eo consuetudo, et familiaritas est pervetus; in ejus controversiis quid decernas a te non peto (servabis, ut tua fides, et dignitas postulat, edictum, et institutum tuum) sed ut quam facillimos ad te aditus habeat; quae erunt aequa, lubente te, impetret: ut meam amicitiam sibi, etiam quum procul absim, prodesse sentiat, praesertim apud te, hoc vehementer etiam, atque etiam te rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Livinejum libertum.

M. T. C. C. MUNATIO S. D. 60

L. Livinejus Tripho est omnino L. Reguli familiarissimi mei libertus, cujus calamitas etiam officiosiorem me facit in ullum; nam benevolentior, quam semper fui, esse non possum: sed ego libertum ejus per seipsum diligo, summa enim ejus erga me officia extiterunt,

iis nostris temporibus, quibus, facillime bonam benevolentiam hominum, et fidem perspicere potui; eum tibi ita commendo, ut homines grati, et memores benemeritos de se commendare debent. Per gratum mihi feceris, se ille intellexerit, se, quod pro salute mea multa pericula adierit, saepe hyeme summa navigarit, pro tua erga me benevolentia gratum etiam tibi fecisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Pinnium in exactione pecuniae, quam ei Nicaeenses debent.

M. T. C. P. SILIO PROPRÆT. S. D. 61

T. Pinnio familiarissime me usum esse, scire te arbitror, quod quidem ille testamento declaravit, qui me tum tutorem, tum etiam secundum haeredem instituerit. Ejus filio, mire studioso, et erudito, et modesto pecuniam Nicaeenses grandes debent ad H. S. octogies: et, ut audio, in primis volunt ei solvere. Pergratum igitur mihi feceris, quando non modo reliqui tutores, qui sciunt, quanti me facias, sed etiam puer ipse sibi persuasit, te omni mea caussa facturum esse, si dederis operam, quoad tua fides, dignitasque patietur, ut quamprimum pecunia Pinnio solvatur Nicaeensium nomine. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum de Atilio gratias agit, deinde Q. fratrem commendat.

M. T. C. SILIO PROPRÆT. S. D. 62

Et in Atilii negotio te amavi; quum enim sero venissem, tamen honestum equitem Romanum beneficio tuo conservavi; et mehercule semper sic in animo habui, te nimeo aere

esse propter Lamiae nostri conjunctionem, et singularem necessitudinem; itaque primum tibi ago gratias, quod me omni molestia liberas: deinde impudentia prosequor: sed idem sarciam: te enim semper sic colam, et tuebor, ut quem diligentissime. Quintum fratrem meum, si me diligis, eo numero cura ut habeas, quo me, ita magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat M. Laenium studiose admodum.

M. T. C. SILIO PROPRÆT. S. D. 63

NOn putavi fieri posse, ut mihi verba deessent; sed tamen in M. Laenio commendando desunt, itaque rem tibi exponam paucis verbis, sed tamen ut plane perspicere possis voluntatem meam. Incredibile est, quanti faciamus et ego, et frater meus, qui mihi carissimus est, M. Laenium, id fit tum plurimis ejus officiis, tum summa probitate, et singulari modestia; eum ego a me invitissimus dimisi, tum propter familiaritatem et consuetudinis suavitatem, tum quod consilio ejus fideli, ac bono libenter utebar, sed vereor, ne jam mihi superesse verba putes, quae dixeram defutura. Commendo tibi hominem, sicut intelligis, me de quo ea supra scripserim, debere commendare, a teque vehementer etiam atque etiam peto, ut, quod habet in tua provincia negotii, expedias: quod tibi videbitur rectum esse, ipsi dicas, hominem facillimum, liberalissimumque cognosces, itaque te rogo, ut eum solutum, liberum, confectis ejus negotiis per te quamprimum ad me remittas, id mihi, fratrique meo gratissimum feceris. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias de Nerone honorificentissime tractato, eumque in omnibus rebus vehementer commendat.

M. T. C. SILIO PROPRÆT. S. D. 64

NEro meus mirificas apud me tibi gratias egit, prorsus incredibiles, ut nullum honorem sibi haberi potuisse diceret, qui a te praetermissus esset: magnum fructum ex ipso capies, nihil est enim illo adolescente gratius, sed mehercule mihi quoque gratissimum fecisti, pluris enim ex omni nobilitate neminem facio. Itaque si ea feceris, quae ille per tecum agi voluit, gratissimum mihi feceris, primum de Pausania Alabandensis, sustentes rem, dum Nero veniat, vehementer enim ejus caussa cupere eum intellexi, itaque hoc valde te rogo. Deinde Nisaeos, quos Nero in primis habet necessarios, diligentissimeque tuetur, ac defendit, habeas tibi commendatissimos, ut intelligat illa civitas, sibi in Neronis patrocinio summum esse praesidium. Strabonem Servilium tibi saepe commendavi: nunc eo facio id impensius, quod ejus caussam Nero suscepit. Tantum a te petimus, ut agas eam rem, nec relinquas hominem innocentem ad alicujus tui dissimilis quaestum, id tum gratum mihi erit: tum etiam existimabo, te humanitate tua esse usum. Summa hujus epistolae haec est, ut ornes omnibus rebus Neronem, sicut instituisti, atque fecisti. Magnum theatrum habet ista provincia, non ut haec nostra, adolescentis nobilis, ingeniosi, abstinentis commendationem, atque gloriam. Quare si te fautore usus erit, sicut et utetur profecto, et usus est, amplissimas clien-

telas acceptas a majoribus confirmare poterit, et beneficiis suis obligare. Hoc in genere si eum adjuveris eo studio, quo ostendisti, apud ipsum praeclarissime posueris, sed mihi etiam gratissimum feceris. Vale.

ARGUMENTUM.

Cupit pactiones per Hisponem cum civitatibus confici: in eoque illum Silio commendat.

M. T. C. SILIO PROPRAET.
S. D. 65

Cum P. Terentio Hispone, qui operas in scripturas pro magistro dat, mihi summa familiaritas, consuetudoque est: multaque, et magna inter nos officia paria, et mutua intercedunt: ejus summa existimatio agitur in eo, ut pactiones cum civitatibus reliquis conficiat; non me praeterit, nos eam rem Ephesi expertos esse, neque ab Ephesiis ullo modo impetrare potuisse. Sed quando, quemadmodum omnes existimant, et ego intelligo tua cum summa integritate, tum singulari humanitate, et mansuetudine consequutus es, ut libentissimis Graecis, nutu, quod velis consequare: peto a te majorem in modum, ut honoris mei caussa hac laude. Hisponem affici velis. Praeterea cum sociis scripturae mihi summa necessitudo est, non solum ob eam caussa, quod ea societas universa in mea fide est: sed etiam quod plerisque sociis utor familiarissime, ita et Hisponem meum per me ornaris, et societatem mihi conjunctiorem feceris: tuque ipse et ex ejus observantia, gratissimi hominis, et ex sociorum gratia, hominum amplissimorum maximum fructum capies, et me summo beneficia affeceris: sic enim velim existimes, ex tota

tua provincia, omnique isto imperio nihil esse; quod mihi gratius facere possis. Vale.

ARGUMENTUM.

Caecinam in colligendis Asiaticae negotiationis reliquiis commendat.

M. T. C. P. SERVILIO ISAURICO PROCOS. S. D. 66

A. Caecinam, maxime proprium clientem familiae vestrae, non commendarem tibi, quum scirem, qua fide in tuos, qua clementia in calamitosos soleres esse; nisi me et patris ejus, quo sum familiarissime usus, memoria, et hujus fortuna ita moveret, ut hominis hominibus mecum studiis, officiisque conjunctissimi movere debeat. A te hoc omni contentione peto, sic, ut majore cura, majore animi labore petere non possim, ut ad ea, quae tua sponte sine cujusquam commendatione faceres in hominem tantum, et talem, calamitosum, aliquem afferant cumulum meae literae, quo studiosius eum, quibuscumque rebus possis, juves. Quod si Romae fuisses, etiam salutem A. Caecinae essemus, ut opinio mea fert, per te consequuti, de qua tamen magnam spem habemus, freti clementia collegae tui. Nunc, quando justitiam tuam sequutus, totissimum sibi portum provinciam istam esse duxit; etiam, atque etiam te rogo, atque oro, ut eum et in reliquiis veteris negotiationis colligendis juves, et caeteris rebus tegas, atque tueare: hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Andronem, Arthemonis filium Laodicensem.

M. T. C. SERVILIO S. D. 67

Ex provincia mea Ciliciensi, cui scis τρεις διοικεσεις Asiaticus attributas fuisse nullo sum familiarius usus, quam Androne, Arthemonis filio, Laodicensi: eumque habui in ea civitate tum hospitem, tum vehementer ad meae vitae rationem, et consuetudinem accommodatum: quem quidem multo etiam pluris; posteaquam decessi, facere coepi, quod multis rebus expertus sum gratum hominem, meique memorem: itaque eum Romee libentissime vidi; non te enim fugit, qui plurimis in ista provincia benigne fecisti, quam multi grati reperiantur. Haec propterea scripsi, ut me non sine caussa laborare intelligeres, et ut tu ipse eum dignum hospitio tuo judicares. Feceris igitur mihi gratissimum, si ei declararis, quanti me facias, id est, si receperis eum in fidem tuam, et quibuscumque rebus honeste, ac sine molestia tua poteris, adjuveris. Hoc mihi vehementer erit gratum, idque ut facias, te etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Significat, quam sibi gratum fuerit, cursum illius navigationis cognoscere. Petit, ut de statu provinciae, institutisque suis scribat, postremo suum officium ad omnia pollicetur.

M. T. C. P. SERVILIO ISAURICO PROCOS. COLLEGAE S. D. 68

GRatae mihi vehementer tuae literae fuerunt, ex quibus cognovi cursus navigationum tuarum; significabas enim memoriam tuam nostrae necessitudinis; qua mihi nihil poterat esse jucundius. Quod reliquum est, multo etiam erit gratius, si ad me de repub. id est, de statu provinciae, de institutis tuis familiariter scribes, quae quanquam ex multis pro tua claritate audiam, tamen libentissime ex tuis literis cognoscam. Ego ad te de reipub. summa quid sentiam, non saepe scribam, propter periculum ejusmodi literarum: quid agatur autem, scribam saepius: sperare tamen videor, Caesari collegae nostro foro curae, et esse, ut habeamus aliquam rempub. cujus consiliis magni referebat te interesse, sed, si tibi utilius est, id est gloriosius, Asiae praesse, et istam partem reipub. male affectam tueri, mihi quoque idem, quod tibi, et laudi tuae profuturum est, optatius debet esse. Ego, quae ad tuam dignitatem pertinere arbitrabor, summo studio, diligentiaque curabo: in primisque tuebor omni observantia clarissimum virum, patrem tuum: quod et pro vetustate necessitudinis, et pro beneficiis vestris, et pro dignitate ipsius facere debeo. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut C. Curtium in fidem recipiat, habeatque in numero suorum.

M. T. C. SERVILIO COLLEGAE S. D. 69

C. Curtius Mithres est ille quidem, ut scis, libertus Postumii, familiarissimi mei, sed me colit, et observat aeque, atque illum ipsum patronum suum. Apud eum ego sic Ephesi fui, quotiescunque fui, tanquam domi meae: multaque acciderunt, in quibus et benevolentiam ejus erga me experirer, et fidem; itaque, si quid aut mihi, aut meorum cuipiam in Asia opus est, ad hunc scribere consuevi, hujus cum opera, et fide, tum domo, et re uti, tanquam mea; haec ad te eo pluribus scripsi, ut intelligeres, me non vulgariter, nec ambitiose, sed ut pro homine intimo, ac mihi pernecessario scribere. Peto igitur a te, ut in ea controversia, quam habet de fundo cum quodam Colophonio, et in ceteris rebus, quantum fides tua patietur, quantumque tuo commodo poteris, tantum ei honoris mei caussa commodes: etsi, ut ejus modestiam cognovi, gravis tibi nulla in re erit. Si et mea commendatione, et sua probitate assequutus erit, ut de se bene existimes, omnia se adeptum arbitrabitur; ut igitur eum recipias in fidem, habeasque in numero tuorum, te vehementer etiam, atque etiam rogo. Ego, quae te velle, quaeque ad te pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligenterque curabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Ampium Menandrum non vulgariter commendat.

M. T. C. SERVILIO COLLEGAE
S. D. 70

QUia non est obscura tua in me benevolentia, sic fit, ut multi per me tibi velint commendari; ego autem tribuo nonnunquam in vulgus, sed pluremque necessariis, ut hoc tempore: nam cum T. Ampio Balbo mihi summa familiaritas, necessitudoque est: ejus libertum T. Ampium Menandrum hominem frugi, et modestum et patrono, et nobis vehementer probatum, tibi commendo majorem in modum; vehementer mihi gratum feceris, si, quibuscunque rebus sine tua molestia poteris, ei commendaris: quod ut facias, te vehementer atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat T. Agusium veterem amicum.

M. T. C. SERVILIO COLLEGAE
S. D. 71

MUltos tibi commendem necesse est; quando omnibus nota nostra necessitudo est, tuaque in me benevolentia; sed tametsi omnium caussa, quos commendo, velle debeo: tamen cum omnibus non eadem mihi caussa est. T. Agusius et comes meus fuit illo miserrimo tempore, et omnium itinerum, navigationum, laborum, periculorum meorum socius; neque hoc tempore discessisset a me, nisi ego ei permisissem; quare sic tibi eum commendo, ut unum de meis domesticis, et maxime necessariis. Pergratum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat, hanc commendationem sibi magno usui, atque adjumento fuisse. Vale.

A R G U M E N T U M.

Petit a Servilio, ut omnibus rebus Cerelliae benigne faciat quemadmodum receperat.

M. T. C. SERVILIO COLLEGAE
S. D. 72

CErelliae, necessariae meae, rem, nomina, possessiones Asiaticas commendavi tibi praesens in hortis tuis, quam potui diligentissime: tuque mihi, pro tua consuetudine, proque tuis in me perpetuis, maximisque officiis, omnia te facturum liberalissime recepisti, meminisse te id spero: scio enim solere, sed tamen Cerelliae procuratores scripserunt, te propter magnitudinem provinciae, multitudinemque negotiorum, etiam, atque etiam esse commonefaciendum. Peto igitur, ut memineris, te omnia, quae tua fides pateretur, mihi cumulate recipisse; equidem existimo, habere te magnam facultatem (sed hoc tui est consilii, et judicii) ex eo S. C. quod in haeredes C. Vennonii factum est, Cerelliae commodandi, id S. C. tu interpetrabere pro tua sapientia, scio enim, ejus ordinis auctoritatem semper apud te magni fuisse. Quod reliquum est, sic velim existimes, quibuscunque rebus Cerelliae benigne feceris, mihi te gratissimum esse facturum. Vale.

A R G U M E N T U M.

Gratulatur de reditu incolumi: gratias agit quodammodo de Egnatio, et Oppio: petit, ut Antipatri filios sibi condonet.

M. T. C. Q. PHILIPPO PROCOS.
S. D. 73

GRatulor tibi, quod ex provincia salvum te ad tuos recepisti incolumi fama, et repub. quod

si Romae te vidissem, coram gratias egissem, quod tibi L. Egnatius, familiarissimus meus, absens, L. Oppius praesens curae fuisset. Cum Antipatro Derbete mihi non solum hospitium, verum etiam summa familiaritas intercedit; ei te vehementer succensuisse audivi, et moleste tuli: de re nihil possum judicare, nisi illud mihi certe persuadeo, de talem virum nihil temere fecisse. A te autem pro vetere nostra necessitudine etiam, atque etiam peto, ut ejus filios, qui in tua potestate sunt, mihi potissimum condones, nisi quid existimas in ea re violari existimationem tuam: quod ego si arbitrarer, nunquam te rogarem, mihique tua fama multo antiquior esset, quam illa necessitudo est: sed mihi ita persuadeo (potest fieri, ut fallar) eam rem laude tibi potius, quam vituperationi fore: quid fieri possit, et quid mea caussa facere possis (nam, quid velis, non dubito) velim, si tibi grave non erit, certiorem me facias. Vale.

ARGUMENTUM.

Oppium praesentem, et Egnatii absentis negotia commendat.

M. T. C. Q. PHILIPPO PROCOS. S. D. 74

Etsi non dubito pro tua in me observantia proque nostra necessitudine, quin commendationem meam memoria teneas: tamen etiam, atque etiam eundem tibi L. Oppium, familiarem meum, praesentem, et L. Egnatii familiarissimi mei absentis negotia commendo; tanta mihi cum eo necessitudo est, famiiiaritasque, ut, si mea res esset, non magis laborarem. Quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat, me a te tantum amari, quantum ipse

existimo; hoc mihi gratius facere nihil potes, idhuc ut facias, te vehementer rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Avianum Flaccum.

M. T. C. T. TITIO, T. F. LEGATO S. D. 75

ETsi non dubito, quin apud te mea commendatio prima satis valeat: tamen obsequor homini familiarissimo C. Aviano Flacco; cujus caussa omnia tum cupio, tum mehercule etiam debeo, de quo et praesens tecum egi diligenter, quum tu mihi humanissime respondisti; et scripsi ad te accurate antea. Sed putat interesse sua, me ad te quam saepissime scribere: quare velim mihi ignoscas, si, illius voluntati obtemperans, minus videbor meminisse constantiae tuae. A te idem illud peto, ut de loco, quo deportet frumentum, et de tempore Aviano commodes, quorum utrumque per eundem me obtinuit triennium, dum Pompejus isti negotio praefuit. Summa est, in quo mihi gratissimum facere possis, si curaris, ut Avianus, quando se a me amari putat, me a te amari sciat: erit id mihi pergratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut C. Valgius emptam possessionem in agro Fregellano, liberam, immunemque habeat.

M. T. C. QUATUOR VIRIS, ET DECURIONIBUS S. D. 76

TAntae mihi cum Q. Hippio caussae necessitudinis sunt, ut nihil possit esse conjunctius, quam nos inter nos sumus; quod nisi ita esset, uterer mea consuetudine, ut vobis nulla in re molestus essem, etenim vos mihi optimi testes estis, quum mihi persuasum esset, nihil

esse, quod a vobis impetrare non possem, nunquam me tamen gravem vobis esse voluisse. Vehementer igitur vos etiam, atque etiam rogo, ut honoris mei caussa liberalissime C. Valgium Hippianum tractetis, remq. eum eo conficiatis: ut, quam possessionem habet in agro Fregellano, a vobis emptam, eam liberam, et immunem habere possit: id si a vobis impetraro, summo me beneficio vestro affectum arbitrabor. Valete.

ARGUMENTUM.

Narrat officium suum; commendat M. Bollanum; petit, ut sibi servum suum Dionysium restituendum curet.

M. T. C. P. SULPICIO IMP.
S. D. 77

QUum his temporibus non sane in senatum ventitarem, tamen ut tuas literas legi, non existimavi, me, salvo jure nostrae veteris amicitiae, multorumque inter nos officiorum, facere posse, ut honori tuo deessem; itaque abfui, supplicationemque tibi lubenter decrevi: nec reliquo tempore ullo aut rei, aut existimationi, aut dignitati tuae deero; atque ut hoc tui necessarii sciant, hoc me animo erga te esse, velim facias eos per literas certiores: ut si quid tibi opus sit, ne dubitent mihi jure suo denuntiare. M. Bollanum, virum bonum, et fortem, et omnibus rebus ornatum, meumque veterem amicum, tibi magnopere commendo, pergratum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat, hanc commendationem sibi magno adjumento fuisse: ipsumque virum optimum, gratissimumque cognosces; promitto tibi, te ex ejus amicitia magnam voluptatem esse capturum. Praeterea a te peto majorem in modum pro nostra amicitia,

et pro tuo perpetuo in me studio, ut in hac re etiam elabores. Dionysius servus meus, qui meam bibliothecam multorum nummorum tractavit, quum multos libros surripuisset, nec se impune laturum putaret, aufugit; is est in provincia tua, eum et M. Bollanus familiaris meus et multi alii Narone viderunt, sed quum se a me manumissum esse diceret, crediderunt: hunc tu si mihi restituendum curaris, non possum dicere, quam mihi gratum futurum sit; res ipsa parva, sed animi mei dolor magnus est: ubi sit, et quid fieri possit, Bollanus te docebit; ego, si hominem per te recuperaro, summo me a te beneficio affectum arbitrabor. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut Democritum Sicyonium in suam fidem recipiat.

M. T. C. ALLIENO PROCOS.
S. D. 78

DEmocritus Sicyonius non solum hospes meus est, sed etiam, quod non multis contingit, Graecis praesertim, valde familiaris, est enim in eo summa probitas, summa virtus, summa in hospites liberalitas, et observantia: meque prae ceteris et colit, et observat, et diligit: eum tu non modo suorum civium, verum etiam prope Achajae principem cognosces, huic ego tantummodo aditum ad tuam cognitionem patefacio, et munio; cognitum per te ipsum, quae tua natura est, dignum tua amicitia, atque hospitio judicabis. Peto igitur a te, ut, his literis lectis, recipias eum in tuam fidem, polliceare omnia te facturum mea caussa. De reliquo, si id, quod confido fore, dignum eum tua amicitia, hospitioque cognoveris, peto,

ut eum complectare, diligas, in tuis habeas; erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Cajum, et Marcum Avianos fratres commendat, alterum praesentem, alterum absentem.

M. T. C. ALLIENO PROCOS. S. D.

79

Et te scire arbitror, quanti fecerim C. Avianum Flaccum: et ego ex ipso audieram, optimo, et gratissimo homine, quam a te liberaliter esset tractatus: ejus filios dignissimos illo patre, meosque necessarios, quos ego unice diligo, commendo tibi sic, ut majore studio nullos commendare possim. C. Avianus in Sicilia est: Marcus est nobiscum; ut illius dignitatem praesentis ornes, rem utriusque defendas, te rogo: hoc mihi gratius in ista provincia facere nihil potes, idque ut facias, te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale.

LIBER XIV.

ARGUMENTUM.

Exul deflet suam, suorumque calamitatem: ejusque culpam confert in amicorum consilia: vici venditionem prorsus improbat; alia quaedam scribit.

M. T. C. TERENTIÆ, ET TULLIOLÆ, ET CICERONIS SUIS S. D. 1

Et literis multorum, et sermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam virtutem, et fortitudinem esse, teque nec animi, nec corporis laboribus defatigari; me miserum! te ista virtute, fide, probitate, humanitate, in tantas aerumnas propter me incidisse. Tulliolamque nostram, ex quo patre tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus! nam quid ego de Cicerone dicam? qui quum primum sapere coepit, acerbissimos dolores, miseriasque percepit, quae si, ut tu scribis, fato facta putarem, ferrem paulo facilius: sed omnia sunt mea culpa commissa, qui ab iis me amari putabam, qui invidebant: eos non sequebar, qui petebant. Quod si nostris consiliis usi essemus, neque apud nos tantum valuisset sermo aut stultorum amicorum, aut improborum; beatissimi viveremus: nunc, quando sperare nos amici jubent, dabo operam, ne mea valetudo tuo labori desit, res quanta sit, intelligo, quantoque fuerit facilius manere domi, quam redire; sed tamen, si omnes tribunos pleb. habemus, si Lentulum tam studiosum,

quam videtur, si vero etiam Pompejum, et Caesarem, non est desperandum. De familia, quo modo placuisse amicis scribis, faciemus. De loco, nunc quidem jam abiit pestilentia, sed, quamdiu fuit, me non attigit. Plancius, homo officiosissimus, me cupit esse secum, et adhuc retinet, ego volebam loco magis deserto esse in Epiro, quo neque Hispo veniret, nec milites: sed adhuc Plancius me retinet, sperat posse fieri, ut mecum in Italiam decedat, quem ego diem si videro, et si in vestrum complexum venero, ac si et vos, et me ipsum recuperaro; satis magnum mihi fructum videbor percepisse et vestrae pietatis, et meae. Pisonis humanitas, virtus, amor in omnes nos tantus est, ut nihil supra possit, utinam ea res ei voluptati sit: gloriae quidem video fore. De Q. fratre nihil ego te accusavi, sed vos, quum praesertim tam pauci sitis, volui esse quam conjunctissimos. Quibus me voluisti agere gratias, egi, et me a te certiorem factum esse scripsi. Quod ad me, mea Terentia, scribis, te vicum vendituram: quid obsecro te (me miserum) quid futurum est? et, si nos premet eadem fortuna, quid puero misero fiet? Non queo reliqua scribere (tanta vis lacrymarum est) ne te in eundem fletum adducam; tantum scribo: si erunt in officio amici, pecunia non deerit: si non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris. Per fortunas miseras nostras, vide, ne puerum perditum perdamus: cui si aliquid erit, ne egeat; mediocri virtute opus est, et mediocri fortuna, ut cetera consequatur. Fac valeas, et ad me tabellarios mittas, ut sciam, quid agatur, et vos quid agatis: mihi omnino jam brevis expectatio est. Tulliolae, et Ciceroni salutem

dic. Valete. D. ante diem VI. Kal. Dec. Dyrrhachii. Dyrrhachium veni, quod et libera civitas est, et in me officiosa, et proxima Italiae: sed si offendet me loci celebritas, alio me conferam, et ad te scribam.

ARGUMENTUM.

Brevitatem suarum literarum excusat: Pisonis generi officia in se laudat: dolet Terentiae vicem rogat, ne suam dotem projiciat, et ut valetudini serviat.

M. T. C. TERENTIÆ, TULLIOLÆ, ET CICERONI SUIS. S. D. **2**

Noli putare, me ad quenquam longiores epistolas scribere, nisi si quis ad me plura scripsit, cui puto rescribi oportere, nec enim habeo, quod scribam: nec hoc tempore quidquam difficilius facio; ad te vero, et ad nostram Tulliolam non queo sine plurimis lacrymis scribere, vos enim video esse miserrimas, quas ego beatissimas semper esse volui: idque prestare debui: et nisi tam timidi fuissemus, praestitissem. Pisonem nostrum merito ejus amo plurimum: eum, ut potui, per literas cohortatus sum, gratiasque egi, ut debui. In novis tribunis pleb. intelligo spem te habere, id erit firmum, si Pompeii voluntas erit: sed Crassum tamen metuo; a te qnidem omnia fieri fortissime, et amantissime video: nec miror: sed moereo casum ejusmodi, ut tantis tuis miseriis meae miseriae subleventur: nam ad me P. Valerius homo officiosus scripsit, id quod ego maximo cum fletu legi, quemadmodum a Vestae ad Tabulam Valeriam ducta esses. Hem mea lux, meum desiderium, unde omnes opem petere solebant! te nunc, mea Terentia, sic

vexari, sic jacere in lacrymis, et sordibus! idque fieri mea culpa, qui ceteros servavi, ut nos periremus? Quod de domo scribis hoc est de area: ego vero tum denique mihi videbor restitutus, si illa nobis erit restituta, verum haec non sunt in nostra manu. Illud doleo, quae impensa facienda est, in ejus partem te miseram, et despoliatam venire, quod si conficitur negotium, omnia consequemur; sin eadem nos fortuna premet, etiamne reliquias tuas misera projicias? obsecro te, mea vita, quod ad sumptum attinet, sine alios, qui possunt, si modo volunt, sustinere: et valetudinem istam infirmam, si me amas, noli vexare, nam mihi ante oculos dies noctesque versaris, omnes labores te excipere video, timeo, ut sustineas; sed video in te esse omnia. Quare, ut id, quod speras, et quod agis, consequamur, servi valetudini. Ego, ad quos scribam, nescio, nisi aut ad eos, qui ad me scribunt; aut ad eos, de quibus ad me vos aliquid scribitis; longius, quoniam vobis ita placet, non discedam: sed velim quam saepissime literas mittas, praesertim si quid est firmius, quod speremus. Valete, mea desideria, valete. Dat. ad III. Non. Octob. Thessalonicae.

ARGUMENTUM.

Queritur, quod sua culpa et ipse, et omnes sui maximas in miserias inciderint: deinde ad varia capita respondet: sed ita dolenter, ut ideo a nonnullis, jure fortasse, tanquam mollis reprehendatur.

M. T. C. TERENTIÆ, TULLIOLÆ, ET CICERONI SUIS S. D. 3

Accepi ab Aristocrito tres epistolas, quas ego lacrymis prope delevi, conficior enim moerore, mea Terentia: nec me meae miseriae magis excruciant, quam tuae, vestraeque. Ego autem hoc miserior sum, quam tu, quae es miserrima, quod ipsa calamitas communis est utriusque nostrum, sed culpa mea propria est; meum fuit officium, vel legatione vitare periculum, vel diligentia, et copiis resistere, vel cadere fortiter, hoc misorius, turpius, indignius nobis nihil fuit; quare cum dolore conficior tum etiam pudore: pudet enim me uxori meae optimae, suavissimis liberis virtutem, et diligentiam non praestitisse, nam mihi ante oculos dies, noctesque versatur squalor vester, et moeror, et infirmitas valetudinis tuae: spes autem salutis pertenuis ostenditur. Inimici sunt multi, invidi pene omnes, ejicere nos magnum fuit, excludere facile est, sed tamen, quamdiu vos eritis in spe, non deficiam, ne omnia mea culpa cecidisse videantur. Ut tuto sim, quod laboras: id mihi cum facillimum est, quem etiam inimici volunt vivere in tantis miseriis, ego tamen faciam, quae praecipis. Amicis, quibus voluisti, egi gratias: et eas literas Dexippo dedi: meque de eorum officio scripsi a te certiorem esse factum. Pisonem nostrum mirifico

esse studio in nos, et officio, et ego perspicio, et omnes praedicant. Dii faxint, ut tali genero mihi praesenti tecum simul, ac cum liberis nostris frui liceat! nunc spes reliqua est in novis tribunis pleb. et in primis quidem diebus: nam si inveterarit, actum est, ea re ad te statim Aristocritum misi, ut ad me continuo initia rerum, et rationem totius negotii posses scribere, etsi Dexippo quoque ita imperavi, statim ut recurreret: et fratrem misi, ut crebro tabellarios mitteret: nam ego eo nomine sum Dyrrachii hoc tempore, ut quam celerrime, quod agatur, audiam, et sim tuto, civitas enim haec semper a me defensa est; quum inimici nostri venire dicentur, tum in Epirum ibo. Quod scribis, te, si velim, ad me venturam: ego vero, quum sciam, magnam partem istius oneris abs te sustineri, te istic esse volo: si perficitis, quod agitis, me ad vos venire oportet: sin autem, sed nihil est opus reliqua scribere; ex primis, aut ad summum secundis literis tuis constituere poterimus, quid nobis faciendum sit, tu modo ad me velim omnia diligentissime perscribas, etsi magis jam rem, quam literas debeo expectare. Cura ut valeas, et ita tibi persuadeas, mihi te carius nihil esse, nec unquam fuisse. Vale mea Terentia, quam ego videre videor: itaque debilitor lacrymis. Vale. pridie kal. Dec. Dyrrachii.

ARGUMENTUM.

Scripta est haec epistola non solum dolenter, sed etiam molliter. Argumentum est multiplex, quia respondet ad varia capita literarum Terentiae.

M. T. C. TERENTIÆ, TULLIOLÆ, ET CICERONI SUIS. S. D. 4

Ego minus saepe ad vos de literas, quam possum: propterea quod cum omnia mihi tempora sunt misera; tum vero, quum aut scribo ad vos, aut vestras lego, conficior lacrymis sic, ut ferre non possim, quod utinam minus vitae cupidus fuissem! certe nihil, aut non multum in vita mali vidissemus. Quod si nos ad aliquam alicujus commodi aliquando recuperandi spem fortuna reservavit; minus est erratum a nobis, sin haec mala fixa sunt: ego vero te quamprimum, mea vita, cupio videre, et in tuo complexu emori; quando neque Dii, quos tu castissime coluisti, atque homines, quos ego servavi semper, nobis gratiam retulerunt. Nos Brundusii apud M. Lenium Flaccum die XIII. fuimus, virum optimum, qui periculum fortunarum, et capitis sui pro mea salute neglexit: neque legis improbissimae poena deductus est, quominus hospitii, et amicitiae jus, officiumque praestaret! huic utinam aliquando gratiam referre possimus, habebimus quidem semper. Brundusio profecti sumus ad II. kal. Majas, per Macedoniam Cyzicum petebamus, o me perditum! o me afflictum! quid nunc rogem te, ut venias, mulierem egram, et corpore et animo confectam? non rogem? sine te igitur sim? opinor, sic agam; si est spes nostri reditus, eam confirmes, et re adju-

ves : sin, ut ego metuo, transactum est; quoquo modo potes, ad me fac venias, unum hoc scito : si te habebo, non mihi videbor plane periisse. Sed quid de Tulliola mea fiet? jam id vos videte : mihi deest consilium : sed certe quoquo modo se res habebit, illius misellae et matrimonio, et famae serviendum est. Quid Cicero meus, quid aget? iste vero sit in sinu semper, et complexi meo. Non queo jam plura scribere : impedit moeror. Tu quid egeris, nescio, utrum aliquid teneas, an (quod metuo) plane sis spoliata. Pisonem, ut scribis, spero fore semper nostrum, de familia liberata nihil est, quod te moveat. Primum tuis ita promissum est, te facturum esse, ut quisque esset meritus, est autem in officio adhuc Orpheus : praeterea magnopere nemo; caeterorum servorum ea caussa est, ut, si res a nobis abesset, liberti nostri essent, si obtinere potuissent; sin ad nos pertinerent, servirent, praeterquam oppido pauci, sed haec minora sunt. Tu quod me hortaris, ut animo sim magno, et spem habeam recuperandae salutis, id velim sit ejusmodi, ut recte sperare possimus; nunc miser quando tuas jam literas accipiam? quid ad me perferet? quas ego expectassem Brundusii, si esset licitum per nautas, qui tempestatem praetermittere noluerunt. Quod reliquum est, sustenta te, mea Terentia, ut potes : honestissime viximus, floruimus, non vitium nostrum, sed virtus nostra nos afflixit; Peccatum est nullum, nisi quod non una animam cum ornamentis amisimus : sed, si hoc fuit liberis nostris gratius nos vivere; cetera, quanquam ferenda non sunt, feramus. Atque ego, qui te confirmo, ipse me non possum. Clodium Philetae-

rum, quod valetudine oculorum impediebatur, hominem fidelem, remisi. Sallustius officio vincet omnes spes. Cennius est perbenevolus nobis: quem semper spero tui fore observantem, Sicca dixerat, se mecum fore, sed Brundusio discessit. Cura, quoad potes, ut valeas: et sic existimes, vehementius me tua miseria, quam mea commoveri. Mea Terentia fidissima, atque optima uxor, et mea carissima Tulliolae et spes reliqua nostra Cicero, valete. Pridie Kal. Maji. Brundusio.

ARGUMENTUM.

Scripsit hanc aliquot annis post superiores, L. Paulo, C. Marcello Coss. cum ex Provincia Romam rediret. Significat de navigatione sua, de literis acceptis, de haereditate Praetiana.

M. T. C. TERENTIÆ TULLIOLÆ SUIS S. D. 5

Si tu, et Tullia, lux nostra, valetis: ego, et suavissimus Cicero valemus. Prid. Id. Octob. Athenas venimus, quum sane adversis ventis usi essemus, tardeque, et incommode navigassemus. De navi exeuntibus nobis Acastus cum literis praesto fuit, uno, et vigesimo die, sane strenue. Accepi tuas literas, quibus intellexi te vereri, ne superiores mihi reddite non essent. Omnes sunt redditae, diligentissimeque a te perscripta sunt omnia: idque mihi gratissimum fuit; neque sum admiratus, hanc epistolam, quam Acastus attulit, brevem fuisse, jam enim me ipsum expectas, sive nos ipsos: qui quidem quamprimum ad vos venire cupimus; etsi, in quam rempub. venimus, intel-

ligo, cognovi enim ex multorum amicorum literis, quas attulit Acastus, ad arma rem spectare: ut mihi, quum venero, dissimulare no liceat, quid sentiam. Sed, quando subeunda fortuna est, eo citius dabimus operam, ut veniamus, quo facilius de tota re deliberemus. Tu velim, quod commodo valetudinis tuae fiat, quam longissime poteris, obviam nobis prodeas. De haereditate Praetiana, quae quidem mihi magno dolori est (valde enim illum amavi) hoc velim cures; si auctio ante meum adventum fiet, ut Pomponius, aut, si is minus poterit, Camillus nostrum negotium curet; nos, quum venerimus, reliqua per nos agemus; sin tu jam Roma profecta eris, tamen curabis, ut hoc ita fiat: nos, si Dii adjuvabunt, circiter id. Nov. in Italia speramus fore. Vos mea suavissima, et optatissima Terentia, et Tulliola, si nos amatis, curate, ut valeatis. Atenis ad xv. Kal. Nov.

ARGUMENTUM.

Excusat infrequentiam literarum: mandat, ut creditoribus satisfiat: gratias actas nescio quia non miratur: Pollicem expectat.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 6

NEc saepe est, cui literas demus: nec rem habemus ullam, quam scribere velimus. Ex tuis literis, quas proxime accepi, cognovi praedium nullum venire potuisse, quare videas velim, quomodo satisfiat ei, cui scis me satisfieri velle. Quod nostra tibi gratias agit; id ego non miror, te mereri, ut ea tibi merito tuo gratias agere possit. Pollicem, si adhuc non est profectus, quamprimum fac extrudas. Cura ut valeas. Id. Quinct.

ARGUMENTUM.

Exponit, quae fuerit molestiarum caussa, quoque modo liberatus sit: deinde scribit de sua ad Pompejum navigatione.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 7

OMnes molestias, et sollicitudines, quibus et te miserrimam habui, id quod mihi molestissimum est, Tulliolamque, quae nobis nostra vita dulcior est, deposui, et ejeci, quid caussae autem fuerit, postridie intellexi, quam a vobis discessi;

κολυν οκρατον

noctu ejeci. Statim ita sum levatus, ut mihi Deus aliquis medicinam fecisse videatur, cui quidem tu Deo, quemadmodum soles, pie, et caste satisfacias: idest, Apollini, et Æsculapio. Navim spero nos valde bonam habere,

in eam simulatque conscendi, haec scripsi; deinde conscribam ad nostros familiares multas epistolas, quibus te, et Tulliolam nostram diligentissime commendabo. Cohortarer vos, quo animo fortiore essetis, nisi vos fortiores cognoscerem, quam quenquam virum: et tamen ejusmodi spero negotia esse, ut et vos istic commodissime sperem esse, et me aliquando cum similibus nostri rempub. defensurum. Tu primum valetudinem tuam velim cures: deinde, tibi si videbitur, villis iis vutare; quae longissime aberunt a militibus. Fundo Arpinati bene poteris uti cum familia urbana, si annona carior fuerit. Cicero bellissimus tibi salutem plurimam dicit. Etiam, atque etiam vale. Datum VII. Id. Jun.

ARGUMENTUM.

Rogat uxorem, ut valetudinem curet: laudat ejus diligentiam: eaque, ut deinceps utatur, mandat.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 8

SI vales, bene est, ego quidem valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentissime, nam mihi et scriptum, et nuntiatum est, te in febrim subito incidisse. Quod celeriter me fecisti de Caesaris literis certiorem, fecisti mihi gratum, item posthac, si quid opus erit, si quid acciderit novi, facies, ut sciam. Cura, ut valeas. Vale. Datum IV. Non. Jun.

A R G U M E N T U M.

Significat dolorem suum ex Dolabellae generi sui, Tulliolaeque filiae valetudine.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 9

AD ceteras meas miserias accessit dolor e Dolabellae valetudine, et Tulliae; omnino de omnibus rebus nec quid consilii cupiam, nec quid faciam, scio. Tu velim tuam, et Tulliae valetudinem cures. Vale.

A R G U M E N T U M.

Mandat, ut cum Attico colloquatur, et literas mittat.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 10

QUid fieri placeret, scripsi ad Pomponium serius quam oportuit, cum eo si loquuta eris, intelliges, quid fieri velim; apertius scribi, quando ad illum scripseram, necesse non fuit: de ea re, et de ceteris rebus quamprimum velim nobis literas mittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. VII. Id. Quinct.

A R G U M E N T U M.

Tulliam ad se venisse dicit: sibi autem in animo esse, Ciceronem filium ad Caesarem mittere.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 11

SI vales, bene est, ego valeo. Tullia nostra venit ad me prid. Id. Jun. cujus summa virtute, et singulari humanitate, graviore etiam sum dolore affectus, nostra factum esse negligentia, ut longe alia in fortuna esset, atque ejus pietas, ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo Ciceronem ad Caesarem mittere, et cum eo Cn. Sallustium; si profectus erit, faciam

te certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XVII. kal. Quinct.

ARGUMENTUM.

Fere suum consilium reprehendit, quod, victo in Pharsalia Pompejo, in Italiam redierit; monet uxorem, ne ad ipsum eat.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 12

Quod nos in Italiam salvos venisse gaudes, perpetuo gaudeas velim, sed perturbati dolore animi, magnisque injuriis, metuo, ne id consilii ceperimus, quod non facile explicare possimus; quare, quantum potes, adjuva; quid autem possis, mihi in mentem non venit; in viam quod te des hoc tempore, nihil est; et longum est iter, et non tutum: et non video quid prodesse possis, si veneris. Vale. Datum pridie. Non. Novembr. Brundusio.

ARGUMENTUM.

Permittit, uxori, ut de nuntio remittendo consilium capiat ex tempore.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 13

Quod scripsi ad te proximis literis de nuntio remittendo, quae sit istius vis hoc tempore, et quae concitatio multitudinis, ignoro; si metuendus iratus est, quies tamen ab illo fortasse nascetur, totum judicabis quale sit; et, quod in miserrimis rebus minime miserum putabis, id facies. Vale. VI. idus Quinct.

ARGUMENTUM.

Rogat uxorem, et filiam, considerent et ipsae, an cum amicis ab Urbe discedant, necne, adventu Caesaris.

TULLIUS TERENTIÆ, ET PATER TULLIOLÆ, DUABUS ANIMIS SUIS, ET CICERO MATRI OPTIMÆ, SUAVISSIMÆ SORORI S. D. 14

SI vos valetis, non valemus. Vestrum jam consilium est, non solum meum, quid sit vobis faciendum; si ille Romam modeste venturus est, recte in praesentia domi esse potestis: homo amens diripiendam urbem daturus est, vereor, ut Dolabella ipse satis vobis prodesse possit. Etiam illud metuo, ne jam intercludamini, ut quum velitis, exire non liceat. Reliquum est, quod ipsae optime considerabitis, estri similes foeminae sint ne Romae: si enim non sunt, videndum est, ut honeste vos esse possitis. Quomodocumque nunc se res habet, modo ut haec nobis loca tenere liceat, bellissime vel mecum, vel in nostris praesidiis esse poteritis. Etiam illud verendum est, ne brevi tempore fames in urbe sit. His de rebus velim cum Pomponio, cum Camillo, cum quibus vobis videbitur, consideretis: ad summam, animo forti sitis. Labienus rem meliorem fecit, adjuvat etiam Piso, quod ab urbe discedit, et sceleris condemnat generum suum. Vos meae carissimae animae, quam saepissime ad me scribite, et vos quid agatis, et quid istic agatur. Quintus pater, et filius, et Rufus vobis salutem dicunt. Valete. VIII. kal. Quinct. Minturnis.

*

A R G U M E N T U M.

Dicit se mutasse consilium de mittendo ad Ca sarem Cicerone filio. Haec autem epistola v detur scripta post eam, quae XI. loco ii pressa est.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 1

SI vales, bene est, ego valeo. Constituer mus, ut ad te antea scripseram, obviam Cic ronem Caesari mittere: sed mutavimus cons lium, quia de illius adventu nihil audiebamu De caeteris rebus, etsi nihil erat novi, tamei quid velimus, et quid hoc tempore putem opus esse, ex Sica poteris cognoscere. Tullia adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura ligenter. Vale. XII. Kal. Quinct.

A R G U M E N T U M.

Argumentum est de literis, et de Volumnia.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D.

SI vales, bene est: egó valeo; etsi hujusn di tempore nostra sunt, ut nihil habeam, qu aut a te literarum exspectem, aut ipse ad scribam: tamen nescio quomodo et ipse vest literas exspecto; et scribo ad vos, quum hab qui ferat. Volumnia debuit in te officiosior se, quam fuit; et id ipsum, quod fecit, pot diligentius facere, et cautius. Quanquam a sunt, quae magis curemus, magisque doleam quae me ita conficiunt, ut ii voluerunt, qui de mea sententia detruserunt. Cura, ut vale Pridie. Non. Jan.

ARGUMENTUM.

Doloris index epistola.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 17

SI quid haberem, quod ad te scriberem, facerem id et pluribus verbis, et saepius; nunc quae sunt negotia, vides, ego autem quomodo sim affectus, ex Lepta, et Trebatio poteris cognoscere; fac, ut tuam, et Tulliae valetudinem cures. Vale.

ARGUMENTUM.

Monet uxorem, et filiam, ut mature considerent, num Romae tuto esse possint, et cum dignitate.

M. T. C. TERENTIÆ, ET PATER SUAVISSIMÆ FILIÆ, CICERO MATRI, ET SORORI S. D. 18

COnsiderandum vobis etiam, atque etiam, animae meae, diligenter puto, qui faciatis, Romae ne sitis, an mecum in aliquo tuto loco, id non solum mecum consilium est, sed etiam vestrum. Mihi veniunt in mentem haec: Romae vos esse tuto posse per Dolabellam, eamque rem posse nobis adjumento esse, si qua vis, aut si quae rapinae fieri coeperint: sed rursus illud me movet, quod video omnes bonos abesse Roma, et eos mulieres suas secum habere, haec autem regio, in qua ego sum, nostrorum est tum oppidorum, tum etiam praediorum: ut et multum esse mecum, et, quum abjeritis, commode etiam in nostris praesidiis esse possitis. Mihi plane non satis constat adhuc, utrum sit melius, vos videte, quid aliae faciant isto loco foeminae, et ne, quum velitis, exire non liceat, id velim diligenter etiam atque etiam vobiscum, et cum amicis conside-

retis. Domus ut propugnacula, et praesidium habeat, Philotimo dicetis, et velim tabellarios institutis certos, ut quotidie aliquas a vobis literas accipiam; maxime autem date operam, ut valeatis, si nos vultis valere. VIII. kalend. Febr. Formiis.

A R G U M E N T U M.

Dolorem significat ex filiae valetudine, et difficultatem, quominus possit propius accedere.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 19

IN maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliae nostrae, de qua nihil est, quod ad te plura scribam; tibi enim aeque magnae curae esse certe scio. Quod me proprius vultis accedere, video ita esse faciendum: etiam ante fecissem; sed me multa impedierunt, quae ne nunc quidem expedita sunt: sed a Pomponio exspecto literas, quas ad me quamprimum perferendas cures, velim. Da operam, ut valeas.

A R G U M E N T U M.

Mandat, ut in Tusculano omnia sint parata ad hospites accipiendos.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 20

IN Tusculanum nos venturos putamus aut nonis, aut postridie, ibi fac ut sint omnia parata, plures enim fortasse nobiscum erunt: et, ut arbitror, diutius ibi commorabimur. Labrum si in balneo non est, fac ut sit: item caetera, quae sunt ad victum, et ad valetudinem necessaria. Vale. kal. Octob. de Venusino.

ARGUMENTUM.

Scribit, ut, quae tempus postulabit, provideat, sibique absenti administret, literasque mittat.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ
S. D. 21

Si vales, bene est: ego valeo. Da operam, ut convalescas: quod opus erit, ut res, tempusque postulat, provideas, atque administres, et ad me de omnibus rebus quam saepissime literas mittas. Vale.

ARGUMENTUM.

Dicit, se tabellarios expectare, ut consilium capere possit.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ
S. D. 22

Si vales, bene est: ego valeo. Nos quotidie tabellarios vestros expectamus: qui si venerint, fortasse erimus certiores, quid nobis faciendum sit, faciemusque te statim certiorem: Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. kal. Sept.

ARGUMENTUM.

Nondum se neque de Caesaris adventu, neque de ejus literis quidquam scire dicit.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ
S. D. 23

Si vales, bene est: ego valeo. Nos neque de Caesaris adventu, neque de literis, quas Philothimus habere dicitur, quidquam adhuc certi habemus; si quid erit certi, faciam te statim certiorem. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale. IV. id. Sext.

ARGUMENTUM.

Scribit de literis a Caesare acceptis, de ejus adventu, de obviam itione.

M. T. C. TERENTIAE SUAE
S. D. 24

Si vales, bene est: ego valeo. Redditae mihi jam tantem sunt a Caesare literae, satis liberales: et ipse opinione celerius venturus esse dicitur: cui utrum obviam procedam, an hic eum expectem, quum constituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi velim quamprimum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. prid. id. Sext.

LIBER XV.

ARGUMENTUM.

Cum Parthi maximis copiis Euphratem, qui terminus erat imperii Romani, transissent, sollicitus Cicero de sua Provincia, item de reliquis, quae ab impetu belli non longe abessent, monet, ut majores exercitus submittantur.

M. T. C. PROCOS. S. D. COS. PRAET. TRIB. PL. S. P. Q. R. 1

Si vos bene valetis, bene est: ego quidem valeo. Etsi non dubie mihi nuntiabatur, Parthos transisse Euphratem cum omnibus fere suis copiis: tamen, quod arbitrabar a M. Bibulo procos. certiora de his rebus ad vos scribi posse, statuebam mihi non necesse esse publice scribere ea, quae de alterius provincia nuntiarentur. Postea vero quam certissimis auctoribus, legatis, nuntiis, literis sum certior factus: vel quod tanta res erat, vel quod nondum audieramus, Bibulum in Syriam venisse, vel quia administratio hujus belli mihi cum Bibulo pene est communis; quae ad me delata essent, scribenda ad vos putavi. Regis Antiochi Commageni legati primi mihi nuntiarunt, Parthorum magnas copias Euphratem transire coepisse: quo nuntio allato, quum essent nonnulli, qui ei regi minorem fidem habendam putarent, statui expectandum esse, si quid certius afferretur. Ad XIII. kalend. Octobr. quum exercitum in Ciliciam ducerem, in finibus Ly-

caoniae, et Cappadociae mihi literae redditae sunt a Tarcondimodo, qui fidelissimus socius trans Taurum, amicissimusque populi Romani existimatur: Pacorum, Orodis regis Parthorum filium, cum permagno equitatu Parthico transisse Euphratem, et castra posuisse Tybae, magnumque tumultum esse in provincia Syria excitatum. Eodem die ab Jamblico, Philarcho Arabum, quem homines opinantur bene sentire, amicumque esse reip. nostrae, literae de iisdem rebus mihi redditae sunt. His rebus allatis, etsi intelligebam, socios infirme animatos esse, et novarum rerum expectatione suspensos: sperabam tamen, eos, ad quos jam accesseram, quique nostram mansuetudinem, integritatemque perspexerant, amiciores popul. Roman. esse factos: Ciliciam autem firmiorem fore, si aequitatis nostrae particeps facta esset, et ob eam caussam, et ut opprimerentur ii, qui ex Cilicum gente in armis essent, et ut hostis is, qui esset in Syria, sciret, exercitum populi Roman. non modo non cedere his nuntiis allatis, sed etiam propius accedere; exercitum ad Taurum institui ducere; sed, si quid apud vos auctoritas mea ponderis habet, in iis praesertim rebus, quas vos audistis, ego pene cerno; magnopere vos et hortor, et moneo, ut his provinciis, serius vos quidem, quam decuit, sed aliquando tamen consulatis. Nos quemadmodum instructos, et quibus praesidiis munitos ad tanti belli opinionem miseritis, non estis ignari. Quod ego negotium non stultitia obcoecatus, sed verecundia deterritus non recusavi; neque enim unquam ullum periculum tantum putavi, quod subterfugere mallem, quam vestrae auctoritati obtemperare.

Hoc autem tempore res sese sic habet, ut, nisi exercitum tantum, quantum ad maximum bellum mittere soletis, mature in has provincias miseritis, summum periculum sit, ne amittendae sint omnes hae provinciae, quibus vectigalia populi R. continentur. Quamobrem autem in hoc provinciali delectu spem habeatis aliquam, caussa nulla est, neque multi sunt: et diffugiunt, qui sunt, metu oblato: et quod genus hoc militum sit, judicavit vir fortissimus M. Bibulus in Asia; qui, quum ei permisissetis, delectum habere noluerit. Nam sociorum auxilia propter acerbitatem, atque injurias imperii nostri, aut ita imbecilla sunt, ut non multum nos juvare possint; aut ita alienata a nobis, ut neque expectandum ab iis, neque committendum iis quidquam esse videatur. Regis Dejotari et voluntatem, et copias, quantaecunque sunt, nostras esse duco. Cappadocia est inanis, reliqui reges, tyrannique neque opibus satis firmi, nec voluntate sunt. Mihi, in hac paucitate militum, animus certe non deerit; spero, ne consilium quidem; quid casurum sit, incertum est; utinam saluti nostrae consulere possimus: dignitati certe consulemus. Valete.

A R G U M E N T U M.

Exponit, quid in provincia, audito Parthorum adventu, egerit ad tuendam Provinciam, addit de Ariobarzane Rege ab insidiis liberato.

M. T. C. PROCOS. S. D. COS. PRÆT. TRIB. PL. S. P. Q. R. 2

Si vos bene valetis, bene est: ego quidem valeo. Quum pridie Kal. Sext. in provinciam venissem, neque maturius propter itinerum, et navigationum difficultatem venire potuissem: maxime convenire officio meo, reique publ. conducere putavi, parare ea, quae ad exercitum, quaeque ad rem militarem pertinerent. Quae quum essent a me cura magis, et diligentia, quam facultate, et copia constituta, nuntiique, et literae de bello a Parthis in provinciam Syriam illato quotidie fere afferrentur: iter mihi faciendum per Lycaoniam, et per Isauros, et per Cappadociam arbitratus sum; erat enim magna suspicio, Parthos, si ex Syria egredi, atque irrumpere in meam provinciam conarentur, iter eos per Cappadociam, quod ea maxime pateret, esse facturos; itaque cum exercitu per Cappadociae partem eam, quae cum Cilicia continens est, iter feci: castraque ad Cybistra, quod oppidum est ad montem Taurum, locavi, ut Artuasdes, rex Armenius, quocumque animo esset, sciret, non procul a suis finibus exercitum P. Rom. esse: et Dejotarum fidelissimum regem, atque amicissimum reipub. nostrae, maxime conjunctum haberem, hominem, cujus et consilio, et opibus adjuvari posset Resp. Quo quum in loco castra haberem, equitatumque in Ciliciam misissem, ut et meus

adventus iis civitatibus, quae in ea parte essent, nuntiatus, firmiores animos hominum faceret, et ego mature, quid ageretur in Syria scire possem, tempus ejus tridui, quod in iis castris morabar, in magno officio, et necessario mihi ponendum putavi, quum enim vestra auctoritas intercessisset, ut ego regem Ariobarzanem, Eusebem, et Philoromaeum tuerer, ejusque regis salutem, et incolumitatem regni defenderem, regi, regnoque praesidio essem: adjunxissetisque, salutem ejus regis, populo, senatuique magnae curae esse, quod nullo unquam de rege decretum esset a nostro ordine: existimavi, me judicium vestrum ad regem deferre debere, eique praesidium meum, et fidem; et diligentiam polliceri: ut, quando salus ipsius, et incolumitas regni mihi commendata esset a vobis, diceret, si quid vellet. Quae quum essem in consilio meo cum rege loquutus, initio ille orationis suae vobis maximas (ut debuit) deinde etiam mihi gratias egit, quod ei permagnum, et perhonorificum videbatur, senatui, populoque Roman. tantae curae esse salutem suam, meque tantam diligentiam adhibere, ut et mea fides, et commendationis vestrae auctoritas perspici posset. Atque ille primo (quod mihi maximae laetitiae fuit) ita mecum loquutus est, ut nullas insidias neque vitae suae, neque regno diceret se aut intelligere fieri, aut etiam suspicari. Quum ei ego gratulatus essem, idque me gaudere dixissem, cohortatus, ut recordaretur casum illum interitus paterni, et vigilanter se tueretur, atque ad monitu senatus consuleret saluti suae; tum a me discessit in oppidum Cybistra. Postero autem die cum Ariarthe, fratre suo, et

cum paternis amicis majoribus natu, ad me in castra venit; perturbatusque, et flens, cum idem et frater faceret, et amici, meam fidem, vestram commendationem implorare coepit; quum admirarer, quid accidisset novi, dixit, ad se judicia manifestarum insidiarum esse delata, quae essent ante adventum meum occultata, quod ii, qui ea patefacere possent, propter metum reticuissent: eo autem tempore, spe mei praesidii, complures ea, quae scirent, audacter ad se detulisse: in his amantissimum sui, summa pietate praeditum, fratrem dicere ea, quae is me quoque audiente dicebat, se sollicitatum esse, ut regnare vellet: id vivo fratre suo accidere non potuisse: se tamen ante illud tempus eam rem nunquam in medium propter periculi metum protulisse. Quae quum esset loquutus, monui regem, ut omnem diligentiam ad se conservandam adhiberet; amicosque in patris ejus fide, atque judicio probatos hortatus sum, regis sui vitam, docti casu acerbissimo patris ejus, omni cura, custodiaque defenderent. Quum rex a me equitatum, cohortesque de exercitu meo postularet: etsi intelligebam vestro S. C. non modo posse me id facere, sed etiam debere: tamen, quum respub. postularet, propter quotidianos ex Syria nuntios, ut quamprimum exercitum ad Cyliciae fines adducerem; quumque mihi rex, patefactis jam insidiis, non egere exercitu populi Rom. sed posse se suis opibus defendere videretur; illum cohortatus sum, ut in sua vita conservanda primum regnare disceret: a quibus perspexisset sibi insidias paratas, in eos uteretur jure regio: poena afficeret eos, quos necesse esset, reliquos metu liberaret: praesi-

dio exercitus mei ad eorum, qui in culpa essent, timorem potius, quam ad contentionem uteretur: fore autem, ut omnes, quando S. C. nossent, intelligerent, me regi, si opus esset, ex auctoritate vestra praesidio futurum. Ita confirmato illo, ex eo loco castra movi, et iter in Ciliciam facere institui: quum hac opinione e Cappadocia discederem, ut consilio vestro, casu incredibili, ac pene divino, regem, quem vos honorificentissime appellassetis, nullo postulante, quemque meae fidei commendassetis, et cujus salutem magnae vobis curae esse decrevissetis, meus adventus praesentibus insidiis liberasset: quod ad vos a me scribi non alienum putavi; ut intelligeretis ex iis, quae pene acciderunt, vos multo ante, ne ea acciderent, providisse; eoque vos studiosius feci certiores, quod in rege Ariobarzane ea mihi signa videor virtutis, ingenii, fidei, benevolentiaeque erga vos perspexisse, ut non sine caussa tantam curam, diligentiamque in ejus vos salutem videamini contulisse. Valete.

ARGUMENTUM.

Scribit de rumore Parthici belli, et affert excusationem, cur publice non scripserit.

M. T. C. IMP. M. CATONI S. D. 3

QUum ad me legati, missi ab Antiocho Commageno, venissent in castra ad Iconium ante diem III. Non. Sept. iique mihi nuntiassent, regis Parthorum filium, quocum esset nupta regis Armeniorum soror, ad Euphratem cum maximis Parthorum copiis, multarumque praeterea gentium magna manu venisse, Euphratemque jam transire coepisse; dicique, Armenium regem in Cappadociam impetum esse facturum: putavi pro nostra necessitudine me hoc ad te scribere oportere. Publice propter duas caussas nihil scripsi: quod et ipsum Commagenum legati dicebant ad senatum statim nuntios literasque misisse; et existimabam, M. Bibulum procos. qui circiter id. Sex. ab Epheso in Syriam navibus profectus erat, quod secundus ventos habuisset, jam in provinciam suam pervenisse; cujus literis omnia certiora perlatum iri ad senatum putabam. Mihi, ut in ejusmodi re, tantoque bello, maximae curae est, ut quae copiis, et opibus tenere vix possumus, ea mansuetudine, et continentia nostra, sociorum fidelitate teneamus. Tu velim, ut consuesti, nos absentes diligas, et defendas. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat, quae in provincia gesserit: pro quibus rebus a Catone petit, ut in Senatu supplicationibus sibi decernat.

M. T. C. IMP. M. CATONI S. D. 4

Summa tua auctoritas fecit, meumque perpetuum de tua singulari virtute judicium, ut magni mea interesse putarem, et res eas, quas gessissem, tibi notas esse, et non ignorari a te, qua aequitate, et continentia tuerer socios, provinciamque administrarem: his enim a te cognitis, arbitrabar facilius me tibi, quae vellem, probaturum. Quum in provinciam pridie kalend. Sext. venissem, et propter anni tempus ad exercitum mihi confestim esse eundem viderer, biduum Laodiceae fui, deinde Apameae quatriduum, triduum Synnadis, totidem dies Philomeli; quibus in oppidis quum magni conventus fuissent, multas civitates acerbissimis tributis, et gravissimis usuris, et falso aere alieno liberavi; quumque ante adventum meum seditione quadam exercitus esset dissipatus, quinque cohortes sine legato, sine tribuno mil. denique etiam sine centurione ullo apud Philomelum consedissent, reliquus exercitus esset in Lycaonia: M. Annejo legato imperavi, ut eas quinque cohortes ad reliquum exercitum duceret, coactoque in unum locum exercitu, castra in Lycaonia apud Iconium faceret. Quod quum ab illo diligenter esset actum, ego in castra ad VII. kal. Sept. veni: quum interea superioribus diebus ex S. C. et evocaturum firmam manum, et equitatum satis idoneum, et populorum liberorum, regumque sociorum auxilia voluntaria comparavissem; interim, quum

exercitu lustrato, iter in Ciliciam facere coepissem: Kalend. Sept. legati a rege Commageno ad me missi pertumultuose, neque tamen non vere, Parthos in Syriam transisse, nuntiaverunt: quo audito, vehementer sum commotus cum de Syria, tum de mea provincia, de reliqua denique Asia; itaque exercitum mihi ducendum per Cappadociae regionem eam, quae Ciliciam attingeret, putavi; nam si me in Ciliciam demisissem, Ciliciam quidem ipsam propter montis Amani naturam facile tenuissem: (duo sunt enim aditus in Ciliciam ex Syria, quorum uterque parvis praesidiis propter angustias intercludi potest: nec est quidquam Cilicia contra Syriam munitius) sed me Cappadocia movebat, quae patet a Syria, regesque habet finitimos, qui etiamsi sunt amici nobis, tamen aperte Parthis inimici esse non audent. Itaque in Cappadocia extrema, non longe a Tauro, apud oppidum Cybistra castra feci, ut et Ciliciam tuerer, et Cappadociam tenens, nova finitimorum consilia impedirem. Interea in hoc tanto motu, tantaque expectatione maximi belli, rex Dejotarus, cui non sine caussa plurimum semper et meo, et tuo, et senatus judicio tributum est, vir cum benevolentia, et fide erga populum Rom. singulari: tum praesentia, magnitudine et animi, et consilii, legatos ad me misit, se cum omnibus suis copiis in mea castra esse venturum, cujus ego studio, officioque commotus, egi ei per literas gratias: idque ut maturaret, hortatus sum. Quum autem ad Cybistra propter rationem belli quinque dies essem commoratus, regem Ariobarzanem, cujus salutem a senatu te auctore commendatam habebam, praesentibus insidiis nec

opinantem liberavi; neque solum ei saluti fui, sed etiam curavi, ut cum auctoritate regnaret. Metram, et eum, quem tu diligenter mihi commendaras, Athenaeum, importunitate Athenaidis exilio multatos, maxima apud regem auctoritate, gratiaque constitui. Quumque magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si sacerdos armis se (quod facturus putabatur) defenderet, adolescens et equitatu, et peditatu, et pecunia paratus, et sociis, qui novari aliquid volebant, perfeci, ut e regno ille discederet, rexque sine tumultu, ac sine armis, omni auctoritate aulae communita, regnum cum dignitate obtineret. Interea cognovi multorum literis, atque nuntiis, magnas Parthorum copias, et Arabum ad oppidum Antiochiam accessisse; magnumque eorum equitatum, qui in Ciliciam transisset, ab equitum meorum turmis, et a cohorte praetoria, quae erat Epiphaneae praesidii caussa, occidione occisum. Quare quum viderem, a Cappadocia Parthorum copias aversas non longe a finibus esse Ciliciae, quam potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi, quo ut veni, hostem ab Antiochia recessisse, Bibulum Antiochiae esse cognovi; Deiotarumque confestim, jam ad me venientem cum magno, et firmo equitatu, et perditatu, et cum omnibus suis copiis, certiorem feci, non videri esse caussam, cur abesset a regno; meque ad eum, si quid forte novi accidisset, statim literas, nuntiosque missurum esse; quumque eo animo venissem, ut utrique provinciae, si ita tempus ferret, subvenirem: tamen id, quod jam ante statueram vehementer interesse utriusque provinciae, pacare Amanum, et perpetuum hostem ex eo

monte tollere, agere perrexi; quumque me discedere ab eo monte simulassem, et alias partes Ciliciae petere, abessemque ab Amano iter unius diei, et castra apud Epiphaneam fecissem; ad VI. id. Oct. quum advesperasceret, expedito exercitu ita noctu iter feci, ut ad III. id. Octob. quum lucesceret in amanum ascenderem: distributisque cohortibus, et auxiliis, quum aliis Quintus frater legatus mecum simul, aliis C. Pontinius legatus, reliquis M. Annejus, et L. Tullius legati praeessent, plerosque nec opinantes oppressimus, qui occisi, captique sunt, interclusi fuga. Eranam autem, quae fuit non vici instar, sed urbis, quod erat Amani caput, itemque Sepyram, et Commorim, acriter, et diu repugnantibus, pontinio illam partem Amani tenente, ex antelucano tempore usque ad horam diei decimam magna multitudine hostium occisa, cepimus; castellaque sex capta, complura incendimus. His rebus ita gestis, castra in radicibus Amani habuimus apud Aras Alexandri quatriduum: et in reliquiis Amani delendis, agrisque vastandis (quae pars ejus montis meae provinciae est) id tempus omne consumpsimus. Confectis his rebus, ad oppidum Eleutherocilicum Pindenissum exercitum adduxi, quod quum esset altissimo, et munitissimo loco, ab iisque incoleretur, qui ne regibus quidem unquam paruissent, quum et fugitivos reciperent, et Parthorum adventum acerrime expectarent; ad existimationem imperii pertinere arbitratus sum, comprimere eorum audaciam, quo facilius etiam caeterorum animi, qui alieni essent ab imperio nostro, frangerentur, vallo, et fossa circumdedi: sex castellis, castrisque maximis sepsi; agere, vi-

neis, turribus oppugnavi: ususque tormentis multis, multis sagittariis, magno labore meo, sine ulla molestia, sumptuve sociorum, septimo quinquagesimo die rem confeci, ut, omnibus partibus urbis disturbatis, aut incensis, compulsi in potestatem meam pervenirent. His erant finitimi pari scelere, et audacia Tibarani, ab his, Pindenisso capto, obsides accepi: exercitum in hyberna dimisi. Quintum fratrem negotio praeposui, ut in vicis aut captis, aut male pacatis exercitus collocaretur. Nunc velim tibi sic persuadeas, si de his rebus ad senatum relatum sit, me existimaturum summam mihi laudem tributam, si tu honorem meum sententia tua comprobaris, idque, etsi talibus de rebus gravissimos homines et rogare solere et rogari scio, tamen admonendum potius te a me, quam rogandum, puto. Tu es enim is, qui me tuis sententiis saepissime ornasti, qui oratione, qui praedicatione, qui summis laudibus in senatu, in concionibus ad coelum extulisti; cujus ego semper tanta esse verborum pondera putavi, ut, uno verbo tuo cum mea laude conjuncto, omnia consequi me arbitrarer. Te denique memini, quum cuidam clarissimo, atque optimo viro supplicationem non decerneres, dicere, te decreturum, si referretur ob eas res, quas is consul in urbe gessisset. Tu idem mihi supplicationem decrevisti togato, non, ut multis, republica bene gesta, sed ut nemini, republica conservata. Mitto, quod invidiam quod pericula, quod omnes meas tempestates et subjeris, et multo etiam magis, si per me licuisset, subire paratissimus fueris: quod denique inimicum meum, tum inimicum putaris: cujus etiam interitum, ut facile intelligerem,

mihi quantum tribueres. Milonis caussa in senatu defendenda approbaris. A me autem haec sunt profecta, quae ego in beneficii loco non pono, sed in veri testimonii, atque judicii: non ut praestantissimas tuas virtutes tacitus admirarer, (quis enim id non facit?) sed in omnibus orationibus, sententiis dicendis, caussis agendis, omnibus scriptis, Graecis, Latinis, omni denique varietate literarum mearum, te non modo iis, quos vidissemus, sed iis, de quibus audissemus, omnibus anteferrem. Quae res fortasse, quid sit, quod ego hoc nescio quid gratulationis, et honoris a senatu, tanti aestimem; agam jam tecum familiariter, ut est, et studiis, et officiis nostris mutuis, et summa amicitia dignum, et necessitudine etiam paterna. Si quisquam fuit unquam remotus et natura, et magis etiam (ut mihi quidem sentire videor) ratione, atque doctrina, ab inani laude, et sermonibus vulgi, ego profecto is sum: Testis est consulatus meus; in quo, sicut in reliqua vita, fateor ea me studiose sequutum, ex quibus vera gloria nasci posset: ipsam quidem gloriam per se unquam putavi expectandam; itaque et provinciam ornatam, et spem non dubiam triumphi neglexi. Sacerdotium denique, quum (quemadmodum te existimare arbitror) non difficillime consequi possem, non appetivi. Idem post injuriam acceptam (quam tu reipub. calamitatem semper appellas, meam non modo non calamitatem, sed etiam gloriam). studui quam ornatissima senatus, populique Romani de me judicia intercedere, itaque et augur postea fieri volui, quod antea neglexeram, et eum honorem, qui a senatu tribui rebus bellicis solet, neglectum a me olim, nunc

mihi expetendum puto. Huic meae voluntati (in qua inest aliqua vis desiderii ad sanandum vulnus injuriae) ut faveas, adjutorque sis, quod paulo ante me negaram rogaturum, vehementer te rogo; sed ita, si non jejunum hoc nescio quid, quod ego gessi, et contemnendum videbitur, sed tale, atque tantum, ut multi nequaquam paribus rebus honores summos a senatu consequuti sint. Equidem etiam mihi illud animadvertisse videor (scis enim quam attente te audire soleam) te non tam res gestas, quam mores, instituta, atque vitam imperatorum spectare solere in habendis, aut non abendis honoribus. Quod si in mea caussa consideraveris, reperies me exercitu imbecillo contra metu maximi belli firmissimum praesidium habuisse aequitatem, et continentiam. His ego subsidiis ea sum consequutus, quae nullis legionibus consequi potuissem: ut ex alienissimis sociis amicissimos, ex infidelissimis firmissimos redderem; animosque novarum rerum expectatione suspensos, ad veteris imperii benevolentiam traducerem. Sed nimis haec multa de me, praesertim ad te, a quo uno omnium sociorum querelae adjuntur, cognosces ex iis, qui meis institutis se recreatos putant; cumque omnes uno prope consensu de me apud te ea, quae mihi optatissima sunt, praedicabunt: tum duae maximae clientelae tuae, Cyprus insula, et Cappadociae regnum, tecum de me loquentur: puto etiam regem Dejotarum, qui uni tibi est maxime necessarius. Quae si etiam majora sunt, et in omnibus saeculis pauciores viri reperti sunt, qui suas cupiditates, quam qui hostium copias vincerent; est profecto tuum, quum ad res bellicas haec, quae rariora, et difficiliora

sunt, genera virtutis adjunxeris ipsa etiam illas res gestas justiores esse, et majores putare. Extremum illud est, ut quasi diffidens rogationi meae, philosophiam ad te allegem: qua neo mihi carior ulla unquam res in vita fuit, nec hominum generi majus a Diis munus ullum est datum. Haec igitur, quae mihi tecum communis est, societas studiorum, atque artium nostrarum (quibus a pueritia dediti, ac devincti, soli propemodum nos Philosophiam illam veram, et antiquam, quae quibusdam otii esse, ac desidiae videtur, in forum, atque in rempub. atque in ipsam aciem pene deduximus) tecum agit de mea laude: cui negari a Catone fas esse non puto. Quamobrem sic tibi persuadeas velim: si mihi tua sententia tributus honos ex meis literis fuerit, me existimaturum tum auctoritate tua tum benevolentia erga me mihi, quod maxime cupierim, contigisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se , quod Ciceronis supplicationem non decreverit , et tamen decretam gaudet ; seque de illo honorificentius dicit sensisse , quam eos, qui supplicationem decreverunt.

M. CATO M. CICERONI IMP. S. D. 5

QUod et respub. me , et nostra amicitia hortatur , libenter facio , ut tuam virtutem , innocentiam , diligentiam cognitam in maximis rebus domi rogati , armati foris , pari industria administrare gaudeam , itaque quod pro meo judicio facere potui , ut innocentia , consilioque tuo defensam provinciam , servatum Ariobarzanis cum ipso rege regnum , sociorum revocatum ad studium imperii nostri voluntatem , sententia mea , et decreto laudarem , feci ; supplicationem decretam , si tu , qua in re nihil fortuito , sed summa tua ratione , et continentia reipub. provisum est , diis immortalibus gratulari nos , quam tibi referre acceptum mavis , gaudeo ; quod si triumphi praerogativam putas supplicationem , et idcirco casum potius , quam te , laudari vis , neque supplicationem sequitur semper triumphus , et triumpho multo clarius est , senatum judicare , potius mansuetudine , et innocentia imperatoris provinciam , quam vi militum , aut benignitate Deorum retentam , atque conservatam esse ; quod ego mea sententia censebam. Atque haec ego idcirco ad te contra consuetudinem meam pluribus scripsi , ut quod maxime volo , existimes , me laborare , ut tibi persuadeam , me et voluisse de tua majestate , quod amplissimum sum arbitratus , et quod tu maluisti , factum esse gaudere. Vale , et nos

dilige, et instituto itinere severitatem, diligentiamque sociis, et reipublicae praesta.

ARGUMENTUM.

Exponit eximia cum Catonis laude, quantam voluptatem ceperit ex ejus sententia, et ex gratulatione literarum, petitque, ut sibi in adipiscendo triumpho adjutor sit, aut saltem, si adipiscatur, gaudeat.

M. T. C. CATONI S. D. 6

LÆtus sum laudari me (inquit Hector, opinor apud Naevium) abs te, pater, laudato viro, ea est enim profecto jucunda laus, quae ab iis proficiscitur, qui in laude vixerunt. Ego vero, vel gratulatione literarum tuarum, vel testimoniis sententiae dictae, nihil est, quod me non assequutum putem: idque mihi tum amplissimum, tum gratissimum est, te libenter amicitiae dedisse, quod liquido veritati dares, et si non modo unus, verum etiam multi Catones essent in civitate nostra, in qua unum extitisse mirabile est, quem ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? nam ad meum sensum, et ad illud sincerum, ac subtile judicium nihil potest esse laudabilius, quam ea tua oratio, quae est ad me perscripta a meis necessariis. Sed caussam meae voluntatis (non enim dicam cupiditatis) exposui tibi superioribus literis, quae etiamsi parum justa tibi visa est, hanc tamen habet rationem, ut non nimis concupiscendus honos, sed tamen, si deferatur a senatu, minime aspernandus esse videatur. Spero autem illum ordinem pro meis ob remp. susceptis laboribus, me non indignum honore, usitato praesertim, existimaturum. Quod si ita erit, tantum ex te peto, quod amicissime scri-

bis, ut, quum tuo judicio, quod amplissimum esse arbitraris, mihi tribueris: si id, quod maluero, acciderit, gaudeas; sic enim fecisse te, et sensisse, et scripsisse video: resque ipsa declarat, tibi illum honorem nostrum supplicationis fuisse jucundum, quod scribendo affuisti, haec enim S. C. non ignoro ab amicissimis ejus cujus de honore agitur, scribi solere. Ego, ut spero; te propediem videbo: atque utinam repub. meliore, quam timeo. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Marcello de fratre patruele, Consule designato, petitque ab eo, ut sibi quam primum annuo imperio finito, successor mittatur.

M. T. C. PROCOS. M. MARCELLO COS. S. D. 7

Te et pietatis in tuos, et animi in rempublicam, et clarissimi, atque optimi consulatus, C. Marcello consule facto, fructum cepisse vehementer gaudeo. Non dubito, quid praesentes sentiant; nos quidem longinqui, et a te ipso missi in ultimas gentes ad coelum mehercule te tollimus verissimis, ac justissimis laudibus; nam quum te a pueritia tua unice dilexerim; tuque me in omni genere semper amplissimum esse et volueris, et judicaris: tum hoc vel tuo facto, vel populi Romani de te judicio, multo acrius, vehementiusque diligo, maximaque laetitia afficior, quum ab omnibus prudentissimis, virisque optimis, omnibus dictis, factis, studiis, institutis vel me tui similem esse audio, vel te mei; unum vero si addis ad praeclarissimas res consulatus tui, ut aut mihi succedat quamprimum aliquis, aut ne quid accedat temporis ad

id, quod tu mihi et S. C. et lege finisti: omnia me per te consequutum putabo. Cura, ut valeas, et me absentem diligas, atque defendas. Quae mihi de Parthis nuntiata sunt; quia non putabam, a me etiam nunc scribenda esse publice, propterea ne pro familiaritate quidem nostra volui ad te scribere; ne quum ad consulem scripsissem, publice viderer scripsisse. Vale.

ARGUMENTUM.

C. Marcello de Consulatu gratulatur, suamque illi dignitatem commendat.

M. T. C. PROCOS. C. MARCELLO COS. DES. S. D. 8

MAxima sum laetitia affectus, quum audivi, te consulem factum esse: eumque honorem tibi Deos fortunare volo, atque a te pro tua, parentisque tui dignitate administrari; nam cum te semper dilexi, amavique, quod mei amantissimum cognovi in omni varietate rerum mearum: tum patris tui pluribus beneficiis, vel defensus tristibus temporibus, vel ornatus secundis, necesse est, ut et sim totus vester, et esse debeam: quum praesertim matris tuae, gravissimae, atque optimae foeminae majora erga salutem dignitatemque meam studia, quam erant a muliere postulanda, perspexerim, quapropter a te peto majorem in modum, ut me absentem diligas, atque defendas. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur C. Marcello de filio Consule facto; erat autem Collega Ciceronis in auguratu; ac libros quoque de jure augurali composuit, lib. 2. de Divin.

M. T. C. PROSOS. C. MARCELLO COLLEGÆ S. D. 9

MArcellum tuum consulem factum, teque ea laetitia affectum esse, quam maxime optasti, mirum in modum gaudeo; idque cum ipsius caussa, tum quod te omnibus secundissimis rebus dignissimum judico: cujus erga me singularem benevolentiam vel in labore meo, vel in honore perspexi: totam denique domum vestram vel salutis, vel dignitatis meae studiosissimam, cupidissimamque cognovi. Quare gratum mihi feceris, si uxori tuae Juniae, gravissimae, atque optimae foeminae, meis verbis eris gratulatus. A te id, quod consuesti, peto, me absentem diligas, atque defendas. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat studiose suam existimationem Consuli Marcello in supplicatione dicenda.

M. T. C. IMP. C. MARCELLO C. F. COS. S. D. 10

QUando id accidit, quod mihi maxime fuit optatum, ut omnium Marcellorum, Marcellinorum etiam (mirificus enim generis, ac nominis vestri fuit erga me semper animus) quando erga ita accidit, ut omnium vestrum studio tuus consulatus satisfacere posset, in quem meae res gestae, lausque, et honor earum potissimum incideret, peto a te id, quod facillimum factu sit, non aspernante (ut confido) senatu,

ut quam honorificentissimum S. C. literis meis recitatis, faciendum cures. Si mihi tecum minus esset, quam est cum tuis omnibus, allegarem ad te illos, a quibus intelligis, me praecipue diligi. Patris tui beneficia in me sunt amplissima; neque enim saluti meae, neque honori amicior quisque diei potest: frater tuus quanti me faciat, semperque fecerit, esse hominem, qui ignoret, arbitror neminem; domus tua denique tota me semper omnibus summis officiis prosequuta est; neque vero tu in me diligendo cuiquam concessisti tuorum. Quare a te peto majorem in modum, ut me per te quam ornatissimum velis esse, meamque et in supplicatione decernenda, et in caeteris rebus existimationem satis tibi esse commendatam putes. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias Consuli Marcello, quod supplicationem sibi decreverit.

M. T. C. IMP. C. MARCELLO COS. S. D. 11

QUantae tibi curae meus honos fuerit, et quam idem exstiteris consul in me ornando, et amplificando, qui fueras semper cum parentibus tuis, et cum tota domo, etsi res ipsa loquebatur, cognovi tamen ex meorum omnium literis; itaque nihil est tantum, quod ego non tua caussa debeam, facturusque sim cum studiose, tum libenter; nam magni interest, cui debeas, debere autem nemini malui, quam tibi; cui me cum studia communia, beneficia paterna, tuaque jam ante conjunxerant; tum accedit, mea quidem sententia maximum vinculum, quod ita remp. geris, atque gessisti (qua mihi carius nihil est) ut quantum tibi omnes boni debeant,

quominus tantundem ego unus debeam, non recusem. Quamobrem tibi velim ii sint exitus, quos mereris, et quos fore confido. Ego, si me navigatio non morabitur (quae incurrebat in ipsos Etesias) propediem te, ut spero, videbo. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de Consulatu; petitque, ut operam det, ne quid sibi temporis ad annum provinciale munus addatur.

M. T. C. IMP. L. PAULO COS. DES. S. D. 12

ETsi mihi nunquam fuit dubium, quin te populus Rom. pro tuis summis in remp. meritis, et pro amplissima familiae dignitate, summo studio, cunctis suffragiis consulem facturus esset: tamen incredibili laetitia sum affectus, quum id mihi nuntiatum est: eumque honorem tibi deos fortunare volo, a teque ex tua, majorumque tuorum dignitate administrari. Atque utinam praesens illum diem mihi optatissimum videre potuissem, proque tuis amplissimis erga me studiis, atque beneficiis tibi operam meam, studiumque navare. Quam mihi facultatem quando hic nec opinatus, et improvisus provinciae casus eripuit; tamen, ut te consulem rempub. pro tua dignitate gerentem videre possim, magnopere a te peto, ut operam des, efficias, ne quid mihi fiat injuriae, neve quid temporis ad meum annuum munus accedat, quod si feceris, magnus ad tua pristina erga me studia cumulus accedet. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut de suis rebus gestis quam honorificentissime decernendum curet, suamque illi etiam caeteris in rebus existimationem commendat.

M. T. C. IMP. PAULO S. D. 13

MAxime mihi fuit optatum Romae esse tecum, multas ob caussas, sed praecipue, ut et in petendo, et gerendo consulatu meum tibi debitum studium perspicere posses: at petitionis quidem tuae ratio mihi semper fuit explorata, sed tamen navare operam volebam; in consulatu vero cupio equidem te minus habere negotii: sed moleste fero, me consulem tuum studium adolescentis perspexisse, te meum, quum id aetatis sim, perspicere non posse, sed ita fato nescio quo contigisse arbitror, ut tibi ad me ornandum semper detur facultas, mihi ad remunerandum nihil suppetat praeter voluntatem. Ornasti consulatum, ornasti reditum meum, incidit meum tempus rerum gerendarum in ipsum consulatum tuum; itaque quum et tua summa amplitudo, et dignitas, et meus magnus honos, magnaque existimatio postulare videatur, ut a te pluribus verbis contendam, ac petam, ut quam honorificentissimum S. C. de meis rebus gestis faciendum cures; non audeo vehementer a te contendere, ne aut ipse tuae perpetuae consuetudinis erga me oblitus esse videar, aut te oblitum putem. Quare, ut te velle arbitror, ita faciam: atque ab eo, quem omnes gentes sciunt de me optime meritum, breviter petam. Si alii consules essent, ad te potissimum, Paule mitterem, ut eos mihi quam amicissimos redderes: nunc quum tua summa potestas, summaque auctoritas, notaque omnibus

nostra necessitudo sit, vehementer te rogo, ut te quam honorificentissime cures decernendum de meis rebus gestis, et quam celerrime. Dignas res esse et honore, et gratulatione, cognosces ex iis literis, quas ad te, et ad collegam, at senatum publice misi: omniumque mearum reliquarum rerum, maximeque existimationis meae procurationem susceptam velim habeas: in primisque tibi curae sit, quod abs te superioribus quoque literis petivi, ne mihi tempus prorogetur: cupio te consulem videre, omniaque, quae spero, cum absens, tum etiam praesens, te consule, assequi. Vale.

ARGUMENTUM.

Significat, se ea facturum Fabii caussa, quae Cassius rogarat; dolet se Cassium non vidisse ad Urbem ex Provincia redeundem; rogat, operam det, ne quid sibi ad annuam Provinciam temporis prorogetur.

M. T. C. C. CASSIO PROQUÆST. S. D. 14

M. Fabium quod mihi amicum tua commendatione das, nullum in eo facio quaestum, multi enim anni sunt, quum ille in aere meo est, et a me diligitur propter summam suam humanitatem, et observantiam, sed tamen, quod te ab eo egregio deligi sensi, multo amicior ei sum factus; itaque quanquam profecerunt literae tuae, tamen aliquanto plus commendationis apud me habuit animus ipsius erga te mihi perspectus, et cognitus. Sed de Fabio faciemus studiose; quae rogas. Tu multis de caussis vellem me convenire potuisses: primum; ut te, quem jamdiu plurimi facio, tanto

intervallo viderem: deinde ut tibi, quod feci per literas, possem praesens gratulari: tum, ut quibus de rebus vellemus, tu tuis, ego meis, inter nos communicaremus: postremo, ut amicitia nostra, quae summis officiis ab utroque culta est, sed longis intervallis temporum interruptam consuetudinem habuit, confirmaretur vehementius. Id quando non accidit, utemur bono literarum, et eadem fere absentes, quae si coram essemus, consequemur. Unus scilicet ille fructus, qui in te videndo est, percipi literis non potest: alter gratulationis est, is quidem exilior, quam si tibi te ipsum intuens gratularer: sed tamen et feci ante, et facio nunc, tibique cum pro rerum magnitudine, quas gessisti, tum pro opportunitate temporis gratulor, quod te de provincia decedentem summa laus, et summa gratia provinciae prosequuta est. Tertium est, ut id, quod de nostris rebus coram communicassemus inter nos, conficiamus idem literis. Ego caeterarum rerum caussa tibi Romam properandum magnopere censeo: (nam et ea, quae reliqui, tranquilla de te erant: et hac tua recenti victoria tanta clarum adventum tuum fore intelligo) sed, si quae sunt onera tuorum; si tanta sunt, ut ea sustinere possis, propera: nihil tibi erit lautius, nihil gloriosius: sin majora, considera, ne in alienissimum tempus cadat adventus tuus, hujus rei totum consilium tuum est: tu enim scis, quid sustinere possis; si potes, laudabile atque populare est, sin plane non potes, absens hominum sermones facilius sustinebis. De me autem idem tecum his ago literis, quod superioribus egi, ut omnes tuos nervos in eo contendas, ne quid mihi ad hanc provinciam, quam et senatus,

et populus annuam esse voluit, temporis prorogetur; hoc a te ita contendo, ut in eo fortunas meas positas putem. Habes Paulum nostrum nostri cupidissimum: est Curio: est Furnius; sic velim enitare, quasi in eo sint mihi omnia. Extremum illud est de iis, quae proposueram, confirmatio nostrae amicitiae: de qua pluribus verbis nihil opus est. Tu puer me appetisti: ego autem semper ornamento te mihi fore duxi, fuisti etiam praesidio tristissimis meis temporibus, accessit post tuum discessum familiaritas mihi cum Bruto tuo maxima; itaque in vestro ingenio, et industria mihi plurimum et suavitatis, et dignitatis constitutum puto; id tu ut tuo studio confirmes, te vehementer rogo, literasque ad me et continuo mittas, et, quum Romam veneris, quam saepissime. Vale.

ARGUMENTUM.

Probat suum consilium de bello civili non renovando.

M. T. C. C. CASSIO S. D. 15

ETsi uterque nostrum, spe pacis, et odio civilis sanguinis, abesse a belli pertinacia voluit: tamen, quando ejus consilii princeps ego fuisse videor, plus fortasse tibi praestare ipse debeo, quam a te expectare; etsi, ut saepe soleo mecum recordari, sermo familiaris meus tecum, et item mecum tuus adduxit, utrumque nostrum ad id consilium, ut uno praelio putaremus, si non totam caussam, et certe nostrum judicium definiri convenire; neque quisquam hanc nostram sententiam vere unquam reprehendit, praeter eos, qui arbitrantur, melius esse deleri omnino rempub. quam imminutam, et debilitatam manere: ego autem ex interitu ejus

nullam spem scilicet mihi proponebam, ex reliquis magnam; sed ea sunt consequuta, ut magis mirum sit accidere illa potuisse, quam nos non vidisse ea futura, nec, quum homines essemus, divinare potuisse. Equidem fateor, meam conjecturam hanc fuisse, ut illo quasi quodam fatali praelio facto, et victores communi saluti consulere vellent, et victi suae, utrumque autem positum esse arbitrabar in celeritate victoris; quae si fuisset, eandem clementiam experta esset Africa, quam cognovit Asia, quam etiam Achaja, et (ut opinor) ipso legato, ac deprecatore. Amissis autem temporibus, quae plurimum valent, praesertim in bellis civilibus, interpositus annus alios induxit, ut victoriam sperarent, alios, ut ipsum vinci contemnerent, atque horum malorum omnium culpam fortuna sustinet. Quis enim aut Alexandrini belli tantam moram huic bello adjunctum iri, aut nescio quem istum Pharnacem Asiae terrorem illaturum putaret? nos tamen in consilio pari, casu dissimili usi sumus, tu enim eam partem petisti, ut et consiliis interesses, et (quod maxime curam levat) futura animo prospicere posses: ego, qui festinavi, ut Caesarem in Italia viderem (sic enim arbitrabamur) eumque multis honestissimis viris conservatis redeundem, ad pacem currentem, ut ajunt incitarem, ab illo longissime, et absum, et abfui: versor autem in gemitu Italiae, et in urbis miserrimis querelis: quibus aliquid opis fortasse ego pro mea, tu pro tua, pro sua quisque parte ferre potuisset, si auctor assuisset. Quare velim pro tua erga me perpetua benevolentia scribas ad me, quid videas, quid sentias, quid exspectandum, quid agendum

nobis existimes; magni erunt mihi tuae literae: atque utinam primis illis, quas Luceria miseras, paruissem; sine ulla enim molestia dignitatem meam retinuissem. Vale.

A R G U M E N T U M.

Jocatur in opiniones Epicureorum, idest in ipsum Cassium, qui Epicuri sectam sequi coeperat.

M. T. C. PROCOS. C. CASSIO S. D. 16

PUto te jam suppudere, quum haec tertia jam epistola ante oppressit, quam tu schedulam, aut literam; sed non urgeo; longiores enim expectabo, vel potius exigam. Ego, si semper haberem, cui darem, vel ternas in hora darem; fit enim nescio quid, ut quasi coram adesse videare, quum scribo aliquid ad te: neque id

και ειδωλικων φαντασιας;

ut dicunt tui amici novi, qui putant etiam

διανοητικας φαντασιας

spectris Catianis excitari; nam, ne te fugiat Catius Insuber Epicureus, qui nuper est mortuus, quae illi Gargettius, et jam ante Democritus

ειδωλα,

hic spectra nominat, his autem spectris etiamsi oculi possent feriri, quod velis ipsa accurrunt; animus qui possit, ego non video; doceas tu me oportebit, quum salvus veneris, in mea ne potestate sit spectrum tuum, ut simul ac mihi collibitum sit de te cogitare, illud occurrat; neque solum de te, qui mihi haeres in medullis: sed, si insulam Britanniam coepero cogitare, ejus ειδωλον

mihi advolabit ad pectus; sed haec posterius; tento enim te, quo animo accipias. Si enim stomachabere, et moleste feres; plura dicemus, postulabimusque, ex qua haeresi vi hominibus armatis dejectus sis, in eam restituare; in hoc interdicto non solet addi. In hoc anno. Quare si jam biennium, aut triennium est, quum virtuti nuntium remisisti, delenitus illecebris voluptatis, in integro res nobis erit. Quanquam quicum loquor? cum uno fortissimo viro qui, posteaquam forum attigisti, nihil fecisti nisi plenissimum amplissimae dignitatis: in ista ipsa

αιρεσει

metuo, ne plus nervorum sit, quam ego putarim, si modo eam tu probas. Quid tibi in mentem venit, inquies? quia nihil habebam aliud, quod scriberem, de repub. enim nihil scribere possum; neque enim, quod sentio, libet scribere. Vale.

A R G U M E N T U M.

Queritur de tabellariorum importunitate; scribit de Syllae morte, de rumoribus Hispanici belli, de Pansa, de Cassii commoratione Brundusina.

M. T. C. C. CASSIO S. D. 17

Praeposteros habes tabellarios: etsi me quidem non offendunt; sed tamen, quum a me discedunt, flagitant literas, quum ad me veniunt, nullas afferunt: atque id ipsum facerent commodius, si mihi aliquid spatii ad scribendum darent: sed petasati veniunt: comites ad portam expectare dicunt; ergo ignosce; alteras habebis, has breves: sed expecta

κατα περι παντων.

Etsi quid ego me tibi purgo, quum tui ad me

inanes veniant, ad te cum epistolis revertantur? Nos hic (tamen ad te scribam aliquid) P. Syllam patrem mortuum habebamus; alii a latronibus, alii cruditate dicebant: populus non curabat; compustum enim esse constabat, hoc tu pro sapientia tua feres aequo animo: quanquam

πρoτωπoν τoλεως

amisimus. Caesarem putabant moleste laturum, verentem, ne hasta refrixisset. Mindius Marcellus, et Attius pigmentarius valde gaudebant, se adversarium perdidisse. De Hispania novi nihil: sed exspectatio valde magna; rumores tristiores, sed

αδεoπoτoς.

Pansa noster paludatus ad III. Kalend. Januar. profectus est, ut quivis intelligere posset, id, quod tu nuper dubitare coepisti,

τι καλoυδι αυτo αιρετoν

esse; nam, quod multos miseriis levavit, et quod se in his malis hominem praebuit, mirabilis eum virorum bonorum benevolentia prosequuta est. Tu quod adhuc Brundusii moratus es, valde probo, et gaudeo, et mehercule puto, te sapienter facturum, si

ακενo σπυδoς

fueris; nobis quidem, qui te amamus, erit gratum; et, amabo te, quum dabis postqac aliquid domum literarum, mei memineris: ego unquam quemquam ad te quum sciam, sine meis literis ire patiar. Vale.

A R G U M E N T U M.

Excusat brevitatem epistolae festinatione tabellarii: scribit de statu Reipub. de Hispania, de Cassii absentia.

M. T. C. C. CASSIO S. D. 18

Longior epistola fuisset, nisi eo ipso tempore petita esset a me, quum jam iretur ad te: longior etiam, si σχολικόν aliquem habuisset; nam σπουδάζειν sine periculo vix possumus. Ridere igitur, inquies, possumus; non mehercule facillime: veruntamen aliam aberrationem a molestiis nullam habemus. Ubi igitur, inquies, philosophia? tua quidem in culina, mea molestia est, pudet enim servire. Itaque facio, me alias res agere, ne convitium Platonis audiam. De Hispania nihil adhuc certi; nihit omnino novi. Te abesse, mea caussa moleste fero; tua; gaudeo; sed flagitat tabellarius; valebis igitur, meque, ut a puero fecisti, amabis.

A R G U M E N T U M.

Respondet ad duas epistolas, quae ante proximam superiorem leguntur; maxime autem Epicurum, et Epicureos, quorum ipse in numero erat, a studio virtutis, et justitiae laudat.

CASSIUS CICERONI S. D. 19

Non mehercule in hac mea peregrinatione quidquam libentius facio, quam scribo ad te; videor enim cum praesente loqui, et jocari; nec tamen hoc usu venit propter spectra Catiana: pro quo tibi proxima epistola tot rusticos Stoicos regeram, ut Catium Athenis natum

esse dicas. Pansam nostrum secunda voluntate hominum paludatum ex urbe exisse, cum ipsius caussa gaudeo, tum mehercule etiam omnium nostrum; spero enim homines intellecturos, quanto sit omnibus odio crudelitas, et quanto amori probitas, et clementia; atque ea, quae maxime mali petant, et concupiscant, ad bonos pervenire; difficile est enim hominibus persuadere,

το καλον δι αυτο αι ρετον

esse; ηδονην vero, et αταραξιαν virtute, justitia,

τω καλω

parari; et verum, et probabile est; ipse enim Epicurus, a quo omnes Catii, et Amasinii, mali verborum interpretes, proficiscuntur, dicit; ουκ εστιν ηδεως, ανευ του καλως, και δικαιως ζην. Itaque et Pansa, qui ηδονην sequitur, virtutem retinet: et ii, qui a nobis

φιληδονοι

vocantur, sunt

φιλοκαλοι, και φιλοδικαιοι,

omnesque virtutes et colunt, et retinent; itaque Sylla (cujus judicium probare debemus) quum dissentire philosophos videret, non quaesivit, quid bonum esset, et omnia bona coemit, cujus ego mortem forti mehercule animo tuli. Nec tamen Caesar diutius nos eum desiderare patietur; nam habet damnatos, quos pro illo nobis restituat: nec ipse sectorem desiderabit, quum filium viderit. Nunc, ut ad rempublicam redeam, quid in Hispaniis geratur, rescribe. Peream, nisi sollicitus sum, ac malo veterem, et clementem dominum habere, quam novum, et crudelem experiri. Scis, Cnaeus quam sit fatuus: scis, quomodo crude

litatem virtutem putet : scis, quam se semper a nobis derisum putet ; vereor , ne nos rustice gladio velit

αντιμυκτηρισαι.

Quid fiat , si me diligis , rescribe. Hui , quam velim scire , utrum ista sollicito animo , an soluto legas ; sciam enim eodem tempore , quid me facere oporteat. Ne longior sim , vale , et me , ut facis , ama. Si Caesar vicit , celeriter me expecta.

ARGUMENTUM.

Scribit , se ad illum mittere librum suum de perfecto Oratore : laudat in Sabina gente fidem , et probitatem : petit ab eo creberimas literas.

M. T. C. TREBONIO S. D. 20

ORatorem meum (sic enim inscripsi) Sabino tuo commendavi : natio me hominis impulit , ut ei recte putarem ; nisi forte candidatorum licentia hic quoque usus , hoc subito cognomen arripuit , etsi modestus ejus vultus , sermoque constans habere quiddam a Curibus videbatur. Sed de Sabino satis. Tu , mi Treboni , quando ad amorem meum aliquantulum discedens addidisti ; quo tolerabilius feramus igniculum desiderii tui crebris nos literis appellato , atque ita , si idem fiet a nobis ; quanquam duae caussae sunt , cur tu frequentior in isto officio esse debeas , quam nos : primum quod olim solebant , qui Romae erant , ad provinciales amicos de repub. scribere : nunc tu nobis scribas oportet : res enim publica istic est : deinde quod nos aliis officis tibi absenti satisfacere possumus ; tu nobis nisi literis , non video , qua re alia satisfacere possis. Sed caetera scribes ad nos postea ;

nunc haec primo cupio cognoscere; iter tuum cujusmodi sit; ubi Brutum nostrum videris; quamdiu simul fueris: deinde, quum processeris longius, de bellicis rebus, de toto negotio ut existimare possimus, quo statu simus: ego tantum me scire putabo, quantum ex tuis literis habebo cognitum. Cura, ut valeas, meque ames amore illo tuo singulari. Vale.

ARGUMENTUM.

Rogat, ut sui absentis desiderium crebis, et longis epistolis leniat; enumerat Trebonii erga se officia; exponit de Calvo jam mortuo quid sentiat.

M. T. C. TREBONIO S. D. 21

Et epistolam tuam legi libenter, et librum libentissime, sed tamen in ea voluptate hunc accepi dolorem, quod, quum incendisses cupiditatem meam consuetudinis augendae nostrae, (nam ad amorem quidem nihil poterat accedere) tum discedis a nobis, meque tanto desiderio afficis, ut unam mihi consolationem relinquas, fore, ut utriusque nostrum absentis desiderium crebris, et longis epistolis leniatur; quod ego non modo de me tibi spondere possum, sed de te etiam mihi; nullam enim apud me reliquisti dubitationem, quantum me amares; nam, ut illa omittam, quae, civitate teste, fecisti, quum mecum inimicitias communicasti, quum me concionibus tuis defendisti, quum quaestor in mea, atque in publica caussa consulum partes suscepisti, quum tribuno pl. quaestor non paruisti, cui tuus praesertim collega pararet, ut haec recentia, quae meminero semper obliviscar; quae tua sollicitudo de me in armis, quae laetitia in reditu,

quae cura, qui dolor, quum ad te curae, et dolores mei perferrentur: Brundusium denique te ad me venturum fuisse, nisi subito in Hispaniam missus esses; ut haec igitur omittam, quae mihi tanti aestimanda sunt, tanti vitam aestimo, et salutem meam: liber iste, quem mihi misisti, quantam habet declarationem amoris tui? primum, quod tibi facetum videtur, quidquid ego dixi, quod aliis fortasse non item: deinde, quod illa sive faceta sunt, sive secus fiunt, narrante te, venustissima, quin etiam, antequam ad me veniatur, risus omnis pene consumitur. Quod si in his scribendis nihil aliud, nisi quod necesse fuit, de uno me tamdiu cogitavisses; ferreus essem, si te non amarem; quum vero ea, quae scriptura persequutus es, sine summo amore cogitare non potueris; non possum existimare, plus quemquam a teipso, quam me a te amari, cui quidem ego amori utinam caeteris rebus possem, amore certe respondebo; quo tamen ipso tibi confido me facturum satis. Nunc ad epistolam venio; cui copiose, et suaviter scriptae, nihil est, quod multa respondeam; primum enim ego illas Calvo literas misi non plus, quam has, quas nunc legis, existimans exituras; aliter enim scribimus, quod eos solos, quibus mittimus: aliter, quod multos lecturos putamus; deinde, ingenium ejus melioribus extuli laudibus, quam tu id vere potuisse fieri putas; primum, quod ita judicabam, acute movebatur: genus quoddam sequebatur, in quo judicio lapsus, quo valebat tamen assequebatur, quod probaret. Multae erant, et reconditae literae: vis non erat, ad eam igitur adhortabar; in excitando autem, et in acuendo plurimum va-

let, si laudes eum, quem cohortere. Habes de Calvo judicium, et consilium meum: consilium, quod hortandi caussa laudavi: judicium, quod de ingenio ejus valde existimavi bene. Reliquum est, ut tuam profectionem amore prosequar, reditum spe expectem, absentem memoria colam, omne desiderium liter mittendis, accipiendisque leniam. Tu velim tua in me studia, et officia multum tecum recordere: quae quum tibi liceat, mihi nefas sit oblivisci; non modo virum bonum me existimabis, verum etiam te a me amari plurimum judicabis. Vale.

LIBER VI.

ARGUMENTUM.

Cum rediret Romam Cicero ex Cilicia aegrum Tironem Libertum Patris reliquit: quem his fere omnibus epistolis rogat, ut valetudinem curet.

TULLIUS, ET CICERO F. ET Q. TIRONI HUMANISSIMO, ET OPTIMO S. D. 1

Vide, quanta in te sit suavitas, duas horas Thyrei fuimus: Xenomenes hospes tam te diligit, quam si vixerit tecum, is omnia pollicitus est, quae tibi essent opus: facturum puto; mihi placebat, si firmior esses, ut te leucadem deportares, ut ibi te plane confirmares: videbis, quid Curio, quid Lysoni, quid medico placet. Volebam ad te Marionem remittere quem, quum meliuscule tibi esset, ad me remitteres: sed cogitavi unas literas Marionem afferre posse, me autem crebras exspectare; poteris igitur et facies, si me diligis, ut quotidie sit Acastus in portu: multi erunt, quibus recte literas dare possis, qui ad me libenter perferant, equidem Patras eundem neminem praetermittam. Ergo omnem spem tui diligenter curandi in Curio habeo, nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius, ei et totum trade: malo te paulo post valentem, quam statim imbecillum videre; cura igitur nihil aliud, nisi ut tu valeas, caetera ego curabo. Etiam, atque etiam vale, Leucade proficiscens, VII. Id. Nov.

A R G U M E N T U M.

Scribit, se adversis ventis Corcyrae teneri; hortaturque Tironem, ut se curet, nec nisi confirmatus naviget.

TULLIUS, ET CICERO TIRONI SUO S. D. 2

SEptimum jam diem Corcyrae tenebamur, Quintus autem pater, et filius Buthroti; solliciti eramus de tua valetudine mirum in modum: nec mirabamur, nihil a te literarum, iis enim ventis istinc navigatur qui si essent, nos Corcyrae non sederemus; cura igitur te, et confirma, et quum commode, et per valetudinem, et per anni tempus navigare poteris, ad nos amantissimos tui veni. Nemo nos amat, qui te non diligat: carus omnibus expectatusque venies. Cura, ut vales etiam; atque etiam, Tiro noster. Vale xv. kal. Nov. Corcyrae.

A R G U M E N T U M.

Suum Tironis desiderium significat.

TULLIUS, ET CICERO MEUS, ET FRATER, ET FRATRIS F. TIRONI SUO S. D. 2

PAulo facilius putavi posse me ferre desiderium tui, sed plane non fero; et quanquam magni ad honorem nostrum interest, quamprimum ad urbem me venire: tamen peccasse mihi videor, quia a te discesserim, sed quia tua voluntas ea videbatur esse, ut prorsus, nisi confirmato corpore, nolles navigare, approbavi tuum consilium; neque nunc muto, si tu in eadem esse sententia: sin posteaquam cibum cepisti videris tibi me posse consequi; tuum consilium est. Marionem ad te eo misi, ut aut te-

cum ad me quamprimum veniret, aut, si tu morarere, statim ad me rediret; tu autem hoc tibi persuadeam, si commode valetudinis tuae fieri possit; nihil me malle, quam te esse mecum; sin intelliges opus esse, te Patris convalescendi caussa, paulum commorari, nihil me malle, quam te valere. Si statim navigas, nos Leucade consequere: sin te confirmare vis; et comites et tempestates, et navem idoneam ut habeas, diligenter videbis; unum illud, mi Tiro videto (si me amas) ne te Marionis adventus et hae literae moveant; quod valetudini tuae maxime conducet, si feceris, maxime obtemperaris voluntati meae; haec pro tuo ingenio considera. Nos ita te desideramus, ut amemus, amor, tu valentem videamus, hortatur: desiderium, ut quamprimum; illud igitur potius. Cura ergo potissimum, ut valeas, de tuis innumerabilibus in me officiis erit hoc gratissimum. III. Non. Novemb Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de sua sollicitudine suoque ad Alyziam accessu: rogat, ut valetudinem diligenter curet.

TULLIUS TIRONI SUO S. D. 4

NOn queo ad te, nec lubet scribere, quo animo sim affectus: tantum scribo, et tibi, et mihi maxime voluntati fore, si te firmum quamprimum videro, videro tertio die abs te ad Alyziam accesseramus, is locus est citra Leucadem stadia cxx. Leucade aut teipsum, aut tuas literas a Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac, ut valeas, vel quantum te a me scis diligi. Nonis Nov. Alyzia.

ARGUMENTUM.

Rogat, ut omni cura valetudini serviat.

TULLIUS, ET CICERO, ET Q. PATER, ET FILIUS TIRONI SUO S. D. 5

NOs apud Alyziam, ex quo loco tibi literas ante dederamus, unum diem commorati sumus, quod Quintus nos consequutus non erat; is dies fuit Non. Nov. inde ante lucem proficiscentes ante diem VIII. id. Nov. has literas dedimus. Tu, si nos omnes amas, et praecipue me, magistrum tuum, confirma te; ego valde suspenso animo exspecto, primum te scilicet, deinde Marionem cum tuis literis; omnes cupimus, ego in primis, quamprimum te videre, sed, mi Tiro valentem: quare nihil properaris: satis quotidie videro, si valebis; utilitatibus tuis possum carere; te valere tua caussa primum volo, tum mea, mi Tiro. Vale.

ARGUMENTUM.

Fere tota est hortatio ad curandam valetudinem.

TULLIUS TIRONI SUO, ET CICERO, ET Q. PATER, ET Q. F. S. D. 6

VArie sum affectus tuis literis, valde priore pagina perturbatus, paulum altera recreatus; quare nunc quidem non dubito, quin, quoad plane valeas, te neque navigationi, neque viae committas; satis te mature videro, si plane confirmatam videro. De medico et tu bene existimari scribis, et ego sic audio: sed plane curationes ejus non probo, jus enim dandum tibi non fuit, quum

esses, sed tamen et ad illum scripsi accurate, et ad Lysonem; ad Curium vero, suavissimum hominem, et summi officii, summaeque humanitatis, multa scripsi, in his etiam ut, si tibi videretur, te ad se transferret. Lyso enim noster, vereor, ne negligentior sit; primum, quia omnes Graeci, deinde, quod quum a me literas accepisset, mihi nullas remisit; sed eum tu laudas, tu igitur, quid faciendum sit, judicabis. Illud, mi Tiro, te rogo, sumptui ne parcas ulla in re, quod ad valetudinem opus sit; scripsi ad Curium, quod dixisses, daret, medico ipsi puto aliquid dandum esse, quo sit studiosior. Innumerabilia tua sunt in me officia, domestica, forensia, urbana, provincialia, in re privata, in publica, in studiis, in literis nostris, omnia viceris, si, ut spero, te validum videro. Ego puto, te bellissime, si recte erit, cum quaestore Messinio decursurum, non inhumanus est, teque ut mihi visus est, diligit: et quum valetudini tuae diligentissime consulueris, tum, mi Tiro, consulito navigationi; nulla in re jam te festinare volo; nihil laboro, nisi ut salvus sis: sic habeto, mi Tiro neminem esse, qui me amet, quin idem te amet; et cum tua, et mea maxime interest, te valere, tum multis est curae; adhuc, dum mihi nullo loco deesse vis, nunquam te confirmare potuisti: nunc te nihil impedit: omnia depone: corpori servi: quantam diligentiam in valetudinem tuam contuleris, tanti me fieri a te judicabo. Vale, mi Tiro, vale, vale, et salve. Lepta tibi salutem dicit, et omnes. Vale. VII. Id. Nov. Leucade.

ARGUMENTUM.

Idem argumentum, ut Tiro valetudinem curet.

TULLIUS, ET CICERO, ET Q. Q. TIRONI S. D. 7

TErtiam ad te hanc epistolam scripsi eadem lie, magis instituti mei tenendi caussa, quia nactus eram, cui darem, quam quod haberem, quid scriberem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiae; ad tua nnumerabilia in me officia adde hoc, quod nihi erit gratissimum omnium; quum valetudinis rationem, ut spero, habueris, habeto etiam navigationis; in Italiam euntibus omnibus ad ne literas dabis, ut ego eundem Patras nemiem praetermitto: cura, cura te, mi Tiro, uando non contingit, ut simul navigares; niil est, quod festines: nec quidquam cures, isi ut valeas. Etiam, atque etiam vale. VII. Id. Nov. Actio, vesperi.

ARGUMENTUM.

Etiam Q. Cicero significat, quantae curae sibi Tironis valetudo sit.

Q. CICERO TIRONI S. D. 8

MAgnae nobis est sollicitudini valetudo tua; im tametsi qui veniunt,

ακενδανα μεν, Χρονσωτερα δε,

intiant, tamen in magna consolatione ingens est sollicitudo, si diutius a nobis abfuturus, is cujus usum, et suavitatem desiderando ntimus; attamen, quanquam videre te tota gitatione cupio; tamen te penitus rogo, ne tam longae navigationi, et viae per hyeam, nisi bene firmum committas: neve naiges, nisi explorate; vix in ipsis tectis, e

oppidis frigus infirma valetudine vitatur, nedum in mari, et via sit facile abesse ab injuria temporis,

ψυχος και λεπτω χρωτι πετεμιωτατον

inquit Euripides, cui tu quantum credas, nescio: ego certe singulos ejus versus singula testimonia puto. Effice si me diligis, ut valeas, et ut ad nos firmus, ac valens quamprimum venias. Ama nos, et vale. Q. F. tibi salutem plurimam dicit.

ARGUMENTUM.

Navigationis descriptio, et ad curandam valetudinem benevolentiae plena cohortatio.

TULLIUS, ET CICERO TIRONI SUO S. D. 9

Nos a te, ut scis, discessimus ad IV. Non. Nov. Leucadem venimus ad VIII. id. Nov. ad VII. Actium; ibi propter tempestatem ad VI. Idus morati sumus, inde ad V. idus Corcyram bellissime navigavimus. Corcyrae fuimus usque ad XVI. kal. Dec. tempestatibus retendi: ad XV. kal. a portu Corcyraeorum ad Cassiopem stadia CXX. processimus, ibi retenti ventis sumus usque ad IX. kalend. interea qui cupide profecti sunt, multi naufragia fecerunt, nos eo die coenati solvimus, inde austro lenissimo, coelo sereno, nocte illa, et die postero in Italia ad Hydruntem ludibundi pervenimus: eodemque vento postridie (id erat ad VII. kal. Dec.) hora quarta Brundusium venimus: eodemque tempore simul nobiscum oppidum introit Terentia, quae te facit plurimi. Ad V. Kalend. Dec. servus Cn. Plancii Brundusii tantem aliquando mihi a te expectatissimas literas reddidit, datas id. Nov. quae me molestia valde levarunt;

utinam omnino liberassent, sed tamen Asclapo medicus plane confirmat, propediem te valentem fore, nunc quidem ego te hortor, ut omnem diligentiam adhibeas ad convalescendum: tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me novi; scio, te omnia facturum, ut nobiscum quamprimum sis; sed tamen ita velim, ut ne quid properes. Symphoniam Lisonis velim vitasses; ne in quartam hebdomadam incideres. Sed quando pudori tuo maluisti obsequi, quam valetudini, reliqua cura. Curio misi, ut medico honos haberetur, et tibi daret, quod opus esset: me, cui jussisset, curaturum: equum, et mulum Brundusii tibi reliqui. Romae, vereor, ne ex Kal. Jan. magni tumultus sint, nos agemus omnia modice. Reliquum est, ut te hoc rogem, et a te petam, ne temere naviges, solent nautae festinare quaestus sui causa, cautus sis, mi Tiro: mare magnum, et difficile tibi restat, si poteris, cum Mescinio: (caute is solet navigare) sin minus, cum honesto aliquo homine, cujus auctoritate navicularius moveatur: in hoc omnem diligentiam si adhibueris, teque nobis incolumem praestiteris, omnia a te habebo. Etiam, atque etiam, noster Tiro. Vale, Medico, Curio, Lysoni de te scripsi diligentissime. Vale, salve.

ARGUMENTUM.

Rogat, ut praeter valetudinem nihil curet: addit de adventu suo ad Urbem: de statu Reipub. civilibus discordiis perturbato, de triumpho suo, de praefectura Campana.

TULLIUS, ET CICERO, TERENTIA, TULLIA, Q. Q. TIRONI S. D. 10

ETsi opportunitatem operae tuae omnibus locis desidero: tamen non tam mea, quam tua caussa doleo, te non valere; sed quando in quartanam conversa vis est morbi (sic enim scribit Curius) spero, te diligentia adhibita, etiam firmiorem fore; modo fac id, quod humanitatis tuae est, ne quid aliud cures hoc tempore, nisi ut quam commodissime convalescas. Non ignoro, quantum ex desiderio labores: sed erunt omnia facilia, si valebis, festinare te nolo, ne nauseae molestiam suscipias aeger, et periculose hyeme naviges. Ego ad urbem accessi pridie. Non. Jan. obviam mihi sic est proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius, sed incidi in ipsam flammam civilis discordiae, vel potius belli: cui quum cuperem mederi, et ut arbitror, possem, cupiditates certorum hominum (nam ex utraque parte sunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt. Omnino et ipse Caesar, amicus noster, minaces ad senatum, et acerbas literas miserat: et erat adhuc impudens, qui exercitum, et provinciam invito senatu teneret: et Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noster, et Cassius nulla vi expulsi ad Caesarem cum Curione profecti erant; posteaquam senatus consulibus, praetoribus, tribuni pleb. et nobis (qui proconsules sumus) negotium dederat, ut cura-

remus, ne quid respublica detrimenti caperet, nunquam majore in periculo civitas fuit: nunquam improbi cives habuerunt paratiorem ducem, omnino ex hac quoque parte diligentissime comparatur: id fit auctoritate, et studio Pompeii nostri, qui Caesarem sero coepit timere. Nobis inter has turbas senatus tamen frequens flagitavit triumphum: sed Lentulus COS. quo majus suum beneficium faceret, simul atque expedisset, quae essent necessaria, de republica dixit se relaturum. Nos agimus nihil cupide; eoque est nostra pluris auctoritas. Italiae regiones descriptae sunt, quam quisque partem tueretur, nos Capuam sumpsimus, haec te scire volui. Tu etiam, atque etiam cura, ut valeas, literasque ad me mittas, quotiescumque habebis, cui des. etiam, atque etiam vale. Datum pridie id. Jan.

ARGUMENTUM.

Deplorat statum Reipub. et initia bellorum civilium exponit: tum suam in Tironem benevolentiam significat.

TULLIUS TIRONI SUO S. D. 11

QUo in discrimine versetur salus mea, et bonorum omnium, atque universae reipublicae, ex eo scire potes, quod domos nostras, et patriam ipsam vel diripiendam, vel inflammandam reliquimus, in eum locum res deducta est, ut nisi quis Deus, vel casus aliquis subvenerit, salvi esse nequeamus. Equidem, ut veni ad Urbem, non destiti omnia et sentire, et dicere, et facere, quae ad concordiam pertinerent: sed mirus invaserat furor non solum improbos, sed etiam eos, qui boni habentur, ut pugnare cuperent, me clamante, nihil esse bello civili miserius.

Itaque quum Caesar amentia quadam raperetur; et oblitus nominis, atque honorum suorum Ariminum, Pisaurum. Anconam, Arretium occupasset; urbem reliquimus, quam sapienter, aut quam fortiter, nihil attinet disputare, quo quidem in casu simus, vides, feruntur omnino conditiones, ab illo, ut Pompejus eat in Hispaniam: delectus qui sunt habiti, et praesidia nostra dimittantur: se ulteriorem Galliam Domitio, citeriorem Considio Noniano (his enim obtingerunt) traditurum, ad consulatus petitionem se venturum; neque jam velle absentis rationem haberi sui: se praesentem trinundinum petiturum; accepimus conditiones, sed ita, ut removeat praesidio ex iis locis, quae occupavit ut sine metu de his ipsis conditionibus Romae senatus haberi possit; id ille si fecerit, spes est pacis, non honestae, (leges enim imponuntur) sed quid vis est melius, quam sic esse, ut sumus; sin autem ille suis conditionibus stare noluerit; bellum paratum est; ejusmodi tamen, quod ille sustinere non possit, praesertim quum a suis conditionibus ipse fugerit: tantummodo ut eum intercludamus, ne ad urbem possit accedere, quod sperabamus fieri posse, delectus enim magnos habemus: putabamusque, illum metuere: si ad urbem ire coepisset, ne Gallias amitteret, quas amabas habet inimicissimas praeter Transpadanos, ex Hispaniaque sex legiones, et magna auxilia, Afranio, et Petrejo ducibus, habet a tergo; videtur, si insaniet, posse opprimi, modo ut urbe salva: maximam autem plagam accepit, quod is, qui summam auctoritatem in illius exercitu habebat, T. Labienus, socius sceleris esse noluit, reliquit illum, et nobiscum est, multique idem facturi

esse dicuntur. Ego adhuc horae maritimae praesum a Formiis, nullum majus negotium suscipere volui, quo plus apud illum meae literae, cohortationesque ad pacem valerent, sin autem erit bellum; video, me castris, et certis legionibus praefuturum. Habeo etiam illam molestiam quod Dolabella noster apud Caesarem est. Haec tibi nota esse volui: quae, cave, te perturbent et impediant valetudinem tuam. Ego A. Varroni, quem cum amantissimum mei cognovi, tum etiam valde tui studiosum, diligentissime te commendavi; ut et valetudinis tuae rationem haberet, et navigationis, et totum te susciperet, ac tueretur, quem omnia facturum confido: recipit enim, et mecum loquutus est suavissime. Tu quando eo tempore mecum esse non potuisti, quo ego maxime operam, et fidelitatem desideravi tuam, cave, festines, aut committas, ut aut aeger, aut hyeme naviges; nunquam ego sero te venisse putabo, si salvus veneris: adhuc neminem videram, qui te postea vidisset quam M. Volusius, a quo tuas literas accepi: quod non mirabar, neque enim meas puto ad te literas tanta hyeme perferri, sed da operam, ut valeas: et, si valebis, quum recte navigari poterit, tum naviges. Cicero meus in Formiano erat. Terentiam et Tullia Romae. Cura, ut valeas. IV. Kal. Feb. Capuae.

ARGUMENTUM.

Narrat quam periculosum sit Tironi post morbum in viam se dare, exigitque solitam ejus operam in studiis.

CICERO TIRONI S. D. 12

Ego vero cupio te ad me venire: sed viam timeo; gravissime aegrotasti: inedia, et purgationibus, et vi ipsius morbi consumptus es, graves solent offensiones esse ex gravibus morbis, si qua culpa commissa est, jam ad id biduum, quod fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent continuo ad reditum dies quinque. Ego in Formiano ad III. kalenda esse volo: ibi te ut firmum offendam, mi Tiro, effice; litterulae meae, sive nostrae tui desiderio oblanguerunt: hac tamen epistola, quam Acastus attulit, oculos paulum sustulerunt. Pompejus erat apud me, quum haec scribebam; hilare, et libenter ei cupienti audire nostra dixi, sine te omnia mea muta esse; tu musis nostris, para, ut operas reddas, nostra ad diem dictam fient, docui enim te, fides ετυμον quod haberet. Fac plane ut valeas: nos ad summum. Vale. XIV. kal. Jan.

ARGUMENTUM.

Suam de Tironis valetudine sollecitudinem significat.

TULLIUS TIRONIS S. D. 13

Ægypta ad me venit prid. id. April. is etsi mihi nunciavit, te plane febri carere, et belle habere; tamen, quod negavit, te potuisse ad me scribere, curam mihi attulit: et eo magis, quod Hermia, quem eodem die venire oportue-

rat, non venerat: incredibili sum sollicitudine de tua valetudine: qua si me liberaris, ego te omni cura liberabo. Plura scriberem, si jam putarem, libenter te legere posse. Ingenium tuum, quod ego maximi facio, confer ad te mihi, tibique conservandum. Cura te etiam, atque etiam diligenter. Vale.

Scripta jam epistola, Hermia venit, accepi tuam epistolam vacillantibus litterulis: nec mirum, tam, gravi morbo. Ego ad te Ægyptam misi (quod nec inhumanus est, et te visus est mihi diligere) ut is tecum esset: et cum eo coquum, quo uterere. Iterum. Vale.

ARGUMENTUM.

Tirone aegrotante, literarum suavitate, et fructu se carere dicit: eumque rogat, ut omnem curam ad convalescendum adhibeat.

TULLIUS TIRONI S. D. 14

MEnandrus postridie ad me venit, quam exspectaram; itaque habui noctem plenam timoribus, ac miseriis. Tuis literis nihilo sum factus certior, quomodo te haberes, sed tamen sum recreatus. Ego omni delectatione, literisque omnibus careo: quas ante, quam te videro, attingere non possum. Medico mercedis quantum poscet, promitti jubeto, id scripsi ad Mummium: audio, te animo angi, et medicum dicere, ex eo laborare, si me diligis, excita ex somno tuas literas, humanitatemque propter quam mihi es carissimus, nunc opus est, te animo valere, ut corpore possis, id cum tua, tum mea caussa facias, a te peto. Acastrum retine quo commodius tibi ministretur; conserva te mihi; dies promissorum adest, quem etiam, repraesentabo, si adveneris. Etiam, atque etiam vale. III. id. hora III.

ARGUMENTUM.
Hortatio ad morbum depellendum.

TULLIUS TIRONI S. D. 15

OMnia a te data mihi putabo, si te valentem videro: summa cura exspectabam adventum Menandri, quem ad te miseram. Cura, si me diligis, ut valeas: et, quum te bene confirmaris, ad nos venias. Vale. IV. id. April.

ARGUMENTUM.
Gratias agit, et gratulatur de Tirone Manumisso.

QUINTUS MARCO FRATRI S. D. 16

DE Tirone, mi Marce, ita te, meumque Ciceronem, et meam Tulliolam, tuumque filium videam, ut mihi gratissimum fecisti, quum eum, indignum illa fortuna, nobis amicum, quam servum esse maluisti: mihi crede, tuis, et illius literis perlectis, exilui gaudio, et tibi et ago gratias, et gratulor, si enim mihi Statii fidelitas est tantae voluptati: quanti esse in isto haec eadem bona debent, additis literis, sermonibus, humanitate, quae sunt his ipsis commodis potiora? amo te omnibus equidem maximis de caussis; verum etiam propter hanc, vel quod mihi sic, ut debuisti, nuntiasti, te totum in literis vidi, Sabini pueris et promisi omnia, et faciam. Vale.

ARGUMENTUM.
Reprehendit Tironem, quia scripserat, Valetudini fideliter inserviendo, *eumque rogat, ut omnino valetudini inserviat.*

TULLIUS TIRONI S. D. 17

VIdeo quid agas, tuas quoque epistolas vis referri in volumina, sed heus tu, qui

esse meorum scriptorum soles, unde illud tam

ακυρον,

valetudini fideliter inserviendo? unde in istum locum. Fideliter, venit? cui verbo domicilium est proprium, in officio, migrationes in alienum multae, nam et doctrina, et domus, et ars, et ager etiam fidelis dici potest: ut sit, quomodo Theophrasto placet, verecunda translatio, sed hac coram, Demetrius venit ad me, quo quidem comitatu

αφαμιλητα

satis scis, tu eum videlicet non potuisti videre cras aderit: videbis igitur: nam ego hinc perindie mane cogito. Valetudo tua me valde sollicitat; sed inservi, et fac omnia, tum te mecum esse, tum mihi cumulatissime satisfacere putato. Cuspio quod operam dedisti, mihi gratum est, valde enim ejus caussa volo. Vale.

ARGUMENTUM.

Scripserat Cicero in titulo epistolae, Tullius Tullio Tironi: *quod Tiro omittendum rescripsit ad invidiam vitandam. De hoc, aliisque de rebus scripta est haec epistola.*

TULLIUS TIRONI S. D. 18

QUuid igitur? non sic oportet? equidem censeo sic, ademptum etiam, Suo. Sed, si placet, invidia vitetur; quam quidem ego saepe contempsi. Tibi

δεκφορησιν

gaudeo profuisse si vero etiam Tusculanum, Dii boni, quanto mihi illud erit amabilius! Sed, si me amas: quod quidem aut facis, aut perbelle simulas; quod tamen in modum procedit: sed, ut est, indulge valetudini tuae, cui quidem tu adhuc, dum mihi deservis, servisti

non satis : ea quid postulet, non ignoras : πεψιν, ακοπιαν, περιπατον συμμετρον, τριψιν, ευλυσιαν κοιλιας. Fac bellus revertare, non modo te, sed etiam Tusculanum nostrum plus amem. Parrhedrum excita, ut hortum ipse conducat : sic olitorem ipsum commovebis. Helluo nequissimus. H. S. cIɔ. dabat, nullo aprico horto, nullo emissario, nulla maceria, nulla casa, iste nos tanta impensa derideat ? calface hominem, ut ego M. Othonem; itaque abutor coronis. De Crabra quid agatur, etsi nunc quidem etiam nimium est aquae, tamen velim scire. Horologium mittam, et libros, si erit sudum, sed tu nullos ne tecum libellos ? an pangis aliquid Sophocleum ? fac opus appareat. A Ligurius, Caesaris familiaris mortuus est, bonus homo, et nobis amicus. Te quando expectemus, fac ut sciam. Cura te diligenter. Vale.

ARGUMENTUM.

De literis, de Demetrio, de Aufidiano nomine.

TULLIUS VIRONI S. D. 19

Exspecto tuas literas de multis rebus, te ipsum multo magis. Demetrium redde nostrum, et aliud si quid potes boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor : scio tibi curae esse ; sed confice, et si ob eam rem moraris, accipio caussam: si te id non tenet, advola. Literas tuas valde exspecto. Vale.

ARGUMENTUM.

De valetudine curanda, de libris componendis, de olitore, de reditu Tironis.

TULLIUS TIRONI S. D. 20

Sollicitat (ita vivam) me tua, mi Tiro, valetudo · sed confido, si diligentiam, quam instituisti, adhibueris, cito te firmum fore. Libros compone, indicem quum Metrodoro lubebit: quando ejus arbitratu vivendum est; cum olitore, ut videtur. Tu potest kalendis spectare gladiatores, postridie redire: et ita censeo, verum, ut videbitur. Cura te, si me amas, diligenter. Vale.

ARGUMENTUM.

Propensionem animi, studiumque ad virtutem significat, et de praedio empto gratulatur.

CICERO F. TIRONI SUO DULCISS.
S. D. 21

Quum vehementer tabellarios expectarem quotidie, aliquando venerunt, post diem XI. et VI. quam a vobis discesserant: quorum mihi fuit adventus optatissimus, nam cum maximam cepissem laetitiam ex humanissimi, et carissimi patris, epistola: tum vero jucundissimae tuae literae cumulum mihi gaudii attulerunt Itaque me jam non poenitebat, intercapedinem scribendi fecisse, sed potius laetabar, fructum enim magnum humanitatis tuae capiebam ex silentio mearum literarum; vehementer igitur gaudeo, te meam sine dubitatione accepisse excusationem. Gratos tibi, optatosque esse, qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulcissime Tiro; praestaboque, et enitar, ut in dies magis magisque haec nascens de me duplicetur opinio. Qua-

re, quod polliceris, te buccinatorem fore existimationis meae, firmo id, costantique animo facies licet, tantum enim mihi dolorem, cruciatumque attulerunt errata aetatis meae, ut non solum animus a factis, sed aures quoque a commemoratione abhorreant, cujus te sollicitudinis, et doloris participem fuisse, notum exploratumque est mihi, nec id mirum; nam cum omnia mea caussa velles mihi successa, tum etiam tua: socium enim te meorum commodorum semper esse volui. Quando igitur tum ex me doluisti, nunc, ut duplicetur tuum ex me gaudium, praestabo. Cratippo me scito non ut discipulum, sed ut filium esse conjunctissimum, nam cum audio illum libenter; tum etiam ejus, propriam suavitatem vehementer amplector, sum totus dies cum eo, noctisque saepenumero partem: exoro enim, ut mecum quam saepissime coenet, hac introducta consuetudine, saepe inscientibus nobis, et coenantibus, obrepit; sublataque severitate philosophiae, umanissime nobiscum jocatur, dare operam, ut hunc talem, tam jucundum, tam excellentem virum videas quamprimum. Nam quid ego de Bruttio dicam? quem nullo tempore a me patior discedere: cujus cum frugi, severaque est vita, tum etiam jucundissima convinctio, non est enim sejunctus jocus a philologia, et quotidiana συζητησω

huic ego locum in proximo conduxi, et, ut possum, ex meis angustiis illius sustento tenuitatem. Praeterea declamitare Graece apud Cassium institui: Latine autem apud Bruttium exerceri volo, utor familiaribus, et quotidianis convictoribus, quos secum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus et doctis, et illi probatis-

simis, multum etiam mecum est Epicrates, princeps Atheniensium, et Leonides, et horum caeteri similes

τα μεν εν καθ ημαν ταδε

De Gorgia autem quod mihi scribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione utilis, sed omnia posposui, dummodo praeceptis patris parerem:

διαρρηδην

enim scripserat, ut eum dimitterem statim, tergiversari nolui, ne mea nimia

σπαδη

suspicionem ei aliquam importaret: deinde illud etiam mihi succurrebat, grave esse, me de judicio patris judicare tuum tamen studium, et consilium gratum, acceptumque est mihi. Excusationem angustiarum tui temporis accipio: scio enim quam soleas esse occupatus. Emisse te praedium, vehementer gaudeo: feliciterque tibi rem istam evenire cupio. Hoc loco me tibi gratulari, noli mirari, eodem enim fere loco tu quoque emisse te, fecisti me certiorem, habes ubi deponendae tibi sint urbanitates, rusticus Romanus factus es. Quum ego mihi nunc ante oculos tuum jucundissimum conspectum propono, videor videre ementem te rusticas res, cum villico loquentem, in lacinia servantem ex mensa secunda semina. Sed (quod ad rem pertinet) me tum tibi defuisse, aeque, ac tu, doleo, sed noli dubitare, mi Tiro, quin te sublevaturus sim, si modo fortuna me; praesertim quum sciam, communem nobis emptum esse istum fundum. De mandatis quod tibi curae fuit, est mihi gratum, sed peto a te, ut quam celerrime mihi librarius mittatur;

maxime quidem Graecus: mulum enim mihi eripitur operae in exscribendis hypomnematis. Tu velim in primis cures, ut valeas, ut una σορφιλολογαιν possimus. Antherum tibi commendo. Vale.

ARGUMENTUM.

Prima pars hnjus epistolae est de valetudine curanda, reliquae variis de rebus.

TULLIUS TIRONI SUO S. D. 22

Spero ex tuis literis tibi melius esse, cupio quidem certe, cui quidem rei omni ratione cura ut inservias: et cave suspiceris, contra voluntatem meam te facere, quod non sis mecum, mecum es, si te curas; quare malo te valetudini tuae deservire, quam meis oculis, et auribus, etsi enim et audio te, et video libenter: tamen hoc multo erit, si valebis, jucundius. Ego hic cesso, quia ipse nihil scribo: lego autem libentissime, tu istic, si quid librarii mea manu non intelligent, monstrabis, una omnino interpositio difficilior est, quam ne ipse quidem facile legere soleo, de quadrimo Catone. De triclinio cura, ut facis. Tertia aderit; modo ne Publius rogatus sit. Demetrius iste nunquam omnino Phalereus fuit, sed nunc plane Bilienus est, itaque te de vicarium, tu eum observabis. Etsi, Verumtamen. De illis: nosti caetera, sed tamen, si quem cum eo sermonem habueris, scribes ad me, ut mihi nascatur epistolae argumentum, et ut tuas longissimas literas legam. Cura, mi Tiro, ut valeas, hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGUMENTUM.
Hortatur, ut professionem conficiat: scribitque sibi esse in animo amicitiam Antonii conservare.

TULLIUS TIRONI S. D. 23

Tu vero confice professionem, si potes, etsi haec pecunia ex eo genere est, ut professione non egeat: verumtamen Balbus ad me scripsit, tanta se epiphora oppressum, ut loqui non possit, Antonius de lege, quid egerit: liceat modo rusticari. Ad Bithynicum scripsi, de Servilio tu videris, qui senectutem non contemnis, etsi Atticus noster, quia quondam me commoveri πανικοις intellexit, idem semper putat, nec videt, quibus praesidiis philosophiae septus sim, et hercule, quod timidus ipse est, θορυβοποιει, ego tamen Antonii inveteratam sine ulla offensione amicitiam retinere sane volo, scribamque ad eum: sed non ante, quam te videro, nec tamen te avoco a syngrapha, γονυγγυεμης. Cras expecto Leptam: etenim ad ejus rutam pulegio mihi tui sermonis utendum est. Vale.

ARGUMENTUM.
Argumentum hujus epistolae est de rationibus.

TULLIUS TIRONI S. D. 24

Etsi mane Harpalum miseram; tamen, quum haberem, cui recte darem literas, etsi novi nihil erat, iisdem de rebus volui ad te saepius scribere: non quin confiderem diligentiae tuae: sed rei me magnitudo movebat. Mihi prora, et puppis (ut Graecorum proverbium est)

fuit a me tui dimittendi, ut rationes nostras explicares. Officio, et Aurelio utique satisfiat. A Flamma, si non potes omnem, partem aliquam velim extorqueas, in primisque, ut expedita sit pensio kal. Jan. de attributione conficies; de repraesentatione videbis. De domesticis rebus hactenus, de publicis omnia mihi certa, quid Octavius, quid Antonius, quae hominum opinio, quid futurum putes. Ego vix teneor, quin accurram, sed scilicet literas tuas expecto: et scito, Balbum tuum fuisse Aquini, quum tibi est dictum, et postridie Hirtium. Puto utrumque ad aquas. Sed quod egerint. Dolabellae procuratores fac, ut admoneantur. Appellabis etiam Papiam. Vale.

ARGUMENTUM.

Literas a Tirone quam creberrimas requirit.

CICERO F. TIRONI SUO S. D. 25

Etsi justa, et idonea usus es excusatione intermissionis literarum tuarum: tamen, id ne saepius facias, rogo, nam, etsi de republicae rumoribus, et nuntiis certior fio, et de sua in me voluntate semper ad me perscribit pater: tamen de quavis minima re scripta a te ad me epistola semper fuit gratissima: quare, quum in primis tuas desiderem literas, noli committere, ut excusatione potius expleas officium scribendi, quam assiduitate literarum. Vale.

ARGUMENTUM.

Suaviter Tironem accusat, quia literas non miserat: rogatque, ut omnino etiam sine argumento scribat.

Q. CICERO TIRONI SUO S. D. 26

VErberavi te cogitationis tacito dumtaxat convicio, quod fasciculus alter ad me jam sine tuis literis perlatus est: non potes effugere hujus culpae poenam te patrono. Marcus est adhibendus: isque diu, et multis lucubrationibus commentata oratione vide, ut probare possit, te non peccasse. Plane te rogo, sicut olim matrem nostram facere memini, quae lagenas etiam inanes obsignabat, ne dicerentur inanes aliquae fuisse, quae furtim essent exsiccatae: sic tu, etiam si, quod scribas, non habebis, scribito tamen, ne furtum cessationis quaesivisse, videaris, valde enim mihi semper et vera, et dulcia tuis epistolis nuntiantur. Ama nos, et vale.

ARGUMENTUM.

Invehitur in Consules designatos, Hirtium, et Pansam: benevolentiam suam in Tironem significat.

Q. CICERO TIRONI SUO S. D. 27

MIrificam mihi verberationem cessationis epistola dedisti, nam quae parcius frater perscripserat, verecundia videlicet, et properatione, ea tu, sine assentatione, ut erant, ad me scripsisti: et maxime de consulibus designatis: quos ego penitus novi libidinum, et languoris effeminatissimi animi plenos; qui nisi a gubernaculis recesserint, maximum ab universo naufragio periculum est. Incredibile

est; quae ego illos scio, oppositis Gallorum castris, in aestivis fecisse: quos ille latro, nisi aliquid firmius fuerit, societate vitiorum deliniet; res est aut tribunitiis, aut privatis consiliis munienda, nam isti duo vix sunt digni, quibus alteri Cesenam, alteri cossutianarum tabernarum fundamenta credas. Te (ut dixi) fero in oculis. Ego vos ad III. Kal. videbo; tuosque oculos, etiam si te veniens in medio foro videro, dissuaviabor. Me ama. Vale.

FINIS.